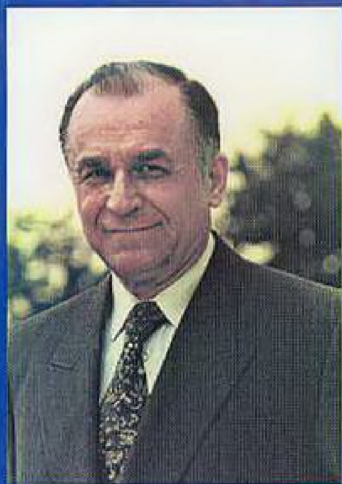
VIOREL LĂZĂRESCU

FOTOREPORTER SUB TREI PREȘEDINȚI

MIRACOL

(1945 – 2013)

Viorel Lăzărescu a plecat să fotografieze într-o lume mai bună. Probabil îngerii vor fi subiectele unui nou reportaj de presă, aşa cum a făcut întreaga viaţă, să fie fotoreporter. Pentru mine a fost mai mult decât „vecinul de deasupra”, a fost omul care mi-a developat filmele la Agerpres, omul care mi-a explicat prima dată cum să îmi folosesc aparatul Smena 8M, ce e aia timp de expunere şi diafragmă. „Andreutza, eu ţi-am arătat detaliile tehnice, mai mult de atât îţi arată tatăl tău” (pictor de biserici). „Când vei scoate un film de 36 de poziţii, toate expuse corect, atunci să vii să vorbim despre fotografie”. Lucrul acesta nu s-a întâmplat, nu am reuşit să scot niciodată un film întreg, însă am înţeles un lucru. Viaţa trebuie să fie un film expus la maxim. Expus corect!

Rămas bun, Domnu’ Lăzărescu!

(Andreutza – Andrei Morosan-9 octombrie 2013)

Pe 3 decembrie 2017, ar fi împlinit 72 de ani. Mult, puţin, nimeni nu are dreptul de-a se exprima. Sigur, lui i-ar mai fi trebuit câţiva ani ca să vadă tiparul cărţile ce le avea în lucru, şi de care sigur ne-am fi bucurat cu toţii.

A apucat să vadă tiparul *Fotoreporter sub trei preşedinţi*.

În amintirea lui, cu acordul familiei, voi pune această carte pe Scribd, să se bucure cât mai multă lume de ea.

(Constanţa)

Capitolul 1

Anglia

MONOLOG PENTRU HYDE PARK CORNER

Am adunat aceste însemnări timp de peste trei decenii cu gândul că, odată publicate, voi transmite cititorilor, împreună cu imaginile surprinse în deplasările mele şi emoţiile trăite alături, sau în preajma unor personalităţi, personaje istorice, temute umbre din veacul ce am ieşit dar şi a unor oameni obişnuiţi ai vremurilor.

Şefi de state şi prim miniştri sau mineri, sportivi sau ţărani au fost „subiecţii” fotoreportajelor mele în vremea celor 30 de ani, timp în care am fotografiat, cu mijloace modeste, Istoria. Şi cum imaginile nu pot fi decât obiective încerc să relatez cât mai aproape de adevăr trăirile, emoţiile, descoperirile fotoreporterului, care, cu aparatul de fotografiat în faţa personajelor asupra cărora se apleacă Timpul să facă Istoria, dar şi a omului de rând, încerca să surprindă evenimentul şi să-l transmită mai departe.

Printr-o întâmplare fericită am ajuns să lucrez ca fotoreporter la Agerpres, singura agenţie naţională de presă la acea vreme.

Istoria Agerpresului începe în timpul domnitorului Barbu Ştirbei când la 18 august 1854 Oficiul telegraphic, aflat sub autoritatea statului transmitea prima telegramă de presă din Bucureşti, referitoare la războiul Crimeei. Ştirea a luat calea Bucureşti – ploieşti-Braşov-Sighişoara-Cluj-Timişoara-Viena, un drum foarte lung pentru românii acelor vremi ce străbăteau distanţele doar cu poştalionul. În acelaşi an a fost construită şi linia telegrafică Bucureşti – Giurgiu, astfel că din Capitala Principatelor, ştirile puteau fi trimise la Istanbul cu condiţia de a fi trecute cu barca peste fluviu şi, apoi, mai departe tot prin telegraf.

În anul 1864 Alexandru Ioan Cuza semnează un Decret prin care se crea un serviciu unificat de stat care

era delegat să transmită, cu tarif redus, şi ştiri de presă. Pe acest teren a luat fiinţă, în ianuarie 1877, filiala din Bucureşti a agenţiei franceze de presă Havas, sub denumirea de „Agenţia Havas a României”.

După 12 ani, în 1889, se va înfiinţa „Agenţia Telegrafică Română” – „Roumagence” subvenţionată de Ministerul de Externe al României cu sediul în Palatul Poştelor, în aceeaşi clădire cu telegraful central.

După primul război mondial, la 18 iunie 1921, s-a fondat” Agenţia Orient Radio-RADOR, ca regie mixtă, iar în 1926 Parlamentul ţării a adoptat statutul agenţiei, care devine, astfel, organismul oficial al statului.

Şi, în fine, prin naţionalizare, la 20 mai 1949 patrimoniul RADOR a fost preluat de nou creata Agenţie Română de Presă AGERPRES, ca instituţie de stat subordonată Consiliului de miniştri.

Fireşte, multe s-au schimbat între timp: unii oameni politici pe care i-am fotografiat au dispărut de pe scenă, alţii s-au transformat, (înainte mă adresam cu „tovarăşe ministru”, sau „tovarăşe director”, acum trebuie să-l numesc domnule senator sau deputat), dar faptele, aşa cum au fost ele, le-am redat cu obiectivitatea lentilei şi acurateţea culorilor unui cronicar sincer şi neangajat.

Cu toate schimbările produse în societatea românească evenimentele ca atare rămân în conştiinţa fiecăruia, fotograme pe filmul istoriei, cu realismul faptelor îmbrăcate în savoarea amănuntelor picante dovedind, la câta oară?), că făuritorii de istorie sunt oameni ca toţi oamenii, iar mai târziu timpul îi dă uitării sau le înnobilează figura cu rangul de mit, iar miturile cu valoare istorică au avut nume şi funcţii reale.

Nu întâmplător am început povestea evenimentelor cu o deplasare în Anglia. Suculentă în întâmplări, vizita în sine a fost una obişnuită, cu un protocol adecvat, într-o ţară democratică, dar şi tradiţionalistă, Fata Morgana

pentru un estic la acea vreme, tărâmul mirific al valorilor reale nu cele utopice din sufletul celor de după Cortină. Bune şi rele la un popor ce trăia în normalitate, numai că eu trăiam în altă lume, într-o altă realitate. Dar asta aveam să aflu mult mai târziu.

Fiecare călătorie pe pământ străin am tratat-o ca o expediţie spirituală într-o lume nouă, în care exploratorul din mine avea obligaţia să privească cu atenţie totul şi pentru cei de acasă.

Eram odată în Maroc, într-un moment când finalizată ziua de lucru rămânea timp pentru rezolvarea problemelor personale. Gazdele generoase ne-au pus la dispoziţie fiecăruia câte o maşină ca să ne mişcăm mai repede, iar şoferii i-au dus pe membri delegaţiei române în diverse magazine şi bazare. Membri cu bani. Şoferul meu mă întrebă politicos unde vreau să merg; „la Atlantic!” i-am răspuns, „aş vrea să văd Atlanticul!”. „Bine dar e noapte, nu se vede nimic şi sunteţi la Rabat locul unde pielea este la concurenţă cu mătasea, nu vreţi să vă duc într-un suk unde...”

Dincolo de faptul că la vremea aceea banii reprezentau pentru mine doar dorinţe, simţeam nevoia imperioasă să văd Atlanticul pentru a certifica spaţiul atâtor bătălii cu piraţi, traseele tuturor marilor călători şi în special ale celor solitari, oceanul atâtor drame şi a nenumăratelor bucurii trăite alături de scriitorii mei preferaţi. „Te rog du-mă la Atlantic!”. A condus tot drumul în viteză şi cu îmbufnarea omului rănit în amorul propriu care ar fi dorit să-mi arate tot ce are Rabatul mai frumos şi mai... ieftin, iar când am ajuns pe o faleză destul de înaltă a aprins farurile, luminând o veche cetate maură construită pe o stâncă udată de valurile uriaşei întinderi de apă. „Poftim Atlantic!” îmi spuse şoferul încrucişând braţele morocănos protestând astfel la alegerea mea neinspirată.

Se lăsase seara de mult şi Atlanticul trimitea către noi doar zgomotele talazurilor sfărâmate de stânci. Noaptea acoperea cu taine nemărginirea şi nu mă lăsa să-i explic şoferului, prin bucuria priveliştei de ce am venit la Atlantic. Cu toate astea m-am înfrăţit cu albastrul depărtărilor privind în noapte şi adulmecând aerul sărat, am putut spune copilului meu, acasă, cum arată oceanul lui Ahab, calea piraţilor sau depărtările singuratice ale lui Slocum. Am preferat acel sfert de oră pe ţărmul imensităţii în locul mult mai atrăgătorului bazar, sau ale palatelor cu dantele de piatră.

După ce i-am explicat omului, în puţinele cuvinte ce le cunoşteam amândoi ce înseamnă pentru mine oceanul, am trăit clipe realmente fericite când i-am întrezărit în suflet bucuria dialogului prin simpla comunicare mult mai simţită decât plăcerea contemplării istoriei, ori cât de încărcată de emoţii ar fi ea, iar când i-am spus că îi voi povesti copilului meu despre cetatea maur (scăldată în noapte de talazurile atlantice inima marocanului s-a nmuiat definitiv şi un surâs larg îi înveseli nelipsita mustaţă.

Londra

Am însoţit, ca fotoreporter, o delegaţie condusă de Ilie Verdeţ primul ministru de la acea vreme. Emoţii, teamă, dar şi o mare bucurie. Vedeam pentru prima dată Vestul, cel bănuit doar din lecturi sau discuţiile cu prietenii.

La acea vreme mass-media din România se reducea la un singur post de televiziune, cu două-trei ore de emisie pe zi din raţionamente absurde, câteva ziare care nu relatau decât „realizările” partidului de la putere, un post de radio şi cam atât. Mai ascultam şi posturi ostile regimului (Europa Liberă, BBC., Radio France International) cu programe interesante, dar ce poţi să percepi prin radio? La 24 de ani ai mei Vestul însemna tot

ce-mi lipsea, dar mai ales ce-mi imaginam eu că-mi lipseşte.

În fine... Bagajul mi l-am făcut cu o zi înainte neexplicându-mi nimeni de ce am nevoie şi mai ales de ce nu am nevoie, aşa că am luat o valiză cu lucruri să-mi ajungă o lună nu patru zile cât dura deplasarea.

Cu geanta de aparate pe umăr şi cu geamantanul uriaş îndoindu-mi spinarea am plecat într-o dimineaţă de aprilie spre un Vest care pentru mine întâmplător se numea Anglia.

Ce este un avion? Un spaţiu delimitat în care un grup de oameni indiferent de diferenţele dintre ei, se supune aceloraşi reguli şi aceluiaşi destin pe un timp dat. Deci după ce ne-am instalat temeinic la nouă mii de metri, două fete drăguţe ne-a readus la locurile noastre de pe unde ne împrăştiasem şi ne-a servit masa. O omletă caldă, câteva bucăţi de brânză, un dulce şi cafea la discreţie ne-au înveselit burţile şi ne-au dezlegat limbile.

Pentru mine era tonic să văd cum ministrul comerţului mănâncă din acelaşi fel de casoletă şi cere, ca şi tine, încă o chiflă. Aşa credeam atunci, eram crescut şi educat într-un sistem egalitar şi credeam cu toată fiinţa mea că toţi oamenii sunt egali şi au drepturi egale.

Londra ne-a primit banal, cu cer acoperit şi foarte mulţi funcţionari la vamă. După ce am aterizat m-am precipitat să cobor primul pe scara din spate pentru a nu scăpa „strângerea de mână”, fotografia ce subliniază politeţea englezească.

Fără niciun ceremonial, un domn foarte elegant l-a întâmpinat pe primul ministru, a dat mâna cu el, apoi cu toţi cei care coborau din avion şi plin de curtoazie i-a condus la salonul de protocol. După formalităţile de frontieră delegaţia noastră s-a îndreptat spre un şir de maşini negre, mari şi înfiorător de luxoase. Maşina primului ministru avea tricolorul abordat pe aripă. Pornim.

Patru poliţişti pe motociclete puternice fac un carusel îndrăcit în jurul coloanei asigurând securitatea; blochează câte o arteră de circulaţie punând motocicleta de-a curmeziş, până trece coloana noastră, după care eliberează drumul, ne ajunge din urmă, ne depăşeşte şi iar blochează. Erau foarte eficienţi.

Londra… Un oraş văzut din maşină. Eram ca la televizor. Cu ochii măriţi încercam să reţin cât mai mult. Primii londonezi pe care i-am văzut au fost o pereche de bătrâni care încercau să frecă strada. Ea avea o sacoşă în mână, el un baston. Deci şi ei aveau sacoşe, gândeam eu cu mintea unui tânăr idiotizat de propaganda comunistă. M-am liniştit. Din momentul acela m-am uitat la şoferul meu cu alţi ochi şi i-am zâmbit complice. Dac-aş mai vedea şi o coadă… Citisem că în timpul războiului şi englezii cunoscuseră raţionalizarea alimentelor şi cozile interminabile la orice. Aşa şi era numai că era în timpul războiului…

Prin faţa ochilor mi se derulează case stil, cu intrarea din stradă, exact ca cele din serialele de acasă. Vreau să fotografiez numai că el îmi surâde larg şi-mi arată cu degetul înmănuşat filtru de pe geamuri, care face inutil demersul meu. Zâmbesc şi eu imaginându-mi-l cu urechi de măgar şi cu coarne. I-am făcut semn că dau geamul în jos, iar el, tot zâmbind, îmi face semn că nu…” Security”. Criminalul. Eh, oameni. Privesc cu atenţie pe fereastra maşinii. Intrăm într-un trafic ameţitor. Şuvoaie de maşini ne încadrează pe mai multe benzi cu o viteză constantă de 50 de mile după cum arată vitezometru din bordul de lemn de trandafir. Circulăm pe stânga şi şocul e puternic. Pun frâne hotărâte în mocheta maşinii. Şoferul probabil că îmi cunoaşte starea şi zâmbeşte parşiv în colţul gurii, sau numai cu ochii, englezeşte, sadicul. Sunt într-o permanantă stare de alarmă. Vreau să acumulez cât mai mult şi parcă simţurile mă trădează.

Intrăm în oraşul propriu-zis. Case, oameni, autobuze cu etaj, poliţişti, staţii de autobuz, taxiuri negre, o babă haioasă, trăsuri, Bukingham Palace, se schimbă garda şi o mulţime de turişti cu aparate de fotografiat imortalizează momentul şi acoperă tot ce poate fi văzut din viteza maşinii, Trafalgar Squar cu statuia amiralului Nelson cocoţat pe o coloamă uriaşă şi un sens giratoriu ameţitor pentru automobilişti.

Anghelache, ataşatul de presă aflat în spate cu Erhan ne explică ce vedem:

— Dacă e drapelul arborat pe palat înseamnă că regina este la Londra.

— Nu este!

— Atunci e la Windsor.

— Aha!

Pentru mine Windsorul era un simbol, sau mai bine spus o emblemă. Lecturile copilăriei mi l-a întipărit în memorie ca o cetate cu creneluri, cu turnuri înalte păzite de oşteni în armuri strălucitoare. Chiar dacă l-aş vedea şi mi-ar apărea altfel decât mi-l imaginam tot nu l-aş schimba cu cel din visurile mele. Castelul Windsor, situat în apropierea Londrei, dăinuie din timpul cuceririi normande. Construit în 1070 de William Cuceritorul, castelul a fost la început o cetate de pământ cu o palisadă de lemn, închizând o curte interioară. Un secol mai târziu, Henric al II-lea a înălţat Turnul Rotund şi pereţii de piatră. De-a lungul istoriei, regii dinastiilor ce s-au succedat pe tron au construit şi reconstruit în acel spaţiu.

Turnul lui Henry, galeria reginei Elizabeta, Capela Sfântului Gheorghe şi tot ce s-a construit până în zilele noastre a fost împodobit cu lucrări de artă şi picturi realizate de artişti celebri ca: Holbein, Rubens, Rembrandt, Caneleto etc.

În 1820 George al IV-lea l-a definitivat cu ajutorul arhitectului Jeffry Wyatville dându-i acel aer legendar de

pe vremea cavalerilor Mesei Rotunde şi a regelui Arthur.

La Windsor şi-au petrecut copilăria Elizabeta a II-a şi a locuit toată familia regală în timpul celui de al II-lea război mondial. Monarhul este considerat de englez ca o personificare a statului, ca un simbol al unităţii naţiunii. În acest sens, prerogativele regale nu sunt privilegiile monarhiei ci o expresie a voinţei generale a întregii naţiuni. Fiind simbolul unităţii naţiunii monarhia este o instituţie neutră, deasupra luptei politice şi a contradicţiilor de clasă. De aceia englezul spune că „regele domneşte, dar nu guvernează”. Cu toate acestea monarhia dispune încă de anumite prerogative politice care se exercită sub forma uzanţelor păstrate prin tradiţie. Astfel legile elaborate de parlament sunt promulgate de suveran şi tot uzanţa îi dă dreptul regelui să dizolve parlamentul. Toate astea le aflu mde la Anghelache rostite cu aceiaşi viteză ca a maşinii.

Grosvenor House, hotelul de lux dar nu dintre cele mai şic, cu steagurile românesc, britanic şi unul albastru, al hotelului, arborate la intrare. Vis-à-vis e Hyde Park Corner, colţul vorbitorilor. În acest colţ se află unul din secretele democraţiei britanice. Orice cetăţean al regatului nemulţumit de politica guvernului sau a palatului regal are dreptul să vină în acest loc din Hyde Park şi dacă vrea poate să-şi aducă de acasă o tribună, lădiţă, cutie, în fine e bun şi un scaun şi odată înălţat deasupra ierbii poate striga în gura mare ori ce nerozie sau adevăr la adresa oricui. Dacă eşti supărat pe guvern înjuri consistent şi cu figuri de stil pe toţi membri Cabinetului în frunte cu primul ministru până te răcoreşti. Poţi să înjuri şi casa regală, dar nu-ţi foloseşte la nimic pentru că s-ar putea să te suprapui cu un vecin, care urcat pe lădiţa lui, ar putea învinui regina fie că nu trece la islamism, fie că pensia este mică şi nu-i ajunge de medicamente. Sigur este că acest colţ este păzit cu străşnicie de poliţişti ca nu cumva deosebirile de

opinii să se transforme în păruieli. Pe pajiştea incredibil de verde a parcului o sumedenie de şezlonguri, de toate culorile stau nefolosite. Aflu că sunt ale municipalităţii iar gazonul este lipsit de acele tăbliţe cu „Nu călcaţi pe iarbă – Nu rupeţi florile”. Şoferul opri, iar un tip cu frac şi joben gri ne deschide uşa şi se descoperă încremenind într-o poziţie de drepţi dar fără a fi umilă, tipică pentru valetul britanic. Şi nu eram decât ziarişti, dar oaspeţi. Acasă nu ne-ar fi deschis nimeni portiera ba poate am fi avut norocul să auzim şi câteva vorbe rostite printre dinţi dacă nu coboram mai iute.

Intrăm în hotel prin uşile larg deschise de un portar galonat ca un general în retragere. Până la lift dăm de arabi, asiatici, şi alte naţii care umblau cu sau fără rost prin hol, fumând sau pur şi simplu admirând vitrinele unor buticuri, probabil oameni bogaţi, se vedea pe feţele lor bunăstarea. Urcăm la etajul 5 unde va fi reşedinţa primului ministru, un apartament de 3 camere care m-a deziluzionat prin modestia mobilierului. Văd camera în care vor avea loc primirile oficiale. Sobră, simplă, şi funcţională. Ies pe hol unde 2 inspectori de la Scotland Yard asigură paza delegaţiei noastre. Îi recunosc după minusculele aparate emisie recepţie purtate discret. Ne surâdem reciproc ca o parolă de recunoaştere şi intru la Gheorghiu. Aici zarva era în toi. Toţi membrii delegaţiei noastre au intrat parcă într-un vârtej. Se agită hârtii, genţi diplomatice, telefoane.

— Discursul în engleză, unde-i?

— La mine.

— Dă-mi-l te rog.

— Aţi vorbit la ambasadă?

— Da. Am stabilit două ore de transmitere ca să prindem T.V. şi Radio.

— A intervenit vreo schimbare în program?

— La englezi?

— Să ştiţi că mai avem doar zece minute până la

plecarea delegaţiei spre Westminster Abey…

— Unde-i Anghelache?

— La maşini vă rog!

Un grup de ziarişti cu aparate, magnetofoane, carneţele, zâmbete şi multe întrebări dau năvală în apartamentul lui Gheorghiu.

— Nu se dau declaraţii de presă. No comment!

— La maşini vă rog!

Mă dezmeticesc şi cobor în fugă la coloană şi caut înfrigurat ruşina cu numărul 6. Englezii au pus la fiecare automobil câte un număr, pe parbriz sau pe luneta din spate suficient de mare ca să se vadă de la distanţă. Am găsit-o. Deschid uşa şi pe locul meu stă şoferul zâmbind. Asta e! Volanul era pe dreapta, eram în Anglia. Ocolesc şi plecăm.

— Mergem înainte să-i aşteptăm acolo.

— Sorrey?

Anghelache îi traduce englezoiului şi pornim imediat.

Verdele pajiştilor din Hyde Park e incredibil, un verde crud de parcă ar fi sintetic.

— Cum se obţine gazonul de calitatea asta? Întreb pe Anghelache.

— Simplu, îmi răspunde. Se amestecă sământa de gazon cu nisip, se aşază ca o pătură pe pământ şi se udă vreo o sută de ani.

Am înţeles, făcea mişto de mine. Sau poate că nu…

Trecem din nou prin Trafalgar Square, Bukingham Palace, biserici, case, oameni şi dintr-odată Big-Ben-ul, maiestuos, cu celebrele cadrane strălucind în soare, ca o vedetă ce are zi de filmare şi care pune în dificultate grupul de fotografi doar prin înăllţime. Aflu că turnul are 98 de metri, iar orologiul cântăreşte 13 tone. Alături catedrala Westminster Abey îşi etala dantelăria de piatră ca o bătrână doamnă costumaţia de epocă. Maşina opreşte în faţă, la o parcare. Sar repede şi pătrund înăuntru cu

aparatele încărcate agăţate de umăr. Grupul de ziarişti de la aeroport e la post şi îmi fac semne amicale. Răspund la salut şi intru alături de ei într-un ţarc de unde aveam să fotografiez evenimentul. Privesc circular şi ochii sunt mângâiaţi de arabescurile şi sculpturile din piatră, iar inima se luminează în limpezimea vitaliilor. În podeaua de granit un dreptunghi negru era încadrat cu flori proaspete.

— Este mormântul Eroului necunoscut, îmi şopteşte Anghelache.

La un metru mai spre uşă se afla mormântul lui Winston Churchill. Tot în această Catedrală se aflǎ mormintele lui Isaac Newton, Charles Darwin, Charles Dickens şi William Shakespeare. Observ cu uimire că cei ce intrau călcau cu nonşalanţă pe numele aurite înscrise pentru totdeauna în granitul dar şi în conştiinţa englezilor.

Văd prin acolada gotică de la intrare doi oameni ce aduc cu pioşenie o coroană de garoafe roşii şi după ce zăresc panblica tricoloră realizez că este coroana adusă cu avionul nostru de acasă. Deci trebuie să sosească şi delegaţia. Îmi găsesc un loc mai convenabil, pornesc blitzul şi încadrez locul unde va sta primul ministru. E bine. S-au precipitat şi ceilalţi şi mă simt un pic înghesuit. După ce au aşezat coroana, grupul de ziarişti s-a mai rotit astfel am ajuns la un metru de Churchill. Mi-am pus în gând să nu-l calc. Îmi vine în minte portretul său cu o pălărie imensă şi cu veşnicul trabuc în gură.

Apare delegaţia noastră. Este întâmpinată de un domn înalt, îmbrăcat în haine specifice bisericii anglicane. În programul meu este trecut ca dr. Edward Carpentier decanul Catedralei Westminster Abbey. Se formează un grup la baza lespezii unde este aşezată coroana iar primul ministru român este poftit în mijloc. Ţac, Ţac! Momentul de reculegere: Ţac, Ţac! Schimb aparatul şi fac şi color: Ţac! Şi gata. S-a terminat momentul şi mister Carpanter explică primului ministru istoria Catedralei conducându-l

discret către altar. Trec repede înaintea lor, fotografiez şi nu voi mai ceda poziţia asta până la sfârşit. Turiştii ne fac loc înţelegători. Aud frânturi din traducere. „Aici îşi dorm somnul de veci gloriile politice şi militare ale Angliei” Ţac! Ţac! Trag un cadru cu o sculptură splendidă în prim plan...” Servea şi pentru încoronarea regilor Angliei” Ţac! Ah. A închis ochii, încă o dată! Ţac! E bine! „Catedrala Westminster Abbey a fost întemeiată, spune legenda, de regele anglo-saxon Sebert, iar istoria i-o atribuie lui Edward Confesorul la 1065”. Sunetul motorului şi declanşarea cam zgomotoasă a Nikonului meu au rezonanţe stranii în marea catedrală. „Catedrala este pentru englezi un simbol, o emblemă, care de-a lungul anilor...” Ţac! Ţac! Lângă mine a venit inspectorul de la Scotland Yard, cu aparatul său minuscul de emisie recepţie şi îmi zâmbeşte. Scurt. Britanic. Îmi văd de treabă. Ţac! Delegaţia se întoarce. Ocolesc cu grijă şi fug la ieşire să prind o strângere de mână. Ţac! Ţac! Am făcut-o. La maşini. Şoferul nostru ne face semne cu mâna.

— Mergem la ambasadă să transmitem ştirile şi apoi la Grosvenor House.

— Stăm mult la ambasadă?

— Trei minute să las textul ca Florentina să facă banda.

Îmi zâmbeşte.

— All right!

— Se prinde repede, este?

Zâmbesc şi eu. Anghelache are mult umor. Ne încadrăm într-un şuvoi de maşini care opresc exasperant de corect la fiecare stop.

Ocolim un cartier la îndrumarea lui Anghelache, întretăiem câteva bulevarde şi pătrundem într-o poartă cu barieră.

— E o stradă privată şi nu are oricine voie să circule pe aici. Rămân înmărmurit. Adică de ce privată şi cum? O

stradă poate fi numai ai unora? Iete că se poate! Îmi zic în gând şi mergem mai departe.

În dreapta un parc, Kensington Garden, iar în faţa ambasadei noastre locuieşte Princess Margaret, sora reginei Angliei într-un palat magnific. Eu rămân afară sperând ca cei doi nu vor sta mult. N-au stat. Bin! Bin! uşile şi:

— Grosvenor House, sir.

— Yes!

— Îi arătăm textul lui Gheorghiu şi ridicăm embargoul la ştire.

— O.K.

— Şi pe urmă mâncăm.

— Unde?

— Vedem noi…

Am mâncat cu primul ministru la masă. Englezilor li s-ar fi părut nefiresc asemenea protocol, dar primul ministru român obişnuia să servească masa cu toată delegaţia acolo unde împrejurările permiteau.

S-a servit somon afumat şi diverse alte bunătăţi oferite de chelneri băţoşi şi eleganţi. Nu ne-am lungit cu cafeaua pentru că după jumătate de oră venea în vizită protocolară ministrul de externe al Marii Britanii Lordul Carington. Camera lui Gheorghiu se transformase în birou de presă. Ţăcănea maşina lui Erhan care refăcea ştirea, zumzăia redresorul meu care-mi încărca bateriile şi toată lumea citea, se foia, întreba, se agita cu sau fără rost.

— Este ora 14, 28. În două minute Carington e sus.

— Să mergem.

Primul ministru aştepta încadrat de doi colaboratori.

— Sosesc?

— Da.

Îmi ocup locul. Intră şi grupul lor de presă. Acelaşi de la sosire. Zâmbete. Apare şi lordul Carington. Uscat, ţeapăn, cu părul albit, cu un zâmbet diplomatic pe toată

faţa venea cu mâinile întinse într-un gest de învăluire tactică, dezinteresată, numai pentru a ura delegaţiei noastre un bun venit pe pământul Angliei. Ţac! Ţac! Aştept ca cele două personalităţi politice să se aşeze pe o canapea deasupra căreia trona o pendulă oprită la cinci şi mai fac câteva fotografii. Pe figura lordului se citea că asta-i tot ce aştepta el de la viaţă. Să se întâlnească, să stea de vorbă cu membrii delegaţiei noastre, să se întreţină o jumătate de oră cu primul ministru român şi apoi... Baletul diplomaţiei pe parchetul alunecos al politicii este un lucru anevoios şi de multe ori absurd, care, mie de multe ori îmi scapă. Am ieşit pe hol împreună cu grupul de presă britanic. Aş fi vrut să ştiu ce gândesc aceşti oameni despre noi românii. Ei locuitorii unei ţări care a fost şi va fi o mare putere economică, dar şi militară. Este acest Lord Carington oare aşa cum îl caracteriza George Bernard Shaw pe englez ca un bun reprezentant al regatului? Caustic şi cinic Shaw spunea astfel în „Omul destinului”: „În calitate de mare campion al libertăţii şi independenţei naţionale, englezul cucereşte şi anexează jumătate din lume şi numeşte acest lucru o colonizare. Când doreşte o nouă piaţă pentru mărfurile contrafăcute din Manchester, trimite un misionar să înveţe pe indigeni evanghelia păcii; indigenii omoară misionarul, iar el face război în vederea apărării creştinismului: luptă în numele lui, supune în numele lui şi ia piaţa ca o răsplată a cerului... nu e niciun lucru prea rău sau prea bun pe care un englez să nu-l poată face, dar n-ai să-l găseşti niciodată vinovat. El face totul din principiu: se luptă cu tine din principii patriotice; te fură din principii comerciale; te înrobeşte din principii imperiale; se ia la harţă cu tine din principii de bărbăţie; îşi sprijină regele din principii de lealitate şi îi taie capul din principii republicane”. Cred că aceasta este cea mai bună caracterizarea care a fost făcută supuşilor majestăţii sale cu adăugirea că în politică diplomatul englez este cu

siguranţă un killer îmbrăcat în fracul principiilor unei comunităţi din care face şi el parte, iar mâna întinsă de un englez va fi întotdeauna înmănuşată pentru că sărăcia se ia.

Capitolul 2

MOSCOVA

Prima întâlnire cu Moscova s-a consumat rapid şi banal fără a simţi grandoarea oraşului multisecular şi fără a fi luat contact cu personajele importante ce au definit istoria pentru un uriaş popor.

— „Mâine pleci la Moscova însoţind o delegaţie guvernamentală la o sesiune CAER. Nu-ţi lua prea multe bagaje pentru că nu stai decât o zi şi noapte”. Ca fotoreporter nu aveam prea multe de făcut; în afara şedinţei obişnuite aveam să consemnez pe peliculă întâlnirea dintre şeful delegaţiei noastre şi ministrul de externe al U.R.S.S., figură marcantă a ruşilor la acea vreme.

Aşa că a doua zi de dimineaţă eram la Otopeni, cu bagaje puţine, cu un program detaliat pe minute în buzunar şi cu regretul deja instalat în suflet că voi merge într-o mare capitală a lumii şi nu o voi putea cunoaşte decât din viteza maşinii.

După trei ore de zbor am ajuns în sfârşit la destinaţia noastră grăbiţi şi importanţi ca ori ce delegaţie diplomatică. După controlul sever al vameşilor sau grănicerilor (acelaşi comportament de o duritate impertinentă) ne-am urcat în maşinile destinate delegaţiei române şi nu ne-am oprit decât la sala de conferinţe.

Patru ore de plictiseală cronică am îndurat ascultând rapoartele tuturor şefilor de delegaţii referitoare la bunul mers al CAER-ului, toate pe acelaşi ton laudativ la adresa puternicului frate gazdă.

Mai existau unele tonalităţi distincte în discursurile partenerilor, dar erau doar de culoare, politica economică şi regulile de funcţionare a pieţei estice se stabileau tot la Moscova.

După finalul reuniunii încheiată cu fotografia de familie – un grup a tuturor şefilor de delegaţii – am plecat într-un cartier al Moscovei pentru cazarea membrilor delegaţiei. Pentru mine nu s-a găsit loc de cazare în vilelele oficiale, aşa că am rămas pe un hol până seara târziu în eventualitatea întâlnirii bilaterale şi în momentul când s-a hotărât că ea va avea loc a doua zi dimineaţă am fost dus la un hotel, de maşina ambasadei, unde am fost cazat pentru o noapte.

Mi-am şi aruncat lucrurile de prisos pe pat, am băgat în priză aparatele la încărcat şi am zbughit-o pe scări liber şi fără niciun ban în buzunar, să văd Moscova. Nu ştiam limba, nu aveam o hartă, doar indicaţia destul de sumară a unei recepţionere grase şi plictisite, care la întrebarea mea” Gde Kremlin?”, a ridicat braţul drept şi mi-a arătat cu pixul direcţia dorită fără a-şi ridica ochii din hârtii.

Eram pe trotuarul unui bulevard extrem de lat, dar şi nesfârşit, pentru că uitându-mă în direcţia de mers, ori cât de bine era luminat nu i se vedea capătul. Am luat-o voiniceşte la pas şi peste o oră păşeam pe caldarâmul din Piaţa Roşie, locul în plină perestroika un pilot amator, Rust, – neamţ de originea aterizat cu un Cesna minuscul chiar lângă mausoleul lui Lenin spre stupoarea tuturor, dar mai ales a armatei. Las că pentru trebuşoara Gorbaciov a demis o groază de ofiţeri superiori, iar băiatul a dat ochii cu KGB-ul ca pe vremea lui Stalin. Ruşii erau furioşi pentru faptul că niciun radar de-al lor nu l-au depistat pe neamţ, care a zburat la joasă înălţime, spulberând, în joacă, un sistem de apărare extrem de costisitor şi mai ales că un avion cât un ţânţar a demolat mitul locului cel mai bine păzit din lume. Tocmai securitatea reşedinţei l-a făcut pe

Lenin să mute capitala de la Sanct Petersburg la Moscova, Kremlinul oferind Ţarului roşu un loc în care îşi va exercita puterea şi care va intra, cu trecutul şi cu istoria recentă, în conştiinţa multor oameni de pe Pământ. După Lenin de aici au guvernat Stalin Brejnev, Gorbaciov… Locul este extrem de sigur, înzestrat cu cea mai modernă tehnologie de apărare, zidurile foarte groase, pe sub pământ nu se poate accede în niciun fel, cerul de deasupra bântuit de tot felul de radare şi totuşi un Cesna…

Cum stăteam eu şi admiram, în noapte, celebra Piaţă Roşie iluminată de puternice reflectoare în principalele ei puncte de atracţie se apropie de mine un tânăr, cam de aceeaşi vârstă cu mine, dar mai firav, şi cu îndrăzneala pe care ţi-o dă cel puţin trei sute de vodcă băută în apropiere îmi spuse direct:

— Turistă?

— Da.

— Davai ţigaretă.

M-am conformat imediat, am scos pachetul de Amiral şi i-am săltat o ţigară, după care m-am cotrobăit de brichetă ca să duc serviciul la bun sfârşit.

— Italian?

— Nu, român.

— Aaa! Brati… Frend… Haraşo!

Şi tânărul, într-un exces de politeţe cu adânci semne sentimentale, mă luă de braţ şi începu să-mi explice toată istoria Moscovei şi a Kremlinului într-o curată limbă rusă din care eu nu pricepeam o iotă. Probabil că s-o fi recomandat dar eu în năuceala mea nu i-am reţinut numele şi cred că nu avea nicio importanţă. Apărut de nicăieri, pentru o ţigară, rusul putea fi un personaj dostoievskian care avea *talentul de a iubi întreaga lume* şi ajunsese în Piaţa Roşie pentru că *omul nu mai are unde să se ducă*! (Vă aduceţi aminte?) L-am urmat pe tânărul rus, atent, doar la vibraţiile nopţii moscovite şi din când în când îi mai

dădeam o ţigară, iar el se oprea din explicaţii şi plin de recunoştinţă îmi spunea simplu: „Spasiva”. Probabil că tânărul considera nesemnificativ faptul că eu nu cunosc limba lui Tolstoi, dar dacă va stărui în explicaţii voi înţelege. Ce putea să-mi spună despre Moscova? Atunci ar fi fost cazul să înceapă cu întemeierea oraşului pentru că, oricum, Moscova este un oraş pe care îl cunoşti înainte de a-l fi văzut. Rusul îmi povestea pătimaş în intonaţie, cu o vace sonoră, că aşezarea a apărut încă din secolele IX – X în perioada de constituire a cnezatelor, iar în 1156 Iuri Dolgoruki, cneazul Suzdalului, ctitoreşte cetatea Moscovei şi pune piatră de temelie la primele fortificaţii ale Kremlinului. Mai târziu Ivan al III-lea, mare cneaz al Moscovei uneşte cnezatele ruseşti în scopul de a scăpa definitiv de jafurile hoardelor tătaro – mongole şi întemeiază statul feudal rus în care el devine un conducător cu puteri nelimitate. Stabileşte relaţii diplomatice cu mai mulţi monarhi din Europa şi Asia şi se înrudeşte cu Stefan cel Mare prin căsătoria fiului său Ivan cu Elena, fiica domnitorului moldovean. Acest lucru mi l-ar fi spus rusul dacă ar fi ştiut că sunt un urmaş al supuşilor marelui voievod. Pentru noi un act politic de mare însemnătate ce punea la adăpost graniţa de est a Moldovei. Din 1533 vine pe tronul din Kremlin Ivan al IV-lea (cel Groaznic) care din 1547 devine primul Ţar al Moscovei şi al întregii Rusii consolidând statul centralizat prin crearea puterii autocrate. Absolutismul lui Ivan cel Groaznic s-a caracterizat printr-un ansamblu de măsuri iniţiate în scopul slăbirii puterii marii nobilimi care i-au dat şi porecla şi instaurarea puterii autocrate”. De paisprezece ani facem război”, spune el cu glas de tunet, „Am supus stăpânirii noastre ţările tătarilor cazanieni, şi astrahanieni care ne-au asuprit pe vremuri sub jugul lor, şi prin aceasta ne-am dobândit din nou hotarele străvechi ale cnezatului lui Sviatoslav, străbunul nostru. Prin cruntă năvală am

bătut oştile în zale ale ordinului Livonian, care a chinuit sub jugul său ţinuturile ruseşti de pe Neva şi Narova, de pe Ciud şi de pe Dvina şi ne-am scos caii la ţărmul Mării Baltice”. Aşa sunau vorbele Ţarului prin pana lui Tolstoi motivând războaiele cumplite duse în acele vremi. Un continuator al politicii primului Ţar a fost Petru I denumit şi cel Mare pentru faptele sale ostăşeşti ce au dus la numeroase victorii şi extinderea şi întărirea imperiului rus de la Marea de Azov până la Marea Baltică, dar mai ales pentru iniţierea numeroaselor reforme economice, administrative şi militare care au avut drept rezultat consolidarea Rusiei feudale şi a lăsat urmaşilor săi un stat puternic în care erau înglobate noi teritorii şi fiecare rus, când se referă la gloria timpului trecut aminteşte de Testamentul lui Petru cel Mare indiferent de culoarea lui politică.

Şi rusul meu îşi trase răsuflarea şi cu ochii pierduţi în negura timpului sau în aburii votcii se opri în dreptul Turnului Spaski, mormăi ceva la adresa militarilor de gardă, sau a comenduirii, îşi îndesă adânc pumnii în buzunar şi mi se adresă destul de autoritar:

— Idi siuda! Davai ţigaret!

Apoi continuă să-mi povestească cu aceiaşi perseverenţă ca la început, în limba lui, total necunoscută mie. Pe simezele istoriei un loc important îl ocupă şi dinastia Romanovilor, care printre altele s-au opus invaziei napolioniene. Cu toate că a intrat în Moscova Napoleon nu a fost în măsură să păstreze oraşul cucerit datorită lipsei de întăriri şi de provizii, dar mai ales din cauza loviturilor hărţuitoare pe care le aplica trupele lui Kutuzov. Uimirea lui Napoleon a atins paroxismul în momentul în care Capitala Rusiei, pustie, ce se oferea goală şi disperată a început să ia foc din mai multe puncte deodată. Fiind în Kremlin împăratul privea prin ferestrele palatului la oceanul dezlănţuit de flăcări ce cuprinsese oraşul

încremenit de dezolare; „Ce spectacol înspăimântător! Ei înşişi... Ce hotărâre neobişnuită! Ce oameni! Sciţi!” După o lună a început retragerea „Marii Armate” din Moscova care s-a transformat imediat în dezastru. Pe drumul Kalugăi Napoleon pierdu cea mai mare parte din armată, iar când ajunse în Polonia la bazele de pornire cu doar câteva zeci de mii de ostaşu şi ofiţeri avea să afirme celebrele vorbe: „De la sublim la ridicol nu e decât un pas”. Înfrângerea în campania din Rusia s-a datorat, poate, şi faptului că Napoleon nu a înţeles niciodată spiritul acelui popor, până unde pot merge acei „sciţi” cu gesturile lor pentru „Maica Rusie”. De Romanovi se leagă şi cea mai cumplită şi dramatică scenă din filmul istoriei ruse când ultimul Ţar şi cu întreaga sa familie vor fi executaţi fără milă în 1918 punându-se punct unei domnii absolutiste şi deschizându-se astfel era bolşevsmului.

Tânărul rus, să-i spunem Dimitri, se opri şi mă privi adânc în ochi.

— Panimai?

— Da! Da!

— Davai ţigaret!

Pe colina Borovitki tot Iuri Dolgoruki a ridicat primele fortificaţii din lemn stabilind temeliile viitorului Kremlin, întăritură împotriva invadatorilor tătari, ce înconjura palatul cneazului, biserica şi palatele boierilor. Timp de secole curtea cneazului Moscovei s-a consolidat şi palisadele de lemn s-au transformat în ziduri lungi de peste doi kilometri apărând o suprafaţă de 28 de ha. Cnezi, ţari şi înalţi demnitari au construit turnuri de strajă de-a lungul acestor ziduri pe care le-au decorat mai târziu cu orologii faimoase. De amintit turnurile Troitki, Borovitki, Narojnâi, Nikolski. Ceasul din turnul Spasski anunţând ora exactă de două ori pe zi.

Ce-ar mai fi de spus? Poate că în interiorul Kremlinului fiecare ţar şi fiecare dinastie şi-au lăsat

amprenta construind şi uimind lumea cu câte o bijuterie arhitectonică. Astfel Ivan cel Groaznic a reconstruit Catedrala Bunavestire pe care a pictat-o Rubliov şi a ridicat Catedrala Arhanghelii Mihail şi Gavril – necropola ţarilor. Tot aici se află Clopotniţa construită de Ivan cel Mare şi terminată de ţarul Boris Godunov, cu cei 81 de metri ai săi fiind cea mai înaltă construcţie din Moscova până la Revoluţie.

Împărăteasa Ana Ivanovna a poruncit turnarea unui clopot pe măsura Clopotniţei şi astfel a fost construit Clopotul Ţar, de 200 de tone greutete şi peste 6 metri în diametru, dar care nu a fost auzit niciodată din simplu motiv că nu au existat mijloace tehnice pentru instalarea lui. A fost oare un pariu cu imposibilul sau o toană de femeie nebună?

— Panimai?

— Da! Da!

— Davai ţigaret!

În faţa noastră se profila în noapte, luminată” a giomno” biserica Vasili Blajenîi, ilustrată de suflet rus pentru turişti smintiţi ce numără în noaptea istoriei cepele cupolelor de porţelan, dar pravoslavnic înălţată tot de energicul Ivan cel Groaznic. În faţa bisericii un grilaj ţine la distanţă pe neaveniţi de vestita piatră de moară (Lobnoe mesto) pe care – cu secole în urmăaveau loc execuţiile publice şi de pe care purtătorul de cuvânt al Kremlinului făcea comunicările cele mai importante.

Mă las târât de Dimitri, care îmi explică aproape răguşit, plin de patos, toate grozăviile ce s-au întâmplat în istoria lui, pe scena căreia ruşii îi spun Piaţa Roşie şi nu am aflat de ce, iar când printre luminile reflectoarelor am intuit apariţia lui Stalin m-am oprit şi i-am spus rusului că vreau să mă duc la hotel.

— Pacemu?

I-am arătat ceasul şi i-am arătat cu degetele semnul

internaţional de mers pe jos.

— A niet! Taxi!

Am dat hotărât din cap şi m-am îndreptat spre direcţia de unde venisem. Atunci rusul îmi slăbi braţul şi se opri ca gest de despărţire. Eram în mijlocul Pieţei Roşii.

— Davai ţigaret?

I-am dat tot pachetul şi bricheta pe deasupra şi în timp ce eu îi strângeam mâna îndelung el mă cuprinse în braţe şi mă sărută pe obraz.

— Spasiba!

În drum spre hotel, aproape singur pe uriaşul bulevard mă întrebam dacă rusul numai pentru un pachet de ţigări şi-a pierdut două ore din noapte pentru mine.

După 92 am ajuns din nou în Piaţa Roşie trecând, de data asta printr-un pasaj plin de tarabe care etalau spre vânzare carnete de partid, decoraţiile cele mai înalte în statul sovietic, cărţi cu Lenin pe copertă, însemne militare de cel mai înalt grad, patefoane şi discuri cu Ala Pugaciova, dar şi cu imnuri mobilizatoare şi pline de îndemnuri. În spatele tarabelor, de fapt nişte măsuţe pliante, de camping, stăteau oameni în vârstă, chinuiţi de grijile zilnice, cu spectrul foamei în suflet, iar tinerii aveau acea privire ce-ţi cotrobăia buzunarele de la distanţă. Făceam parte dintr-o echipă de ziarişti ce însoţea ministrul de externe într-o vizită oficială şi treceam prin pasaj în drum spre Turnul Spasski, singura intrare permisă presei străine ce doreşte pătrunderea în Kremlin. Mergeam grupaţi pentru a ieşi întregi la suprafaţă. Dintr-un colţ întunecat apăru un tânăr ras în cap, îmbrăcat într-o geacă de piele, cu o privire destul de tulbure, dar în acelaşi timp agresivă, care se postă în faţa mea.

— Turistă?

— Nu!

— Italiană?

— Nu!

— Davai ţigaretă!

Nu s-a schimbat nimic. Când au intrat ruşii în România ca Armată eliberatoare de sub jugul fascist tot soldatul fratensovietic îţi punea pistolul la tâmplă şi îţi ordona: „Davai ceas!” Îi dădeai şi ceasul, şi pâinea, apoi când a văzut ce uşor este a înfiinţat Sovromurile, un fel de societăţi mixte, prin care ne luau pădurile, minereul, petrolul şi tot ce se putea lua, iar de 7 Noiembrie părinţii noştri defilau cu pumnul drept ridicat şi strigau din răsputeri: „Stalin şi poporul rus libertate ne-au adus!” Să nu uităm.

* * *

Capitolul 3

REVOLUŢIA

În acele zile de decembrie vremea se arăta deosebit de călduroasă. Pentru că făceam de serviciu la C.C. Îmbrăcasem un costum închis şi renunţasem la palton pentru un trenci căptuşit, mai subţire dar mai lejer. Pe 21 decembrie plecasem de acasă spre Sediu destul de îngrijorat auzind diverse zvonuri despre ce se întâmplase la Timişoara cu câteva zile înainte. Aveam un aparat de radio destul de modest şi nu prindeam Europa Liberă decât într-un singur loc, orice furtună magnetică îngreunându-mi audiţia. În aceste condiţii ascultasem cu o seară în urmă emisiunea de ştiri care mă pusese pe gânduri. Se spunea de o capitulare a oraşului, de mii de morţi, de luptele ce s-au dat pe străzi între Armată şi populaţie, iar la buletinul de ştiri al Radioului se amintea de o răzmeriţă a unui grup de credincioşi care împreună cu un popă se luptau pe scările Catedralei catolice din Timişoara, dar situaţia fiind sub control, crainicii ne anunţau pe un ton optimist că o delegaţie de înalţi demnitari ai partidului se îndreptau spre oraşul rebel şi

vor pune lucrurile le punct. Muzica de bună calitate şi destul de optimistă încerca să diminueze din încordare, dar majoritatea oamenilor şi în troleibuze şi pe stradă erau destul de îngânduraţi, parcă mai îndârjiţi, cu pumnii adânc băgaţi în buzunare înfruntau nacazurile zilnic. Ajuns la C.C. m-am îndreptat spre intrarea C pe unde aveam accesul în Sediu. Ca niciodată ofiţerul de securitate de la intrare nu mi-a mai controlat geanta făcându-mi semn nervos să îmi văd de treburi. Am trecut de el oarecum surprins şi am urcat la etajul 7 unde aveam noi biroul.

În această încăpere ne întâlneam, câte un reprezentant al fiecărei instituţii centrale de presă şi formam o echipă de ziarişti, iar obiectul muncii era ilustrarea pe toate canalele mass-media a activităţii şefului statului. Toate şedinţele mai importante, întâlnirile cu oaspeţi din ţară, dar mai ales din străinătate se transformau în acest birou în ştire de presă pentru radio, presa scrisă sau televiziune. Şeful acestui grup era întotdeauna un redactor-şef, un secretar de agenţie de la Agerpres, sau chiar un director general adjunct, în funcţie de importanţa evenimentului.

De multe ori echipa care însoţea pe Ceauşescu în vizitele de lucru inopinate se forma aici. Nu odată m-am urcat în elicopterul care însoţea pe şeful statului la evaluarea porumbului îmbrăcat în costum de duminică, iar altă dată mă întorceam de la câte o vizită de lucru murdar şi plin de praf direct în salonul de primiri unde fotografiam o reuniune internaţională.

În birou nu era nimeni, în schimb telexul bătea furios în sulul de hârtie ştirile mapamondului adunate peste noapte de echipa de serviciu a Agerpresului. De pe acest telex Cristian Popescu, telexistul, reproducea la un copiator Xerox, în mai multe exemplare, paginile primite şi le difuza la cabinetele şefilor de partid şi de stat. M-am uitat pe „cearşaful" care atârna şi am constatat că nu era

nicio ştire privind evenimentele de la Timişoara. Probabil că ştirile importante le ducea nea Cristi cu primul transport. Mi-am scos încărcătorul din geantă, am pus acumulatorul blitzului la priză, după care am început să răsfoiesc presa adusă de telexist la prima oră. Nici în ziare nu se pomenea nimic de tulburări sau mişcări sociale în vestul ţării. Era de aşteptat atât timp cât conţinutul şi tematica materialelor de presă se stabileau la etajul 4, la Secţia de presă şi propagandă a partidului de care directorii şi redactorii şefi ai mass-media ascultau orbeşte. Structura era foarte clară; conducerea instituţiilor de presă se făcea de la etajul 4 prin numirea de directori şi redactori şefi, iar cine plăteşte comandă şi muzica.

A venit şi nea Cristi din „turneu" dar foarte abătut şi preocupat. După saluturile consistente în politeţuri i-am propus, sincer, să-l ajut la constituirea mapelor cu ştiri pentru cabinete. De unde altă dată era fericit să pun umărul, acum mi-a replicat foarte rece, ba aş spune geros, că numai el trebuia să facă acele mape şi ar fi bine să stau în camera ce ne-a fost repartizată. M-am uitat atent la el şi am observat o anume paloare, o culoare a pielii specială, care ţi-o dă numai frica. Destul de afectat de ton m-am retras pe un fotoliu şi am început să citesc pagina internaţională a ziarelor. Nu a durat mult şi au început să vină şi ceilalţi colegi de grup din Televiziune, Radio, Sahia şi Secţia color a Combinatului. Echipa de la Televiziune era formată dintr-un redactor, un cameraman şi un electrician; Radioul avea de regulă un redactor, iar Studioul Sahia, care filma pentru o cronică ce se arhiva, venea cu echipă completă de filmare. Pentru că presa scrisă cotidiană era în totalitate alb-negru, fotografiile făcute de Agerpres la evenimentele din Sediu erau alb-negru. Imediat după eveniment o maşină prelua filmul, îl ducea la agenţie unde era prelucrat şi fotografiile obţinute erau difuzate la toate cotidianele. De aceea în grupul de la Sediu se mai adăuga

şi un fotoreporter de la Combinatul Poligrafic, care aveau o secţie foto-color, şi care dubla fotoreporterul Agerpres dar pe film color. În acea zi de 21 decembrie 1989 coordonator al acelui grup era un secretar general de agenţie la Agerpres. N.U. venit pe la ora 9, şi-a dat jos pardesiul şi foarte preocupat a coborât la etajul 4, la şeful secţiei propagandă pentru a prelua sumarul evenimentelor. Încet încet, între cei rămaşi în cameră începu să se înfiripe un dialog pe seama evenimentelor de la Timişoara.

— Ori cum, ce se întâmplă acolo e destul de grav… ne spune cu ton scăzut Mihai Gândinceanu cameramanul Televiziunii.

— Dom'le, la radio, făcu un semn la priza din perete asta însemnând Europa Liberă, spunea că Armata a intervenit, că sunt mii de morţi şi că astăzi Timişoara va fi rasă de pe faţa pământului spuse cu o expresie sumbră redactorul de la Radio.

— Dar, în fond, ce s-a întâmplat? întreb eu cu destulă candoare.

Ceilalţi se uitau la mine tăcuţi, cam cu o expresie de „ori e tâmpit, ori e provocator". Electricianul T.V. mă lămuri în câteva cuvinte:

— Hai mă, ce dracu', tu eşti ziarist sau ce? N-ai auzit că la Timişoara sunt tulburări? Băieţii au vrut să salte un popă papistaş, care nu era cam sănătos la cap, iar enoriaşii l-au apărat… complicat dom'le… pare-se că-i susţinut de afară.

Probabil acesta este semnalul, gândeam eu. Vizita lui Gorbaciov şi a Raisei la Bucureşti a fost avertismentul. Lucrasem la acea vizită prezidenţială şi fiind în permanenţă la 2 – 3 metri de celebru cuplu sovietic, le ascultam cu interes discursul şi nu de puţine ori simţeam cum mă pătrunde frica când, în prezenţa celor doi soţi Ceauşescu, Gorbaciov se adresa fie pionierilor, care nu pricepeau nimic, fie studenţilor şi muncitorilor vehiculând

noţiuni ca; primenirea partidului, transparenţa actului decizional, democratizarea reală a societăţii. Cuplul nostru face tot felul de grimase la auzirea acestor elemente ale perestroikăi, iar activiştii şefi de grup ai aplaudacilor începeau să strige lozinci de genul; „Ceauşescu-Gorbaciov" şi urale, cu o forţă impresionantă acoperind cu sentimentele „sincere de dragoste", ale populaţiei discursul liderilor sovietici.

Am însoţit-o pe Raisa la Palatul Copiilor şi după ce am fotografiat-o o oră în cele mai diverse ipostaze şi unghiuri am înţeles de ce fotoreporterii englezi au pus mână de la mână şi i-au constituit un premiu de cea mai simpatică rusoaică ce le-au călcat ţara. Ori ce s-ar zice de la doamna Theacher şi regină până la ultimul englez au fost cuceriţi de farmecul Raisei. Raisa a jucat şi rolul de a scoate din jocul politic pe „tovarăşa" care a fost nevoită să o însoţească pe tot traseul stabilit de protocol, în timp ce bărbaţii făceau politică în tet-atet departe chiar şi de urechile membrilor delegaţiilor.

A doua zi de vizită am lucrat cu toţii la mitingul de prietenie de la Sala Palatului mie revenindu-mi sarcina de a realiza portretele „vorbitorilor". Asta însemna ca pe percursul desfăşurării mitingului să stai în picioare în faţa unui aparat montat pe un trepied prin obiectivul căruia urmăreai toată şedinţa în maximă încordare. Indicaţia şefilor era clară; „să-l scoţi pe tovarăşul vorbind, dar cu gura închisă". Atât de interesantă a fost cuvântarea lui Gorbaciov încât nu mi-am dat seama când a trecut timpul, dar prin discursul său sclipitor şi foarte îndrăzneţ l-a pus în umbră pe Tovarăşul care folosea tot acelaşi mesaj învechit şi arhirepetat, cu fraze stereotipe şi fără conţinut. Cuvântarea lui Gorbaciov m-a impresionat profund şi observam de pe mica scenă de unde eram instalat chiar în centru sălii că mulţi, foarte mulţi dintre cei care îl ascultau erau schimbaţi la faţă şi cu alte luminiţe în ochi.

Pe un ton autocritic cu care nimeni din acea sală nu era obişnuit Gorbaiov a avut curajul să recunoască deficienţele ce se adunaseră în viaţa economico-socială a ţării „vecină şi prietenă” şi implicit prin autocritică a desfiinţat şi anumite caracteristici ale sistemului şi cu o transpareţă plină de diplomaţie a făcut clar aluzie la socialismul aplicat în România. Cu spiritul său critic şi realist asupra sistemului Gorbaciov a devenit în acea zi, la mitingul de la Sala Palatului un reformator şi mulţi din acea sală aveau speranţa în suflet dar nu aveau curajul să o spună, nu aveau tăria de caracter, ca Pârvulescu la cel de-al XII-lea Congres al P.C.R. să rostească senin că drumul pe care a luat-o Marele Conducător este greşit şi duce spre o fundătură. Toţi participanţii la acel miting erau oameni cu funcţii politice şi economice bine plătite şi nimeni nu şi-ar fi riscat pielea şi scaunul numai de dragul de a da dreptate lui Gorbaciov cu toate că oaspetele a strălucit ca un diamant în atmosfera mocirloasă a mitingului.

Fiecare activist de partid din acea sală ştia, dacă era un om informat, că liderul sovietic a anatemizat doctrina lui Brejnev a „suveranităţii limitate” doar cu câteva luni în urmă şi recunoştea dreptul suveran al fiecărui popor de a-şi alege sistemul politic în funcţie de propria dorinţă. Aceasta nu era decât unda verde dată reformatorilor din Europa de Răsărit.

În toate vizitele pe care Gorbaciov le făcea în ţările membre ale Tratatului de la Varşovia afirma în clar că Uniunea Sovietică nu se va amesteca în eforturile de reformare a sistemelor economice sau dacă pe plan politic se va ajunge la pluripartitism.

Slăbiţi bine din frâul sovietic polonezii au început prin sindicatul Solidaritatea să ceară alegeri libere, iar ungurii deja îl schimbase pe János Kádár, iar mai nou guvernul maghiar permitea turiştilor est-germani să treacă

în Austria, iar de acolo în Germania Federală. Erau pline filele Agerpres cu asemenea ştiri, toţi cei din sală ştiau de aceste evenimente dar nu aveau curajul necesar unei schimbări radicale. Ori cum schimbarea în România nu putea veni de la vârf. Pe la ora 9 veni şi Prosan redactorul şef de la redacţia fotoreporaj a Agerpresului, adică şeful meu care ne-a anunţat îngrijorat că va fi un miting în faţa C.C.-ului.

— Am anunţat şi pe ceilalţi şi mai vin vreo trei patru. Vom lucra mai cu atenţie îmi spuse Prosan.

— Ce miting visezi Traiane? sări Gândinceanu, eu nu ştiu nimic.

— Pe mine m-a anunţat Curticeanu, probabil că şi pe ai voştri odată ce au venit maşinile de sonorizare şi se lucrează la practicabile.

Gândinceanu luă telefonul şi începu cu întrebările şi nedumeririle de rigoare. După ce avu o convorbire destul de lungă cu şefii lui lăsă receptorul în furcă dus pe gânduri.

— Da domnule, ai mei spun că va fi miting; tehnicul deja a început să monteze practicabillele pentru camerele fixe.

Între timp Prosan ne împărţea sarcinile. Mie îmi reveni misiunea să mă urc pe un practicabil al Televiziunii de vreo patru metri şi de-acolo să fac imagini de ansamblu şi un montaj special a mulţimii cu balconul de unde vorbea Ceauşescu. Asemenea fotografii nu puteau fi realizate optic, dintr-o bucată şi atunci se apela la montaje care deveneau impresionante şi le publicau ziarele pe prima pagină.

Mă frământa, totuşi, o întrebare: Cine a sugerat organizarea acestui miting când în ţară tensiunea creştea, iar Europa Liberă şi mediile de afară anunţau cu litere de o şchioapă că la Timişoara revolta a fost înăbuşită cu preţul a mii de morţi. Mult mai târziu, într-o discuţie cu generalul

Neagoe, am aflat că celebrul miting din 21 decembrie a fost hotărât şi organizat de către Barbu Petrescu primarul general a Capitalei, Silviu Curticeanu secretar al C.C. al P.C.R. Şi, SURPRIZĂ, de Elena Ceauşescu. Chiar şi după atâţia ani de la Revoluţie mă întreb dacă cei care i-au propus organizarea mitingului Elenei Ceauşescu erau conştienţi de urmări, dacă erau capabili să previzioneze mişcările sociale, sau în prostia, ori îngâmfarea lor credeau şi ei în balivernele pe care le rosteau zilnic privind dragostea neţărmurită a poporului faţă de Conducătorul iubit. Sau, poate, erau cei care trebuia să-i sugereze celei mai influente persoane din conducerea partidului anumite idei în situaţii limită.

Nu trecuse decât câteva luni de când se stingeau aplauzele furtunoase peste anunţul victorios precum că România nu mai are datorii externe, dar nivelul de viaţă a populaţiei nu s-e îmbunătăţise cu nimic. În dorinţa sa de a nu mai plăti dobânzi împovărătoare băncilor occidentale sau Băncii mondiale, Ceauşescu hotărâse ca România să-şi achite toate datoriile externe. Aceasta nu se putea face decât cu reducerea nivelului de trai într-o cursă dezastruoasă a economisirilor. Se economisea orice; nu mai apăreau pe piaţă produse agricole pentru că mergeau la export, maşinile Dacia, aşa cum erau ele se procurau doar după o lungă aşteptare sau cu pile pentru că îşi găsise o piaţă în America Latină, investiţiile în retehnologizare nu se mai făceau cu toate că în fiecare vizită de lucru Ceauşescu auzea doleanţele specialiştilor, aşa că aparatul productiv al economiei româneşti era subutilizat, capacităţile instalate nu atinsese niciodată cotele maxime, se exporta tot ce se putea şi nu se importa nimic aducând populaţia la exasperare. Un concert al izolării României de lume era dirijat de organismele financiare mondiale pentru că a pierde un client cu un potenţial economic mare, cu rezerve şi bogăţii mult peste

media europeană era de neacceptat. Ori ce bancă trăieşte din dobânzi, iar cei care îşi achită creditul sunt clienţi pierduţi.

Prost consiliat de incompetenţi ajunşi în funcţii importante, Ceauşescu a făcut mari greşeli în politica internă. Proiectul de sistematizare a satelor, dărâmarea unor biserici fără o explicaţie amplă şi motivată, rafturile goale din magazine, întărirea fără precedent a sistemului de securitate a dus la activizarea unor dizidenţi ca: Doina Cornea, Ionel Cană, Victor Frunză, Petre Mihai Băcanu şi alţii care au fost imediat preluaţi de cercurile interesate de afară şi mediatizaţi prin posturile de radio străine cu obstinaţie. Nu cred că agenţiile de presă şi mediile de informare din occident condamnau mai cu hotărâre nerespectarea drepturilor omului în alte ţări comuniste ca în România. Criticile şi vehemenţa s-au accentuat cu cât plata datoriei externe se stingea. Nu atât faptul că nu mai puteau controla financiar o ţară îi enervau, ci evidenţa unui precedent. Ori precedentul îi îngrozea. La acea dată şi nici acum, nu există în lume o ţară fără datorii externe. România a fost prima.

Tot consilierii de taină, în marea lor aplecare spre linguşeală, se întreceau a propune „măsuri” care îi făceau plăcere liderului de la Bucureşti, dar dădeau subiecte grase corespondenţilor acreditaţi la Bucureşti, şi corpului diplomatic care nu trebuia să facă altceva decât să se plimbe pe stradă şi să observe.

Sărea în ochi prezenţa ostentativă pe străzi a „securiştilor”. O simplă deplasare a cortegiului prezidenţial pe străzile Capitalei producea o impresie grotescă, mai ales că prin canale subterane cartea lui Orwel, „1984”, circula de mult ca samizdat prin mâinile crăpate de muncă şi de frig.

Pe trotuare erau instalaţi din timp jalonieri, tineri securişti, îmbrăcaţi cu un gust îndoielnic, cu costume prost

croite şi cu încălţări grosolane, parcă anume puşi să fie depistaţi de toată lumea şi să-i urască cu obstinaţie cu toate că de pe feţele lor nu se ştersese încă simplitatea rurală. De multe ori pe aceşti temuţi securişti îi întâlneam la bufetul din subsolul C.C.-ului stând răbdători la coadă, la bufetul „cadrelor”, cu aceeaşi foame în ochi ca şi a noastră, a celorlalţi. Bineînţeles că ziaristul străin sau ataşatul de presă îi vedea ca pe nişte monştri şi aşa îi transmitea şi în mediile de afară.

Când din senin se întrerupe circulaţia în Capitală, miliţienii fluierau de mama focului iar trecătorii erau invitaţi să încremenească pe trotuar de către unii civili, la fel ca şi ei, dar cu alte treburi, – agenţi acoperiţiapoi în sunete de sirene şi sclipiri de girofaruri trecea cortegiul prezidenţial care trezea în oameni o maximă iritare. Ceauşescu nu trăia în lux ostentativ, ţelul său în viaţă fiind puterea. În deplasările sale prin Bucureşti, sau prin ţară nu folosea decât un Renault 20, montat la Piteşti impunând şi celorlalţi demnitari să folosească doar Dacii, singurele maşini străine fiind cele ale ambasadelor sau a turiştilor ocazionali. Măsuri de securitate pentru şefii de stat şi de guverne se luau în toată lumea. De la ultima ţară bananieră până la cea mai democratică se putea cita tot felul de Servicii care îndeplineau rolul de pază şi securitate mai mult sau mai puţin subtil. În toată lumea, şeful statului fie că ar fi monarh sau preşedinte ales democratic avea un sistem de protecţie şi pază care îi asigura siguranţa în ori ce condiţii. Aceasta era Securitatea la vedere, ce ni se permitea să vedem din aparatul monstruos pe care l-am descoperit în toată mizeria lui abia după 1989.

Transformarea structurii gândirii şi comportamentul întregului popor era un ideal al puterii de atunci şi existau semne că în unele minţi chiar reuşise. Nu odată am întâlnit tineri, care voiau să intre la „Securitate” pentru că le-ar

asigura privilegii materiale şi sociale. Pe ofiţerii de securitate din garda de protecţie şi pază apropiată lui Ceauşescu i-am cunoscut şi nu pot să spun că o duceau mult mai bine decât mine, iar în ceea ce priveşte comportamentul vis-à-vis de omologii lor din străinătate mi se părea normal. În momentul în care ai acceptat această slujbă nu poţi face compronisuri şi nici politică. Îl aperi pe şeful statului până la capăt şi atât. Ce ar fi dacă garda de corp a preşedinţilor Iliescu, sau Constantinescu i-ar fi apărat de mulţime în funcţie de opţiunea lor politică?

Aşa îi judecam eu atunci pe securiştii care se vedeau, cei pe care îi ştia toată lumea şi ca mine foarte mulţi gândeau la fel. Dar nu ei erau piesele grele a monstruoasei alcătuiri poliţieneşti.

„Securitatea" de care le era frică la toţi era altceva. Înfiinţată ca Direcţie Generală Securităţii Poporului şi structurată chiar de KGB prin generalul Dimitri Gheorghievici Fedicichin Securitatea a fost condusă încă de la început de ofiţeri sub acoperire ai spionajului sovietic. Pantelei Bodnarenko (Pantiuşa) românizat în Pintilie Gheorghe, a fost primul director, iar adjuncţi au fost numiţi alţi doi agenţi KGB, Alexandru Neolski (evreu basarabean, pe numele său adevărat Boris Grunberg) şi Vladimir Mazuru, ucrainean născut în nordul Bucovinei. Aceştia erau oamenii care conduceau destinele siguranţei naţionale a României.

În fruntea Securităţii au fost agenţi sovietici până în anul 1960 când s-au retras de la conducerea tuturor instituţiilor de stat. În anul 1952 a fost numit în fruntea Securităţii Alexandru Drăghici dar rolul „consilierilor" sovietici nu a scăzut în importanţă până la retragerea trupelor sovietice din ţară. Ei au devenit adjuncţi sau sfetnici din umbră.

„Aparatul" de securitate era confecţionat numai din exponenţii claselor politice în care PMR avea deplină

încredere şi anume în ţărănime şi proletariat. Numai că nu erau cei mai buni dintre ţărani şi nici cei mai reprezentativi muncitori. Ba dimpotrivă. Pentru a înfăptui „lupta de clasă" au fost aleşi oameni duri, violenţi şi fără Dumnezeu, ordineioşi Partidului. Încrederea în „lumpenproletarii" angajaţi de Securitate se baza pe o salarizare excesiv de mare în raport cu studiile şi munca depusă. Omul de serviciu din Securitate avea mai mult decât un arhitect cu foarte mulţi ani vechime, iar un plutonier care de cele mai multe ori nu avea mai mult de patru clase şi transpira când făcea efortul să semneze avea dublu salariul unui învăţător ajuns în pragul pensionării.

Calităţile unui proaspăt angajat în Securitatea acelor ani se reduceau la loialitatea faţă de noul regim, la dezvoltarea „urii de clasă" (clasa care trebuia urâtă era fosta clasă conducătoare numită cu duşmănie" burghezo-moşierească") şi la aplicarea cu brutalitate a politicii Partidului.

„Arma" de bază a Securităţii s-a dovedit a fi, încă de la începuturi, reţeaua de informatori. Nu era ceva nou, sistemul fiind moştenit de la vechea Siguranţă şi chiar mai de demult, turnători existând de când omul s-a ridicat în două picioare şi conveţuia în triburi, turnătoria fiind specifică numai rasei umane obişnuită să trăiască în colectivităţi. Numai existenţa în relaţie cu alţi oameni naşte invidia, ura şi în consecinţă turnătoria. Omul, ca să existe, trebuie să se raporteze la alţi oameni, să-i evalueze să se autodetermine şi apoi să acţioneze. Ecce homo! Aşa a apărut o nouă rasă umană: turnătorul.

În perioada luptei anticomuniste a grupurilor de luptători din munţi, această instituţie a evoluat, până la un moment dat, după acel modelul sovietic, ca apoi să coopteze în structurile sale oameni dotaţi, extrem de inteligenţi, racolaţi încă de pe băncile şcolii, care au convertit această instituţie într-un mecanism foarte

eficient încât s-a transformat în psihoză. În ultimii ani tuturor le era frică de Securitate pentru că în fiecare instituţie era, mai pe faţă ori mai acoperit, câte un reprezentant infiltrat în câte un post de „băgător de seamă” dar cu misiunea de a urmări atent activitatea întregului colectiv şi nicio deplasare în străinătate, ori întâlnire cu persoane din afara graniţei nu trecea neconsemnată în dosare alcătuite cu ştiinţă. Al nostru era „pe faţă”, era angajat pe post de consilier, iar noi îi spuneam, când era vorba de el „maiorul de franceză”.

Am coborât în faţa C.C.-ului să mă conving că voi avea pe ce să mă urc la miting şi am constatat că venise carul de transmisie şi se montau practicabilele. Când le-am comunicat colegilor în birou de cele constatate încă mai plutea nedumerirea oportunităţii mitingului. A mai venit şi un telefon de la etajul 4 care a confirmat mitingul anunţându-ne ora de desfăşurare 12 ca bătută în cuie.

De fapt ce era un miting? De ce trebuia adunate masele? De când ilustram aceste mitinguri ca fotoreporter şi slavă Domnului că făceam acest lucru de vreo 16 ani, mitingul reprezenta, pentru putere, mijlocul de a comunica Ţării o atitudine, o teză politică, un program, o hotărâre majoră, în care trebuia implicate masele, iar aprobarea o dorea pe loc. Era un joc cu reguli iniţiate de Putere, dar care trebuia respectat numai de popor. De cele mai multe ori regulile se schimbau de la un miting la altul, de la o zonă geografică la alta. De aceea organizarea unora dintre mitinguri aducea în scenă absurdul încât faptul că Eugen Ionescu s-a născut în România părea o consecinţă şi nu o întâmplare. În perioada când la Iaşi era prim secretar Petru Enache, Ceauşescu a ordonat o „vizită de lucru” finalizată bineînţeles cu un miting. Fotoreporterii Agerpres care asigurau ilustrarea presei scrise au plecat în teren cu două zile mai devreme ca să recunoască traseul şi obiectivele. Eram şi eu printre ei. Am ajuns seara şi ne-am

cazat cu mare greu pentru că, la fel ca în alte dăţi, Securitatea şi cu staff-ul de partid ocupaseră toate locurile în hotelurile cât de cât acceptabile, iar presa „poate să doarmă ori unde, să se descurce”. A doua zi, la prima oră, am început să ne documentăm mergând prin obiectivele ce trebuiau a fi vizitate de şeful statului. La C.U.G. am descoperit absurdul ca mod de organizare. Uzina fiind un colos industrial cu hale imense dispuse pe zeci de hectare avea între secţii spaţii foarte mari. Indicaţia venită de la Ceauşescu era ca aceste spaţii interuzinale trebuiau judicios folosite, acolo unde se preta pământul trebuia cultivat, cu diverse produse agricole, iar de-a lungul drumurilor uzinale să se planteze pomi fructiferi. Ideea n-ar fi fost chiar aşa de rea dacă de la primul secretar nu ar fi venit ca un act împotriva logicii, a firescului, a naturii. În elanul său nemăsurat a dat ordin ca spaţiile interuzinale să fie plantate imediat cu legume ajunse la maturitate, devastând ogoare de cartofi, ceapă, varză, oferind un transplant jalnic de produse ofilite, iar pe laturile drumurilor zeci de oameni legau cu sârmă mere şi pere în nişte pomi smulşi noaptea dintr-o livadă şi replantaţi cu fructele pe crengi. Dacă priveai mai cu atenţie în perspectiva uzinei observai cum o echipă de pompieri dotaţi cu o scară de incendiu vopseau o lizieră de plopi înalţi de vreo 25 de metri, plantaţi peste noapte într-un capăt al întreprinderii, iar peste zi începuse în mod firesc să se îngălbenească frunza. Ce era de făcut? Dacă vedea TOVARĂŞUL gălbeneala şi descoperea falsul? Şi atunci vopseaua Duco era salvarea. Cu câteva zeci de kilograme de verde primăvăratic punea în practică indicaţia superioară de partid şi de stat. Oamenii priveau şi îşi făceau cruce pe ascuns mustăcind. „Ai văzut tramvaiele?” se întrebau unii pe alţii cu priviri parşive. „Da, e monumental!” Ce se întâmplase? În „iubirea” fără margini a primului secretar pentru CONDUCĂTORUL iubit a dat

ordin ca pe traseul pe care va circula cortegiul prezidenţial să se toarne imediat asfalt, dar imediat ca în două zile să se întărească şi să nu se mai simtă gropile. Viteza de execuţie a ordinului nu a mai dat voie să se retragă toate tramvaiele, două din ele rămânând la capătul Copoului, caraghioase, la un început de stradă cu şinele acoperite de un covor proaspăt de asfalt. Puterea de decizie a unor astfel de oameni putea schimba destine sau chiar politici. În astfel de situaţii au fost oameni care şi-au sfârşit cariera sau au ajuns pe culmi nesperate în urma unui gest, a unei conjuncturi, a unei oportunităţi, a felului în care erau prezentaţi sau cum se prezentau în timpul unor asemenea „vizite de lucru”.

Era de notorietate faptul că Emil Bobu a ajuns membru al C.C. al P.C.R., mâna dreaptă a lui Ceauşescu dormind o noapte pe covoraşul de la uşa Cârmaciului. Excesul de zel în manifestarea dragostei faţă de şeful statului am observat-o în nenumăratele deplasări în ţară, însoţindu-l pe Ceauşescu, la toate categoriile sociale. În afară de activiştii de partid, care erau capabili să se transforme în covoare doar – doar vor fi luaţi în seamă de şeful statului, erau foarte mulţi muncitori în uzine şi ţărani pe ogoare, care se pretau la tot felul de trucuri numai să se apropie cât mai mult de el şi să de mâna sau să-i atingă hainele. Probabil că funcţiona atracţia personalităţii. Altă categorie era cea care aştepta cu speranţă o asemenea vizită şi căuta momentul sau prilejul să plaseze în maşina prezidenţială un plic cu toată durerea şi necazul pus pe o foaie în care îşi punea toată nădejdea. Tot la Iaşi, în acea vizită de pomină, s-au petrecut cele mai absurde scene, dar şi cele mai dramatice din câte am văzut.

Ca fotoreporter eram plasat împreună cu grupul de imagine într-o camionetă, amenajată special, care mergea în faţa maşinii prezidenţiale strict supravegheată de „mobilele” securităţii. De acolo trebuia să fotografiez orice

scenă care ar fi putut fi publicată de presa de atunci. Multă omenire adusă pe traseu cu destinaţie precisă; ovaţionarea cât mai entuziastă a perechei prezidenţiale. Curioasă era atitudinea oamenilor. Din camioneta noastră aveam posibilitatea de a urmări atent reacţia grupurilor sau indivizilor de pe margine. La o parte din grupuri se observa de la distanţă apatia şi lipsa de entuziasm înviorată doar în timpul trecerii noastre de un activist disperat şi congestionat la faţă cu îndemnuri ca: „Hai tovarăşi! Este datoria noastră, cu mai multă forţă vă rog! Ceauşescu pecere! N-aud nimic! Ceauşescu-Paaa-ce! mai cu vână că vă belesc!” Oamenii aduşi cu noaptea în cap pe străzile oraşului, controlaţi de secretarii de partid, de organele locale, arondaţi la stâlpii numerotaţi, răbdând cu stoicism la tot ce se poate răbda strigau anemic lozincile impuse. Alţii în schimb ar fi făcut ori ce să dea mâna cu şeful statului. Nu odată Ceauşescu a oprit coloana de maşini şi s-a îndreptat hotărât spre mulţime spre disperarea serviciilor de pază şi protecţie. Odată ajuns în dreptul mulţimii grupul de ofiţeri ce executau paza de corp împreună cu cei câţiva poliţişti de pe margine formau un cordon din care ţâşneau zeci de mâini disperate care căutau îndărătnice atingerea prezidenţială. Noi opream camioneta din care săream cum dădea Dumnezeu, şi alergam disperaţi să prindem momentul când Preşedintele dă mâna cu mulţimea. Asta se cerea. Erau momentele cele mai cerute de presă, fotografii de pagina întâi. În timp ce făceam fotografiile, împins şi de garda de corp şi de mulţime, puteam totuşi să observ cine erau cei care întindeau cu insistenţă braţele. Erau funcţionari, ţărani, muncitori, intelectuali, toate categoriile. Aceeaşi oameni care îl înjurau la cozi pentru lipsurile îndurate acum se înghesuiau să-i strângă mâna. Nu cred că era iubit, era, cred, aceeaşi atracţie a personalităţii, atingerea puterii personificate, era ca o transă hipnotică care, pe moment îi

făcea să uite de necazurile şi viaţa trăite dorind sincer, în acel moment, să atingă preşedintele, puterea supremă. Mulţi şefi de state aveau parte de aceeaşi solicitudine când ajungeau în faţa mulţimii. La noi în ţară. Sahinşahul Iranului, regele Bouduen al Belgiei, Brejnev, Nixon, şi oricare alt şef de stat care ne-a vizitat ţara avea parte de aceeaşi porţie de entuziasm şi aceeaşi pădure de mâini flămânde de contactul onorant. Niciodată n-am citit în ochii celor spre care se abătea palma prezidenţială spre atingere ură, greaţă, furie, sau dispreţ. Ba din contra; după ce dădeau mâna în ochii lor se citea izbânda, fericirea că a apucat acea clipă. Mai erau şi cei care îşi puneau toată speranţa într-o astfel de întâlnire şi profitând de apropiere îi strecurau o scrisoare cu toate of-urile şi necazurile lor ca ultimă nădejde la cea mai înaltă instanţă. Erau şi cei care reuşeau să spargă cordonul de ordine şi cu scrisoarea deasupra capului alergau înaintea maşinii prezidenţiale. Maşina încetinea şi Ceauşescu lua scrisoarea omului. Gestul în sine era bun pentru îmbunătăţirea imaginii proprii, dar în acelaşi timp încuraja şi pe alţii, astfel că atunci, la Iaşi, cei care nu apucau să-i dea scrisoarea personal o aruncau pur şi simplu în maşina decapotabilă încât la capătul traseului se adunase o cantitate imensă ce putea umple câţiva saci. Ceauşescu se înduioşa foarte uşor astfel că în momentul când din mulţime s-au desprins doi bătrâni, unul orb cu bastonul alb ridicat condus de alt bătrân care-şi târşâia bolnăvicios picioarele, a oprit tot convoiul şi a aşteptat minute întregi scrisoarea dând ordin gărzii de corp să nu se mişte de la locul lor. După ce a luat scrisoarea a făcut semn gărzii să-i conducă cu grijă la margine şi apoi să pornească convoiul. Se mai emoţiona la copiii de 4 – 5 ani, care în inocenţa lor îi arătau o dragoste sinceră oferindu-i flori şi cele mai fierbinţi îmbrăţişări. Oare pe Hitler sau Musolinii nu-l iubeau la fel de mult copiii? Fotografia conţinând familia

prezidenţială ce este întâmpinată de grupuri de copii cu braţe de flori, sau pionieri, ce ofereau cravate Părinţilor Patriei era tipărită şi răstipărită în toate formatele şi în toate publicaţiile, multe şcoli expunând-o permanent în colţul unde ar fi trebuit să stea icoana de închinat.

Acele fotografii erau specialitatea lui nea Petrică. Venit dintr-o Oltenie săracă de după Război, împins de mulţimea gurilor flămânde şi de strâmtoarea casei părinteşti, nea Petrică a fost exponatul cel mai reprezentativ al generaţiei care au „făurit" cu credinţă noua scietate a unei Românii din care au supt cât au putut nemţii în timpul războiului ca aliaţi şi ruşii în timp de pace ca „fraţi" mai mari de la răsărit.

Cu o pereche de bocanci scâlciaţi şi hainele fratelui mai mare a reuşit să termine un liceu în Bucureşti şi printr-un concurs de împrejurări a ajuns la Agerpres unde a fost angajat numai pe bază de dosar de cadre. Era perioada când instituţiile statului erau restructurate şi aparatul funcţionăresc suferea o primenire, era schimbarea majoră aşteptată de populaţia săracă şi totul se făcea de către partidul comunist ajuns la putere, aşa cum ştim, din paginile istoriei, care ori cum trebuie rescrisă.

Nea Petrică, odată angajat, a învăţat de la cei bătrâni „furând meseria" pentru că nimeni nu stătea să înveţe temeinic şi nici nu aveau interes şi după ce a „prins" cât de cât, a fost avansat ca fotoreporter de protocol.

Aşa l-am găsit în 70 când am fost angajat, la rândul meu fotoreporter la Agenţia Română de Presă – Agerpres.

Nu trecuse nici trei luni şi de-abia cunoşteam pe toţi salariaţii redacţiei când îl văd pe nea Petrică, galben la faţă, că intră la Magda în laborator tremurând uşor.

— Ce ai măi nebunule? Ce dracu' ţi s-a mai întâmplat? îl luă tare nemţoaica dorind, într-un fel să-i mai atenueze din spaime printr-un familiarism propriu.

— Cred că am încurcat-o! îi răspunse nea Petrică vădit marcat de emoţie.

Eu măream nişte fotografii alături de laborantă şi nu înţelegeam ce poate speria aşa de tare un om, mai ales că-l ştiam prim-violonist în eşalonul superior.

— Am fost la o „primire” la Consiliul de Miniştri, începu el precipitat, şi când tovarăşul Maurer conducea musafirul spre ieşire i-am făcut o poză chiar în momentul în care păşea pe trepte şi a fost orbit de blitz.

— Şi?

— Cum şi! Păi s-a împiedicat şi a căzut pe scări! Asta a făcut!

— Şi?

— Tu Magdo eşti nebună? Ştii ce mi-a zis?

— Ce?

— Păi după ce s-a ridicat de jos, ajutat de băieţi, bineînţeles, s-a uitat urât la mine şi mi-a zis: „Băgaţi-ai feştila aia pe gât să ţi-o bagi, nenorocitule!” Ei?

— Şi tu ce-ai făcut?

— Am şters-o! Ce ierea să fac? O dădu el pe olteneşte. Magda izbucni într-un râs cu lacrimi terminat într-o tuse tabagică.

— Bine măi Petre că nu ţi-a spus să ţi-o bagi altundeva.

Jignit că Magda râde de necazul lui, nea Petrică plecă din laborator vorbind singur şi dând din mâini. Era, de altfel, un om vesel şi ori ce răutate o întâmpina cu o mirare de ţăran devenit intelectual peste noapte. Fuma mult „sudând” ţigările încât cei care-l cunoşteau exclamau: „Aaa! Lui nea Petrică nu-i trebuie decât un chibrit pe zi, cel de dimineaţă”.

Odată cu puterea Maurer i-a predat lui Ceauşescu şi fotoreporterul şi asta se întâmpla într-o zi când se întorceau de la o vânătoare prin pădurile Sucevei şi sorbeau o ceaşcă de ceai în avionul care îi aducea la

Bucureşti.

— Uite măi Nicule îţi las şi echipa asta de ziarişti, ar fi zis Maurer, hâtru, arătând spre cei doi cameramani şi nea Petrică, care stăteau înlemniţi mai spre coada avionului, ia-i şi pe ăştia şi dacă nu-ţi plac dă-le drumu', dar fă-o acum.

Mai în glumă mai în serios, nea Petrică a rămas tot vioara întâi şi pe vremea lui Ceauşescu, încât de la venirea la putere a dictatorului şi până la ieşirea sa la pensie, a devenit un preferat al familiei, nelipsit nici de la vreun eveniment important sau dintr-o vizită de lucru, fie în ţară sau în străinătate. A devenit un câine credincios care îndură tot felul de umilinţe alungate doar de umorul său ţărănesc. După ce veni dintr-o vizită din S.U.A., unde l-a însoţit pe Ceauşescu, m-am dus la el şi l-am întrebat în taină:

— Nea Petrică cum este în America aia?

El stătu nemişcat un timp, probabil rememorând în gând traseele făcute, după care îmi spuse foarte serios:

— Dom'le, au americanii ăştia nişte uşi…

Nea Petrică reprezintă generaţia optimistă de după război care a crezut în idealurile noii politici. Asta şi explică uşurinţa cu care tinerii de la acea vreme se înrolau în detaşamentele de muncă voluntară şi pe şantierele noilor obiective industriale ale ţării, care au refăcut infrastructura, dar mai ales calea ferată de la Salva-Vişeu, Bumbeşti – Livezeni etc… El reprezenta acea generaţie care a început construcţia de locuinţe sociale şi a ridicat macarale în toate oraşele ţării. Făcea parte din acea categorie limitată de oameni bine crescuţi, cu mult bun simţ şi fără prea multe farafastâcuri spirituale.

Era perioada când presa publica fotografii reprezentând munca grea şi plină de sacrificii a muncitorilor de pe şantierele ţării, care îndurau multe privaţiuni, dar vedeau finalul muncii lor.

Într-una din acele zile veni nea Petrică de pe teren şi după ce-şi developă materialul, mulţumit îşi scoase pacheţelul de mâncare pus cu religiozitate de soţie într-un buzunar al genţii şi muşcând din felia de pâine cu parizer mă fixă atent mijind ochii.

— Ieri pe la amiaz eram în batardoul de la Porţile de Fier şi stăteam sprijiniţi... plecasem cu Stelu de la Ştiri interne, stăteam sprijiniţi, zic, de peretele ăla de metal care oprea Dunărea şi mâncam tot parizer... Să ştii că e ceva să simţi puterea Dunării în spate! O simţi cu plămânii cum clocoteşte, cum fierbe... Vibra metalul ăla de mamă, mamă...

Altă dată, în rarele momente în care stătea în birou şi eram singuri, altfel era câine credincios Tovarăşului fie că era vorba de vizite de lucru, fie de vânători prezidenţiale, m-a întrebat ce cred eu despre socialism.

— Ce să cred nea Petrică? Şi am început să-i explic şcolăreşte teoria şi legile socialismului ştiinţific aşa cum le învăţasem din cărţi ca ori ce elev care a fost educat după 1945.

— Lasă-mă bă-băiatule cu astea... tu crezi în ele, în teoriile astea?

— Dar dumneata crezi? îi răspund eu ovreieşte.

A terminat de înghiţit muşcătura din felia pusă cu grijă pe un şerveţel şi printre puţinele lui momente de comunicare îmi explică foarte serios şi grav:

— Vezi tu, muica mea e o ţărancă bătrână, fără prea multă carte, dar este foarte credincioasă... Asta e! Or, când m-am apucat eu să-i explic cum e cu socialismul ăsta, muica a dat din cap şi a făcut câteva cruci mari. Aşa îmi dă ea dreptate... Eu cred că dacă se respectă regulile şi se aplică exact doctrina se poate construi socialismul, ăsta de care ne-am apucat...

Aşa o fi, mă gândeam eu neavând curaj să i-o spun în faţă, numai că aplicarea dogmei de către cei mari se face

ca şi în creştinismul aplicat la nivelul vulgului în funcţie de caracterul şi dorinţa popii. Degeaba îţi spune popa în biserică să nu furi şi să fii bun cu aproapele dacă tot el nu-ţi îngroapă mortul până nu-l plăteşti fiind în stare să te lase cu el pe năsălie până alergi tu prin vecini să te împrumuţi. Poate socialism adevărat va fi în secolul XXI, care va fi un secol creştin, aşa cum a prezis Maliraux. Preoţii roşii propovăduiau prin apostolii noii mişcări spiritul de ortodoxie, solidaritatea comunitară, sensul sacrificiului, tot ceea ce autorizează strivirea individului în numele căii drepte.

Nea Petrică era din generaţia celor care au făcut colectivizarea, în sensul că a făcut parte din prima echipă de fotoreporteri care mergea prin ţară şi făcea fotografii primelor G.A.C.-uri înfiinţate şi primelor şedinţe de partid ce anunţau „încheierea victorioasă” a colectivizării. Bineînţeles că în tot acest timp Nea Petrică fotografia numai partea frumoasă a lucrurilor. El nu a fost niciodată la Canal să fotografieze „chiaburii” cu două hectare de teren arabil de care nu voiau să se despartă şi nici Volgile negre care înşfăcau „duşmanul de clasă” şi-l duceau în temniţe neştiute.

Nea Petrică mergea cu un GAZ hârbuit din sat în sat şi avea ca sarcină de serviciu să facă fotografii pentru gazete. Azi o familie s-a mai înscris în Gospodărie, mâine un sat întreg a trecut cu animale şi atelaje în nouă formă de muncă a pământului, pe urmă o comună şi în timpul ăsta el credea în munca lui, era convins că fotografiile sale serveau cauzei juste pentru care lupta. Şi în tot acest timp dormea pe unde apuca, mânca ce dădea Dumnezeu, exista un sacrificiu din partea sa, a generaţiei sale care avea un ţel, bun, rău, aşa cum îl croise clasa conducătoare de la acea vreme. Ori el a fost un om sărac care nu şi-a trădat clasa din care făcea parte.

Petre a fost fotoreporterul care împreună cu Radu

Cristescu, Anghel Pasat şi alţi fotoreporteri au înlocuit garnitura compusă din Goldgraber, Hananel, şi alţii care predominau până în anii ’60. În momentul când Ceauşescu a venit la conducere Petre era deja fotoreporter „de protocol”, adică fotografia evenimentele de la nivelele superioare ale partidului şi prin intermediul agenţiei, aceste fotografii ajungeau în paginele ziarelor. A durat ceva timp până când şefii au observat că Petre este preferat la Comitetul Central, dar mai ales când s-a pus întrebarea cine să-l însoţească pe primul Preşedinte la vânătoare toţi au fost de acord că Petre este cel mai indicat. I s-au dat cele mai bune aparate, cele mai bune filme, şi zi sau noapte în ori ce zi a săptămânii Petre era la datorie cu un devotament invidiat şi de câinii stăpânului.

El avea sarcina să fotografieze toată activitatea Tovarăşului, fotografiile oficiale erau alese de un şef de secţie de la C.C. Şi apoi erau date presei cu indicaţii clare de paginare şi mărime, iar cele din viaţa intimă le ducea personal, în nişte cutii albe de piele imprimată cu desene aurii, la cabinetul 2 unde suporta cu stoicism toate ifosele şi nemulţumirile Tovarăşei. Şi odată cu trecerea timpului toate se accentuau.

Nu cred că nea Petrică avea vreo vină pentru linia politică trasată de partid, sau de ce-a urmat după colectivizare. Dacă nu făcea el fotografiile se găsea un altul care poate le făcea mai bine, mai artistice. Imediat după război şi după preluarea puterii de către comunişti guvernele României au avut până prin anii ’60, consilieri sovietici, iar linia politică a partidului era scrisă la Moscova. Colectivizarea a inventat-o Stalin şi apoi a fost impusă şi României. Nu vreau să culpabilizez pe nimeni şi nici să justific elanul unor torţionari, dar a te confrunta la acea vreme cu Rusia ar fi fost o absurditate. Scenariul şi regia colectivizării erau scrise pe ruseşte, numai interpretarea era românească; fie că erau ţăranii care

trebuia să plătească cu sânge rolul jucat în piesa rusească, fie că erau autorităţile care se compuneau din artişti ce-şi jucau rolul cu un strop de umanism sau din actori ce trăiau cu obedienţă piesa şi umpleau jocul de sânge. Dar în ce timpuri nu au fost torţionari? Dacă poporul german are deja trei generaţii afectate de sentimentul culpabilităţii, în urma masacrelor din lagărele naziste, ruşii nu numai că nu au acest sentiment, deşi atrocitrăţile comise de ei sunt şi mai mari, ba chiar au un sentiment de frustrare faţă de „ţările frăţeşti" în care dominaţia „imperială" a dispărut după Decembrie 89 şi mai ales după destrămarea Uniunii Sovietice. Represiunea asupra altor popoare era specialitatea rusească nu numai în timpul celor 70 de ani de comunism, ci şi din perioada ţaristă. De fiecare dată când se comenta o intervenţie rusească pe pământ străin, în timpuri istorice sau contemporane, automat revenea pe buzele tuturor, mai tare sau cu surdină, motivaţia imperială: „Eh! Testamentul lui Petru I e la mijloc". Complexul de mare putere trebuie să dispară, în primul rând, din conştiinţa rusului de jos şi după aceia din cabinetele de la Kremlin. Imperialismul este adânc înrădăcinat în structura ruşilor şi cei ce aşteaptă de la Rusia să devină peste noapte o ţară cu tradiţie europeană, o democraţie normală în care să funcţioneze „societatea deschisă", aşteaptă în van şi Occidentul ştie acest lucru.

În anul 1992 am vizitat împreună cu o echipă de ziarişti, din presa scrisă şi audio-vizuală, Chişinăul şi printre alte întâlniri am avut una şi cu ministrul de interne de atunci. Am intrat într-un birou destul de modest pentru un ministru şi ne-am aşezat care cum am apucat, după ce ne-a îmbrăţişat pe fiecare ca pe nişte rude cu care nu s-a văzut de mult, a venit foarte îngrijorat la mine şi m-a luat de la fereastra lângă care mă aşezasem şi m-a condus la biroul său. „Nu te supăra, dar nu pot să te las acolo pentru că amu trei zile cineva a tras în mine prin geamul de acolo.

De aceia am şi pus tabla asta în loc de geam în dreptul biroului... Nu că ar fi un blindaj cine ştie ce, dar nu mă mai vede când lucrez”. Noi ascultam uluiţi cele spuse de ministru şi nu ne venea a crede ce auzeam. „Şi nu aţi făcut cercetări, nu aţi aflat cine a tras?” întrebă un glas speriat de fată. „Ei, cum să nu! Am ştiut din prima oră cine a tras. Păi ia priviţi şi dumneavoastră, dacă trag o linie din gaura din perete prin gaura din geam şi duc linia afară, unde duce de fapt traiectul? Vă spun tot eu pentru că nu ştiţi istorie. Duce într-un apartament de vis-à-vis care este locuit de ruşi, plecaţi, bineînţeles, de trei săptămâni în vacanţă la rudele de la Ekaterinsburg.

După ce Basarabia a fost răpită României, imediat ruşii au început să colonizeze ţinutul nostru şi mai ales Chişinăul. Erau stimulaţi de la Moscova cu indemnizaţii mari, funcţii de conducere şi salarii triple pentru cei ce se stabilesc la margine de Imperiu, în Chişinăul nostru zbuciumat. Aşa au ajuns ei numai în vârful structurii administrative şi majoritatea cu locuinţa în zona centrală. Ori, acum la destrămarea Imperiului, nu liderii au de pierdut – ei sunt la Moscova – ci ruşii, cei de rând, stabiliţi în teritorile ocupate şi care erau învăţaţi numai cu privilegii. Aceiaşi situaţie o veţi găsi şi în ţările baltice, şi în toate teritorile luate cu japca de ruşi şi alipite Uniunii Sovietice.

„Cel care a tras în mine este un rus care a pătruns în locuinţa de peste drum, care-i tot a unui rus, şi-şi vede izbăvirea prin asasinarea ministrului de interne. Sau poate nici n-a vrut să mă omoare ci numai să mă sperie şi în traducere liberă ar putea să însemne să o lăsăm mai moale cu independenţa şi reforma, mai încetişor cu fraţii din România, că mai suntem şi noi pe aici”. La ora 12 eram cocoţat pe practicabil alături de cameramanul care tot îmi dădea în grijă să nu mă mişc pentru că pot balansa camera. „Poporul” era de mult adunat în piaţă şi de sus, de

pe practicabil se vedea bine cum organizatorii mai certa pe câte un amărât care nu ţinea cum trebuie materialul de propagandă, sau citeau, a câta oară, tabelul de prezenţă. N-aş putea spune că pe feţele românilor se citea o oarecare încordare, sau că erau pregătiţi pentru a face acte de vitejie. Nici vorbă. În momentul intrării membrilor C.P. Ex. În frunte cu Nicolae Ceauşescu în balconul Comitetului Central toată lumea a izbucnit, la comandă, în urale şi lozinci ridicând fiecare portret sau lozincă deasupra capului. Am fotografiat toată piaţa pentru a avea mulţimea cu materialul de propagandă cât mai la vedere şi mi-am montat pe aparat teleobiectivul de 200 mm pentru a lua imagini mai „strânse” cu mitingişti plini de entuziasm. După ce m-am asigurat de fotografiile statice cu public am făcut şi câteva personajelor din balcon, doar pentru plan general, pentru că în momentul în care „Tovarăşul” va începe să vorbească trebuia să-i fac portret vorbind cu gura închisă, conform ultimilor dispoziţii.

Pentru că la mitinguri cuvântările vorbitorilor semănau unele cu altele, intervenţiile primilor vorbitori nu prea le-am luat în seamă, mai ales că erau ale unor tineri care, se vedea de la o poştă că citeau ceva ce nu scriseseră ei.

Când Primarul general al Capitalei îl rugă pe cel mai iubit fiu al poporului să ia cuvântul m-am concentrat puţin pentru că trebuia să fiu cu teleobiectivul pe „căpicul” vorbitorului. Am început să lucrez la montaj, făcând acele fotografii „lipite” din aparat şi după ce m-am asigurat că am cel puţin trei, patru, variante, am început să fotografiez grupuri de oameni din acea masă imensă ce era adunată în faţa Comitetului Central.

Eram cu teleobiectivul îndreptat chiar spre Hotel Bucureşti când am auzit acel ţipăt inuman, probabil că era amplificat electronic, şi am văzut cum din acea direcţie venea o undă de val uman, ca un tsunami, ce mătura totul

în cale. Am început să fotografiez unda calculând repede cam unde am să cad cu practicabilul şi cu camera de televiziune, cu operator cu tot, de la înălţimea de patru metri şi jumătate. Îmi imaginam cu groază cum ţevăria de peste 800 de kg va strivi oamenii, iar camera de luat vederi va pocni capete poate chiar de copii. N-a fost aşa. Valul uman s-a „calmat” în preajma practicabilului în schimb după ce forţa lui s-a atenuat am găsit pe platforma pe care stăteam o poşetă de damă ajunsă în mod inexplicabil la acea înălţime. Am deschis-o, am dat de buletin şi am strigat tare cine este doamna Solomonescu. Mi-a răspuns de jos o femeie speriată şi i-am aruncat poşeta. Ceauşescu tot striga în microfon ca la un telefon stricat, iar pe scările de la intrare, lipiţi de zidurile de sub balconul prezidenţial erau oamenii de ordine şi securiştii care întotdeauna erau plasaţi în primul rând la ori ce miting. De sus le vedeam figurile speriate şi nedumerite, incapabile să înţeleagă ce se întâmplă.

Şi am auzit şi al doilea ţipăt venit din direcţia bisericii Kreţulescu. Am pus imediat teleobiectivul la ochi şi am făcut câteva fotografii în direcţia aceea. Un al doilea val uman venea iar spre practicabilului nostru. M-am prins cu amândouă mâinile de balustrada groasă şi am aşteptat consecinţele cu inima la gură. N-am fost dărâmaţi nici de al doilea val. Cameramanul îşi îmbrăţişase trepiedul pe care era montată camera şi se uita speriat în jur, vorbind în permanenţă în microfonul de pe căşti. Probabil că la comunica celor din carul de transmisie ce se întâmpla în piaţă. Imediat ce a trecut valul cameramanul şi-a reluat locul transmiţând în continuare, iar eu am pus din nou teleobiectivul la ochi fotografiind scene care mă îngrozeau de frică. Doar în filmele politice ale lui Costa Gavras mai vedeam secvenţe cu o asemenea atmosferă; Ceauşescu de la balcon tot striga să se refacă ordinea, iar oamenii erau rugaţi de către politruci să-şi ocupe locul în formaţie,

numai că formaţia, masa de manevră a tuturor timpurilor nu mai dorea să asculte de niciun ordin şi arunca, scârbită, tot ce avea în mână, eliberându-se parcă de materialul de propagandă, formând sub ochii mei o grămadă de lozinci pe pânză, portrete a iluştrilor conducători, care din balcon priveau stupefiaţi la destrămarea unei iluzii ce se chema până la acel moment PUTERE. Fotografiam acele scene şi nu credeam că eu sunt acela care consemnez pe peliculă acea destrămare a mitingului, care putea fi un început de istorie.

După un timp am coborât de pe practicabil constatând că numai noi rămăsesem în piaţă. A venit imediat maşina şi descumpănit am plecat la Agenţie să prelucrez filmele ca ziarele de a doua zi să folosească ceva din fotografiile mele cu voie de la stăpânire. * A doua zi, – 22 decembrie 89 – la ora opt de dimineaţă eram la intrarea C, soldat disciplinat cu conştiinţa de a-şi face datoria. Văzusem din trolebuz scris pe zidul unei clădiri din apropierea Ministerului Agriculturii ceva ce îmi dădea credinţa că începuse un proces ireversibil; pe zid se lăfăia cu litere de tipar şi cu o vopsea nemaiîntâlnită până acum lozinca MOARTE DICTATORULUI. Am coborât la Universitate şi cu înfrigurare am grăbit pasul spre C.C. Eram fotoreporter şi chiar dacă regimul a cărui activitate o ilustram zi de zi nu corespundea cu idealurile mele trebuia să fiu prezent în Sediu chiar şi numai pentru că nu puteam să lipsesc de la serviciu.

Când am ajuns în faţa Teatrului Ţăndărică am avut un şoc. Patru oameni legaţi cu mâinile la spate stăteau culcaţi cu faţa în jos, direct pe trotuarul îngheţat, iar doi civili, cu staţii de radio în mâini îi păzeau. Când m-au observat mi-au făcut semn să circul.

Aşezat de-a curmezişul străduţei ce ducea la Sala Plenarelor un TAB cu mitralierele îndreptate spre piaţă convingea pe ori cine că plutea în aer starea de conflict. Pe

fierul ameninţător se depusese o pojghiţă de brumă semn că a stat acolo toată noaptea. Doi soldaţi trăgeau cu nesaţ din ţigările ascunse în pumni, încălzindu-şi degetele cu fumul gros. Am intrat în Sediu prin uşa monumentală de fier forjat, surprins că nu este blocată şi l-am găsit pe ofiţerul care asigura paza cu o figură răvăşită, descheiat la bluzonul militar, cu mânicele sumese, pregătit, parcă, de o confruntare în ori ce moment. Pe birou, la vedere, ţinea un pistol mitralieră care impresiona şi poate că-i ridica lui moralul. Am aşezat geanta cu aparate pe birou pentru controlul de rutină dar mi-a făcut semn să îmi văd de treabă vorbind cu cineva la telefon mult prea preocupat.

În lift mi-a revenit pe retină imaginea celor patru bărbaţi de pe trotuar. Cine erau oare? Ce se întâmplase peste noapte în Sediu de au venit tancurile? Doamne ce se întâmplă? Este sfârşitul sau începutul? Cine erau hoţii şi cine vardiştii?

Au venit şi colegii de la Televiziune formând plutonul pentru informarea ţării. Acum nu ne mai puteam preface că nu ştim nimic pentru că toată lumea procipase la evenimente, într-un fel sau altul, după spartul mitingului. Fie că au urmărit cu moartea în suflet grupul de la Univrsitate, ori Baricada de la Inter, iar cei care s-au dus acasă au ascultat toată noaptea Europa Liberă, sau alte posturi de radio având feţele şifonate de nesomn.

Geamurile biroului nostru dădeau spre o curte interioară în care se vedea bine o maşină neagră şi un colţ din poarta ce dădea în strada Oneşti. La un moment dat s-a auzit o rafală de mitralieră trasă de pe un TAB puternic amplificată de pereţii ce formau curtea interioară îngheţându-ne gândurile. Am sărit imediat la fereastră să observăm curtea. Un şir de soldaţi echipaţi cum nu mai văzusem până atunci se mişcau rapid mânuind paveze din plastic iar pe cap aveau căşti albe. Erau scutierii, primii pe care îi vedeam în Bucureşti.

Mi-am luat geanta cu aparate şi am început să montez teleobiactivul de 200 uitându-mă lung la cameraman.

— Cred că ai dreptate, trebuie să filmăm şi începu şi el să-şi pregătească camera.

Sună telefonul. Se făcu linişte. Şirul apelurilor l-a întrerupt electricianul. A dus receptorul la ureche şi a ascultat. Toţi eram cu ochii pe el.

— Trebuie să mergem jos, la Studio. Va vorbi Tovarăşul la T.V.

Pentru un asemenea eveniment trebuia să meargă toată echipa. Ne-am înghesuit cu toţii în lift şi cineva a apăsat butonul pentru parter. Când s-au deschis uşile nu-mi venea să ies din cauza „decorului” din hol. Două puşti mitralieră cu afet erau montate pentru luptă şi cu banda de cartuşe introdusă în încărcător.

— Hai măi! Ce-ai înţepenit acolo?

Am ieşit din lift cu ochii pe cele două mitraliere şi pe servanţii lor iar gândurile-mi zburau la mulţimea din piaţă şi la masacru ce l-ar fi făcut dacă ar fi fost folosite. Mă paraliza numai ideea de a fi montate la câte o fereastră de la un etaj superior şi servanţii lor să apese pe trăgaci. Erau doar nişte copii la fel de speriaţi ca şi noi. M-am uitat la colegii mei de echipă şi le simţeam groaza din priviri. La un moment dat se auzi câteva ordine, sau mai bine spus doar tonul lor şi colonelul Simionescu coborî val vârtej pe scări oprindu-se în faţa servanţilor de la mitraliere.

— Voi doi luaţi armamentul şi veniţi după mine. Executarea!

Uitându-se apoi spre grupul nostru catadicsi să ne ia în seamă şi ne anunţă pe un ton neutru.

— Nu va mai avea loc transmisiunea TV! apoi o luă la fugă pe scări, spre etajul unu, însoţit de cei doi mitraliori.

— Şi noi ce facem acum tovarăşe colonel? întreb eu simţind instinctiv o lepădare de Satana.

— Voi? Faceţi ce vreţi! Nu eu răspund de presă!

Ne-am uitat unul la altul apoi am intrat în lift. Până la etajul VII nu a scos nimeni niciun sunet. Teama ne îngheţase ori ce întrebare. Odată ajunşi în biroul nostru am început să dăm telefoane. Niciunul dintre noi nu aveam încă iniţiativă proprie, frica de a nu greşi, de a nu ieşi din tiparele obişnuite ne punea în situaţia de a cere sfaturi şi aprobări. La un moment dat intră pe uşă Cristian cu un vraf de dosare, ultimele ştiri de la agenţie pe care nu a mai avut cui le duce.

— Fraţilor e nasol! Tovarăşul şi tovarăşa au fugit!

Nu atât oboseala cât spaima de necunoscut, lipsa de perspectivă sau mai bine spus lipsa unor stăpâni cărora să le trebuiască ştirile lui îl descumpăneau şi-i accentuau disperarea.

De afară se auziră alte rafale de mitralieră şi gândul la cele două arme de pe hol ne îngheţă gesturile.

— E de TAB. Sună prea puternic, sparse tăcerea Călinescu electricianul TV.

Sări la geam şi privi spre bucăţica de stradă ce se putea vedea de acolo.

— Cred că mai mult vor să-i sperie…

Neagu Udroiu, comandantul nostru de pluton, om cu funcţie în Agerpres îşi luă în grabă trenciul din cuier şi se îmbrăcă precipitat.

— Mă duc până la tovarăşul Mitea să văd ce dispoziţii mai sunt… ne anunţă preocupat şi… dus a fost. Nu l-am mai văzut decât prin ianuarie, anul următor, când a venit la tovarăşul Iliescu, apoi la noul Guvern format să ceară o funcţie de demnitar. Şi i s-a dat. A fost numit noul director general al Agerpres. Rămâne de pomină ziua când o parte dintre salariaţii instituţiei s-a adunat în sala de şedinţe pentru a alege o nouă conducere în fruntea Agerpresului. Agitaţie, nervi, şoapte spuse printre dinţi, acuze sonore ce ţintuiau, ca într-un insectar, pe şefii vechi, de până în

decembrie 1989, voci acuzatoare dar şi apărători ai vechiului aparat de conducere. Şi dintr-odată vine Neagu Udroiu şi face linişte: „Nu vă mai agitaţi, am fost numit de tovarăşul Iliescu director general”.

După jumătate de oră de aşteptare, nici noi nu ştiam ce aşteptam, îi propun lui Gândinceanu să mergem la etajul patru „să ne aruncăm un ochi” şi poate filmăm ceva. De acord. L-a luat şi pe Călinescu şi am coborât. Mergeam cu oare ce timiditate pe acel culoar pentru că în ori ce moment putea ieşi de undeva vreun şef şi acolo erau concentraţi toţi şefii de partid ai presei române. Dar nu mai era nimeni. Birourile erau pustii iar uşile lăsate larg deschise dădeau senzaţia de cataclism iminent. Ne-am oprit într-un birou din aripa dreaptă şi din câteva mişcări eram pe pervazul geamului deschizând fereastra spre piaţă. De afară se auzea clocotul furios al mulţimii adunate în faţa sediului. Când am fost observaţi că filmăm o furtună de huiduieli şi fluierături se abătu asupra noastră însoţite de gesturi de ameninţare. Mulţimea ajunsese în faza maximă de excitare când dorea victime. Am rezistat ispitei de a coborî imediat şi am făcut câteva fotografii cu toată optica pe care o aveam la mine fiind convins că vor deveni documente istorice.

Platoul din faţa Sediului era arhiplin, o mare de oameni acoperea piaţa până la gardul Palatului regal, iar un grup masat în faţa intrării principale încerca să forţeze uşa. În momentul acela mi-am adus aminte de cele două mitraliere de sub comanda lui Simionescu. Mă trecu fiorii şi am vrut să cobor. Exact atunci intră în încăpere un securist, un tânăr de la direcţia a cincea ce făcea parte din garda de protecţie a lui Ceauşescu. Şi eu şi Gândinceanu am rămas pentru moment încremeniţi, parcă surprinşi într-o activitate nepermisă după care am sărit pur şi simplu în mijlocul biroului. Tânărul avea o agitaţie specială, care venea, parcă, din frământarea interioară, iar paloarea din

obraji scotea în evidenţă ochii albaştri, cu o sclipire stranie, cu frica întipărită în ieri pentru totdeauna.

— Ce faceţi fraţilor? Porni întrebarea în loc de salut.

— Filmăm! Ce să facem? îi răspunse Călinescu care n-avea altă treabă decât să ţină geanta cu casete şi bateriile de rezervă.

— Dumneata… ce faci? îl întrebă el după o pauză lungă, întors cu faţa spre noi, făcându-ne cu ochiul, atrăgându-ne astfel atenţia în ce hal de speriat era ofiţerul.

— Nu ştiu ce să fac! Asta e! Ne spuse el cu tremur în glas sprijinindu-se de un dulap metalic.

— Fă şi dumneata ce au făcut toţi cei de aici, îl sfătui Călinescu. Aruncă dracului pistolu, dacă ai şi du-te cu Dumnezeu… Că dacă intră ăia de afară…

Odată cu sfatul, parcă a primit şi dezlegarea pentru că tânărul ofiţer îşi scoase pistolul de la curea, cu tot cu toc, îl înveli într-o batistă şi-l aruncă în primul fişet metalic găsit deschis, după care dispăru pe culoarul ce ducea spre intrarea C.

— Hai să mergem la alt etaj să filmăm îmi spuse Gândinceanu trăgând cu ochiul spre uşa larg deschisă lăsată de ofiţer.

Am mers. Mulţimea de afară se auzea ca o mare învolburată, ca o furtună ce creştea în intensitate spartă de tunetul unei lozinci care urma să facă istorie: „Jos dictatorul!”, „Jos dictatorul!”

Pe holurile Sediului şi prin birouri nu se zărea nici ţipenie de om. La etajul trei se auzea un telefon ce suna disperat, probabil lângă un scaun de şef. Gândinceanu găsi o încăpere cu vedere spre piaţă şi intră împreună cu Călinescu să filmeze. Ferestrele erau blocate şi începu să filmeze prin geam. Eu am ieşit şi am coborât un etaj în căutare de fereastră deschisă. M-am îndreptat spre corpul B, ieşirea dinspre Oneşti. După o uşă tip glazvand acoperit de întuneric era un „zid” de scutieri în poziţie de tragere.

Am încercat să deschid uşa de sticlă şi m-a paralizat un glas foarte limpede ce venea din direcţia zidului.

— Întoarce-te imediat de unde ai venit dacă nu vrei să-ţi ciuruesc fundul!

Am închis uşor uşa şi m-am îndepărtat de glazvand simţind pe spinare două şiroaie reci ce miroseau a moarte. În holul de la intrarea principală se auzeau bubuituri şi zgomote de sticlă spartă semn că mulţimea forţa intrarea. De acolo venea pericolul tăvălugului care odată pus în mişcare calcă pe cadavre, iar din spate simţeam ameninţarea armelor zăngănite de scutieri. Eu mă găseam la mijloc. Am simţit un curent ce trecea prin oase şi dizolva toată vlaga. M-am aşezat pe o treaptă îmbrăcată în pluş roşu şi ţineam strâns pe genunchi aparatul de fotografiat, iar geanta am aşezat-o lângă mine. Aici se încheia activitatea mea de fotoreporter al unei agenţii care avea rostul de a ilustra activitatea politică a unor personalităţi din acel Sediu. Acele personaje nu mai existau. O cortină grea începea să cadă, sau se înalţa, nu mai eram sigur, lăsând vederii o altă scenă, goală momentan, dar care se anunţa a fi tot mai efervescentă în vuietul mulţimii şi pe parcursul vremii.

*

După Revoluţie apele au început să se mai limpezească şi activitatea redacţiei mele căpăta alt conţinut, altul era scopul muncii noastre. Până în 89 fotoreporterii Agenţiei Naţionale de Presă aveau sarcina de a ilustra activitatea staf-ului comunist în toate domeniile şi pentru că eram singurii acreditaţi (eram mai uşor de controlat) pentru a realiza aceste fotografii furnizam puţinelor ziare de pe piaţă ilustraţia evenimentelor anunţate.

Sub ochii noştri se construia o istorie nouă pe care trebuia să o consemnăm şi noi pe peliculă. Am început să urc zilnic Dealul Mitropoliei pentru a fi martor la

înfiinţarea Adunării Constituante, apoi Referendumul, şi primele alegeri libere, care au produs primul Parlament democratic după cincizeci de ani de Mare Adunare Naţională. Ţara intra pe un făgaş de normalitate iar eu fotografiam zilnic evenimentele politice care se desfăşurau în noile instituţii apărute ca efect a democratizării vieţii politice.

— Ne trebuie portretele tuturor parlamentarilor şi a miniştrilor guvernului Roman! Avem cereri de la presa internă şi de la agenţiile străine.

Aceasta era fraza cu care începeam fiecare ştiinţă de sumar şi pe lângă evenimentele zilnice trebuia să „fac" câţiva parlamentari sau membri ai guvernului. Nedumerirea mea creştea proporţional cu numărul de „oficiali" fotografiaţi fiindcă privindu-i mai atent în timp ce făceam sharful, descopeream în noii parlamentari, sau miniştri, pe vechii nomenclaturişti din linia a doua sau a treia din vremurile ceauşiste. Tot ei erau şi la plenarele C.C. P.C.R. sau U.T.C. „vorbitorii", cadrele de nădejde, „viitorul de mâine" a Ţării. Ei erau acum prezentul politic al ţării. O parte din guvernul Roman fusese pe statele de plată ale Academiei Ştefan Ghorghiu, iar în primul Parlament al ţării descopeream cu uimire că personajele ce luau cuvântul de la înalta tribună erau foştii şefuleţi din provincie pe care îi găseam emoţionaţi sau tremurând când făcea Tovarăşul vreo vizită de lucru în judeţul lor, iar ei trebuia să raporteze „înaltului oaspete" cifrele de plan. Acum se porecleau între ei cu apelative ca liberali, ţărănişti, peremişti, pedeserişti şi alte alea. Cine nu a mai prins un loc eligibil pe o listă de partid a încropit imediat o federaţie ecologistă sau o alianţă de luptă împotrivă şi pentru ceva şi au ajuns în parlament. Odată ajuns parlamentar i-a dat contribuabilul un birou în circumscripţia sa, cu maşină la dispoziţie şi secretară, exact ca cel pierdut în brambureala din Decembrie. N-ar fi

mare supărare dacă odată ajuns în jilţul de ales al neamului, parlamentarul ales s-ar apuca serios de treabă şi ar munci în folosul obştii aşa cum a promis în campanie. Numai că el, parlamentarul român, avea o groază de probleme de rezolvat; în primul rând să apară cât mai des pe sticla televizorului să susţină sau să combată ceva, chiar n-avea importanţă ce, doar pentru a se face cunoscut şi a rămâne în conştiinţa alegătorului ca un luptător. Apoi erau deplasările, dar pentru asta trebuia ocupată o funcţie în structura parlamentară, un preşedinte sau vice de comisie, acolo, iar dacă nu mai sunt comisii, musai să se mai facă altele, exact pe specialitatea sa. După ce şi trebuşoara asta era rezolvată începea activitatea cu adevărat captivantă. Nu mai trimitea şoferul, ca pe vremuri, la câte un I.A.S. sau Staţiune după vreo lădiţă de mere, roata de caşcaval sau pachetul cu muşchiuleţi. Îşi votase leafă considerabilă, avea destui bani ca să-şi le cumpere. El acum are nevoie de Mercedes, de Volvo şi în cel mai nefericit caz un Cielo cu care să se deplaseze rapid de la un post de televiziune la altul unde asigură populaţia că de acum înainte se va sacrifica el în locul electoratului şi de aceea va face cel puţin cinşpe drumuri la Bruxelles şi zece la Paris până vor înţelege domnii de acolo că parlamentarul român se sacrifică pentre a băga Ţara în Europa.

Aşa a fost şi înainte de 96 şi după. Cel puţin după ce populaţia a votat schimbarea şi în instituţiile statului s-au instalat cei cincisprezece mii de specialişti am avut convingerea că parlamentarul român elaborează legi numai în folosul coaliţiei din care face parte, a partidului, sau a grupului de interese pe care-l reprezintă şi nici într-un caz nu construieşte legea în interesul naţional.

Ca fotoreporter acreditat la Cameră aveam sarcina de a fotografia toţi vorbitorii pentru a le cunoaşte lumea cinstitele feţe şi de aceea îmi pierdeam mult timp

ascultând dezbaterile pe proiectele de legi. Într-o zi se dezbătea în plen, articol cu articol, o lege care trebuia să permită ţărilor Uniunii Europene să introducă în ţară seminţe pentru agricultură. Textul era pe „linie” cu integrarea europeană numai că la un articol de lege câţiva deputaţi ce făceau parte din coaliţia de la putere făceau eforturi vizibile pentru a construi un text în care trebuia să se stipuleze că nu este necesar controlul de laborator a seminţelor venite din ţările Uniunii Europene. Cu alte cuvinte ori ce import de seminţe din aceste ţări nu mai trebuia verificat de boli şi dăunători numai pentru că venea din spaţiul spre care aspiram şi noi. În pofida faptului că vorbitorii opoziţiei au adus argumente ştiinţifice în favoarea controlului loturilor de seminţe majoritatea aşa-zisă de dreapta a votat împotrivă. În pauză m-am dus la un deputat ţărănist şi l-am întrebat direct:

— Domnule I.P. vă pricepeţi la agricultură?

— Nu, Doamne iartă-mă, îmi răspunse fruntaşul ţărănist.

Aşa bănuiam şi eu mai ales că îl ştiam în Ministerul de Externe de peste 25 de ani.

— Atunci de ce aţi votat împotriva controlului seminţelor importate din Uniunea Europeană?

— Eu nu trebuie să ştiu agricultură pentru a vota o lege agricolă. Eu votez cum îmi dictează partidul, iar partidul are grijă să se consulte cu specialişti în domeniu.

— Parcă nu trebuie să fii mare specialist ca să-ţi dai seama că este o crimă să introduci seminţe în ţară, pe care să le foloseşti în exploataţii agricole şi să nu le testezi de boli şi dăunători. Vă daţi seama că se pot introduce boli în ţară de care nici nu am auzit?

Evident deranjat de întrebarea mea căută din ochi pe deasupra mea un coleg şi îmi aruncă peste umăr grăbit şi nervos:

— Ori cum hotărârile se iau în comisii… ei ştiu mai

bine.

Şi legea s-a votat aşa cum a dorit Coaliţia, iar România anului 2000 importă, în virtutea legii, tot felul de seminţe din Uniunea Europeană fără a fi controlate neasigurându-ne nimeni că nu se vor umple lanurile cu tăciune, cu mană sau alte boli de care românul nici nu a auzit. Ori cum pariul cu agricultura a fost pierdut din primul an, iar România nu mai are agricultură nici pentru a asigura poporului hrana zilnică, darămite să producă milioanele de tone de altă dată.

*

VISUL

Se trezi cu un sentiment de incertitudine şi după ce-şi aprinse o ţigară se târî în baie unde începu să tuşească prelung şi să expectoreze bucăţi mari şi negre în care se zbăteau ascunse mici firişoare de sânge. Trase repede apa să nu vadă nimeni „analiza" de dimineaţă şi începu să se bărbierească cu aparatul cel nou primit în dar de la băiatul cel mic „eliberat" de curând şi angajat prin bunăvoinţa unui grangur la un institut de tehnică de calcul.

Se uită atent în oglindă şi îşi trecu degetele prin păr. Ieri Tovarăşa îl înţepase legându-se de părul său alb spunându-i că n-ar avea nevoie de bătrânituri prin preajmă şi ea e mai mare ca el cu un an. Aşa-s toate muierili…

— Iar ţi-ai aprins ţigara Petre? Las-o focului, Doamne iartă-mă, că asta o să te bage în mormânt!

Elena, nevastă-sa, îi pregătea oule jumări în bucătărie şi o treceau fiorii când îl auzea cum tuşeşte. Sună telefonul şi în drumul spre sufragerie se gândi că prea de dimineaţă îl sună „alea" pe ăl mic şi chiar ar trebui să aibă o discuţie pe tema asta. Ridică receptorul negru, model vechi, hotărâtă s-o anunţe că prinţişorul nu s-a sculat şi să mai revină…

— Bună dimineaţa tovarăşa Dumitrescu! Petre s-a sculat?

— Da, imediat tovarăşe director general, bună dimineaţa, vi-l dau imediat. Petre!

El veni din baie în chiloţi şi cu săpunul pe faţă şi se opri în pragul sufrageriei în care nu se cădea să intre în chiloţi.

— Cine-i? întrebă acoperind microfonul receptorului cu palma.

— E şeful!

Se uită în tavan înjurând în gând, pentru că i se spulberase ori ce speranţă de a fi liber în sâmbăta asta şi ar fi vrut să se ducă la Jeni…

— Da, vă rog!

— Petre, Tovarăşul pleacă la vânătoare, iar maşina noastră este pe drum. În jumătate de oră trebuie să fii la Otopeni-militar. Ştii unde, nu?

— Da.

— Bine dragă şi ai grijă ce faci. Salut!

— Să trăiţi!

Elena îşi puse mâna la gură şi grăbi spre bucătărie.

— Iar trebuie să pleci? Măcar mănâncă oule astea…

Ştia că nu are ce face şi că el răspundea ca un soldat la alarmă. Îi duse pantalonii şi cămaşa în baie dându-i la mână ciorapii şi pantofii.

— Hai Petre, măcar oule…

El le mâncă în timp ce-şi pregătea geanta cu aparate, scoţând filmele din frigider, din lăcaşul pentru unt. Îşi pătă cu gălbenuş haina în momentul când şterse farfuria cu ultima bucăţică de pâine, iar Elena se ţinea după el ştergându-l din mers cu un prosop înmuiat în apă caldă. Ajuns în hol îşi aruncă geanta cu aparate pe umăr, controlă buzunarul de la piept să simtă actele şi o bătu pe Elena, uşor, pe obraz.

— Lasă mamă că o să fie bine.

— Petre bani ţi-ai luat? îi deschise uşa şi se ascunse după ea urmărindu-l cu privirea până la lift. Şi nu mai

fuma aşa de mult Petre!

În lift se uită în oginda mică şi-şi văzu din nou părul albit. „O să-l vopsesc, dă-l dracului, numai că o să râdă ăia de la serviciu de mine, om bătrân... şi... Odată te vezi înlocuit, vine unul din ăsta tânăr, cu vână, cu dosar curat şi adio Petre... Cât o costa vopseaua aia?”

Şoferul avea vârsta lui şi-l aştepta în maşină citind ziarul. Îşi strânse calm ochelarii şi ca un om care ştie despre ce-i vorba îl întrebă calm:

— Unde mergem? la militar sau la civil?

— La Otopeni-militar.

Se aşeză oftând pe scaunul din dreapta şi apăsă pe brichetă. Îşi aprinse ţigara şi începu să se gândească tot la nenorocita aia de vopsea care-l obseda. „De fapt poate vine şi astăzi la vânătoare, ca data trecută, şi numai dacă mai aminteşte ceva o să-i spun şi Elenei şi poate se gândeşte ea la vreo metodă”.

Oraşul era destul de mohorât, iar pe traseu nu se vedeau „băieţii” şi asta îi spune lui că Tovarăşul nu pleacă de acasă ci de la Snagov, iar locul de vânătoare îl va afla de abia la aterizare, ca de obicei. Bariera de la intrarea în aeroportul militar se ridică repede după o scurtă verificare a numărului de la maşină, după care subofiţerul le făcu semn de liber.

— Ştiţi unde să mergeţi, nu?

— Ştim.

În parcare două elicoptere fără huse erau pregătite de zbor, în jurul lor învârtindu-se câţiva militari în uniforme albastre. Maşina se opri în alee de unde, puţin gârbovit, cu geanta cu aparatele pe umăr, Petre se îndreptă spre unul din elicoptere. Un tinerel controla cu un detector de metale fiecare obiect urcat în elicopter.

— Hai măi nea Petrică că s-a luminat de ziuă şi cântă cocoşul pe gardul vecinului, sau al vecinului pe gardul nostru. Adu geanta aia să vedem ce ţi-ai mai băgat prin

ea...

„Mă ce-o vrea ăsta să spună cu cocoşul lui fii-ar cocoşul de cap să-i fie!” Gândul îl purta tot la culoarea părului pentru că într-un gemuleţ al elicopterului i se reflecta capul şi curbura sticlei scotea în evidenţă buclele colilii. „Ăsta ce-o mai scoate pe gură dacă m-ar vedea vopsit? îi convine mânca-l-ar ciorile cu cocoşul lui cu tot!” După ce-i dădu geanta la control se retrase mai spre alee şi-şi aprinse o ţigară.

— Nea Petrică trege-o repede că trebuie să vină generalul şi plecăm!

— Da, bine! Bine! „Chiar, generalul ce-ar zice? Dă-l în mă-sa că-i leat cu mine... O să râdă, nenorocitul, ce-i pasă?”

O Dacie neagră cu multe antene pe ea trase la scara celuilalt elicopter şi din maşină sări sprinten generalul care-şi frecă mâinile urmărind cu ochii extrem de agili fiecare lucru. Îmbrăcat cu o scurtă îmblănită şi cu cismele „de marş”, cum îi plăcea lui să spună, cu silueta sprintenă de tânăr recrut, generalul făcea figură frumoasă printre demnitarii de partid, rotofei şi îmbrăcaţi ca pentru Congres cu haine închise şi ghetuţe de salon. De multe ori îşi râdea în barbă când vedea prim-secretari de judeţ îmbrăcaţi ca la teatru cum se luptau cu noroaiele din păduri, gâfâind, pierzându-şi pantofii în şleauri, numai ca să arate corespunzător atunci când Tovarăşul va avea nevoie de ei.

— Gata băieţi? Pornim?

Nu-i plăcea să i se dea raportul milităreşte, în poziţie de drepţi cu toate formulele alea cazone. Fiind mai familiar cu subordonaţii parcă şi relaţiile erau mai destinse, mergea treaba... altfel. După ce discută cu piloţii despre meteo şi planul de zbor făcu semnul de plecare şi se urcă în elicopterul care transporta demnitarii.

Petrică zdrobi ţigara sub talpă şi îşi luă în primire

locul de pe bancheta de lângă uşă din elicopterul al doilea, cel cu „băieţii” de la pază şi tehnica de transmisiuni. Preocupat de „problema” lui, dar şi din cauza zgomotului motorului, nici nu auzi când T. Îl apostrofă şi după ce un vecin îl bătu pe umăr îl observă pe T. care-i tot arăta cutia pe care îşi sprijinea picioarele. Era lada cu muniţia Tovarăşului, iar T. era armurierul care păzea cu sfinţenie tot ce însemna armamentul Şefului şi nu permitea nimănui să se atingă în vreun fel de lăzile sau cutiile lui. Petre ridică piciorul şi căută o „spărtură” unde să-l aşeze. Elicopterul avea două banchete pe care se îngesuiau opt oameni, iar în spaţiul dintre ele se înghesuiau o grămadă de lăzi, aparate, telefoane de campanie, cutii cu arme, tocuri de lunete, inclusiv armamentul din dotare al celor patru din paza apropiată. „Sergiu n-a venit, înseamnă că nu este o vânătoare organizată ci mergem la întâlnire”, gândi Petre. Sergiu era omologul lui pe film. Mai nou avea cameră profesională, beta, trecuse şi Televiziunea noastră pe imagine video şi primele camere reveniseră, evident, echipei de protocol care filma şi vânătorile şi alte activităţi private. Se ridică în picioare şi se aplecă spre T. ca să-l audă în vacarmul ce-l făcea elicopterul.

— Mergem le urşi?

T.dădu aprobativ din cap şi completă indiferent controlând cu atenţie o lunetă;

— La ăl bătrân de la Suceava. Pe la trei, trei şi jumătete vine la masă şi poate scăpăm repede.

Ocolul silvic obişnuise un urs imens să vină într-un loc anume la mâncare, unde se construise şi adăposturi speciale pentru pândă, iar la ora stabilită animalul răspundea reflexului format cu precizie matematică.

Prin ferestruica rotundă de lângă el Petre putea admira peisajul de basm al Carpaţilor acoperiţi cu o plapumă groasă de nea, iar în unele locuri coamele golaşe cu vârfuri senţe ca nişte coloane de templu rivalizau cu

Alpii sau alţi munţi peste care mai zburase el dar nu-i spusese nimeni cum se numesc. Problema cea mai gravă era „ a bătrână” ieşită la pensie de la C.A.P. Şi nu mai avea lemne. Dacă Tovarăşul ar fi mers la vânătoare prin Olt, poate ar fi vorbit cu şeful de la Păduri… Un gând îi trecu atunci prin cap şi privi pe ferestruica rotundă după celălalt elicopter. Era la o distanţă destul de mică, puţin mai în faţă, dar se putea citi numărul de pe el şi se observa bine stema de lângă uşă. Se aplecă către securistul de lângă el şi-i strigă în ureche:

— Cine e de la Direcţia silvică în elicopterul şefilor?

— Ministrul, îi răspunse tânărul.

„Şi cum o să fac? se întrebă el. „Fac o cerere şi vorbesc cu el… Poate dă un telefon la Olt şi… rezolv în vreun fel. Trebuie şi camion… că a bătrână ce poate ea?”. Uşiţa dinspre cabina piloţilor se deschise şi apăru un mustăcios ce anunţă scurt:

— Pregătiţi-vă de aterizare! În zece minute punem roţile.

Locul de aterizare era o poieniţă de la marginea unui sat de unde pornea un drum foriester, bine amenajat, ce ducea până la locul de pândă. Pe drumeag aşteptau şase ARO-uri, iar în frunte era maşina de teren a Tovarăşului. Elicopterele aterizară aproape simultan în poieniţă cam la o distanţă de treizeci de metri unul de altul. După ce se opriră rotoarele se deschise uşile şi din elicopterul şefilor coborî câţiva apropiaţi ai Tovarăşului, din C.P. Ex., generalul şi nea Melinte, ospătarul Şefului, care avea în permanenţă un termos cu ceai cald. Din celălalt elicopter primul care sări sprinten de pe scăriţă fu Petre, iar după el „băieţii” ca un pluton de comando, înarmaţi până în dinţi, dar şi cu armele de vânătoare ale şefilor pregătite pentru pânda ce va urma. Nimeni nu va folosi arma pentru a omorî ursul, doar să-l sperie şi să-l îndrepte spre standul Tovarăşului, oricum, arma, de obicei, e ceva decorativ

pentru a crea atmosferă Tovarăşului.

Generalul se uită la ceas şi-i făcu semn unui băiat să se apropie. Acesta, după ce primi ordinul, scoase o staţie de emisie recepţie şi începu un dialog cifrat cu alţi „băieţi” instalaţi poate cu o zi înainte în dispozitive de apărare. Se auzi şi Delfinul şi toată lumea începu o mişcare bine regizată de organizare a primirii a Tovarăşului. Primul secretar al judeţului făcu paşii respectivi către locul de aterizare a Delfinului, iar ceilalţi se grupară în spatele lui aranjându-şi ţinuta sau uitându-se speriaţi în jur asigurându-se că totul e în ordine. Delfinul ateriză fără să stârnească niciun fulg din zăpada din poiană pentru simplul motiv că toată noaptea o unitate militară a bătătorit-o la centimetru pătrat. După ce elicea s-a oprit Vasile Maluţan, cel mai bun pilot din flotilă, făcu semnul cu degetul mare că-i liber şi un ofiţer sări imediat şi deschise uşa micului dar elgantului elicopter. Tovarăşul coborî pe aleea de cetină făcută special şi dădu grăbit mâna cu primul secretar şi cu ceilalţi membri ai grupului. Nea Petrică s-a plasat imediat în stânga Tovarăşului şi a fotografiat toate strângerile de mâini cu seriozitatea cu care lucrezi la un eveniment epocal. După dialogul de curtoazie purtat de primul secretar cu căciula în mână şeful local al Ocolului silvic îl asigură pe cel mai mare vânător al ţării că ursul va veni în jurul orei 14 aşa cum fusese învăţat. S-au urcat în maşini, Tovarăşul îl invită pe primul secretar în maşina sa, iar Petre se urcă în ultimul ARO pe scaunul de lângă şofer. De obicei se anunţa din timp cam câte persoane vor fi „deplasabile” şi se aduceau atâtea maşini cât să nu rămână nimeni pe jos.

Soarele înveselea dimineaţa iar aerul tare se făcea simţit până în ultima celulă a plămânului. După o oră de mers pe drumul forestier, într-un peisaj de basm, coloana se opri şi Petre sări repede şi începu să alerge pe lângă maşini ca să ajungă la „Şăf”, să-şi facă anunţată prezenţa

şi să fie repartizat într-un stand apropiat Tovarăşului. Fu remarcat de la prima fotografie făcută.

— Nu strica filmul pentru că astăzi o să ai de fotografiat un urs straşnic, aşa se laudă tovarăşul Apetri, îi spuse Tovarăşul privindu-l fericit pe primul secretar.

Apetri luă o poziţie de drepţi uşor slugarnică când Tovarăşul îi pronunţă numele, dar sigur în reuşită zâmbetul i se lăţi anunţând un triumf. Petre se îndreptă spre standul următor odată cu ceilalţi şi întrebă pe prim-secretar la ce oră era prevăzută „întâlnirea”.

— Dacă respectă ora de masă atunci ar fi cam peste o oră, îi răspunse omul politic puţin îngrijorat uitându-se la ceas. Standul era clădit din patru stâlpi bine înfipţi în pământ pe care se construise o platformă cam de doi metri pătraţi, înconjurată cu o balustradă groasă de brad. Petre îşi aşeză într-un colţ geanta cu aparatele, mai făcu o fotografie Tovarăşului urcat în stand asistat doar de armurier, apoi se aşeză şi el lângă geantă sprijinindu-se de un stâlp al balustradei. Pe aceeaşi platformă se urcase şi omul lui de la „Păduri şi Ape” dar îşi calculă „atacul”. „Lasă, după ce tovarăşul va împuşca ursul şi eu voi face fotografia de grup cu trofeul am să-i spun de aprobarea de lemne. O să vrea şi el o fotografie cu tovarăşul şi atunci am să-i duc şi hârtia. Aşa am să fac!”

Timpul se scurgea greu pentru Petre care nu putea să-şi aprindă o ţigară, mai ales că era un înrăit care „suda” câte două odată. Dinspre locul de întâlnire venea un miros greu, de hoit, de la momeala cu care silvicultorii învăţase ursul. Era un procedeu interzis dar cine ţinea cont de el? Ursul, după ce este învăţat la carne, devine periculos şi trebuie împuşcat. Dar nu pentru asta au venit ei aici? Iar Tovarăşul dorea de multă vreme acest trofeu. Trecu o oră peste „momentul” întâlnirii şi toată lumea era încremenită în standuri schimbând priviri cu sufletul la gură. Toţi cei prezenţi la vânătoare simţeau că de reuşita întâlnirii cu

acest urs depindea cariere, avansări sau critici tăioase din partea superioară a piramidei de partid spre bază. Doar o privire nemulţumită să apară în ochii Conducătorului şi locotenenţii săi ar fi pornit campania de controale şi analize economice în tot judeţul şi să te ţii sancţiuni şi destituiri. După încă o oră de pândă în van se auzi vocea Şefului şi toată lumea privi spre standul lui cu teamă. Petre, ştiind semnalul, înhăţă geanta cu aparate şi coborî precipitat de pe platformă. Rând pe rând coborî din linia de standuri toţi cei implicaţi în vânătoare. Capii politici făcură un grup izolat ce emana reproşul de la distanţă asupra silvicultorilor indiferent de gradul ce-l purtau. Cu toţii s-ar fi pornit cu critici vehemente la adresa competenţei organizatorilor, dacă Tovarăşul ar fi scos cel mai mic sunet de nemulţumire. Numai că Tovarăşul a spus fără nicio nuanţă în glas; „Gata! Venim altă dată". S-au agitat cu toţii către maşini, cu privire în pământ, pregătiţi să suporte urgia. Petre se urcă în ultima maşină, grăbit să nu piardă locul, pentru că pe el nu l-ar fi aşteptat nimeni. Bâf! Bâf! Portierele se închiseră înfundat şi coloana de maşini se puse în mişcare pe tăcute înaintând pe drumul forestier ca o brigadă de asalt plecată să surprindă inamicul.

Elicopterele aşteptau cu echipajele aliniate pentru a primi misiunea de zbo

— Dacă tot am venit până aici să mergem până la Comitetul Judeţean să vedem planul de investiţii rosti Tovarăşul îngheţând respiraţia unora din capi.

După ce pilotul Delfinului primi noua destinaţie, îl ajută pe Şef să urce deschizându-i portiera, apoi sări sprinten lângă copilot care şi puse în funcţiune motorul spărgând liniştea poienii. După ce auziră noua destinaţie ceilalţi vânători se bulucură în elicopterele de însoţire. Delfinul decolă într-un norişor de zăpadă spulberată, lăsând poiana pradă ecoului.

Băieţii de la protecţie şi pază aduse în pas alergător echipamentul şi armele la elicopter după care disciplinaţi începură să-şi ocupe locurile în funcţie de spaţiu rămas disponibil. Petre se aşeză pe banchetă ocupând locul de lângă uşa glisantă. De la celălalt elicopter, al şefilor, veni generalul cu prim-secretarul judeţului.

— Măi i-a faceţi un pic de loc pentru tovarăşul prim care trebuie să ajungă la sediu înaintea Tovarăşului.

— Dar nu mai este niciun loc, riscăm să nu decolăm tovarăşe general, sesiză un membru al echipajului.

— Atunci daţi pe cineva jos, se burzului generalul, primul secretar trebuie să meargă cu acest elicopter. Se uită în grabă la fiecare pasager şi hotărî pe loc.

— Petre coboară!

— Dar eu n-am…

— Acum!

Pilotul elicopterului deja pornise motorul şi elicea imensă îşi accelera turaţiile spulberând uşor zăpada. Petre îşi recuperă geanta cu aparate şi coborî cu o spaimă firească în suflet. Alergă până la drumeagul unde încă aştepta coloana şi se aruncă în prima maşină şi cu privirea spre elicopterele care decolau în trombă din poiana liniştită îi spuse şoferului:

— Să mă laşi şi pe mine la gară, băbăiatule, să iau primul tren spre Bucureşti… te rog frumos! Apropo, în ce judeţ suntem?

Şoferul îl privea uimit pe omul care năvălise din elicopterul ştabilor direct pe locul din faţă şi nu ştia nici în ce judeţ se află, apoi dădu supus din cap.

— Suceava!

— Atunci dă-i drumu'!

— Nu pot fără ordin.

— Şi cine dă ordine aici?

— Colonelul Pandrea şi ăla e locul lui, dacă nu vă supăraţi… dumnealui îi place să stea în faţă şi nu suportă

să-i ia cineva locul…

Elicopterele dispăruseră din poiană, doar zgomotul de tractor în brazdă se mai auzea ca un ecou, dar cei care organizaseră vânătoarea încă se mai uitau pe cer de la marginea poienii, acolo de unde se despărţiseră de Tovarăşul. Fiecare avea un sentiment de culpabilitate pentru că ursul nu venise la întâlnire şi Tovarăşul plecase nemulţumit.

Petre schimbase locul şi acum privea de pe bancheta din spate cum celelalte maşini din coloană părăsesc, una câte una, poiana pierzându-se pe drumul forestier. La un moment dat apăru şi colonelul, ocupantul locului din faţă. Îmbrăcat într-o scurtă trei sferturi din stofă neagră, foarte fină, garnisită cu guler şi căciulă de astrahan de un negru albăstrui, avea aerul unui diplomat de carieră care a nimerit din greşeală în pădure, sau obligaţiile diplomatice îl sileau să se ia contact şi cu lumea „ăstora”. Deschise portiera şi dădu cu ochii de Petre. Înainte de a se urca în maşină îl întrebă pe şofer precaut şi cu o vagă urmă de zâmbet în ochi:

— Cine-i tovarăşu’, Gheorghe?

— Sunt de la Agerpres. Fotoreporter. S-a urcat în locul meu tovarăşul prim şi…

Colonelul abia atunci îl privi pe Petre mai atent şi fără să-l lase să termine îi reteză vorba.

— În maşina asta nu se urcă decât şeful statului aşa că vă rog!

— Şi eu cu ce ajung la gară? întrebă Petre.

— Nu ştiu tovarăşe, nu am primit ordine în sensul ăsta. Plictisit de situaţie colonelul privea zăpada ce o răscolea cu bocancul, gest ce trăda o anume nervozitate. Petre coborî din maşină şi nu apucă să închidă bine portiera că ocupantul scaunului din faţă se urcă agil în scaunul din dreapta, iar şoferul demară în trombă lăsându-l singur, pe marginea drumului.

— Unde mergem tovarăşe colonel? întrebă şoferul cu ochii înfipţi în oglinda retrovizoare.

— De la rohatcă faci dreapta, spre Casa de oaspeţi!

Colonelul nici nu putea concepe ca la chiolhanul ce-l aştepta la Casa de oaspeţi să ducă un fotograf. „Şi dacă nu e doar fotograf şi ciripeşte?”

Petre îşi aruncă geanta cu aparate pe umăr şi se uită îngrozit la drumeagul forestier ce cobora întunecat şi pustiu. Se uită la ceas şi constată că mai avea două ore şi jumătate până se întunecă. Iarna, în pădure, noaptea este mai grăbită. Îşi înfundă mâinile în buzunare şi porni prin zăpadă pe marginea drumeagului. Paşii scârţâiau în zăpada îngheţată răsunând ciudat în pădure. „Dar dacă ursul vine acum la întâlnire şi vine pe poteca asta… Ce mă fac?” Se uită îngrozit în urmă şi iuţi pasul. „Nu poate să vină mai ales că l-au speriat cu zgomotul elicopterelor”. Mai privi o dată peste umăr şi începu să alerge nesigur pe zăpada îngheţată alunecând la fiecare pas. Nu putea să-şi alunge din cap imaginea ursului pe care l-ar pute întâlni în cale mai ales că n-ar şti ce să facă. Să lupţi e inutil, să fugi e inutil, şansa este să nu-l întâlneşti. Acceleră cât putu alergarea numai că aerul tare şi efortul îl făcu să tuşească, mai vechea lui tuse tabagică se abătu asupra lui cu violenţă, oprindu-l din alergare, făcându-l să se sprijine de un copac în convulsiile unei expectorări grele. În pauza unui spasm, când nici aer nu mai putea trage în piept, auzi paşi înfundaţi în zăpadă. „El e!” Respiră profund pentru aşi îmbogăţi plămânii cu oxigen, îşi linişti tusea şi cu o imensă spaimă în suflet porni la vale într-o alergare poticnită de veşnica alunecare a bocancilor. Nu mai privea înapoi considerând că uitătura peste umăr îi poate răpi din timp. Fiecare pas îl simţea în timpane şi în piept. Tusea îi reveni şi după ce adună, într-o prelungă hârâitură, o bucată grea de funingine de pe plămâni, scuipă într-o parte urmărind traiectoria din reflex. O vinişoară de sânge înroşi zăpada

pe lângă pata neagră de nicotină. „Iar!” Îşi potrivi paşii după respiraţie şi continuă alergarea. Deodată văzu la capătul drumului o pată de lumină ce prevestea o poiană sau, poate chiar o aşezare şi înteţi efortul. Bang, bang! Paşii îi răsunau în creier ca nişte clopote. După douăzeci de paşi se prăbuşi pierzându-şi conştiinţa.

Se trezi pe ceva mişcător şi cu miros cunoscut în copilărie. Deschise ochii şi văzu spinarea lată a unui om îmbrăcat cu un cojoc alb, ţărănesc, care mâna o gloabă de cal înhămată la o sanie, iar mirosul venea de la grămada de paie pe care era culcat. „Am scăpat de urs”. Petre închise ochii cu un surâs fericit fiindu-i indiferent încotro mâna acel om sania.

Trecuse aproape doi ani de la Revoluţie iar entuziasmul şi bucuria născute în vâltoarea evenimentelor se topiseră în şuvoiul speranţelor ce erau dirijate pe făgaşele economice ale lumii, spre fiorduri suedeze, insule japoneze, încercându-se toate modelele lumii. După ce se scurse şi ultimul fir toată lumea observă că în suflete nu rămăsese decât albii goale ce se umpleau nefiresc de repede cu foamea care vine într-un mod unic. Nedumerirea de pe feţele oamenilor se transformă într-o ură ce schimonosea figurile mai rău decât trecerea timpului.

După Revoluţie fuseseră lăsaţi într-o libertate totală, să facă orice, inclusiv să fure, pentru ca cei aleşi, cei care îi conduceau să înşface cu toptanul, fără ca proştii să ia atitudine, să aibă vreo reacţie de vreun fel, faţă de cei care furau încopciarăbil mai mult.

Când proştii s-au trezit că aleşii lor îi lasă fără fabrici, fără bănci, fără pământ, când valorile unei Românii bezmetice trec cu nonşalanţă în buzunarele foarte largi şi primitoare a hoţilor ce se grupau unii cu alţii să recite în cor aria democraţiei atunci au revenit la kilometrul zero, adică de acolo de unde au plecat şi au început să protesteze.

Numai că în scurtul timp de la evenimente România se transformase într-un vast teritoriu al compromisului, o acceptare inventată pentru a fi reciprocă, între români şi cei care îi conduceau pentru ca ei să nu aibe atitudine, reacţie, faţă de hoţiile oficiate în altarele nou create.

Un observator din afară ar spune că românii nu simt certitudinea viitorului, ei caută dintotdeauna o raportare la trecut, iar prezentul este potrivnic idealurilor lor.

Cei drept Timpul i-a luat pe nepregătite: cineva a stins lumina şi când a aprins-o erau deja în Capitalism. După trezire au constatat că Libertatea, cea care îi îmbrăţişase aproape până la sufocare, dobândită cu sacrificii, cea care îi transformase peste noapte în Feţi-Frumoşi reuşise să se ascundă sau să existe ca o emanaţie reziduală în diverse legi, cu care poporul nu ştie să umble şi de aceea a rămas singur.

O trezire, scuzabilă de altfel, i-a făcut pe unii români să iasă din nou în stradă şi să ceară cu vehemenţă tot felul de lucruri inclusiv o lege a lustraţiei, ca un vaccin care te poate feri de cei care au minţit cincizeci de ani şi care au ajuns ca tot ei să mintă în continuare.

Numai că mişcarea au făcut-o prea târziu. Cei care preluaseră frâiele conducerii aveau experienţa, ştiau exact ce trebuie să facă şi mai ales cum.

Din camera lui, unde se retrăsese după ce se îmbolnăvise Petre urmărea în permanenţă Piaţa Victoriei şi clădirea Guvernului. Stătea la fereastră, într-un halat albastru, ca de spital, în papuci şi fuma. Obţinuse apartamentul târziu, cu doi ani înainte de a se pensiona şi pus în posibilitatea de a alge între o vilă naţionalizată pemântuleasa sau apartamentul cu vedere spre Guvern l-a ales pe cel din urmă. Revoluţia a privit-o de la geam şi nu înţelegea nimic. Mai deschidea televizorul şi urmărea emisiunea până începea să lăcrimeze sau adormea în fotoliu. Într-o bună zi veni feciorul mai mare pe la el.

— Mă, îl întrebă nea Petrică, de fapt cine veni în locul tovarăşului?

— Unu Iliescu, îi răspunse feciorul.

— Ăla de la ape?

— Da.

— E clar! făcu nea Petrică şi îşi aprinse nervos o ţigară.

Era toamnă. Prin alte părţi ruginise frunza, numai în Bucureşti atmosfera se încălzise dramatic.

De la fereastra lui Petre privea Piaţa Victoriei, singura privelişte care îl ţinea în contact cu lumea. În acea zi nu vedea decât o învălmăşeală de trupuri, soldaţi caki, civili în haine de oraş, civili în salopete, mineri cu lămpaşele electrice date după gât ca doctorii stetoscoapele... Mama lor de proşti! Auzea ţipete, urlete, puşcături, era un vacarm îngrozitor.

Văzu norii de gaze lacrimogene şi închise geamul repede dar nu plecă. Trase perdeaua într-o parte şi privea stupefiat viermuiala din Piaţă sprijinit de calorifer, iar prin cap i se roteau o sumedenie de întrebări. Intră în panică la vederea norişorilor albi ce se apropiau de blocul său. Cu ce avea el la plămâni... Era singur acasă dar chiar de ar fi fost toată familia nu l-ar fi putut desprinde de fereastră. Începu întâi să murmure şi termină ţipând odată cu accesul de tuse: „Auzi mă?! Nu vezi că românii au devenit dependenţi de preţul pâinii? Ăsta este idealul libertăţii şi democraţiei? Zi mă! Nu vezi că nu mai munceşte nimeni? Frică? Da, frica este sănătoasă pentru că te ţine în alertă. N-ai timp să te gândeşti la prostii... Ai transformat poporul într-o bombă de distrugere în masă. Ce bombă atomică? Uite-i cum se distrug între ei!”

Muri la două zile după ce plecară minerii. Probabil că gazele lacrimogene care au umplut piaţa şi spaţiile dintre blocuri i-au accelerat boala care era în faza finală.

Capitolul 4

CHINA

O călătorie în China anilor ’80 nu poate fi echivalată decât cu „marea lovitură” a jucătorului. Atracţia era foarte mare cel puţin din două motive; unul era cel istoric, China fiind teritoriul cu cea mai mare amplitudine în istorie din toată Asia, iar al doilea era cel politic, pentru că dinspre marele prieten de la Soare Răsare veneau tot felul de informaţii, unele contradictorii, despre renaşterea unei naţiuni ce trecuse prin evenimente istorice excepţionale. Transformarea Chinei dintr-o ţară cu un statut de semicolonie politică, cum se afla la începutul anului 1900 şi cu o economie preponderent agrară, în statul modern şi puternic de astăzi s-a făcut de multe ori haotic şi dramatic. România anilor ’80 era pentru marea masă a populaţiei destul de ermetică în privinţa ştirilor, doar postul de radio Europa Liberă mai comenta despre evoluţia comunismului în lume. Aşa am aflat despre „Revoluţia culturală” din trecutul foarte apropiat şi doar de acolo ştiam că forţele politice chineze de la putere duseseră un război total cu intelectualitatea, iar medicii, profesorii, artiştii erau trimişi în sate pentru a face agricultură, dar, mai ales ca să dispară ca pătură socială. Că obligi un doctor să planteze orez sau un pictor să care bălegarul de la vaci cu cobiliţa mai treacă – meargă, dar să zdrobeşti degetele unui pianist ca Li Mingqiang mi se părea o cruzime inutilă şi gratuită. Cel puţin aşa ne prezenta situaţia comentatorii amintitultui post de radio. Îmi tremura sufletul de revoltă pentru că şi eu trecusem, odată cu întreaga populaţie a României, prin cutremurul unei Plenare a CC care a născut monstruoasele Teze din aprilie ce redefineau cultura şi arta pe măsura” omului nou” reducând programul TV la două ore, izolând publicul de informaţiile reale şi lipsindu-l de adevăratele valori culturale în schimbul unor creaţii artificiale în care

nu credeau nici autorii lor. Dar nimeni nu a intrat în puşcărie pentru că era intelectual şi nu s-au produs mutaţii de clase sociale în numele unor idei politice. Mai aveam până acolo.

Pe lângă cărţile cumpărate la negru şi emisiunile prinse de la bulgari, o deplasare în străinătate ca fotoreporter a unei delegaţii oficiale mi se părea un câştig la loto. De aceea vestea deplasării în China a venit ca jucătorului câştigul marelui pot, dar vremurile erau în aşa fel făcute că nu puteai să te bucuri sincer pentru că riscai să auzi în cel mai neaşteptat moment că „din motive bine întemeiate trebuie să meargă X în locul tău”. Aşa că m-am bucurat vizibil doar după ce a plecat avionul.

Am avut norocul să însoţesc ca fotoreporter pe primul ministru al României anului 1983. Spun noroc pentru că numai ca membru a unei delegaţii oficiale am putut trăi experienţa unor evenimente unice, rămase în conştiinţa mea ca cele mai importante din viaţă şi ori cine ar fi fost în locul meu ar fi simţit la fel.

După ce serviciul de pază şi securitate din Aeroportul Otopeni mi-a controlat bagajele „la sânge” am urcat, pentru prima dată, într-un I.L. – 62, un avion sovietic de lung curier, care pentru acele vremuri se dovedea a fi foarte robust şi în acelaşi timp destul de modern.

Traseul nostru fiind numai spre răsărit am călătorit odată cu fusele orare lungind nefiresc o noapte de sfârşit de toamnă.

În zborul nostru cu ţinta finală Beijing am făcut o escală tehnică la Novosibirsk, oraş siberian, prea aproape de cercul polar pentru a fi ţinta unei excapade turistice, dar locuit de oameni care reuşesc să topească gheaţa miilor de km. distanţă şi diferenţa de culturi prin căldura sufletească.

După ce am aterizat pe o pistă pe care vârtejurile de fulgi alergau odată cu avionul nostru, anunţând o iarnă

mult prea grăbită, am coborât zgribuliţi să onorăm invitaţia Guvernatorului provinciei siberiene de a ne încălzi sufletele la un ceai şi o vorbă de duh. Rusul, un blond masiv, cu voce sonoră şi cu bujori în obraji ce trădau omul ce merge mult prin frig, l-a aşteptat pe premier la scara avionului, şi după protocolarele strângeri de mâini şi schimburi de politeţuri ne-a invitat în salonul oficial unde ne aştepta o masă la care a luat loc toată delegaţia, în mod democratic, fără excepţii. O votcă, o ciorbă caldă, şi o friptură, au fost doar motivele de a se întâlni cu oameni, care pentru el trăiesc în „occident”, şi de a discuta cu delegaţia română în stilul sincer, perestroikist, despre politica mondială. Guvernatorul era foarte volubil, iar glasul puternic îl singulariza într-o încăpere în care majoritatea interlocutorilor se mai întrebau, încă, dacă visează sau farfuria din faţa lor este reală. Asta explică baletul diplomatic făcut de români la întrebările directe, şi oarecum brutale, ale rusului vizând poziţia României faţă de noile doctrine ale politicii sovietice şi relaţiile celor două partide raportate la deschiderea afişată de noua conducere de la Moscova. Observând reticenţa musafirilor de a comenta în vreun fel noua politică a şefilor lui rusul a trecut la cele lumeşti explicându-ne destul de mâhnit cum a scos el toate ţevile de apă caldă din oraş pentru o reparaţie generală şi cum nu a primit, în prag de iarnă siberiană, fondurile necesare înlocuirii conductelor buclucaşe, iar locuitorii Novosibirskului încă nu ştiu ce-i aşteaptă. Cu un oftat stins în păhărelul de votcă remarcă cu glas tare spre stupefacţia asistenţei; „acesta este rezultatul centralismului în economia comunistă. Într-un fel se gândeşte la Moscova şi în cu totul alt fel se suferă la Novosibirsk”. După o ultimă votcă ce întărea cu hotărâre prietenia de nezdruncinat între cele două popoare ne-am luat rămas bun de la siberian, lăsându-l singur în faţa dilemelor sale într-un oraş prea îndepărtat de Moscova şi

mult prea aproape de Cercul polar. Cu gândul la ţevile de apă caldă din oraşul Extremului Nord, dar şi la caloriferele mele de acasă, care primeau apa caldă cu program am decolat într-un zgomot, parcă de Apocalipsă, ce spărgea noaptea siberiană în cioburi de gheaţă, lăsând în urmă un rus, într-un oraş, devenit în realitatea imediată doar un punct pe hartă.

Odată ce am ajuns la 11.000 m. zborul s-a transformat într-o dulce legănare ce îndeamnă la somn până când murmure şi exclamaţii admirative m-au trezit şi m-au făcut să mă lipesc de un hublou, ciupindu-mi faţa ca să realizez că sunt treaz şi căutând cu înfrigurare aparatul de fotografiat. Infinita noapte cosmică era străpunsă, încet, de un răsărit de soare, care înroşea cu timiditate acoperişul lumii. Himalaya, cu boneta de iarnă trasă întotdeauna până la sprâncene, îşi primea, ritual de la începutul lumii, raza de lumină trimisă fără abatere de Creator ce-ţi trezeşte conştiinţa şi te face să murmuri; „Şi a fost lumină”.

Odată cu răsăritul soarelui puteam urmări şi înălţarea noastră, spectator la spectacolul lumii, şi după ce am lăsat în urmă Himalaya, uriaşul trezit cu noapte-n cap, am început să-mi alerg ochii prin deşertul Gobi, doar – doar voi descoperi vreo caravană întârziată pe Drumul Mătăsii, sau vreun explorator rătăcitor ce caută dezlegarea misterelor din oceanul de necuprins al nisipului.

M-a trezit la realitate vocea comandantului care ne anunţa că în scurt timp vom ajunge la ţină finală a călătoriei noastre şi în vederea aterizării trebuie să ne cuplăm centurile de siguranţă. Mi-am adunat bagajele de mână, geanta cu aparatele am pus-o la îndemână şi am aşteptat cuminte aterizarea. După contactul cu pista şi oprirea motoarelor am fost la uşă, nevoit să cobor primul pentru a face fotografia de întâmpinare a prim-ministrului român. O delegaţie mică şi eficientă de chinezi dublată de

translatori români, probabil funcţionari de la ambasadă cunoscători ai limbii chineze, ne-a preluat şi după câteva lămuriri scurte şi la obiect, m-am trezit într-o maşină din coloana oficială ce se îndrepta cu viteză spre Capitala chineză. Ce am putut remarca pe drumul de la aeroport până în oraş era forfota de pe şosele şi faptul că nimeni nu stătea sprijinit în unealtă aşteptând vreo minune, iar odată cu intrarea în oraş se observa evidenta preocupare a fiecăruia de a duce până la capăt ceva; un drum, o misiune, furnicarul străzilor asemindu-se cu activitatea dintr-un muşuroi, aparent haotică.

Ajunşi la locul ceremoniei primirii oficiale, la început, nu înţelegeam că imensitatea platoului unde se desfăşura tot protocolul este o piaţă. Tianan-men este singurul loc în Beiging unde se pot aduna un milion de chinezi, are 40 de hectare şi este piaţa cea mai mare din lume. Piaţa a preluat numele de la „Poarta de sud” a fostului Palat imperial, poartă ce a servit drept tribună lui Mao Ze – dong în momentele cruciale din istoria Chinei modrene. Primul ministru român a fost primit cu toate onorurile de către Zhao Ziyang premierul Consiliului de Stat al R.P. Chineze vizita demnitarului român fiind o vizită oficială şi de prietenie, şi toate gesturile protocolare subliniau acest lucru. Ce înseamnă asta?

Începând cu îmbrăţişarea de sosire, după ce premierul român a coborât din limuzina oficială, trecerea în revistă a gărzii militare, salutul drapelului, prezentarea persoanelor ce întâmpină delegaţia română, şi până la buchetele de flori dăruite de copii pe traseu se făcea după un protocol rezervat oaspeţilor dragi, apropiaţi de sufletul conducătorilor chinezi, un tipic specific chinezesc.

După ce cei doi prim miniştri au primit defilarea gărzii de onoare au coboarât de pe podiumul de pluş roşu şi au plecat împreună la Palatul Adunării Naţionale a Reprezentanţilor Populari pentru a începe prima rundă de

convorbiri oficiale.

Acest palat este o construcţie imensă ce stăjuieşte o latură a pieţei Tianan-men, a fost construit de un milion de chinezi în opt luni de zile în linia tradiţională a arhitecturii chineze, cu acoperişul sub formă de cort cu cornişele uşor ridicate în sus. Doar în China se putea construi atât de repede şi atât de măreţ.

Sala în care au avut loc primele convorbiri era uriaşă, pe măsura construcţiei, Palatul Adunării Naţionale fiind un simbol al Chinei moderne, grandios, pe măsura aspiraţiilor unui popor de peste un miliard de oameni, dar şi la dimensiunea ce simbolizează o mare putere. În interiorul grandioasei construcţii există săli uriaşe unde se ţin congresele Partidului Comunist, dar şi saloane decorate în stilul fiecărei provincii a ţării, păstrând comori de artă inestimabile reprezentative, impunându-se ca centrul decizional politic a unei mari puteri. Şi China a fost dintotdeauna şi este o mare putere.

După ce am făcut fotografia de la convorbirile celor două delegaţii am ieşit din uriaşa sală şi am fost condus într-un loc de mai mici dimensiuni unde nu aveai acel sentiment copleşitor de micime, de pierdere a personalităţii. Convorbirile nu au durat prea mult, fiind doar prima rundă, de tatonare, aşa că nu am stat prea mult în uriaşul palat şi am plecat în sunete de sirene şi mobilizare mare din partea agenţilor de circulaţie, care trebuia să stăvilească, în unele locuri, fluvii uriaşe de biciclişti ce se scurgea implacabil pe arterele generoase. Dacă poporul chinez a preluat ceva de la europeni pentru a transforma, apoi, până la identificarea cu patrimoniul naţional a fost bicicleta. Pentru că cea mai ieftină marfă în China a fost şi este efortul uman, iar bicicleta foloseşte drept combustibil numai forţa bipedă, acest vehicul s-a transformat în principalul mijloc de transport al muritorului de rând. Intrată în China pe la începutul anului

1900, clasică sau modificată bicicleta este peste tot, ca o pictogramă şi transportă cele mai neobişnuite mărfuri; grâne, mobilă, saci de ciment, cărămizi, fructe, păsări, bătrâni bolnavi, animale vii legate fedeleş, cherestea, uriaşe stive de împletituri, aproape orice. Până la apariţia bicicletei materialele de construcţie, mărfurile şi chiar oamenii se transportau cu forţa braţelor sau a umerilor cu ajutorul unei cobiliţe sau a unei lectici. Bicicleta a preluat povara umerilor şi a urcat practic un popor pe roţi. Pe toate drumurile Chinei fie că sunt cărări de munte ori poteci prăfuite de câmpie întâlneşti biciclete, sunt foarte rari chinezii care merg pe jos. În unele intersecţii sunt câte doi sau mai mulţi agenţi de circulaţie care prin semne hotărâte şi fluierături stridente dirijează nesfârşitul fluviu uman pe roţi ce-şi face simţită trecerea printr-un continuu sunet de clopoţel.

Bulevardul Păcii Veşnice are peste 50 de in lăţime şi cam 12 km lungime şi este marcat special, cu bandă neîntreruptă pentru biciclişti, care afluiesc în mase compacte, mult mai numeroşi decât maşinile, dând fiori europeanului, care mai este şi conducător auto, neobişnuit cu o astfel de circulaţie.

În fine, cu ajutorul sirenelor şi a motocicliştilor ce se puneau stavilă în calea puhoaielor de biciclete am ajuns la Diayotai State Guesthouse casa de oaspeţi unde era cazată toată delegaţia română. Această fostă reşedinţă imperială, construită cu peste 800 de ani în urmă, este una dintre faimoasele grădini din Beijing. În timpul dinastiei Jin (1115 – 1234 A. D.), împăratul Zhang Zhong deţinea o terasă dispusă aici pentru pescuit. De aceea, acest loc este cunoscut ca „Terasa pentru pescuit a împăratului”. Diaoyutai oferă o privelişte încântătoare. Apa de izvor se revarsă din îndepărtatele dealuri vestice în lacul din Guesthous unindu-se cu lacul Yu Yuan. În drumul ei spre sud, apa încomjoară pavilioanele şi vilele, printre tufe

enorme şi pe sub podurile de piatră tipice arhitecturii chinezeşti, făcând legătura între vechea reşedinţă imperială şi noile vile. Grădina cu toate minunăţiile ei se întinde pe o suprafaţă de 400.000 de metri pătraţi şi este unică prin grandoarea şi armonia stilului arhitectural. În 1959 China Populară a construit în jurul faimosului lac în care pescuia împăratul 15 vile în diferite stiluri pe care le-a mobilat şi dotat cu multe obiecte preţioase şi de artă, dar şi cu elementele confortului modern, european, realizând astfel un Complex pentru cazarea străinilor. Fosta reşedinţă imperială a rămas aproape la fel ca în perioada împăratului Qian Long din Dinastia Qing. Apa lacului, înconjurând noile vile, constituie principalul fundal al peisajului. Fiecare încăpere, hol, pavilion sau terasă diferă. Ele formează un întreg, oferind în întregime expresia stilului unic al arhitecturii grădinilor tradiţionale chinezeşti. Palatul Yang Yuan, fosta reşedinţă imperială este înconjurat de un coridor, cu stânci artificiale dispuse în zigzag şi pârâuri susurânde care se revarsă într-un limpede lac artificial din faţa acestuia. După ce mi-am aranjat bagajele într-o cameră cât o sală de conferinţe, m-am conformat invitaţiei care preciza clar că la dineul oferit de Secretarul general al C.C. al P.C. Chinez Hu Yaobang ţinuta de seară era obligatorie. Chiar dacă eram un reprezentant al presei trebuia să mă supun regulei diplomaţiei.

Dineul a fost un prilej pentru oficialităţile chineze de a organiza o masă fabuloasă pentru prietenii lor românii, o prietenie la care ţineau foarte mult mai ales că noi devenisem mediatorii în diferendele politice între China şi URSS. Cele două mari imperii pornise pe calea construirii comunismului de la aceleaşi doctrine marxiste, numai că Mao Zedong găsise calea proprie de aplicare, fără indicaţiile de la Moscova, iar această libertate de neacceptat pentru URSS a răcit relaţiile dintre cele două

capitale. România a reuşit să fie neutră şi să-şi păstreze o poziţie de moderator între cele două partide comuniste, amândouă forţe de temut pe plan internaţional. La masa unde am fost repartizat am fost vecin cu directorul general al Agenţiei de Presă Xin Hua-China Nouă. După câteva păhărele de maotai am încercat să-i explic cam care ar fi poziţia noastră faţă de cele două mari puteri.

— Agenţia de Presă China Nouă – îi spun eu la urechea dat un comunicat în care se arată că o formaţiune de tractoare ce arau paşnic pământul patriei au fost atacate de o excadrilă de avioane ruseşti, în cel mai samavolnic chip cu putinţă şi bineînţeles că tractoarele chinezeşti au ripostat apărând suveranitatea patriei. Agenţia Sovietică de Presă TASS transmite prin fax în acelaşi timp o ştire prin care se anunţă că o escadrilă de avioane agricole ce erbicidau din greu stepa sovietică, de la graniţă, au fost atacate de o formaţiune mecanizată anteaeriană chineză. Bineînţeles că avioanele au ripostat apărându-se. Mai spre seară, pe fluxul de ştiri al Agenţiei de Presă Agerpres a apărut o informaţie care anunţa, senin, că la graniţa sovieto-chineză a avut loc un simpozion pe teme agrare. Cam ăsta ar fi rolul de mediator al României între cele două ţări zic eu cu zâmbet în ochi.

— Aaa nuuu! sări speriat chinezul. România este o foarte bună prietenă a Chinei!

Am aprobat zâmbind, şi am constatat că chinezul nu are umor, dar gândul mă ducea la invazia din 68 în Cehoslovacia a ţărilor Pactului de la Varşovia la care România nu a participat având curajul să înfrunte Moscova printr-un miting de protest. Ruşii s-au cam zburlit la noi, dar românii înfruntau puterea sovietică şi cu gândul la prietenii chinezi. Numai că de la Beijing ne-a parvenit un mesaj care se traducea cam aşa: „Apa de peste mări şi zări nu stinge focul”. Aşa că ne-am cuminţit şi poziţia ofensivă de condamnare a intervenţiei s-a transformat într-un

comentariu dojenitor ca mai apoi să devină informaţie de presă şi atât. Probabil că în memoria cancelariei Kremlinului România era catalogată ca un copil obraznic ce trebuie pus la colţ şi ocazii au fost slavă domnului. Totuşi principiul care prevedea că niciun soldat român nu are ce căuta în afara graniţei s-a păstrat până la schimbarea regimului din 1989.

A doua zi delegaţia română şi-a început programul cu depunerea unei coroane de flori la Monumentul Eroilor Poporului situat pe o latură a pieţii Tianan-men. Moment solemn cu gardă de onoare, imn de slavă şi moment de reculegere. Pentru fotoreporter un eveniment uşor de făcut fiind liber să mă poziţionez ori unde aş fi vrut.

Coroana de flori a fost purtată de doi ofiţeri chinezi, solemn, urmată de delegaţia română în frunte cu primul ministru. Ofiţerii au depus coroana la baza obeliscului de 38 de metri înălţat eroilor morţi pentru patrie în ultimul secol, perioadă definitorie a Chinei moderne. Premierul s-a dus, apoi, şi a aranjat în mod simbolic panglica tricoloră de pe coroană, rămânând la un pas în faţa delegaţiei într-o poziţie de reculegere în faţa inscripţiei compusă chiar de Mao: „Eroii poporului sunt nemuritori”. După consumarea momentului ne-am urcat în maşini şi am traversat piaţa oprindu-ne pe o latură a Palatului Adunării Naţionale pentru a fi oaspeţii premierului Zhao Ziyang, continuând convorbirile oficiale începute cu o zi în urmă.

Delegaţiile s-au aşezat la o masă enormă şi timp de câteva minute au fost create oportunităţi de imagine pentru presă, nediscriminatoriu. Adică şi eu şi fotoreporterii chinezi am avut aceleaşi condiţii de lucru. Apoi am aşteptat pe un hol terminarea convorbirilor pentru că chinezii au prevăzut în protocol o fotografie de grup, acum i se spune de familie. Ambele delegaţii merg într-o încăpere alăturată, la fel de mare ca şi prima şi pe fundalul unui peisaj tipic chinezesc cu o cascadă pe

versantul unui munte însorit, norişori fotogenici în dreptul unei perechi de cocori, se grupează pe un piedestal anume construit, iar reflectoare cu lumini bine studiate oferă fotoreporterului posibilitatea lucrului fără emoţii. Ei se aşază după o regulă strictă respectând, cu evlavie, vârsta şi funcţia. Fotografia de grup încheia convorbirile oficiale din acea zi şi cu emoţie în suflet am traversat piaţa Tiananmen şi prin Poarta de sud ce are pe frontispiciu portretul lui Mao, cel mai mare conducător al poporului chinez, am intrat în Palatul Imperial sau Oraşul Interzis, reşedinţa de iarnă a Fiului Cerului, ce ocupă suprafaţa de 720.000 de in pătraţi. Este unul dintre cele mai mari şi mai complete ansambluri arhitectonice din lume. Acest palat a fost reşedinţa împăraţilor din dinastiile Ming şi Qing şi a fost finalizat în anul 1420. I se spune „Interzis" pentru că până în anul 1911, anul căderii regimului imperial, în acest palat reşedinţă a doua dinastii celebre nu aveau voie să pătrundă decât înalţii funcţionari de la curte, şi ei puteau trece dintr-o incintă în alta sau aveau acces la un palat sau altul doar după grade şi ranguri. Toţi cei care aveau îngăduinţa să intre, în timpul zilei, trebuia să părăsească palatul la apusul soarelui. Rămâneau peste noapte numai eunucii şi slujnicele.

Prima incintă cu ţiglele palatelor de un galben intens adăpostea ministerele şi sediile unor puteri administrative, iar personalul îmbrăcat în culori şi cu însemne ce defineau rangul şi funcţia în stat nu aveau dreptul de a se apropia de celelalte incinte şi tot aici erau primiţi străinii de vază. Acesta era Oraşul Galben. Priveam tavanele pictate cu dragoni de aur şi porţile imense ce se deschideau doar cu puterea gândului pentru a primi solie de departe, a altui Împărat şi a altui imperiu tot atât de puternic ca şi cel al Fiului Cerului. În această incintă ar fi putut ajunge pe 15 mai 1676 Nicolae Milescu Spătarul, ambasador plenipotenţial al Ţarului Rusiei, desemnat conducător al

unei solii în China, cu scopul definit exact pe scrisoarea de acreditare pecetluită cu sigiliul de la Kremlin; stabilirea relaţiilor diplomatice şi comerciale ruso-chineze; descoperirea celui mai scurt drum din Siberia în China şi indicarea mijloacelor cele mai potrivite pentru călătorie.

Plecat din Moscova în primăvara lui 1675 ajunge după un an şi două luni la Pekin conducând o delegaţie de 40 de oameni, de diverse ranguri şi profesii, reuşind să traverseze nesfârşita Siberie în condiţiile drumurilor de atunci făcând eforturi deosebite în situaţii dificile. Ajuns în Sala Ambasadorilor din Oraşul Interzis mandarinii care mijloceau întâlnirea dintre trimisul Ţarului şi Fiul Cerului i-ar fi cerut Spătarului să îndeplinească nişte condiţii protocolare de neacceptat. Probabil că mandarinii le-au cerut celor 40 de soli să se târască în faţa Împăratului şi să nu-l privească direct pentru a nu-l pângări cu privirea nedemnă. Ori Nicolae Milescu se născuse într-o ţară în care demnitatea era la mare preţ. Aşa că a luat din nou calea Moscovei pe acelaşi drum pe care venise fără a-şi duce la bun sfârşit misiunea. Mentalitatea europeană nu a lăsat loc compromisului asiatic. Cu toate că a produs nemulţumire comportamentul său Nicolae Milescu Spătarul va recâştiga încrederea mai marilor Kremlinului şi pe la 1695 va fi interpretul ţarului Petru I. După sute de ani, atitudinea ambasadorului Milescu judecată în baza principiilor de viaţă de acum mi se pare o faptă plină de curaj şi demnitate ţinând cont că la acea vreme decapitarea solilor se făcea fără prea multe farafastâcuri, iar pentru emisar era un risc asumat.

Oraşul Roşu era astfel numit după culoarea zidurilor şi era populat numai cu personalităţi ce făceau parte din curtea Împăratului. Ori ce imixtiune se pedepsea cu moartea, şi cât de puţin valora viaţa unui om indiferent de rang sau de poziţia socială! Locul în care se aflau palatele ce adăposteau numai familia imperială şi sala tronului de

aur cu origini celeste se numea Oraşul Violet, nume ce-i dădea culoarea ţiglelor, iar acces aveau numai mandarinii de vază care puteau intra în contact cu Fiul Cerului şi căruia îi erau slugi.

Treceam din încăpere în încăpere peste praguri înalte, ce te făceai să te îndoi umil şi mut de uimire admiram cu nesaţ ce mintea unui european nu poate lesne înţelege. Parcuri, râuri şi „mări” interioare, palate, munţi artificiali, străzi întregi în care te poţi rătăci în voie, corăbii şi porturi cu matrozi ce „frecventau” cârciumi construite într-o savantă butaforie şi toate acestea pentru un singur om: Împăratul ce reprezenta puterea absolută. Filmul lui Bertolucci, „Ultimul Împărat”, reînvie oraşul muzeu, animă legendele şi ilustrează o istorie trăită de chinezi relativ recent, când, primul preşedinte a Republicii se întreţinea cu ultimul descendent al dinastiei Qing.

De-a lungul istoriei de peste şase milenii caracteristica vieţii trăite pe acest vast teritoriu a fost autoritarismul. Încă din perioada Statelor Războinice, când coagularea într-un singur stat în jurul regatului Cin a fost o necesitate, ca o măsură de apărare împotriva hunilor ce pustiau provinciile chineze slab apărate, împăratul Yng Zheng din timpul dinastiei Qin a unit şase regate, a impus un cod unic de legi, monedă unică, scriere unică şi un sistem unic de măsuri şi greutăţi, iar noua împărăţie apărută a luat numele dinastiei şi se numeşte până în zilele noastre China. Împăratul Yng Zheng cunoscut în istorie şi sub numele de Shihuangdi a ordonat construirea palatului imperial şi a decis unirea diferitelor ziduri de apărare a ţării într-unul singur, formând astfel „Marela Zid de 10 mii de li”. Fiecare aşezare a noului stat feudal autocrat era obligată să participe la construirea uriaşei construcţii cu toate că, de-a lungul zidului, odată cu creşterea uriaşei fortificaţii se înmulţeau şi cimitirele în care erau îngropaţi cei ce nu reuşeau să supravieţuiască efortului, pedepselor

sau invadatorilor huni. Deşi dinastia Qin a fost repede răsturnată de la putere, sistemul autoritar feudal centralizat instituit de împăratul Shihuangdi a durat peste 2000 de ani. Rezultatul efortului a milioane de chinezi a rămas până astăzi ca cea mai mare construcţie antică, doar vieţile lor nu au contat decât ca palide scântei în rugul îmens al istoriei. Lumea rămâne uimită de mărimea şi volumul de muncă cuprins în piramidele egiptene, în timp ce Marele Zid reprezintă sute şi sute de asemenea piramide, cărate pe umerii oamenilor şi pe spinările animalelor pentru a fi înşirate apoi pe cele mai abrupte şi inaccesibile culmi muntoase pe distanţa a 6.000 de kilometri. Clădit din cărămizi ce erau transportate de umeri puternici, samare de catâri şi chiar de capre şi oi, câte două de fiecare animal, Zidul era înalt de 9 – 10 metri şi lat cât să treacă o escadră de cavalerie cu rânduri de câte cinci cai. Oare câte milioane de vieţi au fost zidite de-a lungul celor 10 mii de li?

Pe timpul dinastiei Tang China devenise o ţară unitară, în care trăiau multe naţionalităţi, cu o armată numeroasă care o impuneau ca ţara cea mai puternică din lume, cu un sistem politic avansat, o economie prosperă şi cu legături numeroase în cele mai îndepărtate ţinuturi. Autoritarismul imperial s-a transmis, în mod firesc, şi la familia chineză tatăl ori cărei familii aplicând cu dărnicie şi acum beţe pe spinare pentru a stabili ordinea familială şi asta fără să surprindă pe nimeni.

Drumul Mătăsii unea China cu Asia de Apus, cu Africa de Nord şi chiar cu Europa. Într-o localitate a provinciei Zhejiang s-au descoperit fragmente dintr-o ţesătură de mătase ce datează de 4700 de ani uimind omenirea cu vechimea îndeletnicirii creşterii viermilor de mătase. China juca un rol deosebit de important în cadrul schimburilor comerciale dintre Orient şi Occident. În această perioadă călugărul Xuan Zang a plecat în India cu

scopul să aducă textele canoanelor budiste, iar 15 ani mai târziu s-a întors aducând cu sine un număr însemnat de sutre pe care le-a tradus în limba chineză elaborând o carte intitulată” Însemnări despre ţinuturile de Apus ale dinastiei Tang”, alcătuită din 12 volume în care a prezentat tot ce a văzut şi a înţeles în timpul călătoriilor sale în India.

Judecăm istoria Chinei impresionaţi de propria noastră istorie uitând să adăugăm şi specificităţile timpului respectiv. În epoca calculatorului, Oraşul Interzis pare o imagine reală dintr-o istorie virtuală pe care o poţi popula cu mandarini în chimonourile vremii, iar Fiul Cerului poate fi un personaj de film istoric. După ce totul a fost reconstituit la amănunt, iar locul este bântuit de cohorte de turişti dotaţi cu camere video şi aparate de fotografiat îţi este greu să reconstitui secvenţe istorice legate de viaţa reală a poporului chinez fără a greşi dinastiile, împăraţii şi timpul efemerei lor existenţe. Şi este important doar pentru istorici. Turistul obişnuit rămâne mut de uimire în faţa unui bolovan de jad uriaş care a fost sculptat de trei generaţii, sau în faţa istoriei lui Zhu Di, împărat din dinastia Ming, care a vrut să stabilească relaţii prieteneşti cu alte ţări şi să-şi extindă comerţul cu popoarele cele mai îndepărtate. Astfel, în vremea lui s-a construit o navă cu două catarge ce avea o lungime de 138 de metri şi o lăţime de 56 de metri şi putea lua la bord 400 – 500 de oameni. O asemenea corabie înconjurată de o flotă de alte nave mai mici, cu o încărcătură de mărfuri specifice Chinei a ajuns pe coasta de răsărit a Africii oprindu-se în multe ţări riverane Oceanului Indian punctul extrem fiind micile state arabe din strâmtoarea Mării Roşii. Şi toate acestea s-au întâmplat în anul 1405.

În programul delegaţiei a urmat întâlnirea cu preşedintele Deng Xiaoping personajul principal al scenei politice chineze, ideologul noii gândiri de dezvoltare a

Chinei moderne.

După moartea lui Mao Ze dong China se afla la capătul „revoluţiei culturale” şi la o răspântie crucială a istoriei sale punându-se problema căii de urmat.

Fundamentaliştii partidului comunist ar fi dorit ca hotărârile politice formulate de Mao, indiferent care, trebuiau respectate cu stricteţe şi oricare ar fi fost ordinele pe care acesta le-ar fi dat, trebuiau urmate neabătut. Cuvântarea lui Den Xiaoping din anul 1978 a surprins prin noutatea tonului, a deschis calea pentru noua etapă istorică care urma şi a promovat noua teorie a edificării socialismului cu caracteristici chineze. De fapt o cosmetizare a socialismului ştiinţific adaptat la realităţile moderne a Chinei lansând teoria „o ţară două – sisteme”, teorie care introducea în Noul Testament comunist chinezesc principii capitaliste de economie de piaţă, principii care au pus bazele dezvoltării sudului ţării prin implant de capital străin şi pe baza relaţiilor de producţie capitaliste. El a numit această cale de urmat „socialismul cu caracteristici chineze”, cale ce a permis Partidului să nu abdice de la marxism-leninism ca teorie fundamentală, dar împănat bine cu specificul chinez, particularitate ce permite o lărgire a drumului de urmat asfaltând, chiar, intenţiile comuniste cu principii capitaliste, salvând de fapt o economie supercentralizată şi în multe domenii neperformantă. Den Xiaoping a spus celebra frază în spiritul căreia şi astăzi se face politica economică a Chinei: „Indiferent ce culoare are pisica important este să prindă şoareci”.

Den Xiaoping a primit delegaţia română condusă de primul ministru în sala Fujian a Palatului Adunării Naţionale, o sală uriaşă pentru statura unui moşneguţ îmbrăcat simplu, cu un veston gri, închis la gât cu copca rigorii militare, dar deschis la minte şi pragmatic în gândire, cu aplombul liberal a unui om de afaceri. Am

făcut câteva fotografii celor două personalităţi uimit, în ignoranţa mea, de cele două oale de noapte lăsate la baza fotoliilor pe care stăteau cei doi. Am aflat, după aceea, că acele oale serveau la schimbul ceaiului. Acolo se arunca ceaiul rece pentru a primi în aceeaşi cană un ceai fierbinte. Cana, de porţelan fin, avea un capac ce se punea imediat ce firele de ceai se combinau cu apa fierbinte pentru a păstra temperatura şi aroma cât mai mult. Chinezii au fost primii din lume care au fabricat şi au băut ceai şi tot ei au editat un „Manual al ceaiului” încă din timpul dinastiei Tang.

După ce am băut şi eu o cană de ceai adevărat am rugat pe translator, de altfel ziarist la Xin-Hua, să profităm de timpul convorbirilor, care era estimat la două ore şi să „dăm o fugă” într-un loc netrecut în program, pe care delegaţia română nu-l va vizita. Şi astfel m-am pomenit în maşina oficială, ce gonea pe bulevardul Păcii Veşnice spre Templul Cerului, locul unde venea împăratul odată pe an, în ziua solstiţiului de iarnă pentru jertfa cea mare.

Pornit din Oraşul Interzis, unde îşi petrecea cel mai mult timp înconjurat doar de persoane acceptate la curte prin demnitatea funcţiei, împăratul numit şi Fiul Cerului înconjurat de un alai impresionant ajungea în sunete de gonguri şi clopoţei la capătul străzii Din Faţă (Cien-men) care era o prelungire a axei ce unea tronul din sala unde avea loc audienţele oficiale cu templul ce se afla la 12 km, în capătul celălalt. Înălţat pe tron, ca un cavaler în şaua calului de luptă, împăratul ar fi putut, teoretic, să privească altarul circular, din marmură albă, sculptat cu mare meşteşug pe fiecare centimetru pătrat din suprafaţa lui. În ziua când Fiul Cerului îşi începea drumul spre altar vestitori dotaţi cu voci puternice anunţau trecerea Divinului şi toată suflarea ce locuia pe strada Din Faţă era obligată să se ascundă în cele mai întunecate unghere, să-şi ferece uşile şi ferestrele, pentru că dacă din întâmplare

l-ar fi văzut pe împărat pe loc i s-ar fi tăiat capul. Poporul nu avea voie să-şi privească mult prea Luminatul Stăpân, privirea prostimii ar fi pângărit imaculata persoană celestă, ori ce abatere era sever şi pe loc pedepsită. Nici împăratul nu-şi vedea niciodată supuşii, ca ori ce divinitate era despărţit de lumea realului de reguli stricte, iar marii dregători aveau grijă să fie respectate. Templul Cerului este înconjurat de o centură dublă de ziduri, cele din nord sunt construite în formă de arc de cerc, saimbolizând bolta cerească, iar cele din sud sunt în formă de unghi drept, simbolizând pământul pătrat, aşa cum era vechea concepţie chineză cu privire la forma pământului. Odată ajuns la altarul sacrificiului format din trei conuri de marmură albă, suprapuse şi unite de scări cu nouă trepte fiecare, alaiul se oprea la baza edificiului şi numai mandarinii îl însoţeau până la primul palier. De acolo Împăratul urca pe poteca imperială dintre scări până la ultima platformă unde, pe o masă de marmoră găsea ofranda ce trebuia oferită Cerului unde sălăşluiau stăpânii Lumii şi ai lui.

Altarul bolţii cereşti este o construcţie apropiată, cu cel mai ciudat acoperiş construit vreodată din grinzi curbe ce-şi transmit tensiunile mecanice fără a necesita coloane de susţinere. Această inginerie arhitectonică a fost concepută în 1530 şi stă neclintită şi azi. Şi ca uluiala să fie şi mai mare acest Altar a fost încercuit de „zidul şoaptelor”, un perete de piatră, circular, care are proprietatea să transmită urechii şoapta omului aflat diametral opus ce-şi mărturiseşte gândul pietrei neîsufleţite. Taina şoaptei este transmisă şi astăzi cu o claritate ce te sperie.

Stau şi eu în dreptul Altarului încercând o reconstituire a momentului divin fără a recepţiona decât semnul discret către ceas făcut de colegul chinez.

*

A doua zi, în drum spre Palatul de Iarnă, în maşina noastră a venit şi Angelo Miculescu ambasadorul României la Beijing, fost ministru al agriculturii, care în permanenţă privea pământul cu ochii gospodarului deschizându-ne şi nouă ochii asupra uriaşului efort făcut de chinezi, de-a lungul istoriei, pentru asigurarea hranei celei mai numeroase populaţii de pe glob.

— Vedeţi lanurile perfecte de orez? Nu s-ar putea face nimic aici fără irigaţii. Ei bine, cu peste 2500 de ani în urmă, pe timpul dinastiei Sui şi Yuan a fost săpat Marele Canal Beijing – Hangzhou cu o lungime totală de 1794 de kilometri şi este cel mai vechi şi cel mai lung canal din lume făcut de mâna omului. Iar ca să înţelegeţi mentalitatea chinezului faţă de muncă vă rog să priviţi digurile ce separă aceste lanuri de orez şi să observaţi că sunt plantate cu grâu. Spun plantate şi nu semănate pentru că chinezul plantează grâul, precum orezul şi este fericit dacă în toamnă scoate câte o căldare de grâu de pe fiecare dig.

Ştiam unde vrea să ajungă ambasadorul – agronom, dar acum nu doream să discutăm despre risipa de teren de acasă ci voiam să-mi umplu sufletul cu chinezisme şi numai ele aveau loc. Aşa că am privit pe geamul maşinii la ce-mi oferea viaţa. La o trecere de cale ferată am zăbovit un pic, atât cât să descopăr un chinez ce se lupta cu un polonic imens cu care scotea mâl negru dintr-un canal de irigaţii şi-l punea în două coşuri, pe care le atârna în cobiliţă şi cu paşi mărunţi, dar vioi, urca o mică pantă ce dădea într-o grădină nu mai mare decât un teren de tenis.

— Asta face o viaţă întreagă, îmi spune ambasadorul urmărindu-mi privirea. Curăţă canalul, iar mâlul îl foloseşte ca îngrăşământ şi pe toată lungimea canalului de irigaţii ai să vezi aceşti chinezi. Şi o fac, din generaţie în generaţie, de peste două mii de ani în mare respect pentru pământ, pentru că pământul roditor este puţin, iar ei

dintotdeauna au fost cel mai numeros popor din lume, iar foamea a făcut ravagii. Cea mai concretă politică a partidului comunist a fost asigurarea zilnică a bolului de orez fiecărui chinez. Cu asta a cucerit Mao poporul. Marşul cel lung a fost o trecere prin Purgatotiu a o sută de mii de chinezi, porniţi din Jiangxi şi organizaţi într-o armată a disperării de un Mao de 43 de ani care le-a arătat chinezilor posibilitatea umplerii în fiecare zi a bolului de orez. Numai popoarele care au cunoscut Foamea pot înţelege motivaţia celor 20.000 de chinezi care au ajuns la Yanan cu numai 7.000 din cei porniţi iniţial. Pe lângă foame soldaţii porniţi în Marşul cel lung trebuia să învingă pe urmăritorii gomindanişti, iar în nord îi aşteptau trupele japoneze, care, doreau să realizeze împlinirea visului generaţiilor de împăraţi insulari; cucerirea şi stăpânirea definitivă a întinsei împărăţii chineze. Ţara număra peste un miliard şi jumătate de oameni şi nu-i uşor să asiguri tot atâtea boluri de orez zilnic şi constant. De abia după rezolvarea acestei probleme se poate vorbi, în şoaptă, de progres.

A doua zi gazdele s-au întrecut pe sine oferindu-ne un prânz la „Raţa Pechineză”, cel mai şic restaurant din capitala chineză unde au acces doar turişti cu dare de mână şi mediul diplomatic. După ce am vizitat bucătăria de la subsol cu tot felul de cuptoare prin care trec raţele curăţate şi atârnate în cârlige, ca o linie de montaj într-o uzină de autoturisme, am ajuns într-un salon în care erau aranjate cinci mese rotunde, specifice tradiţiei chineze. O armată de chelneri aşteptau un semn pentru a umple discul rotitor din centrul mesei cu toate bunătăţile promise într-un meniu aşezat în dreptul fiecărui scaun şi care suna cam aşa: aripile de rechin cu verdeaţă, pui croustillant şi bile de prawn, pui catifelat cu mei, raţă frigăruie în stil Jing Jiang, brânză de soia în trei culori, fire de peşte cu fidea, supă de viţel cu ridiche, mici pâini aburite umplute

cu carne crab, rulou de primăvară şi lampă îngheţată. În centrul discului rotitor, care oferea posibilitatea fiecărui mesean să-şi aleagă felul dorit oferit pe platouri artistic aranjate, era o sculptură, care reprezenta două lebede înamorate, de un realism uluitor, realizată cu multă artă şi cu o minuţiozitate de… chinez. De abia la sfârşitul mesei am aflat, cu toţii, că materialul din care era sculptat grupul statuar era banala ridiche.

Îl aveam vecin de masă, în stânga mea, pe directorul general adjunct al Agenţiei China Nouă, care, parcă avea sarcina să nu am farfuria goală. Am aflat mai târziu că gestul face parte din generoasa ospitalitate chineză, gazda are grijă să-i umple în permanenţă farfuria musafirului, şi paharul. Când eşti departe de ţară şi te simţi bine, automat îţi vin în minte cei dragi, dar şi ceilalţi. Omologul român al vecinului meu de masă era un om pe care „epoca” l-a marcat definitiv. Privindu-l pe chinez cum îmi umple farfuria cu toate bunătăţile de pe discul rotitor, mă întrebam cum o fi ajuns el în funcţie. Era încununarea unei cariere clădite pe muncă grea sau ca la mine acasă prin vorbe sforăitoare ce lustruiau conştiinţa unora.

Cel care numai amintirea lui îmi dăde fiori de groază era unul dintre şefii mei. Fusese numit corespondent într-o ţară din Asia, în care, spre nenorocul lui, la scurt timp izbucneşte războiul. Ori ce ziarist şi-ar fi spus că războiul este o sursă de informaţii inepuizabilă şi cu această ocazie ar încerca să-şi construiască opera de bază din cariera sa. După primele două, trei, luni de la începerea ostilităţilor A.I. trimite odată cu telegramele de presă şi rugăminţi pline de patetism pentru a fi chemat acasă. Că i-a fost frică şi suporta greu viaţa de război cu alarme, mâncare proastă şi spaime de bombardamente l-am înţeles. Nu este obligatoriu să fii erou. Numai în filme corespondenţii ajung până în linia întâi şi numără salvele inamicului. Asta e! Numai că nu s-a putut aranja chemarea lui imediat şi a

trebuit să mai stea aproape un an, timp în care a trannsmis corespondenţe cu mersul războiului. La un moment dat a venit acasă. Bucurie mare, dar care trece repede mai ales că râvnea la o funcţie de conducere şi cei de acasă nu prea se grăbeau să i-o ofere.

Era prin anii ’70, perioadă de reorientare a politicii lui Ceauşescu faţă de Moscova, semnalul fiind dat în 68, cu ocazia invaziei din Cehoslovacia. Susţinut moral de toate statele occidentale după „ieşirea” unică şi singulară în sistemul ţărilor socialiste, Ceauşescu a făcut acele mutări, pas cu pas, de evadare de sub influenţa politică a ruşilor. Probabil că el credea că se poate, numai că l-am auzit, cu urechile mele, pe A. Gromîko când îi spunea lui Cornel Burtică, ministru comerţului exterior, că volumul comerţului românesc înseamnă pentru URSS destul de puţin, (pentru noi era vital, – 50% din volumul exportului), dar este o pârghie politică în relaţiile dintre cele e două ţări. Ce este de spus mai mult? Cu toate acestea Ceauşescu încerca o subţiere a relaţiilor politice cu ruşii, dorindu-i doar ca parteneri economici.

A.I. a înţeles care era orientarea politicii în sferele superioare şi a început să se comporte ca atare. Spre stupoarea generală a ieşit într-o zi din biroul în care lucra urlând că „nenorociţii ăştia de ruşi care iau şapte piei de pe bietul român şi ne-au cărat toată ţara cu SOVROM-urile lor au pretenţia acum să dicteze şi în politica internă”. Urlând pe holurile Agerpresului ştia că se expune la pâra unui „binevoitor” spre Secţia de Presă a CC al PCR şi el chiar asta urmărea. Ca în filmele cu proşti dar a ţinut. După câteva „ieşiri” de astea a fost chemat la CC. Au urmat avansările, în scurt timp ajungând director general adjunct. Că era devotat trup şi suflet celor doi oameni din fruntea statului era opţiunea sa şi nu era nimic de comentat, dar obstinaţia cu care îşi bătea joc de oamenii care până mai ieri îi erau şefi dar şi superiori profesional,

ba chiar mult mai în vârstă deveni legendă, transmisă în şoaptă, de la prieten la prieten, cu riscul de a rămâne fără loc de muncă. Într-o zi Ceauşescu venea de la o întrunire internaţională unde a avut un oarece succes. La aeroport îl întâmpina Elena Ceauşescu ca soţie, dar şi ca membru al Biroului Politic, al doilea om în stat. La această sosire am fost trimis eu să fac fotografii şi un redactor să facă ştirea. Evenimentul era banal cu toate că fotografia de la sosire se publica pe pagina 1 a tuturor ziarelor. Ei bine, în momentul când fotografiile alese de redactorul şef au fost duse spre aprobare lui A.I. a luat foc agenţia. Am fost chemat imediat la el în birou şi urlând m-a întrebat: „cum de ţi-ai permis să tai picioarele conducerii superioare de partid şi de stat?” Am răspuns îngrozit că în fotografie se practică ca şi în cinenematografie „planul american” şi că încadrarea până la genunchi este în avantajul unor persoane. Atâta mi-a trebuit. Am aflat cu stupoare că pe imaginea „iubiţilor noştri conducători” nu aveam voie să umblu nici măcar cu gândul darămite să le mai tai picioarele, aşa că a trebuit să zic merçi că nu m-a dat afară şi că zece la sută reducere din leafă şi plata integrală a tuturor materialelor consumate e doar un stimulent ca altă dată să ştiu să mă comport în prezenţa şefilor de stat.

Şi totuşi eram la „Raţa pechineză”, iar directorul general adjunct al Agenţiei China Nouă îmi turna maotai în degetarele ce ţineau loc de pahare şi avea grijă ca farfuria să-mi fie plină cu ce era mai bun pe discul central, aprovizionat cu sârg de ospătăriţele cu ten de porţelan.

*

Am luat cunoştinţă cu freamătul de mare metropolă a Shanghai-ului după o oră şi jumătate de zbor cu un avion pus la dispoziţie de CAAC, linia aeriană naţională. Imediat după sosirea pe aeroport a delegaţiei noastre, o coloană oficială de maşini, însoţită de poliţişti pe motociclete, ne-a plimbat prin cele mai importante locuri într-un tur al marei

metropole. Prin parbrizul maşinii sau prin geamul lateral nu poţi vedea decât mii, zeci de mii, poate sute de mii de chinezi circulând pe trotuarele unor largi bulevarde sau grupuri ce populau diverse ceainării ori magazine, biciclişti ce cărau cu dezinvoltură lucruri ce nu-i trec prin cap unui european să le urce pe două roţi, parcuri cu un soi de platani ce umbreau joaca multor copii şi câte un bătrân încremenit într-o poziţie nefirească, cu un picior ridicat ciudat de mult sau cu mâinile în poziţia de apărare a artelor marţiale. Ce-o fi? Întreb imediat translatorul şi primesc lămuriri: „Este un sport dar în acelaşi timp este şi o filosofie. Pe parcursul evoluţiei sale chinezul de rând, de obicei sărac, nu prea avea bani să plătească doctorii în momentul apariţiei unei boli, fie ea uşoară sau mai gravă. „Tratamentul” consta doar în sfaturile acordate de înţelepţii comunităţii, iar leacurile, de obicei se dovedeau a fi remedii naturiste, dar cu efecte surprinzătoare. În 1640 un maestru provenit din rândul călugărilor celebrei Mănăstiri Shaoline a creat un şir de mişcări logice combinate cu o anume stare de spirit autocreată, o concentrare a mentalului în favoarea corpului ce se înscria perfect în tradiţia medicinii chineze cât şi a disciplinelor sportive, filosofice şi educative. Aceeaşi capitol al medicinii tradiţionale se numeşte QIGONG şi se practică în diferite stiluri şi numeroase variante. Qigongul prin exerciţiile sale cultivă dirijarea energiei, activează plexurile energetice, practicantul beneficiind de transferuri energetice în scop terapeutic. Exerciţiile de qigong pot fi executate de ori ce om, la ori ce vârstă, cu efecte miraculoase. Practic nu există boală să nu poată fi tratată prin qigong” Ascultam explicaţiile cu un strop de neîncredere minunându-mă cum putea un exerciţiu de educaţie fizică să te vindece de scarlatină… dar în China ori ce este posibil!

După turul oraşului delegaţia noastră a fost cazată la Hotelul Jinjiang, un edificiu cam de 15 etaje, dar odată

intrat în holul imens nu mai recunoşteai nimic chinezesc în jur. De la recepţionerul băţos în smoking, cu garoafă la butonieră şi până la boyul care îţi lua bagajele din mâini zâmbind superior, ca omul care cunoaşte – că de aia avea uniformă şi mănuşi albe în mâini – sau chiar liftul cu grilaj de fier forjat îţi amintea de hotelurile englezeşti. În cameră telefonul de porţelan se asorta cu bateria de la baie iar la restaurant chelnerii parcă nici nu auziseră de mâncăruri care se mănâncă cu beţe.

Această oază britanică s-a păstrat din vremea când Shanghai-ul anilor 1800 era ţinta marilor companii comerciale occidentale şi sub presiuni politice, economice şi chiar militare (Războiul opiumului) a fost smuls Chinei sub presiunea Tratatului de la Nanjing în care se stipula că cinci porturi mari, printre care şi Shanghaiul, se deschideau pentru comerţul cu străinătatea, iar străinii aveau dreptul stabiliri în anumite părţi ale acestor oraşe, în cartiere în care jurisdicţia chineză nu mai era valabilă, străinii ce încălcau legile puteau fi judecaţi doar de tribunale prezidate de reprezentanţii ţărilor respective. Astfel Shanghaiul deveni un punct de atracţie al afaceriştilor din întreaga lume. Aşa a fost posibil ca timp de peste trei sferturi de secol China să fie o ţară divizată economic, iar teritorial să răspundă la mai mulţi stăpâni.

„Mişcarea de la 4 mai” din anul 1919 este pentru chinezi semnalul declanşării unui lung şir de demonstraţii antijaponeze, dar şi iniţierea unui curent politic ce va cuprinde aproape toate structurile sociale şi multe personalităţi politice creându-se astfel o nouă conştiinţă naţională. Tineretul chinez s-a unit sub lozinca „Să salvăm suveranitatea ţării în exterior şi lichidarea trădătorilor în interior” şi peste 3.000 de studenţi din Beijing s-au adunat în Piaţa Tiananmen pentru a protesta împotriva trădării săvârşite la Conferinţa de pace de la Paris în urma căreia posesiunile şi bunurile Germaniei învinse reveneau

Japoniei. Lor li s-au alăturat muncitorii şi comercianţii declarând grevă declanşând astfel o mişcare naţională împotriva imperialismului. Sun Yat-sen a dat semnalul revoluţiei în 1911 lansând lozinca „reîntineririi Chinei” şi a fost pionierul revoluţiei naţionale şi democratice, iar 10 ani mai târziu Mao Zedong iniţiază „Marşul spre Nord” sau Marşul revoluţiei agrare, a războiului de rezistenţă împotriva Japoniei şi a războiului de eliberare. La 1 octombrie 1949 Mao Zedong a declarat de la tribuna Porţii Tiananmen, în faţa a peste 300.000 de locuitori ai Beijingului că: „Poporul chinez, ce reprezintă un sfert din omenire, este de azi înainte în picioare”. Shanghaiul, marea metropolă al afacerilor străine cunoaşte convulsiile naţionalizării şi trece în stăpânirea noii puteri.

De la etajul 12 al hotelului costumat englezeşte încă se mai văd clădiri din cărămidă roşie, foste edificii manufacturiere englezeşti transformate şi modernizate de chinezi în întreprinderi de stat sau cu capital mixt, politica” Un stat, două sisteme” funcţionând foarte bine la Shanghai.

O plimbare cu vaporul în estuarul Fluviului Albastru, oferită de oficialităţile locale, combinată cu turul oraşului îţi dă o perspectivă în formularea răspunsului la întrebarea ce este Shanghaiul. Dincolo de istoria sa, dincolo de dimensiunea economică extrem de importantă pentru China, pe mine m-a şocat cel mai mult schimbarea. Venit din capitala Partidului Comunise Chinez în care autoritatea se mai păstra în mentalitatea oamenilor fie şi în îmbrăcăminte, majoritatea bărbaţilor, – am văzut şi femeipurtând tunica austeră ce amintea de disciplina militară, găseam la Shanghai o modă europeană, chiar occidentalizată, iar multe fete circulau pe tradiţionala bicicletă costumate doar in shorturi şi tricouri mulate. Eu veneam dintr-o ţară în care politica comunistă transformase viaţa cotidiană într-un spectacol de un gri

bacovian, ori la Shanghai descopeream un altfel de comunism, sau poate nici nu era, conştientizam un mod de viaţă aproape de cel vestic, cu nuanţele specifice Chinei, dar era altceva.

Trezit la cinci dimineaţa am deschis fereastra spre Shanghai să văd ce fac locuitorii marelui oraş la acea oră şi am rămas înmărmurit. Imaginaţi-vă că un oraş de peste 13 milioane de locuitori care se trezeşte cu noapte-n cap şi ca la un semn magic încep să iasă din blocuri, din case, din chichineţe toată suflarea, să umple parcurile şi terenurile virane, trotuarele şi parcările, iar cei mai ingenioşi chiar acoperişurile şi ca un Ansamblu pe scena lumii să se pornească acel balet miraculos numit qigong, sub bagheta unicului dirijor care era soarele. Fie că erau muncitoarele din marile filaturi de bumbac, fie puzderia de comercianţi din sutele de mii de prăvălii şi supermarketuri, ori studenţii din cele 25 de facultăţi ale oraşului, sau pensionari, foarte mulţi bătrâni invadaseră spaţiile cu un petec de verdeaţă, sau acoperişurile blocurilor şi solitari în corul mişcării îşi făceau exerciţiile după o melodie proprie ce vibra în fiecare. Era o taină a culturii chineze la îndemâna fiecăruia, respectată indiferent de vârstă; corpul uman trebuie alimentat în primul rând cu fluxul energetic dobândit prin mişcarea fizică şi mentală şi apoi cu hrana cea obişnuită, dar şi aceea drămuită cu multă ştiinţă. Întors acasă mă întrebam din balconul locuinţei mele ce ar trebui făcut ca şi poporul român să iasă în parcuri în fiecare dimineaţă pentru acea mişcare plină de sănătate? Şi cred că nici cu forţa nu l-ai putea scoate pentru că este vorba de mentalitate. Iar mentalitatea nu ţine cont de regimul politic sau de bogţia, ori sărăcia unui popor. Ea se sădeşte în timp şi face paptarte de atitudinea faţă de viaţă… În China nu am văzut cerşetori! Au trecut aproape douăzeci de ani de la vizita în China şi semnalele din acea direcţie vin numai în sens pozitiv. Nivelul de trai al

chinezului de rând creşte, economia se dezvoltă ca nicăieri în lume, iar piaţa chinezească este căutată cu asiduitate de ţări puternic industrializate ca Franţa, Germania, Italia, iar S.U.A. face tot felul de fiţe politice pentru a deveni un partener constant de afaceri. În fond trăim într-o epocă a interesului material ghidată doar de legi pragmatice. De aceea mă întreb de multe ori ce direcţie ar fi luat China dacă Partidul Comunist nu ar fi reuşit să preia puterea? Mulţi sunt tentaţi să arate cu degetul Taiwanul ca model demacratic al Chinei comuniste. Esta posibil, oare, ca miliardul de suflete să aibă acelaşi drum ca populaţia unei insule de mărimea unui oraş mai măricel? Mai degrabă tind să cred că la extremitatea Asiei ar mai fi apărut o Indie, mai numeroasă şi cu contraste mai puternice la nivelul păturilor sociale. În India explozia sărăciei este ţinută sub control cu ajutorul tradiţionalelor caste, o repartiţie socială dobândită prin naştere, unde nu mai este nimic de adăugat. Religia, tradiţiile şi uzanţele au trasat calea de urmat a fiecărui individ în funcţie de casta din care face parte familia sa. Ori în China nu există caste, fiecare om se naşte egal cu semenul său şi acest lucru asigură egalitatea în faţa şanselor a fiecărui individ. Poate că numai Partidul Comunist a putut prelua o Chină săracă până la limită şi s-o aducă în mijlocul „tigrilor asiatici”. Cu greşeli, ce-i drept, cu devieri şi nedreptăţi comise chiar la nivel de mase, dar toate în numele interesului naţional. Oare dacă se pornea, imediat după război, pe cale dezvoltării călăuziţi de un liberalismul sălbatic ca cel din România anilor 2000, cei un miliard de chinezi flămânzi de atunci ce ar fi ajuns astăzi? Ar fi ajuns oare China puterea mondială de acum, sau ar fi rămas în conştiinţa umanităţii doar o ţară cu „o veche civilizaţie şi un puternic caracter exotic”? China condusă de un partid comunist, cu o doctrină adânc marcată de caracterul naţional a ajuns, în prag de mileniu, una dintre cele cinci mari puteri ale lumii,

iar state puternic industrializate fac tot felul de concesii pentru a intra pe piaţa chineză. Pentru noi românii este trist că după 89 niciun guvern nu a încercat să repună ţara în locul privilegiat, de mare prieten, pe care l-am avut până la Revoluţia din Decembrie, dar şi de partener economic cu un loc special pe piaţa chinezească. Revoluţia română a scos la iveală o nouă clasă politică care a avut o singură grijă; să se delimiteze de comunism şi să rupă ori ce punte care amintea de relaţiile ceauşiste cu lumea. Ori tocmai această clasă este formată din cei care duceau tava şi formau grosul trupei de aplaudaci demonstrând în zece ani de guvernare că au preluat abuziv puterea, scopul fiind doar înavuţirea imediată în dauna tuturor idealiştilor care în 22 Decembrie au ieşit cu mâinile goale în stradă strigând „Jos Ceauşescu” în faţa tancurilor.

Nu cred că mai există cineva în România care să dorească să revină la putere partidul unic şi nici comunismul de tip sovietic implantat cu forţa într-o societate care prezenta fenomenul de respingere încă din faza preoperatorie. Nimeni nu mai doreşte un „tătuc” atoateştiutor care să dirijeze o orchestră naţională pentru executarea propriilor imne de slavă. Numai că citeşti cu indignare în presa cotidiană, cea serioasă şi de mare tiraj, că parlamentarii noştri şi-au dublat lefurile, tot ei permit managerilor din regiile autonome – instituţii ale statului – să-şi acorde salarii de jumătate de miliard, că cei răspunzători de averea statului o vând pe nimic încasând comisioane grase şi toate acestea sub privirea tulbure a unei justiţii condusă de un lider de partid alunecos în discursul politic şi din ce în ce mai bogat, dar care nu a fost capabil să arate poporului înfometat cum justiţia, aşa oarbă cum este, duce până la capăt dosarul „Ţigareta 2”, sau devalizarea Bancorexului, şi-i scoate pe netrebnici în faţa zidului puşcăriei... Întotdeauna dosarele marilor corupţi s-au oprit în sertarele intereselor de partid, iar în

puşcării au fost trimişi găinari.

În schimb citesc în aceiaşi presă cum un important membru din conducerea Partidului Comunist Chinez a fost dovedit că a primit mită şi a fost executat. Cititorul ce trebuie să înţeleagă? Că în democraţia de tip dâmboviţean mituitul cu ori ce sumă, dacă are oleacă de „foncţie”, indiferent de culoare politică, poate căra liniştit geamantanele de dolari peste graniţă pentru că are imunitate şi nu păţeşte nimic!

Fiecare român aşteaptă solitar, în corul gălăgios al discursurilor partinice o schimbare de mentalitate, un altfel de a privi lucrurile la nivel de naţiune, poate o altă direcţie de mers pe drumeagul întortocheat al istoriei.

* * *

Capitolul 5

Întâlnire cu Basarabia

1992 a fost un an destul de tensionat pentru clasa politică, confruntată cu un început de tranziţie pornit de-a curmezişul, fără un plan coerent de dezvoltare şi aplicarea unei restructurări ecconomice impusă de F.M.I. ceea ce făcea să se îngroaşe numărul de şomeri şi să se accentueze starea conflictuală dintre populaţia cu veniturile permanent diminuate de inflaţia care rodea, ca un cancer leul şi factorii de decizie care băteau câmpii cu texte scorţoase despre integrarea europeană şi admiterea României în tot felul de structuri.

Relaţiile cu Basarabia evoluaseră foarte mult în gesturi de bunăvoinţă şi în intenţii simbolice de regăsire. Întâlniri de seară a oamenilor politici, poduri de flori întru unirea spiritelor, deschiderea frontierelor pentru micul trafic şi... cam atât. Şi toate acestea din cauza slăbiciunii liderilor moldoveni în faţa evoluţiei reale a evenimentelor. Oamenii politici ce aveau în mâini destinele Basarabiei

după 1989 au fost luaţi prin surprindere de evenimentele şi răsturnările politice de la Moscova şi nu au „văzut” decât calea răsăriteană de emancipare a noului stat. Aproape toţi liderii de atunci ai Basarabiei aveau o cultură românofobă manifestată prin declaraţiile, aproape obsesive, de respingere a unei posibile reunificări. În timp ce Mircea Snegur declara îndoielnic „să ne ţinem de neamuri”, mizând pe rezistenţa populaţiei românofobe faţă de ideea reunirii cu România, semna la Alma-Ata Acordul de înfiinţare al C.S.I. Preşedintele a ales calea C.S.I. ca singura posibilitate de a asigura independenţa tinerei şi minusculei republici, sperând într-un sprijin economic ce va feri economia moldovenească de la dezastru, evacuarea Armatei a-14-a ruse şi izolarea grupării separatiste care se ţinea cu ghearele şi cu dinţii de Moscova. Deocamdată, în anul 2000, niciunul din aceste deziderate nu a fost înfăptuit, iar prăpastia peste care a fost aruncat podul de flori parcă s-a adâncit mai mult.

Între Agenţia Naţională de Presă Rompres şi Agenţia de Presă Moldpres de la Chişinău se semnase un Acord de colaborare care prevedea ca pe lângă schimbul de informaţii, gratuit, să se facă şi un schimb de ziarişti, fiecare Agenţie luându-şi responsabilitatea de a asigura cazarea şi logistica necesară pentru îndeplinirea în bune condiţii a misiunilor fiecărui ziarist. Schimbul se făcea lunar şi era benevol. Aşa se face că într-o bună zi mi-am făcut bagaele şi am plecat la Chişinău ca trimis special al Rompres în Basarabia şi aveam sarcina de a transmite fotografii cu evenimentele de acolo, prin telefoto, direct, fără a mai folosi centrala ITAR-TASS de la Moscova. Ar fi fost un prim semnal al independenţei presei din Republica Moldova.

Drumul în sine a fost palpitant, mai ales că am călătorit cu Patricia – o artistă lirică italiană frumoasă şi veselă – însoţită de o tânără dar pricepută impresară din

Timişoara cu care, am aflat, aveam cunoştinţe comune din mediul artistic, dar şi cu un individ extrem de dubios care ne-a ţinut atenţia trează prin privirea ce emitea o viclenie parşivă ce te ţine în alertă. După ce am trecut graniţa vameşii moldoveni i-au găsit un teanc gros de dolari ascunşi într-o centură lipită de piele, fapt ce a făcut ca şi pe noi, călători în acelaşi compartiment, să ne trateze ca pe nişte traficanţi, vorbindu-ne numai ruseşte şi considerându-ne a priori nişte duşmani. Mai târziu am aflat că nu prezenţa traficantului a înnegurat atmosfera ci faptul că eram români. În fine după câteva ore penibile am ajuns la Chişinău cu un tren local ce avea în compunere numei vagoane de clasa a doua, şi acelea antice, nimerind în mijlocul orchestrei simfonice din Cluj spre deliciul Patriciei ce-şi găsise un loc pe o banchetă de lemn lângă David Ohanesian, invitat de onoare a Chişinăului. O sticlă de votcă „găsită" în gara Ungheni a circulat tot drumul – însoţită de un pahar de hârtie – pe la toţi cei care doreau să-şi alunge spaimele implementate de grănicerii ruşi. După feţele călătorilor tot vagonul dădea impresia că trecuse prin Purgatoriu.

Poziţia de membru al Parlamentului a directorului general al Moldpres a fost cea care a contat în opţiunea pentru Hotel Codru. Aici aveam reţinut un loc într-o cameră, împreună cu un coleg de la „ştiri externe", uitat de conducerea de la Bucureşti de vreo trei luni pe meleaguri Basarabene. La acel hotel mai locuiau şi parlamentari sau membri ai guvernului de la Chişinău care locuiseră până în 89 în alte oraşe, chiar şi la Moscova.

În salonul restaurantului am descoperit foarte mulţi bucureşteni, unii veniţi cu afaceri, alţii, ca şi mine, cam cu aceeaşi treabă; detaşaţi o perioadă de timp pentru a sprijini, fiecare în felul său, mersul democraţiei la fraţii noştri de peste Prut. A.E. român să „pună umărul" la reclădirea unui minister de externe. De la el am aflat, când

am avut şansa să fiu invitat la masa sa, că meniurile sunt scrise în limba rusă ca un afront la recenta lege a limbii de stat. Cu toate că ministrul culturii Ion Ungureanu se îngrijise ca la restaurantul hotelului Codru să fie adusă o maşină de scris cu caractere latine pe toată perioada cât am mâncat acolo nu am văzut decât meniuri scise în limba rusă, iar în acel restaurant serveau masa guvernanţi moldoveni, corespondenţi de presă româno şi străini, toate delegaţiile oficiale ce soseau de la Bucureşti aproape zilnic pe diverse paliere de activitate. Mai ciudat mi se părea că oficialii moldoveni se fereau ca dracul de tămâie să numească limba română ca limbă de stat. Vorbeau despre limba comună, limba moldovenească, limba strămoşească, numai de limba română în clar, nu spuneau nimic.

Nu mi-a fost greu să-mi dau seama, destul de repede, că societatea basarabeană era împărţită în trei mari grupări cu propriile curente de gândire în ceea ce priveşte poziţia faţă de România. Primii şi cei mai numeroşi erau cei care visau la o Moldovă de la Nistru până la Carpaţi considerând de drept teritoriul lăsat de Stefan cel Mare şi Sfânt aparţinând unei singure ţări dar nu României. Alt grup, destul de mare, era cel compus din rusofoni veniţi, după război, de pe întreg cuprinsul Rusiei ademeniţi de prime grase de instalare şi salarii triple în scopul rusificării marginii de imperiu şi care au ocupat funcţiile de conducere din ierarhia societăţii şi locuinţele din centru oraşelor basarabene. Ei nu recunoşteau limba română ca limbă de stat şi nu doreau unirea cu România nici măcar în teorie. Ei recunoşteau numai cultura şi istoria moldovenească inventată de ei în institutele de la Moscova, iar scrierea cu caractere kirilice o unor cuvinte cu rădăcini româneşti rusificate îi motivau să afirme că există o limbă moldovenească. Ultimul grup, mai mic, era compus din unionişti dar care la acea vreme încă nu-şi găsise un mentor, orgoliul multora da a fi lideri

dezmembrând corul, Unirea fiind, aproape o partitură solitară. Entuziasmul unioniştilor din Tară se izbea de indiferenţa unor lideri cu altă opinie, iar pe parcursul desfăşurării evenimentelor românofobia se încăpăţâna să apară la suprafaţă ca o boală căpătată în timpul celor 60 de ani de ocupaţie rusească. Degeaba îmi spunea un ofiţer activ de poliţie că ruşii fac parte din triburile nomade venite din nesfârşita stepă asiatică în ciuda aparenţei blonde, venite în Europa ca triburi nomade ce nu şi-au stins instinctul primar de cotropire nici în ziua de azi. Dacă în anii ’40 România ar fi opus rezistenţă împotriva cotropirii Basarabiei, sau în 1944 nu ar fi semnat acel armistiţiu sau capitulare, ce-a fost, ruşii nu s-ar fi oprit la Prut. Moldova în întregul ei ar fi fost inclusă în URS şi Armata roşie s-ar fi oprit la Carpaţi. Faptele istorice atestă că ruşii au renunţat la cucerirea „de facto” a României în schimb au trecut, cu ajutorul unor guverne supuse Moscovei la un program de rusificare prin impunerea culturii ruse şi cu obligativitatea învăţării limbii ruse la toate nivelele şcolii româneşti. Astfel, impusă cu forţa, cultura rusă a devenit din suma valorilor spirituale ale unui popor, o constrângere falsificată de către centrele de propagandă de la Moscova şi implantată în fiecare stat satelit care intra fără drept de opţiune însfera de influenţă răsăriteană.

Până la moartea lui Stalin de o parte şi de alta a Prutului se intensifica procesul de rusificare a românilor. În Basarabia prin deportări a populaţiei româneşti în Siberia şi în Nordul extrem (vezi Ladoga), iar în ţară prin programe de învăţământ obligatoriu şi prin filme, piese de teatru, cărţi traduse din ruseşte au copleşit conştiinţa românului, franceza care era a doua limba naţională pierzându-şi uzul în bolovănişul sovietic, copiilor din perioada stalinistă sădindu-li-se în sufletul curat doar katiuşe şi eroisme ruse în care nemţii erau doar o gloată

de învinşi, proşti ca noaptea şi cruzi ca strămoşii ungurilor.

După moartea lui Stalin a mai slăbit presiunea rusească şi ici colo mai apărea câte o carte franţuzească, un film englezesc dar totul bine controlat de aparatul de partid.

În Ţară civilizaţia intelectuală era formată în spirit european, multe generaţii de români cultivându-se în Franţa, Austria, Germania, Italia, educaţia europeană marcând spiritul românesc pentru totdeauna. Aşa că avalanşa obligatorie rusească nu a făcut decât să amplifice strălucirea karatelor culturii europene. Dovada este că foarte puţini români mai cunosc astăzi limba rusă învăţată obligatoriu în şcoală.

În schimb în Basarabia sisituaţia a fost cu totul alta. Două sute de ani de ocupaţie rusească au pus amprenta pe câteva generaţii de români şi doar aşa se explică de ce Ion Slănină venit prin anii ’80 din Siberia, unde fusese deportat odată cu familia lui prin anii ’40 – 41, după celebrul Tratat Ribbentrop – Molotov, nu mai ştie româneşte. Mă întreba cu nedumerire de ce nu înţeleg că el a făcut grădiniţa în limba rusă, şcolile toate în limba rusă, în magazine trebuia să vorbeşti în limba rusă, pe stradă era obligatoriu să comunici doar în limba rusă, deportatul avea voie doar să tacă în limba maternă, iar el tăcea româneşte de fiecare dată cu gândul la Basarabia pe care o ştia doar din poveşti tăcute, aflate doar în prezenţa jarului din lungile nopţi siberiene. Reîntors acasă după atâţia ani şi după ce a trăit o viaţă cumplită constată că în Basarabia lui, în raiul visat al nopţilor siberiene se vorbeşte tot ruseşte. Batalioanele de ruşi migratori manipulate cu abilitate de Moscova şi-au făcut din plin datoria; ei au adus „cultura” în toată Uniunea Sovietică de la Talin la Thlisi şi de la Riga la Duşanbe.

Cât am stat la Chişinău am avut ocazia să aud diverse voci care strigau cu putere că poporul basarabean nu

doreşte unirea cu România şi că înţelepciunea şi discernământul lui va opta pentru o formă a existenţei „republicii" în veacurile ce va urma. Numai că acest popor este ros pe dinăuntru de cancerul fricii şi al disperării. Deportarea lovea în conştiinţa colectivă ca ciuma bubonică şi atunci ce înţelepciune să aibă?

Primul obiectiv pe care am dorit din tot sufletul să-l vizitez a fost mănăstirea Căpriana, pentru mine un simbol ce a avut în istorie cam aceeaşi soartă cu a Basarabiei însăşi.

După ce am ajuns la mănăstire cu un GAZ al agenţiei am început să dau târcoale bisericii căutând unghiuri pentru fotografii. Şoferul îşi lăsase scaunul pe spate pregătindu-se pentru o odihnă mai lungă lăsându-mă să mă descurc singur. Probabil că m-a văzut destul de dezorientat şi cu nevoie de ajutor şi aşa m-am pomenit cu părintele Gheorghe lângă mine, făcând cunoştinţă şi aflând despre mănăstire informaţii strict autentice. Căpriana îşi leagă existenţa de mănăstirea Zograf de la Muntele Athos, mănăstire cu hramul Sfântului Mucenic Gheorghe, împărţitorul dreptăţii, una dintre cele mai vechi de la Sfântul Munte fiind ctitorită pe vremea împăratului Iustinian în secolul al VI-lea. Dezvoltarea aşezământului ecleziast de la Muntele Athos s-a putut face numai cu contribuţia substanţială a tuturor ţărilor ortodoxe făurind acel loc sfânt, ca o Meccă a credinţei, un loc de rugăciune, dar şi de pelerinaj şi izbăvire a multor capete încoronate de sorginte ortodoxă. Prin donaţiile vlahilor macedoneni din sec. al IX-lea a fost consolidată mănăstirea Zograf, iar mai târziu a fost preluată de ţarii bulgari. Patru sute de ani mai târziu, când Bulgaria intră sub stăpânire ototmană, voievozii Ţării Româneşti şi ai Moldovei preiau povara sprijinului material al sfântului lăcaş.

Primul domnitor moldovean care a stabilit legături mai strânse cu mănăstirea Zograf a fost Alexandru cel Bun,

dar mai apropiat de lăcaşul de la Muntele Athos a fost Ştefan cel Mare. La 1466 domnitorul se obligă printr-un act scris să facă „pentru mântuirea mea sufletească, şi, de asemenea, şi pentru sănătatea mea trupească şi, de asemenea şi pentru sufletul părinţilor mei...” danie în fiecare an câte 100 de ducaţi ungureşti. Pe toată durata domniei sale Ştefan cel Mare, un bun şi evlavios creştin ortodox, a trimis spre mănăstirea athonită importante sume de bani, odoare bisericeşti, cărţi sfinte scrise în mănăstirile Moldovei şi multe alte obiecte de valoare. Pe banii săi repară în anul 1471 lăcaşul sfânt şi construieşte un aşezământ de sănătate, „bolniţă”, pentru recuperarea călugărilor bolnavi, dar şi a pelerinilor.

Un veac de istorie, de la el în colo, domnitorii moldoveni au continuat să contribuie cu bani şi odoare la existenţa mănăstirii athonite. Există dovezi scrise că Petru Rareş, Petru Şchiopul, Ieremia Movilă, şi alţii au continuat opera Marelui Ştefan. Spiritul evlavios al voievozilor dar, poate, şi politica monastică de la Sfântul Munte, a dus şi la înstrăinări de moşii, astfel prima închinare făcută de către domnitori moldoveni faţă de mănăstirea Zograf a fost cea a lui Petru Rareş prin mănăstirea Sfântul Nicolae din Iaşi. La 1628 Miron Barnovschi – Movilă închină şi el mănăstirea cu hramul Adormirii din Vaslui, iar în continuare Vasile Lupu închină Zografului mănăstirea Dobrovăţ, după ce mai oferise înainte câteva moşii peste Prut. Ultima închinare, dar şi cea mai importantă, făcută de domnitorii moldoveni mănăstirii athonite a fost cea din 1698 a lui Antioh Cantemir, prin care mănăstirea Căpriana cu toate bunurile ei, cu moşiile lăsate de domnitorii moldoveni din secolele XV – XVII, cu sate, cu vecini, cu vii, iazuri şi ţigani, mori şi bălţi de peşte, şi cu tot venitul din câmp şi din pădure, şi de peste tot trecea în stăpânirea Zografului. Athoniţii preiau, în baza documentelor voievodale, mănăstirea Căpriana cu toată zestrea ei şi în scurt timp fac din acest

aşezământ monahal un izvor de venituri considerabil care luau drumul Athosului fără a plăti statului nicio dare. Mai bine de un secol călugării veniţi de la Sfântul Munte nu au făcut nicio reperaţie lăcaşului de cult, nu s-au ocupat cu transformarea Căprianei într-un izvod de cultură duhovnicească, ei fiind ocupaţi doar cu stoarcerea a cât mai multor venituri, din care jumătate era trimisă la Zograf, iar cealaltă jumătate era cheltuită după buna plăcere a stareţilor. Cu mare greutate exarhul Gavril Bănulescu – Bodoni reuşeşte în anul 1813, cu sprijinul autorităţilor ţariste, să smulgă mănăstirea Căpriana cu imensele sale averi de sub controlul călugărilor athoniţi şi să o redea Arhiepiscopiei Chişinăului. Doar 25 de ani a durat „eliberarea" Căprianei de „închinarea" athonită pentru că Soborul egumenilor Sfântului Munteau au făcut neobosite demersuri către ţarul Rusiei, către Sinodul Bisericii Ruse, către Patriarhia din Constantinopol şi Ambasada rusă din Constantinopol, apoi ambasadori în sutană au bătut drumul la curtea imperială de la Sankt – Petersburg pentru a obţine acordul marii coroane ruse şi a capilor bisericii ruse şi la 1837 mănăstirea Căpriana cu toată averea ei revine monahilor athoniţi. De data aceasta mănăstirea cu toată averea va fi altfel gospodărită, o parte mare din fonduri mergând spre dezvoltarea proprie şi înfiinţarea de şcoli. Numai că sosirea de călugări şi stareţi bulgari de la Zograf nu a fost pe placul puterii ţariste şi la 1873 Căpriana cu toate domeniile mănăstireşti va trece în stăpânirea Ministerului Afacerilor Externe al coroanei ţariste. Doar o mică parte din veniturile mănăstirii mai luaun calea Zografului, doar stareţul mai provenea de acolo. După reîntregirea Basarabiei cu Ţara mănăstirea Căpriana a intrat sub jurisdicţia Bisericii Ortodoxe Române şi din acel moment relaţiile de închinare către mănăstirea Zograf a încetat. Pentru a contribui mai mult la destrămarea acestui aşezământ monahal, după răpirea

Basarabiei de către Uniunea Sovietică, noile autorităţi au trecut la colhozuri pământurile şi pădurile mănăstirii lăsând în paragină biserica şi construcţiile aferente.

Mergând la Căpriana şi aflând toată această istorie m-am întrebat dacă nu cumva soarta Basarabiei seamănă cumva cu cea a mănăstirii, acest pământ, fiind în istorie, socotit o margine de imperiu, un pământ bun de „închinat”, cu oameni uitaţi de vremi şi căror vremurile le-au adus naţii străine pe cap, iar străinii i-au urcat în trenuri şi i-au dezrădăcinat mutându-i cu forţa în siberii în care şi timpul îngheaţă. Aşa cum Căpriana a fost aproape cinci veacuri metocul Sfântului Munte şi Basarabia a trecut prin istorie ca metoc al Rusiei, fie ea ţaristă sau sovietică. Dacă te uiţi atent în satele şi oraşele Basarabiei ai să vezi că de pe acest pământ mai mult s-a luat decât s-a păstrat. Bucatele obţinute cu greu din pământul negru şi generos luau calea Moscovei, iar truditorii lor se bucurau că nu-i deportează şi că au energie electrică ieftină. În toată perioada de ocupaţie rusească urmaşii răzeşilor au avut parte de o mentalitate şi mai ales de o ideologie străină lor, care nu i-a modelat după tipare străine modului lor de viaţă ci doar i-a schilodit sufleteşte şi pe foarte mulţi i-a obligat să gândească în altă limbă decât cea strămoşea Pe lângă toate nenorocirile aduse de ruşi se numără şi conducătorii impuşi de la Moscova care aveau grijă să administreze populaţiei autohtone doze letale de foamete, deportări, interzicerea credinţei, hoţie. Au trecut zece ani de la căpătarea independenţei politice faţă de Moscova şi în fruntea statului moldovean nu a apărut încă un grup de guvernanţi care să lupte pentru recăpătarea identităţii Basarabiei.

* * *

În Septembrie pe plaiurile basarabene lumina vine direct de la Dumnezeu. Pâlcurile de mesteceni, plantaţi de ruşi pentru a-şi aminti de Siberia natală, contrastau

puternic cu dealurile molcome înhorbotate cu viţă de vie şi livezi gospodăreşte trase cu aţa. Pe calmul patriarhal din satele moldave se abătu vestea neagră a ocupării căii ferate Moscova – Chişinău de către un grup de femei la Tighina. Am sărit într-o maşină pusă cu amabilitate la dispoziţie de ziarul Moldova Suverană şi împreună cu Mircea Radu Iacoban, Tudorun coleg de breaslă – şi un parlamentar basarabean am plecat în grabă să ne facem meseria la locul cu pricina. Îmbarcaţi într-o Volgă robustă am intrat în Tighina la ceasurile dimineţii şi fără o recunoaştere prealabilă am trecut calea ferată peste podul pasarelă de pe care se vedea foarte bine gruparea ce bloca linia ferată dar şi Cetatea Tighinei, lucrare de piatră ctitorită de Stefan ce Mare şi Sfânt. Ajunşi la locul evenimentului am observat că grupul de femei – vreo 30 – 40 – se instalaseră pe calea ferată cu scânduri puse transversal folosite drept băncuţe dar şi mese pe care tronau samovare strălucitoare din care, cine avea poftă, lua apă pentru ceai. Am coborât din maşină după ce Tudor m-a avertizat să nu vorbesc româneşte ori ce s-ar întâmpla şi cel mai bine ar fi s-o fac pe surdo – mutul. Ei au început să converseze în ruseşte cu câteva femei din grup după care a apărut Galina Ivanovna lidera mişcării, românofobă înrăită, dar care a acceptat să o fotografiem. După ce am mai făcut câteva fotografii grupului care bloca linia din mai multe unghiuri eu m-am retras în maşină ca să nu fiu acostat de nimeni şi nu mult după mine au venit şi ceilalţi. În căutările mele de a încadra cât mai bine protestatarele de pe calea ferată am avut grijă să fac câteva fotografii şi corturilor militare instalate în imediata apropiere, păzite de de un soi de gardieni îmbrăcaţi în haine cazone de camumflaj, şi care mai târziuse vor institui miliţiile separatiste. Din acele corturi plecau spre femeile revoluţionare pachte de mâncare şi haine groase sub directa supraveghere a unor mustăţi de cazaci şi a unor

mâini mult prea obişnuite cu mânuirea armelor decât cu sapa sau şurubelniţa. După ce ne-am văzut cu toţii în maşină oarecum mulţumiţi de incursiunea noastră am plecat, destul de liniştiţi, spre centrul oraşului pentru a nu trezi suspiciuni. Clădirea Sovietului orăşănesc nu-şi schimbase deloc înfăţişarea, stema Uniunii Sovietice încă mai trona pe fronton alături de un basorelief din bronz a lui Lenin. Ne-am întors, cuprinşi de de frisoane, către podul pasarelă ce facilita ieşirea din oraş şi odată ajuns pe el am rugat şoferul să oprească un minut, necesar, ca eu şi Tudor să facem o fotografie de ansamblu a căilor ferate blocate de femei, asupra cărora soarele arunca o lumină de contrejour argintând şinele. Am prins şi Cetatea Tighinei cu aerul ei istoric uşor desuet prin prezenţa în faţa porţii monumentale a unui tanc ce purta însemnele Armatei a 14-a rusă şi ne-am întors la Volga noastră. Nu am făcut nici zece metri când o maşină ne-a depăşit în trombă după care ne-a tăiat calea, iar o alta ne-a blocat retragerea în spate. Din cele două autoturisme ieşiră patru malaci în uniforme de camumflaj, fără grade, smulse portierele noastre şi fără a scoate un sunet ne prinse de ce apucară şi ne scoase afară. O gorilă blondă voi să-mi înşface geanta cu aparate şi atunci m-am încleştat de ea hotărât să nu-i cedez cu niciun preţ. Atunci gorila mă prinse de umeri şi mă trase afară, iar o altă matahală mă înşfăcă de picioare, aşa că azvârli geanta mea cu aparate în maşina lor, cu mine încleştat de ea, neţinând cont că stâlpul portierei s-a opus traiectoriei capului meu dar din a doua încercare m-am pomenit aruncat ca un sac de cartofi pe bancheta din spate a maşinii lor. Lângă mine ateriză şi Mircea Radu Iacoban, roşu ca un rac de mânie, datorită umilinţei la care era supus, iar lângă Iacoban s-a urcat unul din malaci, iar un altul se aruncă în scaunul de lângă şofer după care se întoarse spre noi bolborosind ceva în ruseşte arătându-ne un pistol. Aluzia am înţeles-o din

privirea siberiană plină de un dispreţ total, iar intonaţia glasului şi modul cum ne „manevra” m-a făcut să înţeleg că viaţa noastră nu valora în ochii lor nici cât preţul unui cartuş. Am pornit în trombă urmaţi îndeaproape de maşina noastră în care se urcase alţi doi blonzii. În câteva minute am ajuns în faţa Sovietului orăşenesc în care am intrat cu geanta pe umăr şi cu mâinile ridicate. Ajunşi într-o încăpere cu câteva birouri am fost puşi cu mâinile pe zid şi controlaţi de arma în cel mai pur stil mafiot cu putinţă. Apoi a fost adus Tudor lângă mine care mi-a tradus ordinul de a-mi goli buzunarele şi geanta pe un birou. La acel birou se aşezase un fel de femeie care semăma cu un personaj de teatru absurd care ridiculizează omul şi funcţia, numai că tovarăşa costumată într-o uniformă închisă urâtă ca noaptea se aşeză tacticoasă în faţa unei hârtii pe care începu să scrie, greu, seria şi numărul aparatelor mele.

— Ce face doamna cu aparatele mele Tudore?

— Ce să facă? Le confiscă şi-ţi face procesul verbal de luare la cunoştinţă.

De abia atunci am realizat gravitatea situaţiei noastre. Iacoban încerca să priceapă ce se întâmplă, iar parlamentarul nostru îşi încrucişase braţele la piept şi le spunea ceva pe ruseşte dar nu-l lua nimeni în seamă.

— Ce le spune? îl întreb pe Tudor.

Tudor se concentră un pic după care dădu a lehamete din mână.

Îi ceartă că au îndrăznit să aresteze un parlamentar şi îi întreabă dacă nu le este ruşine să aresteze şi doi ziarişti români.

M-am înfuriat şi m-am dus la deputatul lu’ Peşte şi foarte hotărât i-am interzis să mai vorbească în numele meu, lăsându-l interzis, după aceea am luat paşaportul şi căutând pagina cu viza URSS i-am băgat-o sub nas unuia mic, cu barbişon, ce părea şef pe acolo şi l-am rugat pe

Tudor să traducă.

— Domnule, sunt ziarist român venit legal, cu viză acordată de U.R.S.S. cu valabilitate pe tot teritoriul. Dacă vi se pare că am comis o ilegalitate aveţi tot dreptul să mă arestaţi, dar vă rog să-mi daţi voie să-mi anunţ ambasada. Conform Convenţiilor diplomatice am dreptul să dau un telefon ambasadorului ţării mele.

Nu ştiu dacă vorbele mele l-au impresionat prea tare pe barbişon, cert este că mi-a luat paşaportul şi actele celorlalţi şi a dispărut. Dacă m-ar fi luat în serios şi mi-ar fi pus în faţă un telefon n-aş fi ştiut ce să fac. Nu anunţasem ambasada că vin la Tighina şi nici măcar nu ştiam numărul la care puteam să sun. Femeia comisar silabisea din greu la lista de aparate nefiind obişnuită cu grafia de pe obiectivele de Nikon. După un sfert de oră de aşteptare, timp în care inima îmi galopa în timpane de frică, barbişon apăru cu actele noastre şi ni le înapoie, rupse procesul verbal de confiscare întocmit cu greu de femeia comisar, îmi înapoie toate aparatele în afară de filme – fie expuse, fie virgine –, după care ne făcu semn cu degetul spre uşă. Ne-am luat toate lucrurile după care escortaţi de doi malaci am ajuns în faţa sediului unde na aştepta altă surpriză. Maşima noastră era demontată de tot ce se putea demonta acolo, în stradă, spre disperarea şoferului nostru.

— Ce caută? îl întreb pe şofer.

— Arme! Îmi răspunde el negru.

— Ar fi bine, să fim atenţi, să nu ne pună ceva, vreo grenadă care să explodeze după ce plecăm ne avertizează Tudor.

În fine blonzii în uniforme de camumflaj se retrase în clădire lăsându-ne cu grija montajului canapelelor şi a tuturor tablelor înşirate lângă bordură şi a altor lucruri scoase din maşina noastră. După un ceas am pus totul la locul lor şi am demarat cu direcţia Chişinău. Ieşind din aria geografică a oraşului Iacoban rugă şoferul să oprească pe

dreapta, iar noi ne-am dat jos respirând libertatea proaspăt obţinută trântiţi pe margine şanţului.

— Mi-au furat o sută de dolari ce o aveam în paşaport, ne anunţă Iacoban, după care începă să râdă nervos în nişte hohote stranii.

După ce ne-am revenit, cât de cât, am plecat la Chişinău şi ne-am oprit cu toţii în camera lui Iacoban, pentru a da gata sticla de coniac pe care o avea în frigider şi poate, din dorinţa de a nu ne despărţi prea repede.

Cât timp am băut coniacul, Iacoban a vorbit la telefon cu un prieten de la televiziunea naţională, care a şi venit să ne ia un interviu pe tema arestării şi astfel am devenit şi subiecte de presă la jurnalul de seară.

A doua zi vorbind la telefon cu soţia am aflat că minerii fuseseră iar la Bucureşti şi Iliescu îl debarcase pe Roman cu ajutorul lor. De ce oare aveam sentimentul că desfăşurarea evenimentelor de la Bucureşti erau conduse de o structură extrem de abilă în astfel de situaţii şi aveau acelaşi numitor comun cu uniformele de camuflaj ce organizau revolta femeilor Galinei Ivanovna? Era un gând vag dar care nu mi-a dat pace niciodată.

De multe ori realitatea evenimentelor din istoria contemporană depăşeşte cu mult ficţiunea.

Capitolul 6

MAROC

Rabat, 23 septembrie 1987. Înainte ca avionul nostru să pună roţile pe pistă Marocul era pentru mine doar o ţară exotică, cu minarete, beduini şi locuri cu rezonanţă în inimile tinere; Tanger, Marakech, Casablanca.

Încă mai aveam gravată în memoria adolescenţei figuri de piraţi mauri ce brăzdau Atlanticul, în felucile lor rapide, vămuind bogăţiile celor întorşi din Lumea Nouă, aducând pe coasta berberă munţi de aur şi prizoniere

frumoase, preţuite în cămile, sau cai pur sânge.

Nimic din toate acestea. Odată cu deschiderea uşii avionului, un domn într-un impecabil costum englezesc m-a preluat politicos şi ferm şi m-a condus imediat într-un ţarc, bine plasat, de unde am putut fotografia în voie ceremonia primirii oficiale a primului ministru român care sosea în Maroc la invitaţia Guvernului, dar şi a regelui Hasan al II-lea. România avea finalizat un obiectiv important pentru ţara gazdă în cadrul unui Acord de colaborare, iar premierul venise să inaugureze acea construcţie şi să negocieze politica derulării altora.

După terminarea ceremoniei ne-am îndreptat, într-o coloană de maşini ultramoderne, spre reşedinţa oaspetelui. Din ceea ce vezi pe fereastra maşinii îţi dai seama imediat că nivelul de trai al marocanilor este sensibil diferit de populaţiile Siriei sau Egiptului, arabi de credinţă islamică şi ei, dar cu alte orizonturi culturale. În primul rând m-a şocat mulţimea de antene parabolice din Capitala marocană apărute relativ recent chiar şi în occident. Accesul la informaţie fiind apetitul unei societăţi moderne, o societate dornică de emancipare, nu închistată în regulile mărginite a unei religii fie ea şi islamică.

Rabatul îţi oferă privirii, încă de la intrare, locuri cu adânci rezonanţe în istoria Marocului. Construit în jurul cetăţii Kasba – Oudaia aflată pe promontoriu stâncos al fluviului Bou – Regreg, Rabatul este locul ales de sultanul Abd – el – Moumin în anul 1150 ca avanpost al trupelor arabo-berbere care atacau Peninsula Iberică. Ribat el Fath (Tabăra Victoriei) a fost numele dat cetăţii de către Yacub el Mansour, sultanul ce a repurtat victoria de la Alarcos împotriva castilanilor şi tot el a construit fortificaţiile de cărămidă roşie, cu turnuri şi metereze, ce se văd şi astăzi în oraşul vechi. Toate aceste date la aflu de la ataşatul cultural, împătimit de istoria arabă, cu care împart maşina în coloană. Largi bulevarde străjuite de palmieri veşnic

verzi străbat Capitala marocană şi îţi scot în cale moschei cu delicate minarete înălţate spre cer, purtătoare de difuzoare puternice ce anunţă, prin glasul muezinului, ora de rugăciune.

După instalarea premierului la reşedinţa oferită, cu generozitate de gazde – un mic palat al regelui Hassan al II-lea – toată lumea s-a deplasat la Mausoleul regelui Mohamed al V-lea pentru depunerea unei coroane de flori, obicei plin de respect pentru istoria şi înaintaşii Marocului de azi, coroana, de garoafe roşii, fiind adusă în mod special de acasă. După consumarea momentului solemn pe care l-am consemnat pe peliculă discret am vizitat complexul care cuprinde Mausoleul propriu-zis unde se găseşte mormântul lui Mahomed al V-lea, vegheat permanent de un călugăr bătrân, parcă uitat acolo de vremuri, ce citeşte în permanenţă din Coran; Moscheea un edificiu uluitor construit din marmoră de Carara şi mozaicuri maure încadrate de arabescuri ireal dăltuite; şi Biblioteca un edificiu ce deţine cele mai vechi ediţii ale Coranului.

Mohamed al V-lea este, de fapt, întemeietorul Marocului modern care timp de 50 de ani a fost ba protectorat francez, ba monedă de schimb pentru germani înainte de Primul război mondial, pentru a obţine – forţând notao parte din Congo francez. Sultanul Sidi Mohammed ben Yussef devine primul rege al Marocului, iar la 2 martie 1956 regatul îşi dobândeşte independenţa de stat semnându-se la Paris o Declaraţie comună franco – marocană care a devenit istorică.

De la Mausoleu am pornit spre Consiliul de Miniştri pentru începerea convorbirilor oficiale. Palatul este o construcţie în cel mai pur stil maur, dotat cu toate instalaţiile moderne de ultimă oră, în schimb bine păzit de gărzi şi servicii de securitate ce ne pune în alertă.

Aceste măsuri de excepţie sunt datorită luptelor, ce-i drept sporadice, ce se mai duc încă în Sahara Occidentală,

zonă plină de tensiuni... îmi explică ataşatul de presă de la ambasada noastră după care dispare lăsându-mă mai nedumerit.

În timp ce se desfăşura întâlnirea dintre cei doi prim-miniştri ataşatul de presă îmi explică mai pe larg ce este cu conflictul din Sahara Occidentală. Spania a renunţat greu la ideea că a venit timpul ca vechile colonii să revină locuitorilor de drept cu toate prerogativele ce însoţesc un asemenea demers. Încă din 1958 Spania eliberează partea de nord a Saharei Occidentale păstrându-şi autoritatea asupra regiunii sub formă de protectorat. Odată cu urcarea sa pe tron regele Hassan atât le-a promulgă o nouă Constituţie, potrivit căreia Marocul devine monarhie constituţională. În 1969 Spania retrocedează Marocului Imisul iar în 1974 se aplanează conflictul privind problema pescuitului. De fapt pescuitul în dreptul coastei Saharei Occidentale, până în Mauritana, fiind motivul real al conflictului dintre cele două ţări, această coastă atlantică oferind cea mai mare cantitate de peşte din tot litoralul african. Un an mai târziu Marocul dă startul „Marşului verde” spre Sahara spaniolă, iar pe 11 noiembrie Marocul, Mauritania şi Spania încheie un acord privind viitorul Saharei Occidentale care rămâne provincie spaniolă sub o administraţie tripartită. În 1976 Spania îşi retrage prezenţa militară din Sahara Occidentală, iar Marocul preia, în partea de nord, două treimi din teritoriu numai că a doua zi Frontul POLISARIO proclamă Republica Arabă Democrată Sahariană în provinciile anexate. Din acel moment Frontul POLISARIO se comportă ca o armată de eliberare intrând în conflict direct cu Algeria, Libia şi Mauritania. În anul 1981 regele Hassan al II-lea aprobă un referendum privind Sahara Occidentală, iar trei ani mai târziu semnează împreună cu colonelul Gadafi un Acord privind crearea unei Federaţii arabo – africane. Trei luni mai târziu Organizaţia Unităţii Africane recunoaşte

Republica Arabă Democrată Sahariană şi în consecinţă Marocul iese din această organizaţie. În 1982 OEP îşi mută sediul, cu acordul regelui Hassan, în Tunis, iar în 1985 avioane israielene distrug sediul OEP din Tunis, operaţiune soldată cu numeroşi morţi şi răniţi. În anul 1986 regele Hassan atât le-a al Marocului hotărăşte să dezgheţe relaţiile cu Israelul şi-l invită pe Simon Pérez la un dialog menit să spargă încleştarea arabo-israeleană. Rezultatul acestei întâlniri a declanşat reacţii violente în rândul ţărilor arabe în special a Siriei şi a Libiei. La data când eram noi acolo relaţiile Marocului cu lumea arabă erau destul de încordate, iar premierul român avea sarcina secretă de a netezi drumul spre un dialog de pace, România fiind singura ţară (socialistă) care nu a rupt relaţiile diplomatice cu Israelul şi avea legături bune şi cu toate ţările arabe.

După convorbirile oficiale ne-am întors la Reşedinţă trecând prin celebra poartă Bab – Rouah de unde pornesc bulevarde largi, jalonate de vile şi clădiri moderne, toate având în preajmă spaţii verzi, în special un gazon tuns englezeşte şi multe flori ce inundă oraşul.

În amurg, gazdele au oferit oaspeţilor o seară marocană cu mâncăruri specificeberbecuţi la cuptor şi movile uriaşe de cuş-cuş – servite pe tăvi aurite, numai că din dorinţa respectării tradiţiei nu s-a băut alcool ci numai apă sau lapte cu migdale.

A doua zi premierul român însoţit de o parte din delegaţiecealaltă era la tratativea vizitat Camera Reprezentanţilor, o fabrică de imprimat documente de valoare, inclusiv bani şi ce este mai important a avut loc primirea la regele Hassan al II-lea, întâlnire protocolară, dar necesară pentru certificarea vizitei oficiale a delegaţiei române. Primit la cel mai înalt nivel în Stat, prim-ministrul român era onorat de către suveran, iar relaţiile dintre cele două state erau recunoscute ca puternice şi rodnice. Toată

curtea pe care marocanii o făceau delegaţiei române se rezuma la un singur lucru; România ca parte executorie într-un Contract de construire a unui port la Nador – oraş pe ţărmul Mediteranei – s-a achitat în mod exemplar de sarcină şi se dorea ca în continuare să construiască un aeroport şi câteva cartiere de locuinţe. Toată problema era preţul, pe care marocanii îl negociau la sânge dorindu-l cât mai mic. De aceea în spatele multor zâmbete şi favoruri curtenitoare se mai auzea, ici colo, câte un icnet diplomatic urmat automat de baletul protocolar. Poate de aceea ni s-a pus la dispoziţie două avioane militare care să ne ducă la Nador, dar în drum, pentru a mai înmuia asperităţile negocierilor am oprit pentru o noapte la Fez fiind oaspeţii guvernatorului provinciei, un arab de treabă ce nu avea morga politicienilor din Rabat. Personal s-a ocupat de cazarea fiecărui român aşteptând în holul hotelului până ce fiecare şi-a primit camera întrebându-ne, apoi, de cum ne întâlnea dacă suntem mulţumiţi. Şi cum să nu fii dacă eu, care eram cel mai mic în ierarhia delegaţiei am rămas încleştat de mânerul clanţei când am deschis uşa camerei, am privit năuc şi după ce mi-am mai aruncat o privire pentru clătirea ochilor am închis uşor uşa şi m-am dus la „protocolistul” nostru şi l-am rugat să se mai uite odată pe tabel să-mi spună ce număr am eu la cameră. Se uită repede pe tabel apoi la cheia din mâna mea.

— E bine frate! 304 e pe tabel, 304 ai la cheie! Nu-i nicio greşeală!

Am urcat din nou şi de data asta am intrat în acea cameră de hotel pe care n-am s-o uit nuciodată. Probabil de aceea hotelul se chema „Palais Jamai”. După ce mi-am udat hainele uitându-mă după robinete şi aflând că duşul este deschis de senzori de prezenţă, am dat iarăşi fuga jos oprindu-mă direct în faţa „protocolistului”:

— Şi frigiderul ce regim are?

— Free! Şi îmi zâmbi cu gura până la urechi.

Probabil că proprietarul hotelului era îndrăgostit de cele” O mie şi una de nopţi” şi îmi pregătise camera în spiritul generosului calif Arun al Rashid. De la uriaşul coş cu fructe suficient pentru o săptămână de sejur şi până la frapiera cu şampanie franţuzească şi barul ticsit cu sticle de toate felurile arăta a momeală pentru dezmăţ lucru cu care eu, cel puţin, nu eram deprins. Am descoperit şi cum se reglează apa şi am reuşit să fac un duş fără să distrug instalaţia, apoi am coborât repede pentru că premierul avea în program două ore la dispoziţie să viziteze oraşul şi-şi exprimase dorinţa pentru un traseu pe jos. Le cam dădea de furcă serviciilor de securitate marocane care trebuiau să-i asigure escorta, dar om era şi el şi dorea să caşte gura prin bazar ca ori ce muritor. Şi am pornit-o într-un grup mic, cu un prim – ministru îmbrăcat lejer ce dorea să simtă strada şi în scurt timp rătăceam, hai-hui, prin cel mai vechi bazar al Marocului oprindu-ne pe îndelete la tarabele pline cu nimicuri sau cu aur a celor mai vechi neguţători arabi. Ataşatul cultural vorbea într-una oferindu-ne informaţii despre tot ce vedeam. Şi se depăna istoria precum poveştile Sheherezadei.

„Nu trecu niciun sfert de secol de la moartea lui Mohamed, că lumea arabă având armate bine organizate, cu coranul într-o mână şi sabia în alta se năpusti, ca o furtună, pe uriaşele întinderi ale Asiei şi Africii. După destrămarea puterii romane un alt imperiu se contura pentru omenire; arabii pun bazele imensei lor dominaţii. Califul este şeful noii religii, are o capitală universală în Peninsula Arabică, la Meca, iar islamizarea devine un scop, cuceririle armate devenind principalele mijloace de convertire. Într-un timp relativ scurt, arabii au reuşit să islamizeze populaţiii uriaşe pe teritorii cuprinse între India la est şi Oceanul Atlantic la Vest. Mai tolerant faţă de dezvoltarea gândirii decât Inchiziţia islamismul este adoptat şi de triburile berbere din vestul Africii odată cu

expansiunea arabă. Atestat din secolul al IX-lea Fez este cea mai veche capitală a Marocului. Indriss al II-lea transformă mica cetate berberă în capitală a Imperiului în anul 807 şi sub cele două dinastii Almoravizii şi Almohazii oraşul cunoaşte o lungă perioadă de prosperitate economică şi dezvoltare culturală. Fiecare suveran ce a trecut prin istoria Marocului a construit la Fez forturi şi bastioane, palate şi moschei cu universităţi coranice. La Fez veneau din tot imperiu tineri să studieze în sutele de moschei teologia şi dreptul musulman. Există la Fez un cartier al sukurilor, cel mai animat şi mai pitoresc bazar din Maroc. Folosind intens căile maritime şi de uscat, arabii întreţineau legături comerciale cu ţări îndepărtate, jucând rolul de mijlocitori în comerţul dintre Orientul şi Occidentul acelor timpuri. Fez fiind de la începutul întemeierii sale o piaţă valoroasă pentru produsele aduse de peste mări şi ţări, în corăbii şi cu caravane, de tenacii neguţători arabi.

Acum în bazarul din Fez, – un labirint de străduţe strâmte, care se pot parcurge doar cu piciorul şi în marea lor majoritate acoperite –, se găsesc ateliereprăvălii ca acum o mie de ani alături de magazine moderne cu aer condiţionat în care se etalează tot ce se poate vinde sau cumpăra din lumea asta. Cu neguţătorul arab trebuie să te tocmeşti, de multe ori îndelung pentru a da o notă de seriozitate actului de comerţ. Fie că-ţi cumperi un stilet maur sau un aparat de fotografiat, negocierea preţului la o narghilea sau la un ceai tare este un privilegiu şi se face cu artă”.

Ne îndreptăm încet spre o ieşire din labirint, ameţiţi de tonele de aur şi argint sub forma celor mai rafinate lucrări de artizanat, interminabilele tarabe cu cele mai neaşteptate fructe şi arome şi cu veşnicii jucători de table pe care nimic din lumea asta nu-i perturbă.

Ne-am întors la Palais Jamais încărcaţi de istorie, eu,

cel puţin vedeam altfel lumea arabă, o lume pe care o descopeream treptat, până la Fez temându-mă de ea, ca de ori ce lucru pe care nu-l cunoşti.

Ajuns iar în luxoasa cameră de hotel am înţeles ce este bunăstarea şi de ce unii oameni sunt capabili de fapte oribile pentru a o obţine. Înconjurat de lux şi de tot ce ai nevoie la dispoziţie – inclusiv service room – plătind doar cu o simplă semnătură indiferent ce comanzi, Alah, Dumnezeul arab îţi poate lua minţile şi ai putea comite fapte necugetate, numai că Dumnezeul tău ţi le pune la loc şi te asigură că totul nu este decât un vis şi în curând vei scăpa de el. Aşa că am făcut din nou un duş şi am coborât repede la piscină, locul unde delegaţia română lua masa. Am aşteptat în zadar să se mai adune şi alţi membri ai delegaţiei. Toţi profitau de libertatea de a comanda la service room şi apelau cu plăcere la dreptul de semnătură. Într-un târziu ofiţerul român din serviciul de pază care era garda de corp al primului ministru apăru timid în hol. Odată intraţi în zona cu pricina un mêtre elegant de-ai fi crezut că-i cel puţin ministru de externe ne preluă din uşă şi ne conduse la o masă de cel puţin două duzini de scaune pe care tronau cele două steaguri desemnând-o drept masă oficială. Cu greu l-am lămurit că numai noi doi suntem şi am dori o masă mai micuţă, dacă s-ar putea chiar de două locuri. A acceptat în cele din urmă cu condiţia să luăm şi steagurile pe masă. Mai greu l-am lămurit că nouă ne era mai mult sete decât foame şi ar fi drăguţ din partea lui dacă ne-ar aduce două sticle cu vin şi două ape pentru că văzuserăm cât erau de mici. După o sută de ani veni şi cu sticlele şi nu înţelegea de loc de ce trebuie să aducă altele dacă noi nu le băusem încă pe cele aduse. Nedumerit s-a dus să mai aducă două, iar când s-a întors am crezut că face un şoc văzând sticlele goale. Noi, sadici, pe lângă lupul de mare comandat drept mâncare l-am rugat să mai aducă două sticle, iar el ne-a pârât în

bucătărie pentru că tot vedeam diverse figuri care se iţeau să vadă fenomenul românesc. Ori nouă nu ne era decât sete iar sticlele nu erau mai mari de jumătate de litru. Am citit pe chipul său uluirea personificată când la sfârşitul mesei am mai cerut două sticle. În fond ce era? Mâncasem un peşte şi băusem un litru de vin, iar afară, în timpul zilei, fusese 40 de grade, iar spre seară coborâse doar la 35. Probabil că ceilalţi membri ai delegaţiei ştiau ei ce ştiau şi-şi potoleau setea în cameră prin serviceroom. Halal!

A doua zi am plecat cu avionul special la Nador – port la Marea Mediterană construit în întregime de români. După nici jumătate de oră de zbor am aterizat pe un aeroport micuţ, dar cochet, şi fără alt ceremonial am fost transportaţi în viteză în port. Aici, pe lângă guvernatorul provinciei domnul Abdelkhadeq Benjellovn, ne aştepta toată colonia românească aliniată cuminte, lângă un panou pe care era fixat, cu multe pioneze, planul portului. Înainte de a primi explicaţiile premierul şi ceilalţi membri ai delegaţiei au ţinut să dea mâna cu tot românul de acolo, fie că era inginer, betonist, tâmplar soţie sau copil şi fiecare se bucura de parcă îşi vedea o rudă apropiată. După ce bucuria le-a pătruns în suflete umezindu-le câte un pic vederea au trecut la explicaţiile foarte tehnice şi la cifrele foarte exacte a finalizării investiţiei. Acel minunat ţărm de mare se bucura de vorba românească de peste trei ani, timp în care s-a construit, zi de zi, metru cu metru, fiecare dană, fiecare cheu. După explicaţia ca un bilanţ, premierul împreună cu guvernatorul au tăiat panglica inaugurală şi au ciocnit o cupă de şampanie plină de bucurie cu toată suflarea strânsă în noul port. Acest port va servi ca poartă de acces celui mai mare complex siderurgic construit în Maroc. Am urcat apoi cu toţii la bordul unui vaporaş care ne-a plimbat prin lagună având perspectiva portului şi de pe mare. După o oră de plimbare ne-am întors la baraca de pe ţărm care reprezenta, pentru toată lumea, organizarea

de şantier, cu birouri sala de mese şi un mic club, într-un cuvânt acasă. Nu a apucat premierul să coboare bine de pe vaporaş când un bărbat într-o salopetă albastră se repezi la el şi precipitat începu să-i vorbească precipitat.

— Mă numesc Nicolae O. lucrez pe acest şantier în calitate de maistru şi vă rog foarte mult să mă ajutaţi!

— Ce s-a întâmplat?

— Vreau să merg acasă! Am trei ani de când lucrez aici şi nu mai pot! Îmi este dor de casă! Am copii mari, pe cale de a se căsători şi aş vrea să-i văd. Vreau să mă duc acasă!

— Şi cine te opreşte?

— Păi… conducerea şantierului.

Premierul privi înspre directorul care-l însoţise pe vaporaş, apoi spre maistru şi-l asigură că va discuta cazul şi intră cu toată suita în baracă. În răgazul oferit m-am apropiat de maistru şi am încercat să aflu miezul afacerii. În câteva cuvinte toată povestea ar suna cam aşa; fiind un maistru betonist foarte priceput şeful şantierului nu l-a lăsat să plece acasă nici măcar în concediu în ideea de a termina la termen lucrarea ştiind că încalcă regulamente şi legi. Poate că şi maistrul era cam colţos, iar directorul nu avea ce să-i facă decât să-i tot amâne concediul până a ajuns la final, iar fraza ce o auzisem când intra în baracă: „Această lucrare a fost pentru mine o sarcină de partid şi un act patriotic de a ne reprezenta ţara tovarăşe prim-ministru…” era demagogie curată. Rămas singur cu maistru, afară la o bere, îmi făcu o mărturisire pe care, atunci o puneam la îndoială:

— Dom’le să-ţi spun un lucru pe care nu l-am spus la nimeni. Să ştii că acum trei ani când am plecat de acasă eram hotărât să fug. Îmi făcusem un plan să lucrez, şi la negru, bineînţeles, să câştig ceva bani şi să rămân, undeva, în Occident. Cu mesereia mea aş fi putut trăi binişor şi-mi aduceam şi familia… Ei bine, îţi spun sincer,

că mai mult de trei ani nu poţi sta departe de casă. Ori cât de bine ai duce-o şi ori ce situaţie materială ai avea fix la trei ani te apucă amocul şi vrei să te întorci... La mizeria de acasă, la cozile de la ulei şi la cartela de zahăr, dar eşti acasă. Cine spune că poate trăi în altă ţară, mai mult de trei ani să ştii că ăla nu e român! Dorul de ţară e o boală pe care o are tot românul înscrisă în gena lui şi nu-s vorbe goale ce-ţi spun eu acum!

Bineînţeles că nu-l credeam spunându-mi în gând că tipul vrea să mă ameţească cu dragostea de ţară şi cu alte chestii ca să se dea mare...

Abia în anul 2000 am înţeles fenomenul când un coleg din provincie a plecat la Paris în disperarea românului rămas fără slujbă şi fără nicio perspectivă. Ajuns la Paris cu viză în regulă de turist s-a trezit că banii îi erau pe ducă şi locuri de muncă nu a găsit nici la salubritate. Într-o zi, bântuind prin Paris, a auzit la un colţ de stradă un vânzător de ziare vorbind româneşte cu un tip. S-a dus către el ca atras de un magnet. După ce a intrat în vorbă cu el a aflat că „un moş” face un ziar pentru emigranţi. Scrie în el, pentru cei care vin în Franţa, cum să-şi caute un loc de muncă, o casă, care sunt legile care trebuie respectate etc. „Du-te la el şi-ţi dă şi ţie un pachet de ziare, le vinzi şi ai din ce trăi. Aşa fac mulţi români. Zis şi făcut. A luat adresa, a dat de „moş”, un ziarist francez ieşit la pensie care edita acest ziar pentru emigranţi, şi pare-se că afacerea era profitabilă dacă numărul vânzătorilor de ziare creştea în permanenţă. A început şi el să vândă ziare, iar după o perioadă de acomodare „moşul” l-a angajat cu un salariu de 7.000 de franci pe lună şi în scurt timp deveni administratorul întregii afaceri. El distribuia ziare la vânzători, în marea lor majoritate români din zona Oaşului, iar când avea chef mai scria şi la pagina externă despre politica estului. Şi-a găsit o casă, a chemat fetele în vacanţă şi le-a dus prin toată Franţa, a

strâns ceva bani dar nu prea mulţi în ideea că va câştiga în continuare, până într-o zi, după ce a făcut trei ani de la sosire în Franţa când din senin i-a spus „moşului” că pleacă acasă. În România. Şi fără să mai stea pe gânduri a încărcat Fordul Siera cumpărat la mâna a doua cu ce era al lui şi într-o grabă bolnăvicioasă se grăbi să părăsească Franţa de parcă-i frigea tălpile. Când a intrat în ţară pe la Arad şi a dat de primele gropi şi de gunoaiele din oraş a avut o trezire la realitate şi cu toate astea nu s-a întors înapoi. A stat mult timp fără serviciu, iar după un an şi-a găsit ceva la aproximativ 100 de dolari pe lună, departe de ce avea în Franţa. Şi cu toate astea n-ar mai fi plecat înapoi. Îşi făcuse stagiul de trei ani departe de casă.

„Ascultă la mine, îmi spunea el, dacă un român poate sta mai mult de trei ani departe de ţară înseamnă că-i bolnav... ori nu-i român, iar dacă rămâne, totuşi, afară, toată viaţa lui va trăi româneşte chiar dacă-i stabilit la Honolulu”.

* * *

Capitolul 7

Trage tu Gicule!

Prin anii optzeci şi ceva şi la Sala Palatului avusese loc un Congres important, cert este că între Palat şi CC era o mare de oameni cu steaguri, pancarte şi portretele celor doi conducători ce aştepta plictisită producerea evenimentului. Era pentru prima dată când soţii Ceauşescu parcurgeau distanţa dintre Consiliul de Stat (Palatul regal) şi Comitetul Central pe jos printr-un culuar special creat, presărat cu flori şi jalonat de „băieţi”, foarte atenţi să nu mişte nimeni în front, sau să nu strige suficient de tare şi convingător bucuria întâlnirii cu „iubiţii conducători”. Toată lumea era adusă în Piaţă de la ora opt dimineaţa şi nu se mişcase de acolo până la ora două sub directa

supraveghere a directorilor de fabrici şi a secretarilor de partid. După atâta vreme nici acum nu-mi este clar dacă Ceauşescu era conştient de eforturile ce se făceau cu ocazia organizării unor astfel de mitinguri şi, dacă, chiar era doritor de asemenea manifestări grandioase.

Începând din 1965 când a fost ales în fruntea Partidului, a slobozit frâiele ruseşti şi, cu tot curajul, a dat liber la cântecele patriotice ascunse cu grijă în conştiinţa neamului, dar interzise de internaţionalismul proletar moscovit şi pe toate posturile de radio şi televiziune se cânta cu toată puterea” Trei culori”, „Deşteaptă-te române” şi „Treceţi batalioane române Carpaţii”. Apoi, în 1968 a condamnat cu curaj invazia din Cehoslovacia şi liberalizase sfios viaţa în România încât lumea crezuse că începuse să adie un vânt de primăvară. Apoi a fost furia construirii de case. Toate cartierele bucureştene erau înţesate de macarale şi în fiecare oraş al ţării se construia intens. Dacă rămânea la atât sunt convins că ar fi păşit în istorie încărcat de glorie. Numai că ajutat de sute de trepăduşi ce-l acopereau zilnic cu fluvii de elogii a ajuns să creadă şi el adjectivele supralicitate din ziarele şi telegramele trimise cu diverse ocazii. Era de notorietate faptul că după fiecare realegere a sa în suprema funcţie în stat presa publica pagini întregi de telegrame de felicitare luni de zile. Când doi sau trei oameni, din jurul tău, îţi tot spun că eşti frumos şi deştept îi poţi suspecta de linguşeală, dar când toată lumea te ridică în slăvi şi strigă pe toate drumurile că ai ajuns cel mai deştept şi cel mai bun în toate, zi de zi, este posibil ca în cele din urmă să cedezi şi să crezi pe jumătate. Om eşti! Nu? Aşa că o mare parte din vina ascensiunii dictaturii personale în România o poartă trepăduşii politici care-şi făcuseră un crez din lauda Şefului. Se ajunsese ca pe lângă fiecare organizaţie de partid să se constituie un grup de „intelectuali” care aveau sarcina de a „elabora” telegramele de felicitare în

zilele de sărbătore şi după ce creaţia era gata se făcea o şedinţă extraordinară unde tot muritorul era înştiinţat de textul linguşelii, apoi se trimitea oficial pe adresa Comitetului Central. Acolo, telegrama încăpea pe mâna „lucrătorilor din aparatul de partid”, care aveau pregătite cele mai savante adjective şi forme de reverinţă, o corectau sau numai o îmbunătăţeau şi o trimiteau la ziare. Că aceste telegrame se pitroceau la secţia de presă a partidului o ştia toată lumea. Ce nu ştiam eu era persoana care punea mâna pe telefon şi spunea; Ajunge! În Piaţă erau aduşi oameni din dverse instituţii şi fabrici pentru „a-şi exprima bucuria” prin lozinci dictate de oamenii de ordine şi strigate din rărunchi de cei aduşi pe bază de tabel şi de multe ori pe bază de semnătură.

Primisem sarcina să fac o fotografie cu cei doi, ovaţionaţi de mulţimea cu flori în mâini când ei vor trece pe aleea formată de două şiruri de „băieţi”. O cărare păzită cu străşnicie să nu calce cineva pe cetina şi florile aşternute pe caldarâm anume pentru distinsele picioare. Urcat pe un practicabil, alături de o cameră de luat vederi, trăncăneam vrute şi nevrute, cu operatorul – plictisiţi de moarte în cele trei ore de aşteptare – când el primeşte prin cască semnalul.

— Gata! Vin!

Un murmur străbătu întreaga piaţă şi glasul agitatorilor se auzea îndemnând mulţimea:

— Hai tovarăşi! Cu multă vigoare şi responsabilitate: Ceauşescupecere! Ceauşescu paaace! Hai! mai cu forţă vă rog!

Mulţimea începu să strige şi să agite „materialele de propagandă” bulucindu-se să vadă „conducătorii”. Urmărind linia aleii am observat la porţile Palatului, cocoţat pe gardul de fier forjat, un coleg mai în vârstă, care era pregătit să fotografieze şi el intrarea celor doi în mulţime. La nici zece metri de el un alt coleg era „infiltrat”

în mulţime pentru a fi cât mai aproape de eveniment. Şi iată că apar cei doi pe scările fostului Palat regal în uralele şi scandările mulţimii. Îmi pusesem teleobiectivul de 200 şi urmăream concentrat perechea prezidenţială când îmi aud colegul cocoţat pe gard:

— Giculeee! Trage tu că eu n-am reuşit!

A „trage”, în termenii noştri fotografici, însemna a declanşa a face fotografia, ori „băieţii” n-au înţeles acelaşi lucru şi-i văd pe amândoi colegi înşfăcaţi, fiecare de câte doi „civili” şi duşi spre marginea mulţimii, către două maşini negre ce staţionau în faţă la Cină.

Multă vreme cei doi au dat „extemporale” la Securitate explicând de nenumărate ori ce-au vrut să spună cu acel „Gicule trage tu...”. Acele vorbe au avut consecinţe grave în cariera lor, fiind daţi să lucreze la „tematic”, activitate ce o făceau începătorii şi toată viaţa lor a fost marcată de acele vorbe.

Capitolul 8

La aniversare

La zece ani de la Revoluţie unii trag linie şi fac bilanţuri. Ce-a visat la început şi ce a ieşit... Politicienii se huidue de ziua naţională la scena deschisă, în Alba Iulia, economiştii ne anunţă strepezit la televizor că nu există prag de jos a sărăciei în care poate coborî România, iar revoluţionarii reconstituie momente, sau inaugurează muzee cu fotografii de la Revoluţie şi le explică oficialilor unde erau ei în poză.

— Uite, ăsta-i momentul când am intrat în C.C. Şi un revoluţionar a scos steagul fără stemă şi-l flutură victorios în balcon. Dincoace, Petre Roman se adresează mulţimii alături de generalul Voinea... Asta-i de la morgă, iar asta demonstrează că se trăgea vârtos în Piaţa Revoluţiei.

Pe tarabe se vând ziare, bogat ilustrate cu

evenimente de acum zece ani, ziare într-un fel festive pentru care redactorul şef a dat ordine clare secretarului de redacţie; „Gicule pune pe a-ntâia o poză pe cinci coloane cu tancuri ca să se vadă că armata a tras!”

Alţi şefi spun că nu. Pe a întâia vor una de la cimitir cu o mamă care plânge la căpătâiul unui erou, iar în mijloc umplem cu fotografii pe trei coloane de la destrămarea mitingului, civili pe TAB, lupte de stradă şi morţii de la morgă.

Liga studenţilor mărşăluieşte cu torţe aprinse şi cu fotografii de la Revoluţie ce sunt purtate ca pe icoane. Sunt alb-negru, uşor mişcate, dar reprezintă scene zguduitore din 21, 22, 23 etc. decembrie 1989. Îl întreb pe un tânăr dacă ştie ce poartă în braţe şi-mi răspunde sincer că nu prea, „dar sunt poze din timpul Revoluţiei şi-s mişto, asta de la morgă e marfă!” Câţi ani avea el atunci? Ei cam 12 – 13 ani dacă acum e în anul doi. „Îţi aduci aminte de zilele Revoluţiei copile?” „Aşa, vag, dar mi-a povestit tata”.

Dar despre cel care a făcut acele fotografii ce se poate spune? Dacă a auzit şuieratul gloanţelor cu aparatul la ochi, şi în acele zile şi nopţi dormea prin redacţie, o oră două, ca apoi să fie din nou prezent fie la Inter, fie la C.C., ori unde era mai fierbinte momentul se poate spune despre fotoreporter că a fost prezent la ora de istorie? Sau cei mai docţi şi mai europeni decât noi vor scrie alternativ, în alte cărţi de istorie, că „erau unii, cam prost îmbrăcaţi şi verzi la faţă care se distrau vârtos făcând poze la morţi şi imortalizau pe peliculă peisaje de natură statică cu copii răniţi”.

Capitolul 9

EGIPT

„Dacă omul se teme de timp, timpul se teme de piramide”.

Cu greu mi-am stăpânit emoţiile când am aflat că voi merge în Egipt însoţindu-l pe primul ministru. Un coleg mai în vârstă mă sfătui să nu arăt prea multă bucurie, pentru că, întotdeauna se va găsi cineva să „pună o vorbă acolo unde trebuie, numai aşa de-a dracului, ca să nu mai pleci”. M-am stăpânit până când avionul cu delegaţia oficială a decolat şi stewardesa ne-a anunţat că vom face până la Cairo două ore şi jumătate.

Deci, stimaţi prieteni, eram primul moldovean din familia mea, născut pe malurile Bistriţei, care avea posibilitatea să vadă o ţară, care, atunci când Europa era un ţinut sălbatic bătătorit de zimbri, iar dacii buchiseau, încă, tainele învăţăturii lui Zamolxe, Egiptul era o civilizaţie bătrână, când cele două Americi erau tot atât de necunoscute ca şi teoria că pământul este rotund, iar civilizaţiile mayaşe şi aztece erau doar la lecţia de cioplit piatra, peste Egipt trecuse valuri de timp îmbătrânind cu milenii piramidele construite de matematicieni cu mare ştiinţă de carte.

Atunci când grecii inventau legendele Olimpului şi pe Fideas, o civilizaţie şi o cultură a frumosului, rafinamentul de la curtea faraonilor era deja istorie, iar când romanii stăpâneau lumea de peste două milenii şi reuşiseră să topească civilizaţia greacă în tiparele rafinate ale civilizaţiei lor, Egiptul era aidoma lui Cronos, un bătrân împovărat de ani, ce torcea caierele timpului, un bătrân ce venea de la izvoarele istoriei, dar ţinut în viaţă şi revigorat de apa vie a Nilului.

Pentru foarte multă lume Egiptul este o ţară turistică, cu diverse monumente şi ruine ale unor vestigii celebre pe care le admiri, le fotografiezi, te minunezi şi apoi pleci în zgomotul asurzitor al motoarelor diesel spre alte obiective, protejat de aerul condiţionat, de ghizi şi de toată recuzita formată din cămile, harnaşamente, mâncăruri exotice şi hoteluri plutitore demne de turistul timpului modern.

Totuşi Egiptul este un spaţiu, în care vârstele istorice se derulează de la începuturi şi până în prezent cuprinzând timpuri faraonice, piramidele, cuceririle romane, islamul, măreţia Sfinxului, Teba – vechea capitală – şi Karnakul, cu misterele şi tainele nedezlegate încă, nesfârşitele întinderi de nisip, care unduiesc cu valuri impresionante în timp şi toate acestea în lumina razelor unui soare nemilos, care este acelaşi de la începuturi. Egiptul este ţara în care omenirea se regăseşte pe sine de la izvoarele istoriei până astăzi, şi folosind cele mai sofisticate tehnici, încă mai caută să descifreze elementele şi credinţa care au dezvoltat civilizaţii şi au măturat epoci lăsând în urmă taine, mistere şi nedumeriri care au trecut prin milenii.

Sunt convins că apariţia lui Champollion pentru descifrarea hieroglifelor egiptene a fost materializarea dorinţei omenirii de cunoaştere a celei mai vechi civilizaţii, iar povestea istoriei acestui popor încă nu s-a terminat. În fiecare an egiptologi de renume mai adaugă o filă la cartea de istorie din care monumente colosale, statui, temple, piramide vorbesc fără niciun strop de trufie; „Aduceţi-vă aminte că sunteţi o mână de pulbere. Generaţiile se nasc şi mor, oraşele se ridică şi dispar, naţiunile înfloresc apoi decad, dar noi vom rămâne veşnic în picioare!”

Şi totuşi ce taină stă la începuturile creaţiei acestor monumente? Plăpânda fiinţă umană se înfioară astăzi când încearcă să cuprindă permanenţa ei în timp şi rezultatul creaţiei sale. Parcă îmi şi imaginez scena când Napoleon însuşi comandând campania de cucerire a Egiptului şi văzând aceste creaţii, şi-a aliniat soldaţii în faţa acestora şi impresionat s-a simţit obligat să le spună următoarele cuvinte: „Din vârful acestor piramide, patruzeci de secole vă contemplă!” Poate se vor mai scurge încă patruzeci şi taina celui mai vechi popor va rămâne la fel de neatinsă ca steaua Sirius ce luminează anumite dimineţi limpezi din nesfârşitul deşert şi de care se leagă tainice şi

indescifrabile, încă, corespondenţe”.

După două ore şi jumătate avionul nostru a pus roţile pe pământ egiptean, iar eu trebuia să-mi intru în atribuţii. Când un prim-ministru, de ori ce culoare politică face o vizită de stat există un protocol cu reguli foarte clare pe care este obligat să le respecte în acelaşi timp şi oaspetele şi ţara gazdă. Aşa că după ce s-au oprit motoarele şi s-a ataşat scara la ieşirea secundară am coborât primul pentru a face fotografii la ceremonia sosirii. Bineînţeles că exista şi grupul de imagine a gazdelor aşa că am zâmbit, am salutat şi m-am infiltrat într-o latură a scării pentru a prinde strângerea de mână. După ce premierul român a coborât şi a dat mâna cu premierul egiptean, am făcut fotografia împins, înghiontit, tras şi bruscat fără menajamente, dar am fost lăsat în pace să fac prezentarea delegaţiei oficiale aliniată la scara avionului primului ministru egiptean, apoi dus într-un ţarc de unde am fotografiat trecerea în revistă a gărzii de onoare şi intonarea celor două imnuri de stat. În acele minute trebuie să descoperi şi care este omul de la ambasadă care te poate îndruma în ce maşină trebuie să te urci şi, eventual, să primeşti şi acreditarea pe care este obligatoriu să o porţi pe toată perioada vizitei. După trecerea în revistă a gărzii de onoare, cei doi prim-miniştri şi soţiile au fost întâmpinaţi de un grup de copii care au oferit buchete de flori şi am reuşit să prind şi acel moment, iar când şeful Protocolului egiptean începu să-i prezinte primului ministru român componenţa delegaţiei care a venit să-l întâmpine eu am început să caut maşina în care trebuia să mă urc. Descriu toate aceste amănunte pentru că evenimentele se perindă cu o mare repeziciune şi dacă nu ai o atenţie distributivă bună rişti să rămâi pe aeroport pentru că nimeni nu aşteaptă pe cel rătăcit. Am sărit în microbuzul pus de gazde la dispoziţia presei, mi-am prins cu grijă acreditarea primită în viteza cu care se anunţă o

catastrofă, apoi am constatat că afară sunt 40 de grade Celsius. Deja hainele de pe mine deveneau prea groase, iar geanta cu aparate mult prea grea şi ziua de abia începuse.

De la aeroport coloana de maşini s-a îndreptat spre reşedinţa unde urma să fie cazat primul ministru al României, palatul Andalous. Distanţa dintre aeroportul Cairot şi Helliopolis, cartierul unde se afla palatul Andalous nu ere prea mare, în 35 de minute maşina încadrată de un pluton de poliţişti intra pe poarta reşedinţei premierului român. Microbuzul nostru a continuat cursa şi după puţin timp a parcat în faţa hotelului Sheraton Heliopolis. La vizitele oficiale de acest nivel serviciile erau pe bază de reciprocitate. Deci locuiam la hotel de cinci stele la invitaţia Guvernului egiptean. Repartizarea camerelor a durat foarte puţin aşa că în jumătate de oră eram din nou la Palatul Andalous, de data aceasta într-o maşină mare, neagră şi fără aer condiţionat, gata de a pleca la depunerea unei coroane de flori la mormântul Eroului necunoscut, uzanţă protocolară internaţională şi obligatorie.

S-a dat semnalul, sar în hărăbaia proaspăt repartizată şi constat că înăuntru este mai cald decât afară, tapiţeria roşie ce imita pielea frigea ca o plită încinsă. În schimb şoferul era un tânăr simpatic, plin de vigoare, care se certa în permanenţă cu ceilalţi şoferi din trafic pentru a mulţumi unicul călător.

Depunerea unei coroane de flori la mormântul Eroului necunoscut este un semn de respect pentru lupta de încependenţă a ţării gazdă şi sacrificiul suprem adus de toţi ostaşii în slujba patriei. După ce delegaţia română s-a recules în memoria luptătorilor căzuţi la datorie pentru patrie şi după ce ceremonia oficială s-a terminat, secretarul general al Protocolului de stat a ţinut să-i arate primului ministru locul unde a fost asasinat Mohammed Anwar el Sadat, precedentul preşedinte al Egiptului. După

războiul ruşinos în care armata Israelului ocupă peninsula Sinai şi blochează Canalul de Suez Anwar el Sadat anunţă într-o şedinţă a Adunării Poporului, pe date de 9 noiembrie 1977, că este dispus să se întâlnească cu conducătorii israieleni pentru a negocia pacea atât de necesară şi dorită de egipteni. În aceiaşi lună, între 19 – 21 noiembrie 1977 preşedintele Sadat face vizita istorică la Ierusalim şi este invitat în Knesset (parlamentul israelian) să-şi exprime principiile unui acord de pace. Cu toate că era preşedintele unei ţări cu care Israelul se afla în conflict, Anwar el Sadat a fost ascultat cu foarte multă atenţie şi s-a bucurat de o încredere totală din partea oamenilor politici evrei. Imediat ce a revenit în ţară, cinci ţări arabe decid suspendarea relaţiilor diplomatice cu Egiptul, iar lumea arabă îl condamnă cu vehemenţă pe Sadat învinuindu-l de trădarea intereselor islamice. Cu concursul S.U.A., iniţiativa preşedintelui Anwar el Sadat este urmată de negocierea unui tratat de pace iar în februarie-martie 79 sunt semnate acordurile de la Camp David care prevedeau în mare; Innocenter stării de război între părţi; Retragerea Israelului din Sinai şi deblocarea Canalului de Suez; Respectarea reciprocă a suveranităţii teritoriale şi independenţei politice; Abţinerea reciprocă de la ameninţarea cu forţa sau folosire forţei; Stabilirea de relaţii diplomatice cu Israelul; Autonomia poporului palestinian din Gaza şi Cisiordania. După încheierea tratatului 17 state arabe au rupt relaţiile diplomatice cu Egiptul, care este exclus din Liga Arabă, din alte organizaţii panarabe şi din Organizaţia Conferinţei Islamice. La nici doi ani de la semnarea Acordului de la Camp David, pe date de 6 octombrie 1981, preşedintele Sadat este asasinat în timpul unei parade militare. În timp ce maşinile blindate defilau prin faţa tribunei oficiale un singur ofiţer din serviciu de protecţie şi pază rămăsese lângă preşedinte, ceilalţi plecaseră în spatele tribunei, la

fumat. Sub privirile mulţimii îngrozite un grup de militari au sărit dintr-un camion şi au tras cu mitralierele în tribuna oficială fără nicio oprelişte, omorând în afara preşedintelui şi pe alţi oficilali. Aşa a fost înlăturat din mersul istoriei unul dintre marii oameni politici ale acelei vremi, simbolul modern al unei ţări islamice.

La un semn toată lumea s-a îndreptat spre maşini pentru a continua programul. După depunerea coroanei, urma prima rundă de convorbiri oficiale între cei doi prim-miniştri. Cu toate că în faţa coloanei oficiale se afla o maşină de poliţie şi câţiva motociclişti pentru a înlesni deplasarea, pe unul din podurile ce leagă cele două maluri ale Nilului maşinile noastre s-au blocat în trafic într-un cor de claxoane şi sirene de poliţie. După douăzeci de minute am văzut şi motivul blocajului. La mijlocul podului se întâlnise doi felahi, fiecare cu cotiga şi măgarul lui, şi se ocărau de mama focului opriţi de-a curmezişul a două sensuri de circulaţie, insensibili la protestele şoferilor. Până nu şi-au spus ce aveau de spus nu au degajat podul. Erau poate, categoria de agricultori care ară pământul cu ajutorul boilor, irigă pământul cu roata pusă în mişcare de cămilă şi cară gânele cu o cotigă pe două roţi trasă de un măgăruş biblic, iar ei îmbrăcaţi cu galabia cea simplă şi protejaţi de un turban împotriva soarelui şi a nisipului se perindă prin istorie de mii de ani atenţi, doar, la păstrarea tradiţiilor.

La Consiliul de Miniştri am ajuns cu o mică întârziere dar fără a avea nici cea mai mică vină. Traficul. Am alergat să prind strângerea de mâini dintre cei doi prim-miniştri, o fotografie din timpul convorbirilor oficiale necesita un alt obiectiv şi l-am schimbat imediat, apoi câteva fotografii color pentru ori ce eventualitate, important era să surprind atmosfera în care se desfăşura întâlnirea dintre cele două delegaţii. Am ieşit din salonul oficial şi am realizat că am gura uscată de sete. Pe primul funcţionar întâlnit l-am

rugat să-mi arate de unde aş putea să beau un pahar de apă. Foarte amabil m-a condus într-un fel de bufet unde se pregăteau tăvile protocolare cu paharele aburinde cu apă rece. Încet, înfiorător de încet, un bufetier a luat un pahar gol, l-a privit în zare, apoi l-a aşezat sub un ţuţuroi care venea dintr-un fel de butoi cu gheaţă. Mi-a umplut paharul şi cam într-un secol mi l-a adus la tejgheaua unde eram eu. Avea cam 150 – 200 de ml de apă şi l-am sorbit din două înghiţituri rugându-l pe creştin să-mi mai dea un pahar cu apă. S-a uitat lung la mine şi mi-a mai dat unul tot cu aceeaşi lentoare dar pe care l-am băut imediat. În privirea lui am citit o urmă de reproş, dar eram prea deshidratat de hărăbaia americănească mare, neagră şi lipsită total de aer condiţionat ceea ce era un motiv pentru mine să mai cer unul. Simţeam că aş fi fost în stare să beau tot butoiul din care ieşea ţuţuroiul şi tot nu m-aş fi săturat. La al şaselea pahar doi dintre bufetieri se opriseră uimiţi din activitatea lor uitându-se parcă mustrător la mine, iar omul meu avea deja o figură de parcă suferea de apendicită. Am renunţat să mai cer apă considerând că dacă mai continui epuizez rezerva Consiliului de Miniştri şi bietul bufetier ar fi bănuit de delapidare, aşa că am ieşit din bufet cu setea nepotolită şi cu un inexplicabil sentiment de culpabilitate. Mai târziu am aflat că egipteanul nu bea atâta apă, cel mult adaugă la un pahar două, un ceai foarte tare cu o aromă specifică. Aveam să aflu mai târziu că apa este scumpă şi la mare preţ mai ales într-o ţară în care predomină deşertul, iar viaţa există doar pe malurile firului de apă ce-l străbate de la sud la nord, o apă atât de cercetată, de cântată, de hulită, de adorată şi încă se mai refuză cuprinderii umane rezervând surprize şi căruia toată lumea îi spune Nil. Bufetierul nu îmi făcea „figuri” pentru că îi beau pur şi simplu apa ci pentru că nu adaug acel respect care-l aduce ori ce arab paharului cu apă.

În sfârşit s-au terminat convorbirile dintre cele două

delegaţii şi se dă semnalul ştiut; la maşini!

De data aceasta coloana de maşini este ruptă în două. Limuzina premierului şi încă patru, în afara celor de escortă, formează o mică coloană oficială, iar celelalte autoturisme puse la dispoziţia miniştrilor şi experţilor formează o a doua coloană care va răspândi pe românii veniţi cu treburi pe la ministerele de specialitate, în lungi negocieri şi tratative, fiecare pentru ministerul pe care îl reprezintă şi toţi pentru interesul naţional. Aşa era deviza!

Când scriu aceste pagini îmi dau seama că oricât s-ar fi străduit un funcţionar al statului să facă afaceri în folos propriu cu averea ţării nu ar fi putut pentru că sistemul de atunci ar fi dat în vileag imediat ori ce fraudă, iar frica de autorităţi era foarte mare. Prestigiul instituţiilor care supravegheau respectarea legilor era intact.

Eu m-am urcat în hărăbaia cea neagră şi am plecat în surle şi trâmbiţe, în urma maşinii primului ministru şi ne-am oprit la Muzeul de Egiptologie. Sar repede din transatlanticul meu şi alerg ca disperatul pe o căldură de 40 de grade ca să prind momentul când premierul este întâmpinat de directorul muzeului şi de grupul de ghizi. Ajung, fac fotografia şi intru primul în muzeu.

Intru într-o rotondă unde tronează patru statui imense din care trei îl reprezintă pe Ramses al II-lea ce a fost timp de 67 de ani faraonul emblematic, cel care a marcat istoria Egiptului cu personalitatea sa. A patra statuie este Amenhotep al III-lea, un arhitect care a ajuns faraon. Impresionant este faptul că după ce autorităţile egiptene au realizat necesitatea construirii unui muzeu pentru a aduna laolaltă cât mai multe bogăţii arheologice, francezii au fost cei care au contribuit cel mai mult la descifrarea şi conservarea istoriei şi construirea unui edificiu, un palat extrem de vast, în care au pus în valoare cele mai importante descoperiri. Primul francez intrat în clepsidra istoriei a fost Napoleon Bonaparte care a dorit să

cucerească Egiptul, ca şi Cezar, adăugând Franţei nestemata istorică dar şi strategică a Nilului, răpită Angliei, şi a adus în campania din 1798 – 1801, odată cu trupele bine instruite şi savanţi pentru cercetarea monumentelor întâlnite în cale, iar Vivant Denon îşi ia sarcina în serios şi publică o *Descriere a Egiptului*, în douăzeci şi patru de volume. Un soldat din armata lui Napoleon săpând o tranşee descoperă o piatră inscripţionată cu hieroglife, dar şi în greacă şi în demotică, o scriere simplificată a egiptenilor din perioada greco-romană. Această piatră a fost parola de intrare în descifrarea scrierii unei culturi care vine dintr-un timp îndepărtat, o lume sublimă şi misterioasă. Tot un francez îşi dedică viaţa descifrării hieroglifelor şi din fericire pentru istorie Jean-François Champollion chiar reuşeşte, însă informaţiile căpătate din descifrarea textelor deschide pofta unor arheologi amatori şi un val de prospectori dornici de înavuţire se abătu asupra Egiptului într-o goană nebună după aurul istoric ascuns în textele misterioase. Ei nu respectau nicio regulă, nu notau nimic despre săpături, doar papirusurile şi tăbliţele scrise le potolea energia căutării după care o rupeau la fugă cu text cu tot. Atunci apăru un alt francez, parizianul Auguste Mariette care odată ajuns la Cairo a înţeles ce importanţă reprezintă acele minunate inscripţii, de pe morminte, stele, statui şi temple şi are iniţiativa înfiinţării primului muzeu şi devine primul director al Serviciului egiptean de Antichităţi punând capăt jafului intruşilor din Europa şi de aiurea.

Bineînţeles că în dezvoltarea arheologiei egiptene au avut partea lor de glorie şi savanţii englezi, iar Lordul Carnarvon şi Haward Carter sunt cei mai celebri. Un întreg etaj al Muzeului de Egiptologie din Cairo este dedicat comorilor descoperite de cei doi savanţi englezi în Valea Regilor în mormântul ce purta pecetea faraonului Tutankamon. Dacă majoritatea mormintelor faraonice au

fost jefuite încă din antichitate cel al lui Tutankamon a fost găsit intact şi doar ca vizitator ţi-ar fi trebuit zile întregi să admiri comorile ce au fost descoperite de cei doi englezi. Patru cufere sub formă de altare, introduse unul în altul, ascundeau sarcofagul în care s-a găsit mumia faraonului. Lemn scump acoperit cu foiţă de aur, sicrie de aur masiv ce ieşeau unul din celălalt, măşti de aur, diademe, amulete de jad, sipete întregi de bijuterii, păsări din aur şi pietre preţioase, inele în degetele de la mâini şi de la picioare, o sută de grămezi de bijuterii etalate acum în vitrine de cristal, securizate cu alarme electronice, lasere şi complicate sisteme de supraveghere, departe de lăcomia oamenilor.

Tutankamon nu a fost decât un rege copil, un faraon fără faimă şi cu o domnie scurtă într-o perioadă lipsită de strălucire din istoria Egiptului. Oare cât de fastuoase trebuie să fi arătat camerele mortuare ale unui Ramses, Tutmes sau Seti. O asemenea cantitate de aur şi pietre preţioase ar valora acum sute de milioane de dolari şi nu este de mirare că de mii de ani au existat jefuitori care au riscat totul pentru asemenea tezaure. Mormântul lui Tutankamon cu toate obiectele de cult găsite acolo este un simbol nepreţuit al unei civilizaţii dispărute care a putut într-un fel să rescrie istoria cu toate că limitele cunoaşterii nu au fost atinse. Fiecare obiect descoperit în mormântul faraonului ne aduce un plus de informaţie asupra lumii de unde vine, dar în acelaşi timp ne adânceşte şi mai mult misterul unei culturi care doar se bănuie că ar fi fost acum 5.000 de ani.

Muzeul de Egiptologie este un templu cultural, în care s-au adunat în timp obiecte şi opere de artă, ce atestă existenţa unei lumi pe care arheologii şi istoricii se străduiesc să o ordoneze dar multe întrebătri nu-şi găsesc răspunsuri. Atracţia mesajului istoric al fiecărui exponat este foarte mare şi vizitând cele câteva zeci de săli parcă

ai vrea să capeţi răspuns la toate întrebările pe care omenirea şi le pune de o sută de ani încoace. Oare ce ne transmiteau înţelepţii Egiptului antic în papirusurile Bibliotecii din Alexandria fondată de Ptolemaios I Soter în anii ’300 î.Hr.? Cele 500.000 de papirusuri cuprindeau toate informaţiile despre omenire cunoscute în antichitate şi poate altfel de oameni eram noi cei de astăzi dacă ne parveneau, pe parcursul mileniilor, fiecare descoperire şi explicaţia fiecărui fenomen. Numai că jumătate din aceste manuscrise au fost distruse de legiunile lui Cezar (47 î.Hr.), iar cea mai rămas au fost folosite drept combustibil la încălzirea băilor de către trupele califului Omar (717 – 720 d.Hr.). Raţionamentul actului criminal al califului a intrat în istorie ca monument al intoleranţei arabe: „Dacă toată înţelepciunea lumii se află în Coran, atunci nu mai este nevoie de alte cărţi, iar dacă ea nu poate fi găsită în Coran, atunci celelalte cărţi trebuie să fie distruse pentru ca să nu se observe aceasta”. Unde am mai auzit eu vorbele astea dar spuse acum, la sfârşit de mileniu doi? Poate un aiatolah iranian, sau nu am reţinut eu bine sensul cuvintelor? Cinismul războiului religios poate trece ca un glonţ prin ori ce carte de învăţătură indiferent de epocă. Oare în cele 500.000 de lucrări adunate de Ptolemei proveneau dintr-o perioadă de timp de peste 4 milenii de documente scrise şi este imposibil de evaluat răul imens ce l-au adus umanităţii astfel de gesturi, încetinindu-i dezvoltarea cu secole, poate cu mai mult…

Vizitând nenumăratele vitrine ale uriaşului depozit de exponate-capodopere din Muzeul de Egiptologie îţi vin în minte tot felul de întrebări de genul: Cum a fost iluminat mormântul lui Tutankamon, pentru a desăvârşi lucrarea în timp, ştiind că în interiorul mormântului nu s-a găsit urme de fum pe pereţi? Un istoric arab susţine că una din inscripţiile de pe piramide, tradusă în arabă, arată că epoca construcţiei este aceea când „Lira se afla sub

semnul Cancerului”. Ori, prin calcul se demonstrează că aceasta ar însemna de două ori 36.000 de ani înainte Hegirei, adică acum 73.000 de ani. Să fie o eroare? Şi dacă ce ştim este prea puţin faţă de realitate? Oare informaţiile din Biblioteca Alexandriei nu ar fi lămurit misterul? Ne-am obişnuit să etichetăm ori ce construcţie uriaşă pe care nu o înţelegem ca „faraonică”, adică stupid de mare şi fără sens precum piramidele. Dar cei care au construit aceste piramide au lăsat în urma lor aceste minunăţii din mormântul lui Tutankamon, care nu sunt decât o câtime infimă din restul comorilor tâlhărite de-a lungul mileniilor şi care ne transmit un volum uriaş de informaţii. Piramidele au fost măsurate, cântărite, cercetate cu raze Roetgen, analizate de toate laboratoarele lumii şi cu toate astea, încă nu a dat nimeni o explicaţie clară de ce ele conţin o serie de date astronomice şi matematice care au fost „descoperite” de matematicenii greci cu patru milenii mai târziu. Se recunoaşte grecilor de a fi inventat matematicile, dar nimeni nu explică, foarte clar, cum a fost construită piramida lui Keops care necesită cunoştinţe de matematici superioare. Ea era perfect orientată spre cele patru puncte cardinale, ori egiptenii nu puteau să cunoască noţiunea şi locul polului Nord. Nu cumva exponatele din acest uluitor Muzeu sunt de fapt amprente ale civilizaţiei altei lumi, care a dat naştere culturii egiptene, o cultură mult prea dezvoltată în baraje, canale, agricultură făcută după calendare bine întocmite, construcţii şi aliaje ce depăşesc evoluţia istorică, toate de-a lungul unui fluviu în plin deşert, în timp ce în Europa cohortele de arieni încă mai vânau zimbri cu suliţa şi ciomagul. Mai degrabă îmi vine să-l cred pe scriitorul copt Masoudi care arată într-un manuscris, aflat la Oxford, că cele două mari piramide au fost construite de Surâd, unul din regii Egiptului înainte de potop, el dând ordin preoţilor să introducă în interiorul colosalelor construcţii suma

înţelepiunii şi a cunoştinţelor lor în arte şi matematici, astfel ca piramidele să rămână o mărturie în folosul celor ce le vor înţelege.

Se dă semnalul şi ieşim din Muzeu. Afară sunt cam 45 de grade. Am trecut din lumea visului şi al imaginarului prea brutal în lumea reală. Asfaltul din faţa celui mai mare muzeu din Cairo frige înfiorător, iar în hărăbaia americănească se pot pune chifle la copt. Şoferul meu zâmbeşte senin, iar eu nu am ce să respir. Oare cum se poate trăi, totuşi, în această parte a lumii. Mi-e dor de Ceahlău. Înainte să plecăm din faţa Muzeului de Egiptologie unul din membri delegaţiei mă anunţă că datorită nefinalizării Protocolului s-a primit ordin ca să mai fim plimbaţi prin Cairo până când documentul va fi gata – cam vreo oră şi jumătate, două.

Un tur prin Cairo nu putea decât să mă bucure dacă nu aş fi fost singurul din coloană fără aer condiţionat la maşină, iar afară cred că temperatura depăşise demult 40 de grade C. la umbră. Cairoţii spun că oraşul lor este aşa de mare şi cu atât de multe de văzut încât unui turist înverşunat i-ar trebui un an să le viziteze pe toate. De la Muzeul de Egiptologie coloana de maşini s-a îndreptat, cu sirenele date la maximum, spre un alt punct de reper din capitala egipteană şi anume spre Piaţa Ahmed Maher. Dacă reuşeşti să scapi de blocajul din trafic, blocaj prilejuit – de multe ori – de către două cotigi conduse de felahii ce vin sau se duc la piaţă şi vezi o clădire în stil maur, cu decoraţiuni galbene pe zidurile zugrăvite pe un fond maroniu, şi ferestre ce au în bătaia soarelui arzător perdele de piatră dantelată ca nicăieri altundeva decât la Cairo atunci înseamnă că ai văzut clădirea Muzeului de Artă Islamică, cel mai mare de acest gen din lumea arabă. Prin artă, lumea arabă înţelege decoraţiunile măiestrit executate din orice şi pe orice suport, obiecte de ceramică sau sticlă, vase prelucrate din cel mai fin metal, arme albe

cu lame de Damasc sau Toledo şi cu mânere în cel mai pur stil maur sau berber şi care au stat la cingătoarea unor comandanţi celebri ca Soleiman Magnificul sau Mohamed cuceritorul Constantinopolului. Zeci de încăperi vor etala cele mai încântătoare covoare, ţesături, ceramică şi faianţă, dar nu ai să vezi nicio statuie reprezentând corpul uman şi nicio operă de artă nu va reprezenta fiinţa cu chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. Coranul nu permite. Dar tocmai pentru acest lucru este interesant să vizitezi acest muzeu. Ori ce traseu ai face prin Cairo nu poţi să ocoleşti cetatea lui Saladin – învingătorul cruciaţilor – şi marea Moschee construită de Mohammed Ali Paşa, sultanul care, începând din 1805, reuşeşte să dobândească independenţa nominală a ţării de sub tutela înaltei Porţi. Încercam să fac fotografii la toate aceste atracţii turistice, dar de la nivelul geamului de automobil de prea puţine ori unghiul, sau lumina îmi permiteau să şi realizez acest lucru la performanţe profesionale. Nu se poate face artă din goana maşinii şi acest lucru îmi producea insatisfacţii. În schimb îmi treceau prin faţa ochilor secvenţe dintr-un film în care contrastul era erou principal. Vedeam în toată splendoarea lor monumente faraonice ce stăjuiau falnice în faţa unui supermarket din sticlă fumurie încadrat de faţade de temple greceşti şi monumente romane. Mercedesurile erau aliniate, la stop alături de arhaicul asin înhămat la cele mai năstruşnice cotigi sau cărucioare. De pe podul de peste Nil se văd atât felucile plutind pe apele albastre, parcă desprinse de pe frescele faraonice, cât şi clădirile înalte din centru oraşului care etalează, cu mândrie, arabescurile de piatră sau motivele florii de lotus specifice Egiptului.

Dar cele mai interesante secvenţe mi s-au părut a fi cele în care apărea omul de pe stradă. Fie că era vorba despre omul grăbit, cu diplomatul purtat ca blazon al afacerilor, sau gură cască cu tradiţionalul turban înfăşurat

în tot felul de modele, bătând berbunca pe marile bulevarde, purtându-şi galabia ca unică avere personală, ori de meditativul, cu oare ce stare, ce şedea la măsuţa de pe trotuar cu cafeluţa în faţă şi narghileaua alături, toţi aceşti oameni formau amestecul de vechi şi nou, vetust şi modern, străin şi familiar, amalgamul misterios al lumii orientale.

Am ajuns la Consiliul de Miniştri după aproape două ore de plimbat prin Cairo, timp în care s-au perfectat documentele ce aveau să fie semnate. Ceremonia a avut loc într-un salon oficial, cu toată solemnitatea ce se impune într-un asemenea moment, având grijă să consemnez pe peliculă semnarea în sine, zâmbetele şi strângerile de mâini ca imediat să mă reped la bufetul instituţiei şi să cer cu disperare, din nou, water please! Primele trei pahare le-am băut sub impresia că ospitalitatea arabă este desăvârşită, iar gestul de a oferi apă unui însetat face parte din ceremonialul generos al gazdei către însetat, al doisprezecelea pahar l-am băut sub privirile îngrozite ale personalului care aştepta ori să mi se întâmple ceva rău, ori să se termine rezervele de apă ale bufetului. Am plecat cu speranţa că la hotel îmi voi completa deficitul de apă pierdut în hărăbaia americană vizitând cele mai importante obiective din Cairo. În holul hotelului Sheraton Heliopolis funcţiona aerul condiţoinat, iar într-un loc plin de palmieri şi fotolii ce te îndemnau să-ţi faci siesta în stil oriental exista un pian de concert la care cânta cu mult talent, în fiecare după-amiază un tânăr negru ca tăciunele. Cu degetele mângâind sideful clapelor căuta din ochi eventualul ascultător care dorea să-i aprecieze efortul şi dacă îl găsea se înviora brusc şi îi oferea cele mai frumoase bluesuri cântate vreodată. Şi m-a găsit pe mine. După atâta istorie şi legendă un ceas de odihnă, după masa de seară, pe un fotoliu în compania pianului era tot ce-ţi puteai visa. De ce oare tuciuriul îmi

cânta, de fiecare dată, uvertura de la „Un american la Paris” de Gershwyn numai el ştia”.

A doua zi am plecat dizdedimineaţă, asta însemnând ora opt, încolonaţi şi cu poliţie în faţă spre EI Wasta, o colonie de muncitori români care au ridicat în plin deşert o uzină de reparat vagoane. De ce trebuia să fie construită o asemenea uzină în plin deşert, la 80 de km de Cairo, şi ce vagoane repară pe o linie care acolo se termina?

Am vorbit cu românii de pe şantier şi după o ceremonie oficială cu tăieri de panglici şi discurturi tămâietoare am vizitat fabrica şi organizarea de şantier. De abia după ce nu am fost primit în ultemele hale am realizat ce „vagoane” se reparau acolo. Oricum egiptenii erau mulţumiţi de munca muncitorilor români şi oficialităţile nu aduceau decât cuvinte de laudă constructorilor. Am rămas mai în urmă cu un şef de atelier în timp ce premierul vizita „halele”.

— Cum aţi rezistat domnule atâta timp în infernul ăsta?

— Eh! Ziua ca ziua, te mai iei cu treaba, dar cum vine seara îţi vine să-ţi iei câmpii. De unde eşti de loc? mă întrebă meşterul.

Din Piatra Neamţ, îi răspund.

— Zău? Şi pe ce stradă stai fratele meu în Piatra? explodă meşterul.

— Pe Rareş în spatele hotelului Ceahlău, îi răspund precipitat.

— Asta-i bună! Eu locuiesc în Precista şi se opri în timp ce trerceam pe lângă nişte garduri înalte făcute din panouri de tablă. Hai puţin înăuntru.

Într-un perimetru în care se afla patru barăci se cărase pământ negru de Nil şi din el erau configurate câteva straturi cu roşii, salată, castraveţi şi alte legume necesare bucătăriei.

— Găsim şi de cumpărat dar sunt mai gustoase cele

grijite de noi, mai greu este cu apa pe care o aducem cu cisterna şi o păzim să nu fiarbă peste zi.

Am intrat într-un apartament dintr-o baracă, în cel în care locuia meşterul, şi cât ai clipi apăru pe o măsuţă două păhărele şi o sticlă cu un lichid incolor cu aromă de citrice.

— E făcut de noi aici, am înjghebat o „instalaţie" şi producem cât e necesar că portocale sunt cu duiumul iar pe cele mai stricate, dar numai bune de ţuică, le obţii mai pe nimic. Important este să nu afle arabii pentru că ei nu dau voie să se bea alcool şi pe bună dreptate. Asta ar mai lipsi pe căldura asta... Hai noroc, bine ai venit la EI Wasta şi să ne vedem sănătoşi la Piatra Neamţ!

Am băut un păhărel de rachiu „tras" de două ori, în care se distingea clar aroma deşertului combinată direct cu dorul de casă, cu meşterul concitadin pe care destinul l-a „detaşat" pentru o perioadă de timp în pustie să construiască un fel de uzine.

*

Era ora nouă dimineaţa şi mă aflam cu sprijinul Forţelor Aeriene Egiptene într-un avion militar cu destinaţia Luxor. De la cinci mii de metri înălţime Nilul se vede ca o panglică albastră, tivită cu verdele speranţei, pierdută şi singulară în imensitatea deşertului roşiatic. Acest fir albastru este, de fapt, Egiptul. Nilul, cu cei 6670 de metri, este mecanismul existenţei în această parte de lume. Luxor, Cairo, Alexandria sunt, înainte de toate centre de civilizaţie dar înaintea lor a fost Nilul, Theba, Memphis, au fost vechi capitale ale Egiptului antic, dar înaintea lor a fost Nilul şi înaintea zecilor de piramide de la Sakhara, a coloşilor din Memnos şi înaintea lui Ramses şi a tuturor faraonilor a fost Nilul cel dătător de viaţă. Oamenii îl văd curgând de 7.000 de ani, dar el a privit cum se nasc şi pier imperii şi civilizaţii, poate mai vechi decât Egiptul, rămânând statornic menirii sale de a inunda, cu o precizie de ceasornic, malurile, câmpurile şi de a aduce în deşert,

odată cu aluviunile sale, viaţa ca un adevărat zeu.

Am aterizat la Luxor şi după cazarea rapidă am vizitat cu interes muzeul din Capitala antică a Egiptului unde am aflat că în acel loc Nilul desparte ţinutul în două părţi distincte; malul drept era pământul celor în viaţă, cu toate bucuriile, necazurile, palatele, templele, ogoarele şi tot ce înseamnă fericirea de a trăi, iar după ce treci Nilul – Stixul celor viiajungi pe malul stâng ţinutul şi împărăţia celor morţi. Aici sunt îngropate mumii şi legende, imense bogăţii şi tragediile unor vieţi. În programul nostru erau prevăzute ambele maluri.

A doua zi m-am trezit foarte devreme şi după ce am făcut duşul şi toate celelalte am ieşit repede pe terasa hotelului să privesc Nilul. Hotelul era construit foarte aproape de malul apei încât îmi puneam problema ce se întâmplă în timpul revărsărilor. La Luxor Nilul nu este mai lat ca Dunărea din dreptul Brăilei, poate, doar că e mai adânc.

Din toate timpurile oamenii au considerat Nilul ca pe o fiinţă vie care le oferă apă, hrană, siguranţa zilei de mâine şi de multe ori câte un strop de speranţă. Pe malurile lui s-au construit oraşe, ţări, imperii din care nu a mai rămas decât un pumn de nisip spulberat de vântul istoriei în cele zări, iar pe valurile lui plutesc spre Marea cea Mare mituri, legende, credinţe, trufie şi umilinţe şi foarte multă speranţă. Dacă cele două maluri ar cuprinde toată speranţa generaţiilor de oameni care s-au născut şi au trăit cu Nilul în suflet, poate că am vedea şi o altfel de revărsare şi deşertul ar înverzi pe tot cuprinsul său.

M-a trezit din visare o mână micuţă şi neagră ca tuciul ce mi-a atins umărul ca o părere. Era boy-ul. Din engleza lui şi din arabă mea am înţeles că guvernatorul provinciei mă invită la o cafea într-un colţ mai retras al terasei. Venise şi el cu noaptea în cap şi de-abia mai târziu am aflat care era motivul. După saluturi şi prezentări am

luat loc la masa guvernatorului primind în dar o cafea cu aromă de Rai. Mă anunţă bucuros că el va conduce delegaţia română şi pe primul ministru în toate siturile arheologice trecute în programul vizitei. Bine, îmi zic în gând, şi care ar fi motivul bucuriei?

— Eu îmi fac concediul la Poiana Braşov de cincisprezece ani. Aveţi o ţară foarte verde!

Aceste cuvinte aveau un puternic accent arab, dar erau indubitabil cuvinte româneşti. Văzându-mă surprins bărbatul din faţa mea izbucni în râs şi printre hohote îmi spuse:

— Am făcut medicina la Bucureşti şi vacanţele studenţeşti le petreceam pe Valea Prahovei. De-abia aşteptam să dau de cineva cu care să vorbesc româneşte să văd dacă n-am uitat.

Nu uitase, iar bucuria lui era sinceră. Am avut ocazia, apoi, să-l aud toată ziua însoţindu-l pe premier peste tot.

După ce a apărut şi delegaţia am fugit la maşinile ce erau trase în faţa hotelului. Am plecat în sunete de sirene să dăm piept cu istoria şi cu misterul lumii egiptene. Am început cu Karnak.

Desfăşurat pe câteva zeci de hectare Karnakul este o înlănţuire firească de frumuseţe şi armonie alcătuită din porţi, statui şi temple, coloane şi alei de sfincşi, toate având rosturi şi atribuţii foarte exacte în ceremoniile divinizării lui Amon. Ca turist ce vizitează în viteză toate acele vestigii poţi fi impresionat de măreţia ceremonialului, de maiestuozitatea şi nobleţea uriaşului templu, dar sunt foarte puţini cei care pot explica tehnica cu care vechii egipteni manevrau blocurile uriaşe de piatră şi tehnologia prelucrării şi finisării desăvârşite. După ce treci de cea mai mare poartă care umileşte pe ori ce om prin dimensiune, dar nu pe zei, pătrunzi în sala coloanelor, cea mai impresionantă lucrare arhitectonică înălţată de mâna omului. Are peste o sută de metri lungime şi mai

mult de cincizeci lăţime, iar cele 134 de coloane susţineau un acoperiş din lespezi cu o înălţime de 23 de metri. Fiecare coloană se termină într-un capitel cu o circumferinţă de 15 metri formând un platou pe care puteau sta 50 de scribi în poziţie de lucru. Ori toate aceste blocuri imense de piatră inclusiv lespezile ce formau acoperişul erau mânuite frecvent şi firesc de constructorii acestor temple, dar nimeni nu explică foarte clar cum. Cu toate explicaţiile lor egiptologii nu au adus decât presupuneri. Astfel estimările specialiştilor demonstrează că acest comlex de temple, porţi şi statui a fost construit în 2000 de ani. Poate.

După Karnak am vizitat Luxorul, un templu mai mic situat în plin centru oraşului construit de mai mulţi faraoni în cinstea zeului Amon-Ra.

Curţi interioare, palate, statui colosale construite la comanda lui Ramses al II-lea şi iar un şir de palate din care a rămas doar colonadele şi o nesfârşită alee cu sfincşi de o parte şi de alta ce se termina undeva în apropiere de Karnak.

Tot ce am văzut în acea dimineaţă reprezintă rămăşiţele unor construcţii ridicate de oameni în folosul zeilor, iar la înălţarea lor au muncit zeci şi sute de generaţii în 1500 – 2000 de ani. Nimic nu a rămas din ce s-a construit, în acele timpuri, pentru om. Măreţia a supravieţuit doar pentru zei.

* * *

Capitolul 10

BOROBUDUR

De la Jakarta am plecat cu un avion al companiei indoneziene spre Jogyakarta la o oră destul de matinală, încât se observa la fiecare membru al delegaţiei noastre efortul vizibil de a fi amabil şi drăguţ în pofida feţelor trase

de oboseală. Am prins un loc la un geam, mai spre coada avionului şi imediat după decolare mi-am scos un aparat de fotografiat să-l am la îndemână. Şi nu pentru a imortaliza cine ştie ce eveniment inedit, ci pentru simplul motiv că ruta noastră se desfăşura de-a lungul lanţului de foc al Indoneziei şi aveam, ce-i drept, dorinţa ascunsă de a fotografia un vulcan dacă nu în activitate măcar să fumege un pic.

Aflată la întâlnirea celor patru platouri continentale, asiatic, pacific, australian şi indian Indonezia formează începând cu insulele Andamane şi sfârşind cu insula Timor cel mai lung şirag de vulcani activi din lume. De la 9.000 de metri, de unde se afla avionul nostru, se observau, din când în când, conurile ameninţătoare ca nişte guri imense de tun îndreptate spre împărăţia de necuprins a zeilor, artilerie a întunecatelor forţe din noaptea pământului ce urmăreau cu atenţie armatele din infinitul albastru şi din când în când, trimiteau salve de răspuns la trăsnetele şi furtunele stârnite de gâlceava supărăcioşilor zei. Din cei patru sute de vulcani din întregul arhipelag o sută treizeci de guri de foc aparţine Indoneziei şi nimeni nu poate spune când un munte paşnic, cu o căldare în vârful conic, care fumează relaxat într-o pauză prelungită, se poate transforma peste noapte în cel mai aprig fenomen natural de forţe dezlănţuite. Pe 11 august 1883 Krakatau s-a dovedit a fi cel mai sângeros vulcan din istoria cunoscută a acestor fenomene. A explodat pur şi simplu ca un cazan ţinut sub presiune şi coloana de cenuşă s-a ridicat până la 11.000 de metri, iar un tsunami (val uriaş) de 35 de metri înălţime s-a năpustit asupra insulei distrugând totul în calea lui, efectul devastator ajungând şi pe ţărmurile Sumatrei de Sud şi pe cele ale Javei de Vest provocând peste 40.000 de victime. Krakatau a fost o insulă de de circa 35 de km^2, iar după erupţie a rămas doar de 10, 5 km^2, două treimi transformându-se în cenuşă. Zgomotul

bubuiturii s-a auzit până în India şi Australia iar unda de şoc ce a făcut ocolul pământului s-a resimţit la Paris, Greenwich, Bruxelles, Berlin, Viena, şi în linie firească până la Moscova. Tsunami, acel val ucigaş de 35 de metri a ajuns până pe coastele de vest ale Americii, iar cenuşa expulzată a rătăcit luni de zile în atmosferă la zeci de km înălţime dând fiori de groază pe tot mapamondul.

De la fereastra rotundă a avionului se zăreau, din când în când, conurile specifice desenate în lumina dimineţii ori craterul vreunui uriaş adormit nu se ştie cât timp. Java are 44 de vulcani din care vreo 30 activi, dar în zborul nostru nu ne-a întâmpinat niciun furios. Ba dimpotrivă, o ceaţă uşoară învăluia pământul acoperind vârfurile mai semeţe cu o cuvertură de nori parcă pentru a ne împrăştia temerile. În fine am ajuns aproape de destinaţia noastră şi avionul coboară până la o înălţime de unde se poate distinge şi omul, ca o furnică, pe pământ şi piloţii ne fac o surpriză făcând un ocol larg deasupra templului pentru care am venit la Jogakarta. Considerat ca una dintre cele 7 minuni ale lumii moderne, Borobudurul este unic în felul său şi de la acea înălţime se prezenta ca un boboc de floare de lotus gata să înflorească, care plutea pe apele unui lac, iar fuioare de ceaţă se împleteau pe ţărmuri nevăzute cu legendele şi întâmplările de pe vremea lui Budha.

Aterizăm cu bine pe aeroportul din Jogyakarta şi, întâmpinaţi de guvernatorul regiunii ne îmbarcăm într-o coloană de maşini pusă la dispoziţie de gazde şi ne îndreptăm cu viteză la primul obiectiv din program, vizitarea unei expoziţii de produse artizanale realizate de cei mai talentaţi meşteşugari din zonă.

Clădirea din Jogyakarta la care ne-am oprit era un pavilion expoziţional construit special pentru a servi industriei turismului, în care se etalau mici meseriaşi din toate domeniile şi din toate insulele Indoneziei, încât

traseul tuturor pavilioanelor însemna o trecere în revistă a artei meşteşugurilor din toată ţara. Pentru delegaţia română, care era condusă de primul ministru, gazdele au organizat un program special onorându-ne cu un tratament de oaspeţi şi nu de turişti. Cu toate acestea pavilionul nu a fost închis pentru turiştii obişnuiţi, în acea zi ei beneficiind de un tratament preferenţial alături de delegaţia noastră. Într-un spaţiu de la începutul muzeului era amenajată o mică sală de spectacole şi după ce ne-am aşezat am crezut că vom asista la un film de prezentare dar m-am înşelat. Într-un semiîntuneric atent studiat pe ecranul din faţa noastră începu un spectacol al umbrelor tipic indonezian, care se numeşte „wayang kulit”, şi redă cu ajutorul mişcării degetelor şi a unor marionete manipulate în faţa unei surse de lumină o întreagă lume, plină de acţiune, esenţială şi plină de învăţăminte pentru educaţia localnicilor. Primul spectacol „wayang kulit” s-a desfăşurat la curtea regelui Airlangga (1016 – 1045), regatul său fiind delimitat în Java de Est, iar succesul obţinut i-a deschis porţile şi altor regate din arhipelagul Indonezian. Actorul principal al acestui spectacol de umbre este „dalang”-ul, povestitorul care este un artist desăvârşit şi multiplu; el crează umbrele pe ecran care se mişcă după un scenariu dinainte stabilit şi tot el este conducătorul unei orchstre de patru xilofoane, mai are prin preajmă şi alte instrumente pe care le utilizează pe parcursul acţitunii, el este „povestitorul”, dar şi „actorii”, textul curgând în dificila limbă kawi, şi peste toate îndeplineşte şi funcţia de preot care are puterea de a înlătura influenţele malefice şi de a binecuvânta pe spectatori. Ca un corolar el este şi un filosof, pentru că prezintă prin lumea umbrelor adevărul moral de bază, acela conform căruia, oricât de grele ar fi încercările la care sunt supuşi oamenii şi oricât de ingrat le-ar fi destinul, întotdeauna binele învinge, iar răul este alungat.

După micul spectacol de teatru al umbrelor delegaţia noastră este condusă de-a lungul unui traseu în care întâlneai toate artele posibile. Un tânăr sculptor expunea o galerie impresionantă de splendide sculpturi reprezentând animale mitologice şi vicleni vârcolaci, desprinşi din miturile şi legendele locale, dar în acelaşi timp prelucra o bucată de mahon ce reprezenta un cap uman, foarte expresiv, într-o manieră uşor caricaturală ce-l puteai denumi „prostul satului”. În insulele indoneziene sculptura este atât de răspândită printre localnici încât a devenit un meşteşug practicat aproape de toată lumea, iar talentul l-a răspândit Dumnezeu fiecăruia odată cu sămânţa vieţii. În galeriile expoziţiilor, în târguri, la colţ de stradă, pe un ziar, găseşti lucrări din lemn de tek sau abanos comfigurând zeităţi mitologoce, reprezentări de oameni şi animale, inspirate din scene familiare ale vieţii cotidiene. Femei, fete, bătrâni, animale redate în linii simple ce amintesc de sculptura modernistă europeană, dar şi stiluri dintre cele mai neobişnuite de un autentic evident aduc în faţa ochilor compoziţii incredibile, dramatice, extrem de stilizate, demne de orice galerie pariziană.

Mergem mai departe şi fiind la doi metri de primul ministru observ fiecare gest şi aud ori ce explicaţie mai bine chiar decât alt membru al delegaţiei. Rostul meu acolo era tocmai acela de a imortaliza pe peliculă gesturile gazdelor, simboluri ale relaţiilor dintre cele două popoare.

În dreptul standului artiştilor argintari o frumoasă indoneziană oferă premierului român o mică statuetă executată din mahon şi argint ce reprezenta simbolul celui mai cunoscut mit al Asiei de sud-est, dar şi cel mai drag indonezienilor, Garūḍa. Ghidul insistă să ascultăm această legendă pentru că are o mare însemnătate pentru acest popor. Phra Kasayop, echivalentul lui Zeus din cultura greacă, avea două preferate din mulţimea de soţii şi ambele doreau să le îndeplinească câte o dorinţă. Nang

Katru, plină de orgolii şi doritoare de puteri supreme a dorit să dea naştere la o mie de şerpi. Nang Winta fiind mai orgolioasă a dorit să dea naştere numai la două fiinţe, dar mai puternuce decât toţi cei o mie de şerpi. Au trecut cei cinci sute de ani necesari incubaţiei mitologice şi au ieşit la lumină toţi cei o mie de şerpi, unul mai veninos decât celălalt, instrumente letale orgolioasei Nang Katru. Cea de-a doua favorită a marelui zeu depusese doar două ouă şi după expirarea timpului rămâneau inerte precum munţii unde clocea. Îngrijorată, Nang Winta a spart un ou din care a ieşit o fiinţă uriaşă doar cu jumătate de trup, dar supărată că nu a fost lăsată să se împlinească şi şi-a blestemat mama să devină sclava surorii ei. Această fiinţă neîmplinită dar aprigă a fost denumită Phra Arun (Zorile).

A mai durat cinci mii de ani până când din celălalt ou a ieşit la lumină o pasăre uriaşă, cu faţa albă şi cu pene de culoarea aurului. Aceasta era aşa de mare încât concura cu soarele. Imediat, ca în ori ce legendă, ea a trecut la eliberarea mamei ei care era ţinută prizonieră de şerpii veninoşi ai surorii Nang Katru. Numai că nu se putea lupta cu şerpii dacă nu se adăpa din apa vie, a lui Indra, care la rândul ei era păzită de nişte demoni. Atunci tatăl, zeul atotputernic, şi-a sfătuit fiica să mănânce ceva înainte de luptă şi anume un elefant şi o broască ţestoasă, ca să capete puteri şi să aibă sorţi de izbândă. Cu cele două animale în gheare pasărea s-a aşezat pe ramurile unui bayan, arborele de care atârna toate figurile panteonului mitic. Temându-se să nu le facă vreun rău, pasărea, în timp ce devora elefantul şi broasca ţestoasă, susţinea pe spatele său crengile copacului bătând din aripile sale uriaşe, iar personajele mitologice din acel copac au denumit-o Garūḍa, în traducere, „Purtătoarea grelei poveri”. Atât de mult a intrat Garūḍa în conştiinţa populaţiei indoneziene încât a devenit stema de pe drapelul naţional. Asemănătoare unui vultur, Garūḍa are o bandă albă la

picioare pe care scie „Bhineka Tunggal Ika” adică „Unitate în diversitate”, un motto din secolul al XV-lea al imperiului javanez care simbolizează unitatea poporului insular în ciuda diversităţii lui etnice şi culturale.

Am mai vizitat apoi standuri unde se realiza acea vestită ţesătură indoneziană, baticul, dintr-un bumbac tors în fire extrem de fine, obţinându-se o pânză catifelată, apoi pictată manual cu diverse instrumente specifice, dar şi în culori de un bun gust ce ar satisface şi pe cele mai năzuroase franţuzoaice. Aflăm că în insula Bali se execută materiale într-un proces atât de sofisticat încât este nevoie de ani pentru a termina un şal sau o eşarfă prelucrată manual. Cu o seară în urmă, în Jakarta, la reşedinţa unde am fost cazaţi, a fost oferită, de către gazde o seară indoneziană, drept pentru care fiecare am primit în cameră câte un pachet ce conţinea o cămaşă din batic, pictată manual cu motive florale tipice şi o invitaţie din partea preşedintelui Suharto de a participa la recepţie îmbrăcaţi în aceste cămăşi. Pe terasa unde a avut loc recepţia, gazdele şi musafirii erau îmbrăcaţi la fel, de nu ne mai recunoşteam unii pe alţii. Calitatea bumbacului din acea cămaşă făcea să nu simţim cele 38 de grade ale lunii iunie cu toate că soarele asfinţise de mult.

Am terminat de vizitat expoziţia cu regretul că nu am reuşit să văd totul, mai ales că fiecare activitate de acolo reprezenta un segment dintr-o cultură greu accesibilă europenilor şi de multe ori înţeleasă greşit. Din cele 13677 de insule, care, la un loc, formează Indonezia, 6.000 nu sunt locuite, dar puzderia de insule din arhipelag cu vegetaţia luxuriantă şi cu oamenii deosebiţi care formează „Brâul de smarald”, formează acea unitate în diversitate, deviza de pe drapelul naţional.

Neam urcat în maşini şi am plecat în forţă, cu sunete prelungi ale sirenelor de poliţie, pentru a elibera, cât se poate şoseaua de aglomeraţia de maşini şi de acele

triciclete cu cabină, tipice pentru Indonezia, un fel de ricşe, care aici se numeau betjak şi pot transporta una sau două persoane cu forţa pedalelor. Mii de asemenea vehicule mişună pe străzile marilor oraşe şi rareori auzi că sunt implicate în accidente. Nota personală o dau picturile de pe aceste betjakuri care sunt de o fantezie debordantă şi de o varietate de stiluri şi culori incredibile.

După 40 de km de mers printre orezării şi bivoli leneşi, îndrumaţi de ţărani cu pălării ţuguiate, luaţi de pe ilustrate sau albume despre paradis am ajuns la Borobudur, ţinta călătoriei noastre. În cinstea primului ministru al României s-a organizat o ceremonie de primire de către un grup impresionant de tinere femei îmbrăcate în saronguri tradiţionale, care au oferit ghirlande de flori la toţi membri delegaţiei, iar pe premier l-a invitat să treacă pe sub acolada de flori formată de o parte şi de alta a covorului roşu. Premierul era însoţit de soţia sa, o femeie neimplicată în politică, numai că aşa cum cer uzanţele interniţionale în anumite vizite oficiale prim-miniştrii sunt invitaţi şi cu soţiile. Cu toate că erau îmbrăcaţi destul de lejer temperatura de 40 de grade acţiona nemilos asupra lor, amândoi fiind puţin supraponderali. Invitaţi sub un acoperiş unde erau instalate scaune ca într-o sală de spectacol, musafirii au luat loc având în faţă a şaptea minune a lumii moderne şi în acelaşi timp cea mai grandioasă lucrare făcută de mâna omului în cinstea lui Budha, Borobudurul. În faţa spectatorilor se afla o mică estradă, de culoare roşie, care contrasta plăcut cu piatra templului ales ca fundalul natural, iar pe micuţa scenă apăru ca prin farmec un grup de dansatoare îmbrăcate în tradiţionalele saronguri, în culori pastelate, o simfonie de fluturi tropicali ce pot să-ţi oprească respiraţia. Lângă mica estradă, sub un acoperiş de frunze de palmier, protecţie necesară împotriva soarelui nemilos era o orchestră care folosea nişte instrumente nemaivăzute de

noi până acum. Ghida, de o frumuseţe şi gingăşie fără seamăn, ne explică, cu un glas de privighetoare că ce vom auzi va fi o orchestră gamelan compusă din gonguri de diferite forme şi mărimi, tobe, talgere, metalofoane şi alte instrument ce crează prin muzica lor specifică o atmosferă plină de vibraţie şi o stranie strălucire metalică. Dansul în Indonezia se învaţă de la cea mai fragedă vârstă prin imitare şi exprimă un anume limbaj „legong” sau „djanger”, niciodată o dansatoare nu va învăţa dansul în general, ca artă. El este ca şi acel joc al umbrelor un mijloc de exprimare într-un anume limbaj. În faţa Borobudurului echipa de dansatoare, fetiţe de până în doisprezece ani, au dansat „legong”, un dans ritual potrivit templului unde na aflam. Muzica, în schimb, era o gamă de sunete de percuţie pe care eu, europeanul, nu le-am înţeles nici ritmul şi nici linia melodică. Îmi aduc aminte de o personalitate din Indonezia invitată la Opera din Bucureşti, care după ce s-a expirat timpul de acordare a instrumentelor din fosa orchestrei s-a ridicat extrem de mulţumit dând din cap admirativ; „A fost foarte frumos”. Funcţionarii din ministerul de externe erau total nedumeriţi, cerându-şi scuze pentru timpul nepermis de mare folosit la acordarea instrumentelor dar l-au asigurat că opera va începe imediat. Oricât s-au străduit tenorii şi sopranele noastre nu au reuşit să-l emoţioneze pe musafir ca acel vacarm de la început. Ca în mai toate dansurile asiatice mişcarea mâinilor şi a degetelor au o importanţă deosebită, criteriul eleganţei şi calitatea gestului fiind subliniate de talentul şi de personalitatea fiecărei dansatoare. Spre deosebire de dansurile europene în dansurile javaneze salturile, ridicările, şi la perechi, atingerile trupurilor nu sunt permise.

După micul spectacol de balet asiatic frumoasa ghidă a invitat delegaţia română să viziteze templul, o construcţie de pe timpul dinastiei rajahilor Sailendra de la

începutul secolului al VIII-lea, ce s-a dorit a fi cel mai mare templu din lume închinat lui Budha.

Templul este construit sub forma unei stupe, o formă de clopot specifică budismului, dar care are două semnificaţii; privit în întreg templul din Borobudur se prrezintă ca o stupă deschisă, cu platforme, iar de cealaltă templul exprimă ideea unei lumi închise. Această semnificaţie am simţit-o în momentul în care am ajuns pe prima platformă, iar privirea ne era întotdeauna limitată de zidurile înalte pline de reliefuri ce pot fi privite numai de pe această terasă orientată astfel încât să nu poţi vedea altre părţi ale templului. Orice obiectiv aş fi folosit delegaţia română putea fi fotografiată ca lângă un perete plin de basoreliefuri şi atât. Acelaşi sentiment l-am avut chiar când am ajuns la platforma rotundă, de unde ai o privire mai amplă dar numai la acel nivel şi nu poţi vedea nici platformele de jos şi nici nivelul de sus. Toate aceste lucruri semnifică credinţa că Borobudurul este simbolul unui munte cosmic având drept acoperiş cerul, o lume specifică la care se poate ajunge prin căi izolate, cu etape separate. Desenul structural închis al muntelui exprimă conceptul unei lumi închise şi nu este pur şi simplu un motiv ornamental. Există un basoreliaf amplu care se cheamă Karmawibhangga şi din acest punct, de-a lungul terasei, relieful nu-ţi arată o întreagă poveste, după cum te-ai fi aşteptat, cu secvenţe dintr-o epopee sfântă, ci îţi repetă o parte a poveştii cu aceleaşi motive care exprimă lumea fiinţelor spirituale de genul corpurilor semidemonice împreună cu prietenele lor femeile, fiinţe paradiziace blânde şi frumoase. Basorelieful de pe pereţii primei alei ilustrează viaţa lui Budha, care este reprezentat sub forma unor animale; iepuri, maimuţe, iar povestea acţiunii a fost preluată din cartea sanscrită Jataka şi Awadana în 120 de cadre până la momentul când a început să predice religia budhistă. Cele mai multe

poveşti ilustrează folosirea unei puteri spirituale şi întâmplări neobişnuite din viaţa lui Budha. Începând de la platforma a V-a pereţii nu mai conţin basoreliefuri sau ornamente, iar de aici până în vârf stupa este rotundă. Scările de acces de la o terasă inferioară la una superioară sunt destul de abrupte iar eu alergam când la un grup unde era doamna, când la celălalt mai iute cu premierul în frunte încât în momentul final când am ajuns la clopotul de piatră din ultima platformă nu mai vedeam de oboseală. Temperatura şi efortul depus pentru a fi peste tot mi-a ridicat tensiunea şi nu mai vedeam nimic. În schimb am auzit foarte bine când premierul mi s-a adresat foarte clar: „Fă-ne te rog şi nouă o poză aici!”. Erau în dreptul clopotului principal, aşa că mi-am reglat sharful prin metoda oarbă, am fixat în acelaşi fel timpul şi diafragma şi am făcut mai multe fotografii în speranţa că una va fi bine încadrată. Au fost toate.

Templul a fost supus unor lucrări de restaurare succesive între 1905 – 1910 şi 1973 – 1983, ultima sub egida şi fondurile U.N.E.S.C.O. Borobudurul este unic, o combinaţie de zigurat şi stupa indiană, formă comună în arhitectura indiană, iar reliefurile care pornesc de la bază şi se opresc la terasa a IV-a incită privirea şi instruiesc pe cei care doresc să afle din misterele budhismului. Pe laturile teraselor sunt 72 de clopote de piatră sub care tronează tot atâtea statui ale lui Budha în mărime naturală.

Am coborât calm, revenindu-mi în timp ce părăseam terasele misterioase, şi mă gândeam serios dacă nu cumva Budha, pentru că îi dezlegam tainele cere câteodată şi jertfe umane. În maşină, în drum spre aeroport mi-am revenit complet, iar de la fereastra avionului am încercat să fotografiez din nou bobocul de lotus ce pluteşte pe apele nevăzute ale lacului, cu fuioare de ceaţă ce se împletesc pe ţărmuri nevăzute în legende şi mituri despre Budha. * * *

Capitolul 11

Tunis

Tunisul este una dintre cele mai frumoase capitale mediteraneene. Închipuiţi-vă mai multe staţiuni litorale, cu hoteluri dintre cele mai luxoase şi vile cu plaje particulare, în care viaţa e o dulce vacanţă continuă, iar grija zilei de mâine este asigurată pe bază de semnătură. Populaţia din acele staţiuni există numai ca tu să te simţi bine, să te servească şi să-ţi aducă la nas totul, grija ta este doar să respiri. Cel puţin aşa mi s-a părut în cele trei zile cât am stat în Tunis. Primul ministru era cazat la Palatul” Dar-Essaada”, un splendid complex situat pe ţărmul Mării Mediterane care ocupa o mică peninsulă în „staţiunea” Marsa. Eu locuiam într-un hotel din altă „staţiune” aşa că majoritatea timpului mi l-am petrecut păzind maşina oficială şi o mică terasă a reşedinţei premierului aşteptând evenimentele notate pe ore şi pe minute într-un program primit chiar de la aeroport. Vizita delegaţiei României în Tunisia s-a desfăşurat în limitele unui protocol obişnuit cuprinzând întâlniri la nivel înalt între cei doi premieri, primirea la preşedintele republicii, depunerea unei coroane de flori şi vizitarea unui muzeu, o rafinărie, un şantier şi altele. După fiecare „ieşire în oraş” ne reîntorceam la Dar – Essaada” mai încântaţi de ţara gazdă şi ne răcoream la umbra unor superbi palmieri de la intrare sau pe mica terasă de unde se vedea marea. A doua zi, după amiază, îl văd pe premier că se urcă singur în maşina oficială şi pleacă fără să fie însoţit nici măcar de garda sa de corp.

— Unde se duce? întreb eu gata să-mi înhaţ geanta cu aparate şi să mă arunc în maşina ce mă aştepta la poartă.

— Stai cuminte! Nu-i de tine! Aud o voce din grup.

Nu vezi că merge absolut singur?

— Şi unde se duce?

— Are întâlnire cu Arafat.

Când am auzit pronunţat numele liderului palestinian am lăsat geanta cu aparate din mână şi m-am aşezat pe un scaun. Toate deplasările lui erau secrete şi imprevizibile. Cu toate că era extrem de bine păzit regulile jocului cereau totală discreţie.

Prima mea întâlnire cu Arafat a fost la Consiliul de Stat, unde l-a primit Ceauşescu, fiind un musafir special căruia dorea să-i dea o importanţă deosebită ca oricărui şef de stat. Când l-am văzut prima dată în combinezon kachi, cu băsmăluţa pe cap şi cu pistolul la cingătoare am avut un şoc. Făceam fotografii la tot felul de personalităţi pe care le primea şeful statului român, dar niciuna nu venise înarmată. Arafat avea în schimb un Colţ, prins într-un suport de curea de mai mare dragu. Îl priveam şi doream să mi-l imaginez sportiv şi nu reuşeam. Mic de statură şi rotofei nu arăta deloc să fie genul „sportiv" şi totuşi... Cu ceva timp în urmă venise la sfat de taină cu Ceauşescu în acelaşi stil de discreţie absolută. Chiar dacă nu erau date publicităţii toate întâlnirile şefului statului, toate se filmau şi se fotografiau pentru arhivă.

La acea întâlnire a fost trimis Radu Cristescu, un fotoreporter mai în vârstă, cu mai mult credit profesional. După o oră şi jumătate de convorbiri se deschide uşa şi Arafat iese din salon însoţit de Ceauşescu. Pornesc aparatele de filmat ale televiziunii, se fac câteva fotografii, numai că cei doi pornesc pe scări, la vale, Ceauşescu dorind să-l conducă până afară, la maşină, gest pe care nu-l făcea cu oricine. Echipa de imagine, buluc înaintea lor să ocupe poziţie pentru momentele cerute de presă; strângerea de mână şi îmbrăţişarea. Odată ajunşi afară cameramanii şi fotoreporterii se împart două grupuri, de o parte şi de alta a uşii şi în momentul în care cei doi au ieşit

încep să filmeze şi să fotografieze. Şi n-apucă Arafat să-i strângă mâna lui Ceauşescu că se auzi o pocnitură puternică şi toată lumea încremeneşte, Arafat se aruncă pe burtă, iar nea Radu rămâne ca o stană de piatră învăluit într-un nor negru de fum. Primul care şi-a revenit din emoţie a fost Ceauşescu care se repezi la Arafat şi-l ridică de pe jos şi cu un zâmbet năuc şi oarecum enervat îl întrebă pe nea Radu:

— Ce s-a întâmplat dragă, ţi-a explodat blitzul?

Nea Radu înţepenit de spaimă nu putea articula niciun cuvânt. Un ofiţer de securitate l-a luat de acolo, iar şeful protocolului îi peria hainele lui Arafat. Totul s-a încheiat cu îmbrăţişarea aşteptată şi cu scuze din partea ambelor părţi. Nea Radu a dat luni de zile „extemporale" la securitate pentru a limpezi lucrurile, dacă blitz-ul se defectase pur şi simplu, sau era „aranjat" să explodeze.

Acesta era motivul pentru care îl priveam pe liderul OEP cu groază. După acea întâmplare venea de câte două sau trei ori pe an, gurile rele spuneau că ori după arme, ori după bani. Ce ştiu foarte exact este faptul că în momentul ce se anunţa sosire lui în ţară se făcea o echipă de presă cu redactori, cameramani şi fotoreporteri, anunţată la toate nivelele de pază şi nu ne mai mişcam de la Agerpres până la momentul deplasării la Otopeni, moment ce putea fi 2 – 3 dimineaţa. De multe ori acolo îl găseam pe Ştefan Andrei, ministru de externe, care nici el nu ştia, foarte exact, ora sosirii şi stătea cu noi la taclale sau dormea pe o canapea într-o cameră de la etaj, până ateriza avionul oaspetelui. Pe terasa palatului „Dar – Essada" din Tunis am aflat istoria zbuciumată a poporului palestinian povestită succint de ataşatul de presă specialist în problemele Orientului mijlociu. „Cu toate că pământul Palestinei nu este cel mai fertil, iar în subsol nu s-au găsit nici Minele lui Solomon şi nici alte bogăţii, de când au apărut primii locuitori – canaaniţii – acum cinci mii de ani în urmă,

vrajba şi războaiele şi-au pus amprenta pe acest loc. Cu aproape 1200 de ani înainte de Christos, potrivit relatărilor biblice, israeliţii sosesc şi ei pe acest pământ, în partea răsăriteană a „ţării lui Canaan”, după exodul lor din Egipt. Le trebuie aproape două veacuri pentru a se răspândi treptat în noul teritoriu. În acest timp îşi fac apariţia în „ţara lui Canaan” filistenii care dintr-un popor de triburi nomade ajung să se stabilească în aceste ţinuturi şi timp de şapte secole vor controla coasta răsăriteană şi sudul teritoriului. De atunci Palestina şi-a câştigat denumirea, palestinienii fiind descendenţii direcţi ai canaaniţilor cât şi ai filistenilor. La anul 1.000 î.Hr., David, ginerele lui Saul, primul rege al israieliţilor cucereşte Ierusalimul, uneşte cele douăsprezece triburi într-un regat şi prin stabilirea unui sistem de alianţe cu ţările vecine îşi consolidează autoritatea şi statul nou creat fiindu-i recunoscute frontierele de la Egipt şi Marea Roşie şi până pe malurile Eufratului. David aduce regatul la apogeul strălucirii sale prin tratate cu regii vecini, tratate consfinţite prin căsătorii politice, şi a făcut din ţara sa o egală a marilor puteri din regiune.

I-a urmat pe tron fiul său Solomon care a dezvoltat comerţul şi a asigurat progresul economic, creând condiţii prielnice pentru exploatarea minelor de cupru din ţara sa. Totodată el a întărit oraşele de importanţă strategică şi economică şi a creat unele noi. Încununarea operei sale a fost construirea Palatului Regal şi a templului din Ierusalim, loc de găzduire a Chivotului Legilor moştenire sfântă din vremea lui Moise. Sfârşitul domniei lui Solomon a fost marcat de nemulţumirea tot mai accentuată a poporului, care fusese silit să plătească impozite grele pentru a-i finanţa ambiţiile. La moartea regelui Solomon o revoltă a provocat sciziunea triburilor din nord şi divizarea ţării în două regate: cel din nord, Israelul şi cel din sud Iudeea.

Expansiunea imperiilor asirian şi babilonian a supus dominaţiei lor mai întâi, la nord, regatul lui Israel şi apoi al Iudeei, la sud. Regatul Israelului a fost distrus de asirieni în anul 722 î.Hr., iar locuitorii lui au fost duşi în exil şi daţi uitării. După o sută şi ceva de ani, Babilonul îşi asigură stăpânirea asupra regatului Iudeei, distrugând Templul în anul 586 î.Hr. Şi deportând cea mai mare parte a populaţiei. Exilul în Babilon a marcat începutul Diasporei evreieşti. În anul 1 se naşte, la Bethleem, Iisus Christos şi odată cu el – creştinismul, una din cele mai importante religii din lume. Bethleemul, Nazaretul şi Galileea, zonele unde avea să trăiască Iisus, şi Ierusalimul, oraşul pe colinele căruia Iisus avea să fie crucificat şi înmormântat, vor deveni locurile cele mai sfinte, iar Palestina va fi, de-acum încolo, Ţara Sfântă a Creştinătăţii.

În anul 6.A.D. Iudeea este plasată sub nemijlocita dominaţie romană, iar când jugul devine nemilos şi insuportabil, izbucneşte prima revoltă populară în vremea ultimilor zile de domnie a lui Nero. Revolta se va sfârşi cu distrugerea totală a Ierusalimului şi cu înfrângerea ultemei fortăreţe a evreilor de la Massada în anul 73.

Distrugerea Ierusalimului şi a Templului de către Titus, comandantul fortrelor romane, constituie o lovitură grea dată poporului evreu. Aproape de un milion de evrei au pierit în timpul asediului Ierusalimului şi zeci de mii au fost duşi în robie. În anul 132 A.D. Şimon Bar Kohba recucereşte, pentru scurt timp, Ierusalimul şi Iudeea dar după trei ani de lupte grele romanii recuceresc totul şi *„rad de pe faţa pământultui Ierusalimul, iar solul este arat cu un plug de lemn tras de un bou”*.

Către sfârşitul secolului al IV-lea, ca urmare a convertirii împăratului Constantin la creştinism, Palestina devine predominant creştină. Au fost construite biserici în Locurile Sfinte creştine de la Ierusalim, Bethleem şi din Galileea şi s-au fondat mănăstiri diferite în diferite zone

ale ţării. La patru ani de la moartea lui Mahomed Palestina cunoaşte cucerirea arabă, iar administraţia ţării va fi înfăptuită de către califii din Damasc, apoi de către cei din Bagdad şi din Egipt. Arabii consimt ca evreii să se întoarcă la Ierusalim şi să trăiască în comunităţi ce vor plăti taxe de „protecţie”. Până în anul 1099, an ce marchează prima cucerire de către cruciaţi a Ţării Sfinte în folosul creştinătăţii la îndemnul papei Urban II. La 15 iulie, după un asediu de cinci săptămâni, cruciaţii pătrund în Ierusalim sărbătorind evenimentul prin masacrarea a 70.000 de evrei şi musulmani. În anul 1187 cruciaţii sunt înfrânţi de Saladin Kurdul care eliberează Ierusalimul şi redă drepturile evreilor de a reveni în Oraşul Sfânt. Chiar dacă cruciaţii reiau stăpânirea, după moartea lui Saladin, asupra unei mari părţi de ţară, prezenţa lor este limitată la o reţea de castele fortificate. În 1291 Palestina este cucerită de mameluci, o castă musulmană ajunsă la putere în Egipt, care pune capăt pentru totdeauna dominaţiei cruciate. Sub mameluci, Palestina nu mai este decât o provincie înapoiată, guvernată de la Damasc.

Începând cu 1517 Palestina devine parte a Imperiului Otoman, iar turcii musulmani o „deschid” imigraţiei evreieşti. Noii veniţi se vor instala la Ierusalim şi mai ales la Ţfat unde, spre mijlocul secolului al XVI-lea populaţia evreiască se ridică la peste 10.000 de suflete, aceasta devenind cea mai numeroasă comunitete evreiască din Palestina. Ca urmare a progromurilor din Rusia două mari valuri sosesc din Europa Răsăriteană către sfârşitul veacului XIX şi începutul celui de-al XX-lea. În anul 1897 are loc la Basel (Elveţia) primul Congres Sionist la care iniţiatorul acestuia Theodor Herzl va afirma; „La Basel, eu am fondat statul evreiesc”. Programul mişcării sioniste cuprinde elemente ideologice şi practice care urmăreau să promoveze şi să faciliteze întoarcerea evreilor în Ţara lui Israel; totodată, aceste obiective vizau restaurarea socială,

culturală, economică a vieţii naţionale evreieşti, precum şi obţinerea unui cămin recunoscut pe plan internaţional. Anul 1911 marchează cererea deputaţilor arabi din Ierusalim, Beirut şi Damasc, în parlamentul otoman, de promovare a unei legislaţii împotriva imigraţiei în masă spre Palestina, iniţiată de sionişti. Pe 16 mai 1916 guvernele britanic şi francez semnează Acordul secret Sykes – Picot, document prin care teritoriile arabe nelocuite din fostul Imperiu Otoman se împart în două zone: franceză şi britanică, iar arabii susţin că Londra şi Parisul urmăresc inclusiv internaţionalizarea Palestinei. La 5 iunie din acelaşi an Sharif Hussein bin Ali of Hefaz proclamă independenţa arabă de sub otomani, iar emirul Feisal, al treilea fiu al lui Sharif Hussein, va deveni rege al Siriei şi Irakului. Trei ani mai târziu Feisal este ales rege al unui stat ce includea Palestina, Libanul, Transiordania şi Siria. Va domni doar un an, de la Damasc. Bazându-se pe acordul Sykes-Picot, francezii îl debarcă, impunându-şi stăpânirea asupra Libanului şi Siriei în iulie 1922 Liga naţiunilor acordă Marii Britanii un Mandat asupra Palestinei, recunoscând „legătura istorică dintre poporul evreu şi Palestina" şi recomandând, în consecinţă, Marii Britanii să acţioneze pentru stabilitate în Palestina a unui Cămin naţional evreiesc. Ministrul britanic pentru colonii, Winston Chiurchill, se pronunţă pentru crearea acestui Cămin, dar nu în întreaga Palestină, excluzând Transiordania din mai vechea Declaraţie Bolfour. Această Declaraţie este primul document oficial dat de un secretar de stat al Foreign Ofice, la 2 noiembrie 1917, dată la care armata britanică cucerea ultimele redute turceşti şi intra victorioasă în Ierusalim. „Guvernul Majestăţii Sale – spunea textul „Declaraţiei" – priveşte favorabil stabilirea în Palestina a unui cămin naţional pentru poporul evreu şi va depune toate eforturile pentru a înlesni realizarea acestui obiectiv, înţelegându-se totodată că prin aceasta nu se vor

aduce prejudicii drepturilor civile şi religioase ale colectivităţilor neevreieşti existente în Palestina, nici drepturilor şi statutului politic de care se bucură evrei în oricare altă ţară”. Poate că poporul biblic avea tot dreptul să pretindă un teritoriu pentru crearea unui stat, dar trebuie menţionat că la data când Liga Naţiunilor acordă Marii Britanii un Mandat asupra Palestinei şi pe această bază începe un exod de evrei, în special europeni, către locurile sfinte, pe teritoriul viitoarei Palestine trăiau doar 9% evrei, restul de 91% fiind arabi. Numai 2, 5 % din suprafaţa viitorului stat era deţinut de evrei, iar în anul 1947 cu toate că procentajul evreiesc creşte la 32% suprafaţa aflată în proprietate evreiască ajunge doar la 6%. În martie – aprilie când Marea Britanie anunţă retragerea armatei de pe teritoriul viitorului stat evreiesc, Haganah, armata evreiescă, organizată clandastin încă din 1936, începe ocuparea teritoriului palestinian. La 14 mai 1948 a fost proclamat statul Israel cu capitala la Tel-Aviv, iar dr. Weizman a fost ales primul preşedinte provizoriu având un prim-ministru în persoana lui David Ben Gurion. O.N.U. hotărâse un plan de partajare care nemulţumise pe arabi; 56% din teritoriu revenea statului evreu, iar 43% arabilor, o suprafaţă reprezentând O, 65 % fiind alocată spre administrare Naţiunilor Unite care cuprindea şi Ierusalimul, oraş internaţionalizat. Cu mai puţin de 24 de ore după proclamare armatele regulate ale Egiptului, Iordaniei, Libanului, Siriei şi Irakului – ţări membre a Ligii Arabe – invadează teritoriul noului stat, nemulţumite de planul de partajare, hotărâte să sprijine populaţia în a-şi decide soarta prin referendum.

Acesta a fost începutul unei serii de războaie şi incidente armate desfăşurate pe parcursul unei jumătăţi de veac. După acest prim război au apărut primii 725.000 de refugiaţi palestinieni cifră ce se va mări cu trecerea timpului, ajungând la aproape două milioane în anul 2000.

După semnarea armistiţiului din 1949 între israieleni şi ţările arabe omenirea a sperat într-o revenire a refugiaţilor pe locurile natale. Numai că ce era un refugiu ocazional s-a transformat într-un exod permanent, palestinienii fiind nevoiţi să trăiască în condiţii precare, pe teritoriul unor ţări arabe suprapopulate, confruntaţi cu lipsuri elementare generate de gradul redus de dezvoltare economică a acelor ţări, în acea perioadă. La 27 mai 1964 a fost înfiinţată Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei printr-o decizie a Ligii Arabe, în urma întrunirii de la Ierusalim a 422 de reprezentanţi palestineni sub conducerea lui Ahmad Shugeiri. Comitetul Executiv, instanţa supremă de decizie a OEP, compus din 12 membri aleşi de Consiliul Naţional Palestinian, a fost recunoscut de Adunarea Generală a ONU drept reprezentant legitim al poporului palestinian şi pe 14 octombrie 1974 câştigă statutul de observator.

Începând din anul 1969, preşedinte al Comitetului Executiv al OEP a devenit Yaser Arafat, de profesie inginer, personalitate politică al orgânizaţiei AI Fatah. Sediul Central al OEP a fost iniţial la Beirut, până la izbucnirea războiului dintre Liban şi Israel în 1982, când a fost mutat în Tunis. România a fost prima ţară care a recunoscut OEP ca reprezentant unic şi legitim al poporului palestinian, iar la Bucureşti s-a deschis prima reprezentanţă oficială a OEP de pe continentul european. Tot România a fost prima ţară din lume care a pus bazele realizării unei păci juste în Orientul Mijlociu. Astfel că la 6 noiembrie 1986 la Hotel Forum din Costineşti are loc prima întâlnire dintre delegaţia OEP şi delegaţia Comitetului pentru dialog israeliano – palestinian în pofida unei puternice opoziţii a majorităţii evreieşti din Kneset”. Aceasta a fost scurta istorie a ataşatului de presă care mi-a limpezit, oarecum, motivaţiile încrâncenatei lupte din Orientul mijlociu din cele mai vechi timpuri şi până în zilele noastre, fără a avea o speranţă că se vor încheia vreodată. În privinţa iniţiativei

României de a aduce la masa negocierilor primii reprezentanţi ai popoarelor în conflict cunosc bine problema pentru că am fost acolo. Era o zi cu cer acoperit, chiar cu rafale de ploaie mocănească ce anunţau sfârşitul toamnei şi apropierea cu paşi repezi de iarnă. Când am primit sarcina să merg la Costineşti să „surprind pe peliculă” prima întâlnire dintre OEP şi reprezentanţii autorizaţi ai Israelului, împreună cu un coleg de la Ştiri, gândul îmi zbura numai la vremea urâtă şi la regretul că voi găsi un Costineşti pustiu fără tinerii ce dădeau strălucire, în timpul verii, acestei staţiuni. Chiar de la intersecţia drumului Mangaliei cu şoseaua ce ducea spre staţiune am fost luaţi în primire de primul echipaj de miliţie, care ne-a verificat legalitatea documentelor personale şi a maşinii. Apoi, la intrarea în Costineşti, am fost opriţi de de al doilea echipaj pentru un control, mai amănunţit al maşinii, ca la Hotel Forum să fie instalată o brigadă anti-tero, care făcea fiecărui nou sosit un control ca la aeroport. După ce mi-am dus bagajele în cameră am coborât să văd sala une avea să fie întâlnirea istorică şi, mai ales, să văd ce fel de ziarişti sosesc. Şi au sosit chiar în număr impresionant de la marile agenţii de presă ca: Asociated Press, France Press, European Press Agency, UPI, TASS şi altele, dar şi de la televiziuni cu prestigiu gen BBC, CBC, NBC etc. Echipele de imagine se duceau imediat în sala unde trebuia să aibă loc întâlnirea şi îşi instalau trepiedele, în ţarcul marcat cu cordoane roşii, sperând într-un loc cât mai bun. Îi observam pe cei care montau camerele de filmat şi camerele video – o noutate pe atunci – cum comunicau cu partenerii de lucru în limba maternă, ţarcul devenind pentru o zi un nou Turn Babel, italiana amestecându-se cu engleza, germana acoperind spaniola şi peste toate câte o strigare românească de genul: „Gicule mai adu un trepied că deocheaţii ăştia ne ocupă locurile”.

Veni şi ora stabilită pentru întâlnire şi în locul rezervat presei de imagine erau vreo 12 cameramani (camerele video erau o noutate la acea vreme) şi operatori TV şi cam tot atâţia fotoreporteri, iar presa scrisă ocupa toate scaunele disponibile. Primul veni reprezentantul Israelului, ministru comerţului de la acea vreme şi începu prin a ne comunica ştirea bombă precum că nu toţi membri Cabinetului israelian erau de acord cu această întâlnire şi odată întors acasă îl va aştepta o demitere, dar oricum merită sacrificiul pentru iniţierea procesului de pace între arabii palestinieni şi locuitorii Israelului. Lăsându-se aşteptată veni şi reprezentanta palestinienilor, doamna Anana Shahrui, care recunoscu, cu un zâmbet forţat, că nici palestinienii nu erau toţi de acord cu iniţierea acestui prim pas în calea păcii. Existau destule facţiuni din OEP care preferau mitraliera în locul dialogului. După declaraţiile oficiale ale celor doi au urmat întrebările care au constituit o surpriză cel puţin pentru români; marea majoritate a ziariştilor, fie că erau din presa scrisă, fie din audio vizuală, vorbeau în idiş cu nonşalanţa cu care vorbeau engleza, fiecare reprezentând câte un cotidian, televiziune sau agenţie de presă din ţări diferite. După prima conferinţă de presă care a durat cel puţin o oră, toată lumea se răspândi care – neotro. Spre seară, după ce trimisesem filmul la Bucureşti, mă duc la barul hotelului, să beau ceva şi nu mică mi-a fost surpriza când am dat peste majoritatea ziariştilor. Că stăteau acolo era firesc, dar să-l auzi pe american cum îl ia la zor pe barman că nu ştie să facă un Alexander II, iar suedezul să-l lămurească că „aici se bea numai votca, n-ai înţeles?” şi tot dialogul în cea mai pură limbă română. După câteva momente de uluială îl aud pe colegul meu că-mi şopteşte la ureche:

— Nu sta cu figura asta de tembel din naştere pentru că răspunsul e simplu. Majoritatea sunt români, sau fii de

români care vorbesc limba ţării de adopţie, dar fiind evrei cunosc şi idiş. Ce-i aşa greu de înţeles?

De la Costineşti am plecat a doua zi cu sentimentul că am participat la un eveniment istoric. Numai că ţările care făceau cărţile politicii la acea vreme, mai ales americanii, n-au suportat ca un stat atât de mic şi cu o conducere comunistă să fie iniţiatorul unui proces la care ele erau doar martori. Aşa că au preluat frâiele, cu permisiunea israeliană, fără să menţioneze niciodată că la Costineşti, în România lui Ceauşescu s-a făcut primul pas în procesul de făurire a păcii în Orientul Mijlociu.

Dar eram în Tunis, la „Dar – Essada”, reşedinţă pentru oaspeţi străini şi programul premierului român era foarte bogat în întâlniri şi vizite oficiale cu diverse personalităţi. Protocolul tunisian era de o astfel de ţinută, încât, maniera de adresare sau gesturile făcute de personalităţile române erau trecute într-o simbolistică specială, ori dirijate spre un limbaj pregătitor ce însoţeşte, dintotdeauna, traseul excursiv printr-o istorie specială. Îl cunoşteam de acasă.

A doua zi de dimineaţă domnul Slaheddine Baly, Ministrul Apărării Naţionale soseşte la palatul” Dar – Essaada” şi după o ceaşcă de ceai tare, băut în compania premierului român, invită întreaga delegaţie să viziteze Muzeul „9 Aprilie” şi celula în 37 de la închisoarea Kasbah. În drum spre Muzeu am văzut, la o intersecţie, statuia uriaşă, din bronz, a unui personaj reprezentat într-o ţinută ce exprima măreţia.

— Cine este? l-am întrebat pe ataşatul cultural, cel cu care împărţeam maşina.

— Preşedintele Tunisiei Habib Bourghuiba îmi răspunse ataşatul privind visător pe fereastră.

Aş fi vrut să-i replic că cei vii nu-şi fac chipuri cioplite, dar nu cunoşteam deloc istoria şi mai ales personalitatea preşedintelui Tunisiei aşa că am tăcut

privind admirativ sculptura turnată în bronz nemuritor. Din centrul Tunisului porneşte marele bulevard Bourguiba care se opreşte în palatul Bardo, unul dintre cele mai mari muzee din lumea arabă şi unic în lume pentru colecţia impresionantă de mozaicuri romane. Plasat într-o mare grădină de palmieri, departe de iureşul traficului, Palatul Bardo construit de beiul Mohammed între anii 1854 – 1859, adăposteşte într-o aripă sediul Adunării Naţionale – Parlamentul Tunisiei –, iar în celelalte aripi, totalizând peste 50 de camere, Muzeul Nţional Bardo, bancă de nădejde a trecutului tumultuos din perioada feniciană apoi cartagineză, romană, bizantină, arabă şi câte or mai fi până în zilele noastre.

Muzeul, ca ori ce mare lăcaş de acest gen, avea însemnele trecutului scoase în evidenţă încă de la intrare, blazoane ale gloriei apuse. Coloane, capitelii şi dantele maure din piatră anunţa o întâlnire cu istoria aşa cum scria, negru pe alb, în programul ce-l ţineam în mână. Recapitularea faptelor pline de glorie a cartaginezilor în războaiele purtate cu tot felul de invadatori şi apoi evocarea celui care a fost Hanibal în istorie nu poate decât să-ţi înnobileze sufletul şi să fii fericit că ai călcat pe acele locuri.

De la Bardo am pornit în trombă la vechea moschee Kasbah pentru a vedea o singură încăpere, o hrubă în care nu pătrundea lumina soarelui şi care a fost Celula 37, pentru prizonierul Habib Bourguiba. În anul 1933 Habib Bourguiba pune bazele Noului Destul, un partid politic modern, liberal şi antimonarhic, formaţiune ce deranja Puterea, dar şi Franţa prin simplu fapt că exista şi promova idei neconforme unei colonii. Într-o sâmbătă de 9 aprilie a anului 1938 o răscoală cu particularităţi violente a izbucnit în cartierele populare ale Tunisului. Imediat armata a intervenit şi cu o cruzime fără precedent a început să mitralieze muţimea ce reclama doar drepturi

democratice. Deci mulţimea neînarmată cerea alegeri libere şi democratice şi constituirea unui Parlament care să guverneze prin legi făurite în mod democratic o Tunisie ce se dorea modernă. Represiunea a durat 6 ore. Cifrele oficiale ale Statului de la acea vreme au anunţat 22 de morţi şi 150 de răniţi; Noul Destul vorbea de 122 de morţi şi de 86 de răniţi şi de 2 – 3.000 de arestaţi. După reprimarea răscoalei s-a instituit un tribunal militar special care a dizolvat partidul Noul Destul condus de Habub Bourguiba, iar el împreună cu 18 colaboratori au fost condamnaţi pentru complot împotriva siguranţei Statului, iar temporar, şeful partidului a fost închis în celula 37, o văgăună umedă şi fără lumină din curtea Moscheei Kasbah. După abolirea monarhiei în 1957, 9 aprilie devine pentru tunisieni o mare aniversare a Republicii tunisiene. Tot în 1957 Habib Bourguiba este ales, în mod democratic, primul preşedinte a Tunisiei moderne.

Alaiul de maşini oficiale pătrunde la un moment dat în curtea pavată cu marmoră a Palatului Cartagina, sediul Preşedenţiei, locul în care din 1959 Habib Bourguiba este preşedinte al Tunisiei, patriarh al democraţiei într-o lume arabă.

După controalele de rigoare sunt condus într-un salon, iar un domn din serviciul Protocolului mă roagă, prin ataşatul cultural, să nu fac prea multe fotografii şi în general să fiu foarte scurt în ceea ce priveşte prezenţa mea la primire. Primul ministru urma să fie primit de Habib Bourguiba, iar eu urma să consemnez evenimentul; nimic neobişnuit decât grija lor de a nu deranja prea mult. Devenea chiar suspectă această grijă dacă se avea în vedere faptul că trebuia să fac fotografii şi la momentul în care preşedintele Tunisiei era decorat de premierul român cu cea mai înaltă distincţie din ţara noastră. Am intrat în salonul de primire odată cu premierul. Eu am fost condus imediat într-un loc lateral unde era amenajat un ţarc şi de

unde puteam fotografia tot, mă despărţeau doar doi metri de Preşedinte. Un bătrân slab, măsliniu, cu o privire pierdută, susţinut de un consilier de subţiori pentru a putea sta în picioare. Vorbele ce trebuiau rostite ca bun venit i le spunea în ureche, destul de tare, cel care îl susţinea. Atunci am realizat şi de ce premierul îl decorează. În protocolul internaţional un prim-ministru nu poate vizita oficial o ţară fără a fi primit de preşedintele ei. Ori, chiar dacă momentul primirii exista, dialogul ar fi lipsit cu desăvârşire dat fiind starea sănătăţii preşedintelui şi atunci s-a inventat conferirea acestei medalii. Am făcut câteva fotografii, cât mai atent să nu surprind poziţia penibilă în care era preşedintele după care am renunţat. Făcusem fotografia oficială când cele două personalităţi îşi dau mâna după care nu a mai fost nimic. Un timp mort, cu o bâlbâială penibilă, la care nu aş fi vrut să asist. Habib Bourguiba era omul care a făcut Revoluţia tunisiană, a instaurat democraţia într-o ţară care a cunoscut multe umilinţe, iar poporul îl venera pur şi simplu. Oare de ce trebuia să-i fie pătată imaginea de dorinţa unor apropiaţi de a arăta lumii o epavă. Îmi era milă de bătrân pentru că eroii nu au slăbiciuni bătrâneşti şi chiar dacă au nu trebuie să fie arătate, iar statuile nu pot sfârşi decât în picioare.

Am ieşit din salonul de primire odată cu premierul care era la fel de emoţionat ca şi mine, poate cu conştiinţa împăcată că a decorat un mit.

A doua zi am vizitat Bizerta, port strategic la Marea Mediterană care până în toamna anului 1963 a avut statut de bază militară străină, iar acum era un oraş industrial de cea mai mare însemnătate pentru Tunisia. Apreciat încă de pe vremea prinţilor hafsizi care au construit palate şi grădini paradiziace, apoi reşedinţă a maurilor fugiţi din fosta Spanie arabă, oraşul Bizerta devine ţinta cuceririi când a francezilor, când a veneţienilor, ca apoi să fie ocupat de hitlerişti în cel de la doilea război mondial,

punct de plecare a panzarelor lui Romell, şi devenit apoi bază americană după 7 mai 1943. Douăzeci de ani mai târziu va reveni Tunisiei alipindu-se în mod firesc Ţării. În mijlocul oraşului trona maiestuos o statuie pe lângă care am trecut în tăcere ştiind acum că aceasta-i răsplata unui popor către Eroul său.

* * *

Capitolul 12

PRAGA

În primăvara lui 97 l-am însoţit pe domnul Emil Constantinescu în vizita oficială pe care a făcut-o la Praga. Plecarea de la Otopeni s-a făcut dimineaţa devreme, în nota obişnuitului şi în afara controlului mai serios al bagajelor n-am remarcat decât consistenţa în miniştri şi consilieri ai echipei prezidenţiale. Mă gândeam că poate reuşita reformei cehe va fi un subiect de inspiraţie pentru oamenii politici ce-l însoţeau pe preşedinte.

Odată ajunşi la Praga am fost surprins de simplitatea protocolului primirii oficiale a şefului statului român. Václav Havel l-a aşteptat pe Emil Constantinescu în curtea principală a Castelului Praghez, o îmbrăţişare caldă, după care o fanfară a intonat cele două imnuri, iar o gardă militară a prezentat onorul. Atât. Simplificarea protocolului avea o motivaţie în boala grea de care suferea Havel şi operaţia de curând făcută. În schimb, cehii, au avut grijă ca ziariştii, în special presa de imagine, să ajungă la timp într-un ţarc de unde se vedea bine desfăşurarea ceremoniei. Apoi am fost conduşi într-un salon al Palatului unde a avut loc întâlnirea oficială dintre Havel, Constantinescu şi doamna Havlova. Soţia preşedintelui ceh era acolo, cred, pentru a scurta timpul întâlnirii, pentru ea Havel era un veşnic convalescent. Presa de imagine nu a stat decât un minut şi am fost

invitaţi afară.

De la têt-a-têt am fost dirijaţi spre Salonul Oglinzilor, locul de desfăşurare a convorbirilor oficiale dintre cele două delegaţii. Imediat au venit şi cei doi preşedinţi şi am reuşit să fac câteva fotografii bune în care nota dominantă era atmosfera degajată a celor două delegaţii. După o oră de convorbiri cei doi preşedinţi au susţinut o conferinţă de presă în Camera pentru Societate a Palatului Praghez. Îl priveam pe Havel şi dincolo de eleganţa vorbelor unui intelectual subţire doream să mi-l imaginez ca în 25 noiembrie 1989 când alături de Alexander Dubček vorbea mulţimii adunată în piaţa Venceslas despre necesitatea schimbării puterii politice şi sfârşitul neostaliniştilor de la conducerea statului. Acum spunea ziariştilor cum s-a făcut reforma cehă fără a se ridica pe vârfuri şi fără a aminti niciun moment de persoana sa. El era Havel şi era destul. Niciodată cehii nu s-au împăcat cu comunismul şi nu erau foarte mândri că fac parte din „lagărul ţărilor socialiste” considerându-se o elită a popoarelor Europei. Dintotdeauna ei aveau un standard de viaţă ca al germanilor democraţi cu toate că ei nu „trebuia să fie vitrina sistemului socialist”. Prin 85 am ajuns la Praga cu ocazia unei sesiuni CAER şi am şi acum gravată în memorie dorinţa unui membru a delegaţiei române care voia să-i fac o fotografie în faţa unei vitrine cu produse din carne ca să o ducă acasă, să vadă şi ai lui cum se trăieşte bine. Şi era mult după momentul 68, anul cotropirii oraşului de către trupele Tratatului de la Varşovia (Fără România) pe motivul deviaţionismului ceh de la ortodoxia comunistă.

Havel era intelectualul de marcă care, conştient de riscuri a declanşat „dezgheţul” politic fiind iniţiatorul Chartei 77, document programatic al „Primăverii de la Praga” ce dădea alt sens politicii.

Pe 26 noiembrie 89 Forumul Civic redactează un

document care cere schimbări fundamentale în sistemul politic. Cel mai important punct a fost cel care cera Partidului Comunist să renunţe la garanţia constituţională privind rolul său de unic conducător în societate. Apoi se cerea alegeri libere odată cu libertatea înfiinţării instituţiilor şi mecanismelor democratice care să permită cetăţenilor participarea reală la afacerile publice. Aceste doleanţe le citea Havel în faţa mulţimii adunate în Piaţa Vanceslas. Tot acolo a citit pe 10 decembrie 89 lista noului Cabinet, iar pe 29 decembrie noul Parlament sub preşedinţia lui Dubček îl alege preşedintele statului.

La berăria soldatului Şveik, amplasată în apropierea ambasadei României, am băut o bere împreună cu ataşatul de presă, o cunoştinţă mai veche din Ministerul român de Externe, un împătimit al ţinutului Vltavei, care cunoştea istoria cehilor foarte bine pentru simplul motiv că şcoala secundară şi liceul le-au absolvit în Praga în perioada când tatăl său era corespondent de presă al Agerpresului în Cehoslovacia. De la el am aflat povestea celebrului candelabru de cristal, cel mai vechi şi cel mai valoros din Praga care a fost demontat şi împreună cu sobele de faianţă ce mobilau ambasada urma să fie trimis din ordinul Tovarăşului la Bucureşti. Numai că cehii au aflat şi au atenţionat pe ambasador că se bucură de aprecierea calităţii pieselor menţionate, dar ele fiind parte a patrimoniului naţional nu pot părăsi ambasada. Rămân în proprietatea tovarăşilor români dar numai să-şi bucure ochii la ambasadă.

Multe oraşe întrec Praga ca întindere şi populaţie însă puţine sunt în Europa atât de iubite de locuitorii lor. Încă din secolul X pe cursul mijlociu al Vltavei au apărut primele elemente ale unor formaţiuni statale – cnezatele. Două familuii îşi disputau puterea în acele vremi; Přemyst şi Slovnikov. A predominat dinastia Premsyl care a adoptat creştinismul din Imperiul Marii Moravii – răspândit din

anul 863 de Kiril şi Metodiu –, dar, în decursul dezvoltării sale s-a apropiat tot mai mult de religia catolică alături de care pătrundea în Cehia şi cvultura occidentală. Aşa a apărut statul ceh unitar, care trebuie să lupte cu regii germani pentru păstrarea independenţei. Problema dreptului la autodeterminare a statului a rezolvat-o Přemyst Otakar I, în anul 1212, prin obţinerea Bulei de Sicilia, care a stabilit poziţia Bohemiei faţă de imperiu şi a instituit titlul de rege pe bază ereditară.

De la jumătatea secolului XII şi până la jumătatea secolului XIV, pe pământurile cehe a avut loc o intensă dezvoltare economică. În aceaşţă perioadă s-au pus bazele unor oraşe, s-au desfăşurat procesul de colonizare şi s-a extins extracţia de metale preţioase, dezvoltându-se cu precădere meşteşugurile. Tot în acest timp are loc o înflorire semnificativă a culturii care a culminat în timpul domniei lui Carol al IV-lea, în anul 1346 acesta a căpătat – din partea Bisericii – titlul de împărat al Imperiului romano – german. Cu sprijinul Bisericii, Carol al IV-lea a făcut din Praga cel mai important centru cultural din Europa centrală, în special, prin înfiinţarea Universităţii, în anul 1348, şi prin desfăşurarea unor ample lucrări de construcţii; din Cehia a făcut un centru puternic al imperiului său. Există dovezi care atestă că împăratul invita pe nobilii bogaţi să-şi ridice castele şi palate în Praga, dar numai respectând o anume sistematizare.

În cea de-a doua jumătate a secolului al XIV-lea sistemul feudal a trecut printr-o criză, orientată la început împotriva Bisericii şi a puterii acesteia, transformându-se apoi într-o mişcare de masă care urmărea aplicarea unor reforme. În fruntea acestei reforme să situat Jan Husae cărui predici şi lucrări au avut un larg ecou. Pentru a frâna mişcarea reformatoare, biserica catolică l-a condamnat în anul 1415, în oraşul Constantza, la moarte prin ardere pe rug, declanşând mişcarea husită. Această mişcare a slăbit

pentru o perioadă îndelungată puterea papală în Cehia, biserica catolică pierzând o mare parte din avuţii precum şi puterea politică.

Pericolul turcesc a unit cele două imperii Austro – Ungar şi cehesc sub voievodul aystriac Ferdinand, apărând astfel monarhia habsburgică multinaţională. După Războiul de 30 de ani, care s-a încheiat cu pacea de la Westfalia, se confirma Cehia, Moravia şi Slovacia ca domenii ereditare ale Habsburgilor.

Perioada modernă a istoriei Cehiei şi Slovaciei are vicii de percepţie, în funcţie de perioada când a fost scrisă, pentru că odată cu semnarea Tratatului Cehoslovaco – Sovietic din 1935 şi cu cedarea Germaniei hitleriste a zonelor de frontieră, Cehoslovacia intră în jocul diplomatic dintre marile puteri, iar prin ocuparea de către trupele hitleriste în 1939 orientarea politică s-a dus pe două fronturi. Un centru al rezistenţei externe în frunte cu preşedintele Beneş s-a stabilit la Londra formând un guvern în exil şi un alt centru în frunte cu Clement Gottwald organizat de comunişti a ajuns la Moscova. Au câştigat comuniştii, Cehoslovacia intrând în sfera de influenţă sovietică, ca şi România. Niciodată intelectualitatea cehă nu s-a împăcat cu ideea că cizma rusească calcă nestingherită cristalurile Bohemiei. Chiar şi nevinovata glumă de a vopsi în roz tancul sovietic de pe monumentul din centrul oraşului Praga, în plin regim comunist, reprezintă aspiraţiile tineretului ceh. Însă fapta cea mai semnificativă a protestului pentru ocupaţia rusească a comis-o Jan Palah, studentul ce şi-a dat foc în semn de protest în urma invaziai Cehoslovaciei de către trupele Tratatului de la Varşovia (fără România). După Revoluţia din 89, în Piaţa Vanceslas s-a dezvelit o placă în memoria sa acolo unde a avut loc jertfa supremă în numele Libertăţii. Ori cine vine la Praga şi crede în libertate se duce cu o floare în acel loc. Preşedintele român a depus o

jerbă de flori în memoria lui Jan Palah după care s-a deplasat pe jos spre Postul de Radio Europa Liberă, la noul sediu din Praga după ce a fost mutat de la München.

Nu cred să fi existat român care, având un aparat de radio, să nu fi ascultat – înainte de 89 – Europa Liberă. Anii optzeci au fost pentru acest post de intensitate maximă. Ştiri, informaţii, comentarii, toate în folosul informării românilor, dar şi pentru a dărâma sistemul politic impus de Moscova după al doilea Război mondial. Nume ce au făcut carieră în activitatea radiofonică a Postului erau aşteptate seară de seară, să mai ostoiască năduful românului, ce nu se putea plânge nicăieri de greutăţile impuse de un regim politic autoritar; Noel Bernard, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Nicolae Constantin Munteanu cu al lui „s-auzim numai de bine”, Nestor Rateş şi Constantin Alexandroaie. Foarte mulţi români aveau aparatele de radio fixate numai pe acest post, iar seara se grăbeau să ajungă acasă pentru a le deschide, pentru foarte mulţi era singura sursă de informaţii „adevărate”. Poate că o contribuţie substanţială la starea de spirit de la Revoluţia din 89 a avut-o şi Radio Europa Liberă prin critica aspră a totalitarismului dâmboviţean, comentariile anticeauşiste erau „piesele” de bază din opera anticomunistă ce domina integral postul de radio. Pe doi dintre ziariştii Postului de Radio Europa Liberă îi ştiam de la Agerpres cu o parte din povestea vieţii lor cu tot. C.A. este ajutat de o mătuşă adânc înfiptă în CC al PCR, ce-şi lega numele de Leonte Răutu, să fie numit, pe la începutul anilor ’70, corespondent al Agerpresului în Grecia şi îl uită bunul Dumnezeu vreo patru ani şi dacă nu făcea o boroboaţă politică vizând amestecul în treburile interne ale statului gazdă putea rămâne acolo până la adânci bătrâneţi. Numai că greşeala făcută însemna chemarea în ţară. Şi în timp ce organizaţia de bază se pregătea să-i tragă un perdaf să-l ţină minte, îi vine o altă numire de la secţia de presă a CC al PCR de corespondent

în SUA cu reşedinţa la Washington. Aşa că muştruluiala s-a transformat într-o recepţie la care a participat şi ambasadorul american plin de vorbe bune şi felicitări. Timp de 8 ani C.A. a fost un corespondent foarte bun trimiţând regulat ştiri, comentarii, informaţii în ţară, îmbogăţind presa românească dar şi conducerea superioară de partid şi de stat, direct, cu cele mai fierbinţi informări despre politica imperialistă a S.U.A. Între timp N.R. Şi el ziarist la Agerpres, renunţă la repetatele cereri de a intra în P.C.R. – fiind de fiecare dată refuzat – şi părăseşte şi el România cu ocazia unei deplasări în străinătate, ajungând, foarte repede corespondent al Europei Libere la Washington. Ceauşescu aude de fuga lui N.R. Şi ia hotărârea de a desfiinţa reţeaua de corespondenţi". Atâta timp cât suntem abonaţi la toate marile agenţii de presă, plătite cu bani grei, de ce să mai întreţinem şi o reţea de corespondenţi care tot acelaşi lucru ne spun?" Aşa că toată lumea acasă! Numai că trebuia aduşi fără sperieturi şi li s-a pus fiecăruia în plicul cu biletul de întoarcere şi numirea într-o funcţie de conducere în Centrală. C.A. spera la cel puţin o funcţie de director general adjunct, iar vila din Cotroceni construită sub grija atentă a lui N.R. Îi satisfăcea orgoliul consoartei. Soţia lui C.A. era verişoară bună cu soţia lui N.R., iar la evrei asta contează enorm. A venit şi abia întors a şi fost trimis la un curs postuniversitar la Stefan Gheorghiu. După absolvire greu i s-a găsit o funcţie de şef de secţie, departe de tot ce visase. Idealul se năruia mai ales că ruda ilegalistă ieşise la pensie, iar Leonte Răutu demult nu mai era în graţii, fiind trecut la cimitirul elefanţilor ca to Idealul se năruia mai ales că ruda ilegalistă ieşise la pensie, iar Leonte Răutu demult nu mai era în graţii, fiind trecut la cimitirul elefanţilor ca toţi cei care au avut strânse legături cu Moscova. Era perioada naţionalistă a lui Ceauşescu când, din ordinul său, au fost eliminaţi din

structurile de conducere oamenii Moscovei şi „curăţise” conducerile principalelor instituţii centrale de evrei. Ce era de făcut? Nimic altceva decât să-ţi vezi conştiincios de treabă şi la prima ocazie... Şi a venit, fiind trimis într-o ţară africană pentru a transmite vizita oficială a unei delegaţii conduse de Ceauşescu. Pe durata vizitei a transmis activitatea şefului statului la cotele cele mai bune primind chiar felicitări prin telex. După vizită însă s-a oprit la Roma şi de acolo a timiş o scrisoare către Agerpres în care spunea by, by România! Şi a plecat la Washington unde a fost angajat de Europa Liberă şi numit corespondent în capitala americană, iar N.R., vărul lui prin alianţă – avansat. După 1989 Congresul SUA a redus finanţarea acestui post considerând, probabil, încheiată misiunea odată cu prăbuşirea comunismului şi a hotărât mutarea sa într-o ţară mai ieftină decât Germania. În timpul vizitei domnului Emil Constantinescu la Postul de Radio Europa Liberă componenţa echipei româneşti se schimbase, niciun nume sonor nu mai venise la noul sediu. După vizitarea clădirii preşedintele României a transmis un mesaj, pe cale undelor, românilor de acasă după care a ţinut o conferinţă de presă cu participarea „greilor” de politică externă din renumitul Post de Radio. Am fost foarte atent la toate întrebările, dar şi răspunsurile preşedintelui român. Toate se refereau la politica internă a României, la planurile de viitor şi, mai ales, la distrugerea Securităţii ca instituţie politică. Aş fi fost mulţumit dacă, pentru o secundă, preşedintele ar fi fost mai raţional şi i-ar fi întrebat şi el pe activiştii de la Europa Liberă cum rămâne cu „principiile drepturilor omului”? Unde sunt libertăţile atât de mult trâmbiţate înainte de 89 şi uitate subit după ce România a devenit o ţară democratică? Cum se va rezolva „libera circulaţie a persoanei”, drept fundamental în Charta Drepturilor Omului, principiu pe care se accentua cu putere în vremea lui Ceauşescu şi

uitat acum cu desăvârşire. Oare au fost doar nişte vorbe rostite în eter pentru simpla incitare la revoltă şi odată cu prăbuşirea zidului Berlinului să fie uitate, iar în locul lui a apărut zidul vizelor? Nu am auzit aceste nedumeriri rostite în noul sediu al Europei Libere de către preşedintele român şi am avut sentimentul frustrării.

După încheierea acestui episod am plecat direct la aeroport şi de acolo acasă. În drumul spre casă încercam să descopăr ce anume mă impresionase la Praga pentru că nu găsisem nimic schimbat. Hrad-ul era tot acolo şi nu-şi primenise decât personajele, străduindu-se din răsputeri să-şi menţină măreţia acolo, sus, pe colina lui, simbol al oraşului de aur, străjuit atent de un Sfânt Gheorghe sculptat de un român şi de căsuţa minusculă în care a locuit Kafka student. Probabil că nu întâmplător spiritul kafkian, reîntors pe Zlatna Uliţa – sunt sigurveghează impunătorul castel pentru ca lumea halucinantă din opera sa să nu reînvie niciodată. Nu poţi să nu iubeşti acest oraş cu locuitori care ţin cu dinţii la tradiţii, la civismul lor îndârjit şi la grija pentru estetic cu religioasă încredere în viitor. Reclama cu deşănţata ei prezenţă nu atinsese încă centrul vechi, iar numele firmelor erau discret scrise şi numai în limba cehă.

Doar într-o dimineaţă am văzu, pe malul Vltavei, în parcul palatului Liechensstein un orb ce cânta Siciliana, dintr-un saxofon auriu, singur şi cu multă tristeţe. Şi era trist, sunt convins, pentru că nu mai putea să vadă oraşul cu podurile de peste Vltava, palatele, străzile – unele neschimbate de pe vremea Imperiului – bisericile şi Catedralele cu crucile şi cupolele aurite, dar mai ales fetele, vesele, blone şi frumoase cum numai la Praga găseşti.

Capitolul 13

VIETNAM

O valiză cu schimburi şi geanta cu aparate erau toate bagajele mele pentru o deplasare în două ţări recunoscute ca fiind zone cu o climă deosebit de caldă şi umedă. Deci preşedenţia mă invita în perioada 14 – 19 noiembrie să însoţesc delegaţia oficială română condusă de preşedintele Constantinescu la o Conferinţă a ţărilor francofone la Hanoi, şi în continuare într-o vizită de stat în India. La areoportul Otopeni am făcut controlul bagajelor, ne-am îmbarcat cu toţii în AIRBUS-ul închiriat de la TAROM şi după ce am ocupat, împreună cu dl, Toth, colegul meu, două scaune pe culuarul din stânga avionului am aşteptat îmbarcarea preşedintelui. Avionul fusese pregătit cu mult timp înainte aşa că după ce preşedintele s-a urcat la bord şi se închide uşa nu mai rămâne decât momentul decolării. La această deplasare nu ţineam cine ştie ce gândindu-mă că iar văd sărăcia la ea acasă, sătul de ce trăiam cotidian la mine în ţară, aşa că fără pic de entuziasm mi-am legat centura la insistenţele zâmbitoare a stewardesei. Delegaţia care a condus pe preşedinte la aeroport până la linia protocolară ne face cu mâna şi avionul a început să ruleze pentru decolare. Cu motoarele turate în plin plecăm în forţă pentru că AIRBUS-ul este un avion foarte mare şi are nevoie de toată lungimea pistei pentru a se înălţa. Dar în loc să ne desprindem simt cum avionul frânează puternic şi se opreşte la limita pistei. Facem bucla şi ne întoarcem înapoi cu nedumeriri în suflet. „Ce s-a întâmplat?” era o întrebare pusă de fiecare mai mult sau mai puţin insistent. În spatele avionului era tot grupul de presă ce însoţea delegaţia şi fiecare ziarist deja califica ratarea decolării un eveniment mai ales că în avionul cu pricina se afla Preşedintele României. După ce am ajuns în acelaşi loc de parcare de unde am plecat toată lumea se uita pe hublouri să înţeleagă ce se întâmplă. Dacă am văzut că scara nu se pune, deci ne era vorba de o persoană întârziată sau ceva

uitat, am început să emitem diverse ipoteze mai ales că tot un AIRBUS se prăbuşise cu un an în urmă la Baloteşti iar umorul negru nu lipseşte românului. La un moment dat o cisternă veni până la avion şi se cuplă cu un furtun de o aripă. „Ce e domnule am uitat să luăm benzină?” întrebă un coleg mucalit pe colonelul de S.P.P. care ne însoţea şi avea în grijă siguranţa avionului. Omul destul de încurcat, încerca cu celularul la ureche să desluşească misterul. Nu trecu mult şi tot el declanşă bomba; „Domnilor am fost anunţat că datorită surplusului de greutate a bagajelor dumneavoastră şi dispunerea lor dezechilibrată aeronava a ratat decolarea”. Un minut a durat liniştea până şi-au revenit din uluială cei învinuiţi, după care au apărut şi în mâna lor celularele:

— Ioana unde eşti? Dacă eşti la salon verifică lista de bagaje şi vezi ce greutate este înscrisă în dreprul ziariştilor pentru că suntem învinuiţi că din cauza noastră s-a ratat decolarea. Alo! Fă te rog şi o ştire pentru mâine, întreabă autorităţile şi verifică tot ce-ţi spun, iar dacă afli în timp util sună-mă şi pe mine! O.K?

În avion erau câţiva directori de ziare şi redactori şefi şi imediat persoanele calme şi joviale se transformaseră în şefi autoritari preocupaţi de eveniment. Dacă rata decolarea avionul de Iaşi sau de Paris ar fi fost o chestiune tehnică, un eveniment ca atâtea altele şi ar fi trecut neobservat, dar în acest AIRBUS – 310 se afla preşedintele României şi acest lucru califică evenimentul ca senzaţional. Ne şi gândeam la titlurile ziarelor de mâine.

— Cum domnule am avut noi atâtea tone de bagaje în plus încât trebuie să scoată cherosen cu cisterna? Ne credeţi tâmpiţi? Adică nu s-a putut ridica ditmai hardughia pentru că valiza mea are două sau douăzeci de kilograme în plus?

Colonelul tot vorbea la celular apoi s-a dus în faţă probabil să dea explicaţii şi preşedintelui. Curios era faptul

că avionul nostru era implicat într-un incident destul de grav, la bord se afla preşedintele ţării, iar pe pistă şi în faţa salonului oficial erau doi oameni ce se agitau, dar şi aceia destul de discret, iar din delegaţia care a condus pe preşedinte la plecare nu mai era nimeni. Îmi imaginam cam ce s-ar fi întâmplat dacă acelaşi incident s-ar fi petrecut cu avionul lui Clinton, Chiraq sau chiar Ceauşescu. Auleu! În primul rând că toată comenduirea aeroportului ar fi fost pe pistă, aliniată după funcţii în cap cu ministrul de resort care până se întorcea avionul de la capătul pistei ar fi ştiut exact ce s-a întâmplat şi ar fi fost acolo, în capul celor care trebuia să dea explicaţii. Mă întreb şi acum cum s-a simţit preşedintele când comandantul aeronavei i-a raportat că nu se întâmplase aproape nimic, că după ce vom da vreo două-trei tone de cherosen jos vom pleca. Motivul ratării a fost descoperit atunci: au fost umplute rezervoarele peste limită, dar nimeni nu a aflat dacă pentru a face economie la întoarcere sau pentru contrabandă cu cherosen. Şi culmea e că nimeni nu a păţit nimic. În fine după o întârziere de o oră şi ceva am decolat cu inima strânsă şi cu un mare semn de întrebare în suflet.

Bineînţeles că discuţiile pe tema bagajelor în plus şi a kerosenului au continuat mult timp după decolare motiv pentru a se desface câteva sticle de „tărie” licoare de dezlegat limba, dar şi pentru crearea stilului şi a limbajului în dialog. Pe rândul central, cel cu patru scaune, se instalaseră strategic directorii unor publicaţii, cu tiraje destul de modeste dar destul de agresive în viaţa de zi cu zi, luându-şi porţia de tain folosind ori ce fel de mijloace indiferent cine se află la putere. De fapt ei au aplicat primii politica interesului personal bazată pe greşelile partidelor de la putere. Un ziar cu un tiraj de câteva mii de exemplare nu poate supravieţui exclusiv din vânzări, darămite să-şi mai trimită directorul în străinătate de

câteva ori pe an cu diurnă grasă, dacă nu are în spate o opţiune politică sprijinită de putere sau de instituţii care sprijină puterea. Cu un contract de publicitate obţinut de la F.P.S. În care publici în fiecare număr întreprinderile scoase la licitaţie de reprezentanţii ţărănişti ai puterii, poţi bate câmpii liniştit şi despre extremism şi despre neocomunism şi despre integrarea europeană ţinând perdeaua ridicată numai de partea opoziţiei, iar când evenimentele dezvăluie o putere slabă şi coruptă îţi pui fularul de mătase şi o pereche de mănuşi şi croieşti şi tu o palmă, două, democratice, dar cu mintea perfect limpede că o pagină de reclamă şi un loc în avionul prezidenţial se capătă numai punându-ţi ziarul în slujba adevărului puterii prezente. Altfel păţeşti ca atâţia directori de ziare care au văzut avionul prezidenţial numai pe pistă iar ţările pe unde a umblat doar la teleenciclopedie. Asta nu înseamnă că cei din avion au vreun anume crez politic, sau simpatizează un anume partid sau orientare politică. Să fim serioşi! Interesul personal sau oportunismul directorului orientează politica ziarului. Nu au nicio vină ziariştii lefegii, plătiţi de multe ori sub minimul posibil, că sunt convinşi de superioritatea politicii ziarului lor şi în numele adevărului ar scrie numai cum le dictează conştiinţa şi inima zglobie. Şi ei au familie, trebuie să trăiască şi în definitiv fiecare se angajează la ziarul pe care îl simte mai aproape de idealurile sale. Dar directorii acestor ziare cu tiraj de cartier, şi-au modelat în perioada de tranziţie şi caracterul şi tupeul încât ei înşişi se cred mari analişti ai vremurilor, mari gânditori, apărând frecvent pe ecranele televizoarelor desfiinţând fenomenul dar având grijă să nu atace persoana. Te poate amuza până la lacrimi să-i vezi cum apar la posturi de televiziune private, în emisiuni ce dezbat fenomenul de corupţie şi cum ei perorează zeci de minute, indignaţi, furioşi, acuzatori, dar ferindu-se ca dracul de tămâie să pronunţe nume de persoane care le-ar

putea reteza tainul, publicitatea sau locul în avion. Ei au inventat conceptul de corupţie fără corupţi pe care l-au preluat apoi politicienii. Cei care pronunţă nume sunt extremişti. Ori ei se doresc a fi exponenţii democraţi a celor care deţin puterea.

În avion ei ocupaseră câte patru scaune din rândul din mijloc aruncând diverse bagaje de mână, organizându-şi astfel un spaţiu de lucru, un habitat al lor lăsând un scaun de margine liber pentru eventualii musafiri. Evident că politicienii care aveau locurile la clasa întâi lăsau naibii confortul fotoliilor de moment şi se duceau pe scaunul liber pentru dialogul cu rechinii presei, chiar dacă în următoarele zile erau lăudaţi, sau înjuraţi importantă era prezenţa în paginile presei, de fapt în atenţia opiniei publice.

După decolare şi imediat ce ne-am instalat la înălţimea de croazieră, primul care a venit într-o vizită neprotocolară, ca de obicei, de altfel, a fost preşedintele, care, cu un pulover subţire şi o pereche de pantaloni de flanel, lejeri, a lăsat morga la salonul special şi a venit să salute presa, de altfel nu chiar deloc dezinteresat. După ce a dat mâna cu toată lumea a luat loc pe scaunul cu pricina la invitaţia extrem de interesată a directorilor de ziare.

— Ce s-a întâmplat domnule preşedinte, de ce am ratat prima decolare?

— În niciun caz din cauza bagajelor presei aşa cum se acreditase ideea la început. Probabil că s-au umplut mai mult decât trebuie rezervoarele de kerosen şi în acest caz am dat ordin să se constituie o comisie de anchetă, care până la întoarcerea noastră va clarifica problema.

— E clar domnule preşedinte, că, dacă s-a constituit o comisie nu vom afla în veci nimic, dar am altă curiozitate; cum aţi comunicat cu cei de jos, prin ce mijloace şi cui i-aţi comunicat intenţiile dumneavoastră?

Preşedintele destul de nedumerit îl privi pe director

în ochi neştiind ce urmăreşte.

— Prin telefonul mobil şi prin mijloacele de comunicaţie de la bord am luat legătura cu consilierii mei şi cu comandantul aeroportului…

Directorul parcă atât aştepta şi sări în picioare de indignare.

— Scuzaţi-mă domnule preşedinte dar aşa nu se mai poate! Ori ce şef de stat are la dispoziţie, pe perioada mandatului său, un avion special, dotat cu cele necesare pentru asigurarea prerogativelor prezidenţiale şi în timpul zborului. Nu? Ori ce şef de stat care merge la Conferinţa ţărilor francofone coboară dintr-un avion pe care scrie mare, Franţa, Canada, Algeria etc numai pe al nostru scrie TAROM. Ce aşa se cheamă ţara noastră, TAROM?

— Nu sunt bani, îndrăzni preşedintele.

— Lăsaţi domnu’ preşedinte că a fost un avion a lui Ceauşescu care era echipat cu tot ce trebuie şi dacă era nevoie se mai putea moderniza şi era foarte bun. Era un BOENING după câte ştiu eu.

— Aşa este numai că a fost luat de o companie care s-a desprins de TAROM şi acum îl exploatează pe alte meridiane.

— Dar şeful statului român are nevoie de un avion de reprezentare. Nu domnul Constantinescu, ori domnul Iliescu sau oricine vine pe funcţia asta ci instituţia prezidenţială are nevoie de acest avion.

— Vă daţi seama că acest lucru înseamnă ceva cheltuieli şi nu cred că voi fi susţinut în parlament…

— Iniţiaţi procedura că vă vom susţine noi, îi replică directorul.

M-am retras pe scaunul meu gândindu-mă că această iniţiativă care gâdila plăcut orgoliul preşedintelui se poate transforma uşor într-o afacere de milioane de dolari comision în România tuturor posibilităţilor. Ministrul transporturilor se plângea în presă că preşedinţia nu are în

avion al său care să fie pregătit în ori ce moment pentru misiuni speciale. Numai că România a avut nu un avion ci o flotilă, vestita flotilă „50”, care a fost preluată de Romavia şi pentru că a fost numită şi „flotila lui Ceauşescu” a fost distrusă ca multe altele. Avionul prezidenţial de pe vremea lui Ceauşescu nu a fost un obiect personal al dictatorului ca să fie abandonat cu atâta dispreţ mai ales că a fost o comandă specială la firma BOEING. Şi acel avion nu a fost plătit de familia conducătoare ci din bugetul unei ţări chinuite şi tocmai de aceea nu trebuia abandonat. Acum BOEING-ul 707, comandă specială, este închiriat prin Pakistan şi cară peşte şi marinari la diverse companii de pescuit oceanic. După plecarea preşedintelui directorii de ziare foarte cunoscuţi la televiziune, se apucară să golească cu sârg rezervele deja limitate de Chivas Regal promiţând o campanie de presă pentru achiziţionarea unui avion prezidenţial. Cel puţin unul dintre ei dialoga tot cu atâta fermitate şi cu preşedintele Iliescu şi parcă tot pe aceeaşi temă. După ce paharele cu licoarea binecuvântată trecu destul de des prin mâinile celor mai înverşunaţi, apăru în spaţiu rezervat presei Adrian Severin, Ministru de Stat, Ministru Afacerilor Externe la acea vreme. Unul din directori sări în picioare şi plin de entuziasm specific grupului strigă să se audă şi la piloţi.

— Bă Adriene dacă vrei să vii la noi trebuie să dai şi tu o sticlă de Chivas că doar ţi-o da mâna!

Mă gândeam cu mâhnire că acest om ocupă scaunul lui Titulescu şi nu ştiu ce ziarist de pe vremea lui, oricât de prieten i-ar fi fost şi-ar fi permis în public să-l ia cu „băi Nicule”.

După ce a plătit vama a luat loc pe scaunul mortului cam jumătate de oră şi a plecat. Cel mai mult a stat domnul Ciumara ministru de finanţe căutând parcă cu obstinaţie ironiile şi glumele presei. Am adormit privind la

monitorul din tavan care arăta ruta şi poziţia avionului în ori ce moment. Eram deasupra Turciei şi mai aveam drum lung până la Hanoi.

M-a trezit colegul anunţându-mă că suntem deasupra Hanoiului şi se fac pregătirile de aterizare. După incidentul de la decolare fiecare dorea să fie treaz la manevrele ce implică şi viaţa lui. Am aterizat cu bine şi un microbuz ne-a transportat la hotel. După cazarea destul de expeditivă a doua vietnameze destul de fâşneţe mare ne-a fost surpriza să găsim în hol un român care vorbea perfect vietnameza. Era singurul student român care îşi făcea studiile la Hanoi. A fost invitatul nostru la masă, iar unul din directori l-a şi angajat pentru cele patru zile ca translator personal plătindu-i o sumă frumuşică în dolari.

— Ia spune domnule în primul rând ce putem mânca de pe lista de pe masă?

Studentul privi lista şi zâmbi înţelegând unde bate proaspătul lui şef.

— Puteţi mânca liniştit ori ce de pe listă pentru că totul este preparat din carne de porc, vită sau pasăre în mod special pentru dumneavoastră, au fost cei de la ambasadă şi au aranjat totul. Dacă vreţi carne de câine vă pot conduce mâine în piaţă unde găsiţi toate sorturile. Numai că e mai scumpă!

— Mai scumpă? Atunci s-o mănânce ei toată.

Au trecut apoi la alte subiecte privind viaţa din Hanoi, eu rămânând hipnotizat de nişte rondele de pe un platou care semăna prea mult cu felii de şarpe proaspăt jupuit şi aruncat într-o baie de ulei bine încins. Mi-am comandat un pui întreg, să-l văd eu că-i pui de găină şi nu altceva.

A doua zi după ce am luat în grabă un „mic dejun european” după cum scria în „menu”, adică două ouă şi cafea, aşteptam în hol omul preşedinţiei să ne aducă acreditările cu care puteam pătrunde în Centrul de

Conferinţe Internaţionale, locul de desfăşurare a evenimentului pentru care am făcut 14.000 de km. A venit reprezentantul biroului de presă a preşedinţiei şi a început să împartă cartonaşele fără de care nu-ţi puteai exercita profesia şi când a ajuns la mine a făcut o faţă de parcă ar fi avut crampe la stomac şi-mi spuse:

— Pentru Rompres nu am mai reuşit să iau decât o acreditare pentru redactor. La sectorul imagine s-a dat un număr limitat pentru că spaţiul este foarte mic şi au venit foarte mulţi.

— Bine dar eu sunt singurul fotoreporter, şi am subliniat, din presă care însoţeşte delegaţia. Atunci de ce am mai venit? Nu se putea obţine o acreditare pentru delegaţia română?

— Ei, avem una pentru John aşa că nu-ţi face grii că va acoperi el toate evenimentele. Şi ca să nu fii supărat ia acreditarea mea şi încearcă din sectorul redactorilor să faci fotografii.

Am luat mut de indignare acel permis şi mi l-am pus la gât făcând din start o ilegalitate nefiind pe numele meu. De fapt înainte de a pleca de acasă şeful meu îmi spusese mai pe ocolite, mai direct că preşedenţia nu ne prea înghite, ca instituţie de presă, şi să nu-mi fac sânge rău dacă voi întâmpina obstrucţii pe parcurs. „Tu fă ce ţi-e permis să faci, în rest fii deştept şi profită”. Aveam dezlegare să nu fac decât turism dacă nu se ţinea cont de Rompres dar în suflet explodase plină de revoltă întrebarea, DE CE? Cu câteva luni în urmă însoţisem în aceleaşi condiţii pe preşedintele Constantinescu la ATENA într-o vizită de stat şi la cel mai important moment, adică la întrevederea celor doi preşedinţi, Rompres-ul nu a mai putut intra, acelaşi individ dând din umeri când protocolul grec mi-a cerut acreditarea.

— Nu te supăra domnule că face John fotografii.

Cine era John? Când scriu aceste însemnări mandatul

prezidenţial este pe sfârşite şi nici acum nu am aflat de ce domnul Constantinescu a adus la Cotroceni un fotograf cu dublă cetăţenie, română şi americană şi care nici nu ştia să facă fotografii. Ca să posezi un paşaport american trebuie să fii cetăţean american cu un stadiu de cel puţin cinci ani, deci John Boesan era dinainte de 89 în S.U.A. Tot atunci, la Atena, John mă muştruluia la un şpriţ de seară: „Ce ştii tu bă cum am alergat cu preşedintele prin State să adunăm fonduri pentru alegeri!” L-am bănuit atunci de puţină lăudăroşenie mai ales că o spunea fără martori ca să nu-i pot folosi cuvintele împotrivă. După aceea l-am urmărit atent şi am observat că tot S.P.P.-ul îl cunoştea foarte bine şi pe toţi consilierii prezidenţiali, în afară de Zoe, îi tutuia cu înverşunare iar pe directorii de ziare apropiate Cotroceniului şi pe înalţii funcţionari îi trata mult prea apropiat pentru un fotograf fie şi prezidenţial. El şi cu un cameraman de la un S.R.L. cu care preşedenţia avea contract, probabil, erau privilegiaţii preşedintelui, cu toate că între John şi fotografie se găseau greu afinităţi. Instituţia prezidenţială îi luă în seamă apoi pe cei de la televiziunile private şi dacă mai avea timp mai răspundea şi insistenţelor televiziunii publice. L-am simţit pe preşedinte că pentru el Rompres-ul este o instituţie pe care momentan nu poate să o desfiinţeze şi de aceea o ignoră.

Ea, instituţia, a traversat toate regimurile şi ca şi Boeingul lui Ceauşescu poate compromite chiar dacă este utilă. De fapt ce este Rompres-ul? Este cea mai veche agenţie de presă din România, istoria ei începe de pe timpul domnitorului Barbu Ştirbei, când la 18 august 1854, telegraful aflat sub autoritatea şi controlul statului transmitea prima telegramă de presă din Bucureşti, referitoare la operaţiunile din teatrul războiului Crimeii, pe traseul Ploieşti-Braşov-Sighişoara-Cluj-Timişoara-Viena. Finalizată fiind şi linia telegrafică Bucureşti – Giurgiu

ştirile puteau fi transmise şi la Istanbul, atâta doar că neexistând fir transdanubian informaţiile erau trecute cu barca, apoi, mai departe, tot prin telegraf.

Domnitorul Alexandru Ioan Cuza a semnat un decret în august 1864 care înfiinţa Oficiul telegrafic la Bucureşti care era delegat să transmită, cu tarif redus şi ştiri de presă. Astfel s-a pregătit terenul pentru înfiinţarea, în ianuarie 1877, a filialei din Bucureşti a agenţiei franceze de presă Havas, cu denumirea de „Agenţia Havas a României”.

După 12 ani, în 1889, s-a înfiinţat „Agenţia Telegrafică Română-ROUMAGENCE” subvenţionată de Ministerul de Externe al României cu sediul în Palatul Poştelor, în aceeaşi clădire cu telegraful central.

În 1921 la 18 iunie a luat fiinţă „Agenţia Orient Radio-RADOR” ca agenţie cu capital integral românesc, o societate pe acţiuni deţinute de Ministerul de Externe, Banca Naţională şi Camera de Comerţ a României. Prin adoptarea în parlamentul ţării a statutului şi a legilor de funcţionare RADOR devine, astfel, organismul oficial al statului. La 20 mai 1949 patrimoniul agenţiei RADOR a fost preluat de nou creata Agenţie Română de Presă-AGERPRES ca instituţie de stat subordonată Consiliului de Miniştri. Pentru că amintea de vechile structuri a statului comunist noul director de după revoluţie a botezat-o la 8 ianuarie 1990 Agenţia Naţională de Presă – ROMPRES, iar la 6 octombrie Guvernul României a aprobat înfiinţarea şi funcţionarea Agenţiei Naţionale de Presă – ROMPRES. Fiecare stat civilizat din această lume are o agenţie de presă naţională, care este purtătorul oficial de cuvânt al puterii. Rompres are semnate acorduri şi schimburi de servicii cu majoritatea agenţiilor naţionale din ţări răspândite pe întregul mapamond. Ori să fii şeful statului şi să ignori cu obstinaţie o asemenea instituţie, numai că e preluată de la predecesorul tău, mi se pare deja o gafă

monumentală. Am plecat la sala de conferinţe cu gustul amar a omului nedreptăţit fără niciun motiv clar. Acela am reuşit să păcălesc oficialii vietnamezi şi am pătruns ilegal cu aparatura foto în sectorul redactorilor pe care i-am uimit la început după care s-au obişnuit. Am reuşit să fac fotografia momentului deschiderii festive a Conferinţei în care alături de preşedintele României mai erau preşedintele R.S. Vietnam, preşedintele Franţei, prim-ministru Canadei, Prinţul Albert de Monaco, şi alte mari personalităţi ce reprezentau ţări francofone care onorau această manifestare. Locul redactorilor era la un balcon, loc ideal de altfel pentru fotografie, dar limitat în unghiuri. În faţa intrării principale unde erau întâmpinaţi toţi şefii de state era numai John, ori pe el nici nu-l interesa un asemenea moment care nu includeau şi persoana preşedintelui Constantinescu. Am reuşit zilele ce au urmat să adorm vigilenţa vietnamezilor şi să pătrund în salonul oficial în care preşedintele României avea diverse întâlniri cu ceilalţi şefi de state şi de guverne, altfel m-aş fi putut considera doar un turist norocos.

A doua zi, conferinţa nu avea altă configuraţie şi nici nu se aştepta la evenimente deosebite aşa că presa a fost liberă mai ales cea de imagine, redactorii având totuşi la dispoziţie documentele lucrărilor de peste zi. Fiind sâmbătă, mi-am închipuit că Hanoiul este un oraş efervescent aşa că mi-am invitat colegul şi am pornit-o pe străzi, hai-hui, să-i cunoaştem locurile, oamenii şi istoria atât cât se poate într-o jumătate de zi.

Hotelul nostru era situat destul de aproape de Centrul Internaţional de Conferinţe, într-un cartier rezidenţial cu vile construite de pe vremea când Vietnamul făcea parte din Indochina franceză. Bulevardul pe care apucasem la întâmplare era destul de larg având trei benzi pe sensul de mers. Senzaţia care ţi-o dădea strada era că cele peste două milioane de locuitori ai Capitalei au ieşit

cu treburi în acelaşi timp în oraş şi de aceea traversarea străzii chiar pe la semafor devenea o aventură. Tot felul de motorete, biciclete şi un fel de tricicluri din care am numărat coborând 11 copii în faţa unei şcoli. După ce am vizitat un palat superb care atestă organizarea statală cu o mie de ani în urmă, pe vremea împăratului Thang Long (Dragonul Zburător), cu o serie de grădini special amenajate pentru înţelepţii palatului, cu simboluri ca uriaşa broască ţestoasă cioplită în piatră cu locuri speciale de ţinut sulurile, scrise pe mătase naturală sau pe diverse piei în care era conservată învăţătura taoistă ce atestă vechimea indiscutabilă a poporului vietnamez, am luat-o agale pe o stradă să observăm viaţa de zi cu zi, care, ori cum era mai palpitantă şi mai însufleţită. Mii de biciclişti şi scuterişti circulau continuu şi într-un sens şi în altul creând senzaţia de sinistraţi din calea unei catastrofe, sau a unor refugiaţi dintr-un război abia început. Vietnamezul a trecut, dar nu definitiv, de la transportul mărfurilor pe umeri cu ajutorul unei cobiliţe speciale, la deplasarea unor cantităţi impresionante de lucruri pe două roţi, motorizate sau învârtite de forţa picioarelor. Este incredibil ce se poate transporta cu bicicleta sau cu scuterul: lighene cu fructe, pătuţuri de copii, uşi metalice, saci de ciment, fructe aşezate maestru în piramidă, şi copii, foarte mulţi copii transportaţi în cele mai neverosimile poziţii şi cu dezinvoltura unor artişti de circ.

În acest furnicar imens am văzut şi tranziţia spre o economie de piaţă a vietnamezului socialist. Cu investiţie minimă dar cu ingeniozitate se poate trece la capitalism imediat. Se procură o pompă de bicicletă, un ziar vechi, care-l găseşti de regulă aruncat la un coş, şi o sticlă de apă. Aşterni ziarul pe bordură, ţii pompa la vedere, iar sticla de apă o fereşti de soare ca să-ţi poţi clăti gura din când în când şi gata afacerea. Eşti patron. Din miile de biciclişti care trec, şuvoi, pe stradă se va găsi unul la o oră

măcar care are cauciucul dezumflat şi va apela la pompa ta. Dacă umflă el e un preţ, dacă umfli tu e altul. La urmă îi mai dai şi o gură de apă şi i-ai luat banul.

Cea mai dezvoltată activitate în Hanoi este comerţul. Toată lumea vinde câte ceva. Dacă ai bicicletă poţi să-ţi clădeşti marfa în diverse forme şi ai un magazin pe roţi şi de multe ori vedeai mormane de coşuri de bambus, împletite cu migală, circulând pe bulevard, sau saci uriaşi dispuşi ca samarele şi doar dacă erai foarte atent vedeai şi vietnamezul. Şi tot aşa circulau banane, pepeni, tot felul de alte fructe, peşte, carne şi tot ce-ţi poţi imagina sau nu, în coşuri montate pe biciclete, sau, cei mai cu dare de mână, pe scutere. Din bulevard puteai intra pe străzi mai înguste unde toate casele, de regulă, sunt magazine. Cei mai înstăriţi au o cameră cam de 10 – 12 m^2. Şi pentru eficientizare au eliminat peretele de la stradă transformând încăperea în spaţiu de ofertă pentru mărfuri, iar podul în dormitor. În acest spaţiu trăiesc şi muncesc de regulă două sau trei generaţii. Pe toate străduţele mai dosnice sărăcia plânge tăcut alimentând o viaţă mizeră. Împreună cu o echipă de televiziune am făcut de dimineaţă o incursiune chiar pe străduţa din spatele hotelului nostru, europenizat şi bine întreţinut. Imediat cum dădeai colţul începea un fel de Lipscani jalnic unde încăperi de mărimea sufrageriei mele nu aveau peretele de la stradă, un grilaj sau o plasă de sârmă asigurau siguranţa celor din interior pe timp de noapte. Ne-am cerut permisiunea să filmăm într-o asemenea casă cu ajutorul studentului „împrumutat” pentru scurt timp de la director. Doamna Wang ne-a primit cu bucurie în spaţiul ei explicându-ne cu simplitate cum reuşeşte să trăiască din aproape şase dolari pensie pe lună după ce a muncit o viaţă ca asistentă sanitară. Asta nu a împiedicat-o, în schimb, să invite toată echipa la un ceai oferit cu generozitatea omului simplu, dar care-şi poartă sărăcia ca un blazon. Dacă nu eşti pretenţios poţi cumpăra

carne de la tânăra Li care tocmai trece prin faţa casei cu o tipsie împletită din fibră de bambus unde stă etalată, pentru doritori, cam două kilograme de carne de „nu ştiu ce”, care se cântăreşte în genere cu greutatea de 50 de grame. Totuşi zâmbetul nu lipseşte de pe faţa vietnamezilor dovadă că lipsurile fac parte din viaţa lor de foarte multă vreme încât au devenit un mod de viaţă. Poate că lipsurile au ascuţit şi spiritul de inventivitate pentru că, numai acolo am văzut cum un atelier de reparaţii auto poate fi înjghebat pe 2 – 3 m^2. dintr-un colţ de stradă, sculele fiind ţinute într-o jumătate de bidon de tablă, iar menghina instalată, cumva, pe marginea bordurii. Operaţii care necesitau bancuri de lucru şi maşini de precizie se executau cu dezinvoltură din mână, cu rezultate care l-ar lăsa interzis pe un neamţ. Existau şi ateliere dotate cu aparatură complexă dar acelea erau doar pentru cei cu bani. Că viaţa se desfăşura în plină stradă în toată splendoarea ei ne-a demonstrat-o ora prânzului care ne-a prins în plină zonă comercială. Ca la un semn din micuţele prăvălii au apărut mese puse cu dezinvoltură de-a lungul sau de-a curmezişul trotuarului, încât eventualii trecători trebuia, de multe ori, să-i ocolească, pe carosabil, şi era pus în funcţiune un mic aragaz, de campanie sau chiar o lampă cu gaz, şi fără secrete, tingirile şi diverse vase începu să sfârâie exalând totuşi nişte mirosuri greu suportabile pentru europeni. Am aflat, mai târziu, că era de la un anume ulei de gătit. Apoi, cu mic, cu mare se aşezau la aceste mese, care păreau oarecum festive şi începeau prânzul, servit cu beţigaşe, aşteptând salata ce se tăia pe un plastic la bordură, sau ceapa tocată fără regrete pe treapta de la intrare, şi aruncată cu dezinvoltură în tingirea ce sfârâia pe un aragaz instalat pe o ladă de gunoi. Alături vecinul vindea cu calm asiatic chimonouri de mătase la trei dolari bucata. Dezinvoltura cu care vietnamezii trăiau în stradă mă fascina

transmiţându-mi că ei, ca oameni, nu prea au ce să ascundă nici măcar sărăcia atât de greu de îndurat în toată lumea.

Ne-am întors după ce-am făcut câteva cumpărături şi primul lucru pe care l-am făcut a fost un duş prelung în care m-am frecat până la disperare cu săpun cu gândul la slinul generalizat. În toate prăvăliile şi butiq-urile în care am intrat bineînţeles că întrebam dacă cineva vorbeşte franţuzeşte, dar, probabil nu am nimerit pe cei 4% care ştiu limba domnului Chiraq după cum anunţau documentele Conferinţei francofone. Seara am fost invitaţi la ambasada noastră unde a fost programată o întâlniră cu foşti studenţi vietnamezi ai Facultăţii de Geologie şi Geofizică a Universităţii Bucureşti. Pe pereţii saloanelor ambasadei a fost încropită o expoziţie de fotografii din expediţiile de studii din munţii României, iar foştii studenţi, acum ajunşi directori prin ministere, alţii profesori universitari, oricum toţi cu efecte în carieră a studiilor din „străinătate" pe plaiurile româneşti. Se bucurau copilăreşte când se descopereau în mijlocul unui grup în maiouri, neraşi, dar cu nelipsita chitară studenţească şi ici colo, câte o fată, două rătăcită în profesia dezlegătorilor de mistere a măruntaielor pământului. Preşedintele se bucura la fel de mult pentru că organizatorii acestei miniexpoziţii au căutat până au găsit fotografii în care era şi preşedintele ca profesor îndrumător. „Acum mai sunt studenţi vietnamezi în România?" Întrebarea a creat un moment penibil şi câteva bâlbâieli au ţinut loc de răspuns. Nu! Nu mai sunt studenţi vietnamezi în România pentru că nu prea mai există învăţământ ca lumea în ţară şi altele sunt relaţiile între cele două state. Atunci şi România era o ţară socialistă, învăţământul avea renume şi universitţile erau pline cu studenţi străini. Acum am ajuns o ţară atât de săracă încât nu ne mai permitem să-i învăţăm pe copiii noştri în mod

civilizat, darămite pe alţii. Cam asta ar fi trebuit să se spună dar nu s-a spus. La cele câteva grătare din curte sfârâiau mititeii şi fleicile româneşti alături de creveţii pane autohtoni. Lângă un asemenea grătar, o orchestră de cinci vietnamezi în costumle lor tradiţionale, cântau cu patimă câteva melodii populare româneşti şi „Valurile Dunării" valsul care amintea unor studenţi de petrecerile din tinereţe, iar preşedintelui de timpul când era persoană fără obligaţii şi într-o pornire entuziastă invită o vietnameză la dans şi făcu câteva „tururi" spre deliciul tuturor. A fost o seară minunată, iar petrecerea a ţinut până târziu, foştii studenţi vietnamezi acum bărbaţi spre vârsta a treia, retrăind în farmecul ospitalităţii româneşti crâmpee de fericire din unica şi nerepetabila vârstă a tuturor speranţelor. Mulţi dintre ei or fi adormit, în acea noapte, strângând perna în braţe şi fredonând spre nedumerirea soţiei; trandafiiir de la Moldova te-aş iubi dar nu ştiu vorbaaa…

Dimineaţa am făcut iarăşi tot felul de manevre pentru a pătrunde în Centrul Internaţional de Conferinţe, din lipsa acreditării pentru a realiza fotografii de la şedinţa festivă de închidere, dar mai ales pentru întâlnirile bilaterale ale preşedintelui cu şefi ai delegaţiilor ţărilor francofone. Aşteptând pe holul ce unea majoritatea încăperilor de protocol am intrat, la un moment dat, într-una de utilizare foarte intimă. Când tocmai rezolvam problema incomodat fiind, într-un fel, de geanta cu aparate intră cineva, şi din pudoare m-am întors oarecum jenat.

— Ça va bien? Aud eu în spate şi oarecum politicos dar fără să-mi întrerup preocuparea îi răspund;

— Oui, très bien!

— Sunteţi francez?

— Nu, român, şi din pură curiozitate trag cu coada ochiului spre „colegul" de cabinet şi tresar când descopăr un domn elegant, într-un costum gris-fer, cu o batistă roşie

la piept, dar negru ca noapte şi foarte jovial, care dezinvolt începu să-şi rezolve aceleaşi probleme care mă presau şi pe mine.

— Aaa! Român? România... Voi aţi venit la Conferinţă ca fostă colonie franceză? mă întrebă tuciuriul încheindu-se la fermoar.

— A! Nuuu! Noi am fost şi suntem o ţară liberă şi independentă, ţară europeană... ripostez eu foarte grăbit să nu care cumva tuciuriul să mă confunde cu nu'ş ce ţară bananieră exploatată de francezi.

— Da, da, atunci aţi venit ca viitoare colonie... a Uniunii Europene. Se spălă pe mâini şi fluierând, porni uscătorul de aer cald, îşi trecu de câteva ori degetele prin curentul fierbinte, apoi deschise uşa şi dispăru fără să-i pot da replica lăsându-mă uluit de varianta asupra vieţii gândite de alţii. Mai târziu când am intrat la preşedinte să fac fotografii la o întâlnire bilaterală l-am găsit pe tuciuriu ca oaspete de onoare. Era preşedintele Republicii Togo iar când am ieşit din salon, destul de marcat, i-am surprins un semn cu ochiul şi un surâs: „Rămâne cum am stabilit!"

După festivitatea închiderii Conferinţei nu ne rămânea decât să verificăm dacă bagajele noastre au plecat spre avion şi după o masă frugală să ne ocupăm locurile în microbuzul ce ne va duce la aeroport. Adio Vietnam, un popor viteaz într-o ţară minunată, victimă a sărăciei, un popor care a câştigat un război politic cu America, dar cucerit imediat şi aproape ireversibil de mister DOLAR, pentru că în toate dughenele şi prăvăliile particulare moneda americană circula mai bine decât dongul autohton. Şi atunci cine pe cine a învins în războiul lung şi distrugător pe parcursul atâtor ani de suferinţă?

India

La New Delhi am ajuns pe întuneric şi singura grijă am avut-o să nu rămân pe aeroport. Un fel de autobuz mai curăţel şi cu aer condiţionat era ridicat la rangul de

autocar şi acesta va fi unicul mijloc de transport al ziariştilor români prin Capitala Indiei, cel care ne-a adus prin beznă şi miresme ciudate la hotelul „Ashoca”.

— Veţi locui la acelaşi etaj cu Dalai-Lama, ne comunică un personaj de la Ministerul român de externe venit cu zece zile mai devreme ca să organizeze vizita de stat a preşedintelui Constantinescu în India.

E în regulă, mi-am zis, înseamnă că voi fi păzit foarte bine, ştiind că liderul tibetan are întotdeauna o unitate armată pusă la dispoziţie. Şi într-adevăr, după ce am primit cheia şi mi-am târât bagajul în lift, am avut surpriza, la deschiderea uşii de la etajul cinci să dau nas în nas cu două santinele indiene înarmate până-n dinţi păzind o uşă şi un cadru de control ca la aeroport pentru eventualii musafiri ce ar fi călcat pragul lui Dalai-Lama. Hotelul era de mărimea Casei Scânteii şi a durat o mulţime de timp până am găsit camera rezervată nouă, rătăcind pe coridoarele imense până am descoperit „camera dublă de 150 USD/zi cu reducere specială pentru oaspeţii români”. Imediat ce am lăsat bagajele am coborât la parterul hotelului ca să iau contact cu India, cu fabulosul izvor din care-şi trag seva atâtea şi atâtea alte culturi. În faţa hotelului, sub un portal imens, un personaj foarte pitoresc, îmbrăcat într-un costum tradiţional al ofiţerilor de gardă din timpul maharajahilor, cu o barbă lungă şi despicată în două ce ieşea direct dintr-un turban negru, cu panaş întâmpina oaspeţii, cu vorbe de duh, plecăciuni şi gesturi teatrale amintind turistului uituc că Ashoka a fost primul şi cel mai mare împărat indian. Cel interesat mai mult de istoria Indiei va culege informaţii din cărţile de specialitate şi va descoperi una dintre cele mai mari personalităţi ale lumii antice indiene care, după destrămarea imperiului creat de Alexandru Macedon prin sec. IV î.Hr., a eliberat teritoriul de nord-vest punând bazele celui dintâi stat unitar din istoria Indiei cu capitala la Pataliputra. În timpul

regelui Ashoka (273 – 232 î.Hr.) acest stat a cunoscut cea mai mare înflorire încât numele regelui a rămas în conştiina populară ca un mit al bunăstării şi libertăţii. Încolo ce să vezi? Hotelul este aşezat pe o colină departe de ori ce viaţă animată, iar pentru a ajunge undeva oşteanul fioros îţi poate comanda un taxi doar fluierând ciobăneşte în întuneric. Sprijinit de o balustradă „priveam" întunericul nesfârşit punctat ici colo de luminiţe tot atât de îndepărtate ca şi stelele. Delhi este un oraş peste care valurile istoriei a trecut marcând dinastii şi clanuri care au construit sau au distrus succesiv şapte capitale după inspiraţia, nebunia şi orgoliul fiecărui deţinător al puterii.

Zona pe care se află acum oraşul a fost permanent locuită de peste 3500 de ani. Săpăturile arheologice au scos în evidenţă existenţa aşezării întemeiate de Pandavas la 1450 î.Hr. În cărţile sfinte culturii hinduse se face referire la existenţa unui oraş fabulos pe malul fluviului Yamuna, afluent al Gangelui, iar vechile monumente din diversele zone ale Capitalei indiene atestă împletirea originii învăluite în legende cu miturile istorice adânc implantate în conştiinţa populară prin cele peste 200.000 de versuri ale Mahabaratei şi Rāmāyanei, epopei ce vin din secolele 3 – 5 î.Hr. Numai că bogăţiile fabuloase ale acestui teritoriu au atras, de-a lungul istoriei, tot felul de cotropitori începând cu sângerosul Timur Lenk, iar din secolele VII-XII au trecut prin foc, dar mai ales prin iatagane, populaţia indiană, diverse triburi şi popoare musulmane impunând islamismul ca religie predominantă. În 1525 musulmanul Baber a cucerit o parte a Indiei de nord punând bazele Imperiului primei dinastii a Marilor Moguli. Pătrunderea europenilor şi mai ales a englezilor în India, care a ştiut să aplice dictonul „divide et impera", a dus la destrămarea statului Marilor Moguli şi pe la jumătatea secolului XIX-lea Anglia stăpânea aproape toată peninsula. Primul reprezentant englez, mai mult

contrabandist şi aventurier decât diplomat s-a oploşit la curtea Împăratului Akbar care i-a acordat, mărinimos, o concesiune comercială, fără să bănuiască deserviciul pe care avea să-l facă propriului său imperiu mogul. Secolul al XVIII-lea a fost epoca răscoalelor şi conspiraţiilor, a războaielor pentru succesiunea la tron şi a comploturilor ce sfârşeau prin asasinate. Imperiile se destrămau peste noapte, noii stăpâni îşi prezentau pretenţiile în zorii zilei următoare. Aventurierii europeni, în special militarii, aleseseră bine momentul în care să-şi facă apariţia. Intrau în slujba prinţilor locali, sau a celor ce râvneau tronul rudei apropiate, le organiza o armată în stil european şi în cel mai scurt timp protectorul ajungea pe tron, iar ei deveneau indispensabili şi mari comandanţi de oşti. Aceşti aventurieri ajunseseră de neînlocuit fiind neîntrecuţi în a-şi crea aureole de infailibili şi cu toate că în ţările lor natale nu erau decât nişte cătane mediocre. Nimeni nu-i întreba ce şcoli militare absolviseră şi ce merite deosebite le revenise în războaiele vremii. Ceea ce conta la acel moment era lipsa de scrupule, curajul, vigoarea, voinţa de cremene şi arta folosirii intrigii şi a minciunii pentru a satisface lăcomia de bogăţii şi de putere. Oricând o armată de indieni bine instruită de un asemenea militar aventurier putea face drumul neted oricărui curtean spre tron, iar răsplata era pe măsura înălţimii tronului. Aşa se face că în scurt timp au apărut viceregii englezi care s-au încoronat în numele coroanei britanice, iar în 1877 regina Victoria s-a proclamat împărăteasă a Indiei. În numele „europenizării” şi „civilizării” coloniştilor până în 1950, anul independenţei, Anglia a cărat tot ce se putea căra dintr-o colonie căptuşind băncile din City, oferind în schimb, educaţia europeană tipic englezească, sfaturi şi programe, adică know-how-ul de astăzi şi nu pe degeaba. În societatea indiană amprenta engleză este puternic reliefată mai ales în sistemul politic şi economic. Elitele

societăţii indiene îşi fac studiile la Londra, trăiasc în Marea Britanie, sau dacă se hotărăsc să trăiască acasă adoptă obiceiuri şi tare pe care englezii le flutură pe la nasurile omenirii, impunând într-un fel snobismul europenist pentru o mână de aleşi ai sorţii. Dar marea masă a muritorilor indieni rămâne definitiv într-un spaţiu unde trăieşte, după unele statistici, aproape un miliard de suflete cu tradiţiile, obiceiurile, filosofia, credinţele, toate determinate de această impresionantă cifră. Un miliard înseamnă, totuşi, aproape o cincime din populaţia globului care oferă lumii spectacolul contrastului deplin, de la exponenţii vârfului piramidal fabulos de bogaţi la baza extrem de săracă, a muritorilor de foame care ajunge în statisticele oficiale la 24, 6 % adică un sfert din populaţie. Doar puternicele stratificări sociale, sub forma unor caste tradiţionale datând de mii de ani ţin în chingi societatea să nu explodeze, iar ignoranţa ţine în întuneric aproape jumătate din populaţie. 48% de analfabeţi dintr-un miliard înseamnă totuşi patru sute şi ceva de milioane de oameni, adică aproape 70 de Londre de neştiutori de carte. Te poţi întreba liniştit dacă nu cumva tot ce înseamnă fabuloasa cultură indiană cu un trecut glorios dar şi cu un prezent ce marchează puternic mileniul în care păşim nu este, de fapt, apanajul unor vârfuri a societăţii, adevărata viaţă normală cu toate componentele ei aparţinând unui număr restrâns din populaţie care conştientizează verbul a trăi. Restul ce însumează miliardul nu reprezintă decât procesul necontrolat de înmulţire a unor indivizi care de cele mai multe ori se nasc trăiesc şi mor fără măcar să-şi cunoască identitatea.

A doua zi am fost alertaţi pentru că grupul de imagine trebuia dus într-un anume loc de unde putea filma ceremonia primirii oficiale a preşedintelui României de către autorităţile indiene. La ora 10 dimineaţa eram pe un platou al palatului prezidenţial Rashtrapati Bahavan,

urcaţi pe nişte gradene de unde urmăream de la punct fix tot ceremonialul. Distanţa fiind prea mare pentru a face fotografii de calitate cu aparatura pe care o aveam, m-am mulţumit să punctez doar momentul, protocolul indian fiind într-un fel unic de ce-am mai văzut în alte ţări. De exemplu, trecerea gărzii în revistă şi ascultarea solemnă a celor două imnuri, preşedintele român a făcut-o solitar, sub un baldachin protector, nefiind însoţit şi de gazdă. După ce comandantul gărzii de onoare i-a prezentat onorul, preşedintele nostru a luat-o de unul singur pe un traseu al covoarelor roşii ce ducea pe la diferite batalioane şi companii, călări cu steaguri şi fanfare, încât la un moment dat am crezut că cineva a încurcat protocolul şi pe platou se desfăşoară un tablou de operetă. Întâlnirea oficială a celor doi şefi de stat s-a petrecut departe de aparatele noastre, privilegiaţi fiind doar John şi cameramanul de la Cotroceni. Mi-am adus aminte de un proverb din sanscrită care spune că „iertarea este o podoabă a celor bravi” şi am oftat a pagubă. Am plecat de pe câmpul primirii protocolare la Samādhi, într-un parc sfânt pentru societatea indiană şi după ce ne-am descălţat la poarta de la intrare am păşit cu pioşenie pe locul unde a fost incinert Mahatma Gandhi, Indira Gandhi şi Rajiv Gandhi, personalităţi puternice care au avut o soartă asemănătoare. Depunerea unei coroane de flori la memorialul Raj Ghat s-a înscris în ceremonialul uzual după care preşedintele a coborât pe o mică alee în parcul cu pomi plantaţi de toţi oaspeţii de vază ai Indiei şi a respectat ritualul plantând un arbore ce va trăi în timp peste schimbările politice, economice sau sociale, ele devenind istorie în schimb arborele se va transforma în copac, copacii vor forma o pădure, chiar dacă fiecare poartă o etichetă pe care stă scris cu litere turnate în bronz, A. Gromîko, Margaret Theacher, Nicolae Ceauşescu, François Miterand etc.

Memorialul Gandhi păstrează în sufletul fiecărui indian personalitatea celui care a fost Mohandas Karamchand Gandhi, un jainist ce aparţinea castei meşteşugarilor, în care ahimsa sau „non-violenţa” era un concept fundamental. Se căsătoreşte la 13 ani, conform tradiţiei cu tânăra indiancă Kasturbai din aceeaşi castă. De tânăr a urmat şcolile englezeşti din India după care a plecat la Londra unde a urmat dreptul, devenind avocat pledant. Londra a fost primul oraş occidental cu care a luat contact în care a cunoscut ideile liberale şi creştine transformându-i fundamental modul de a gândi. S-a întors în India unde a practicat dreptul dar în acelaşi timp educaţia primită la Londra i-a schimbat viziunile politice şi în acelaşi timp viaţa. A plecat în Africa de Sud ca angajat al unui om de afaceri indian şi un incident petrecut într-un tren – alungarea din compartimentul de clasa I de către un gardian alb din cauza faptului că era de culoare – i-a schimbat planurile de viitor, a schimbat soarta Imperiului Britanic şi cursul istoriei. În Africa de Sud şi-a asumat rolul de conducător al comunităţii indiene şi a luptat împotriva exploatării lor. Numai că Gandhi nu a folosit lupta armată ci non-violenţa, principiul jainist al castei sale. „Frumuseţea acestei lupte, nota el, stă în faptul că ea se iveşte de la sine. O luptă pentru dreptate în care nu este nicio taină de păstrat, niciun loc pentru şiretenie, nici pentru minciună, vine fără a fi căutată; şi un om al religiei se simte totdeauna gata pentru ea. O luptă care trebuie dinainte plănuită nu este o luptă dreaptă. În lupta dreaptă Dumnezeu însuşi stabileşte planurile campaniei şi călăuzeşte bătăliile. Dumnezeu ajută pe om când omul se simte mai umil decât pulberea ce se găseşte sub picioarele sale. Numai celor slabi şi fără sprijin li se acordă ajutorul divin”. S-a întors în India în 1914 când avea aproape 46 de ani. Informaţiile despre campaniile sale non-violente din Africa de Sud l-au precedat iar sosirea lui a trezit masele

cu care s-a identificat în totalitate. A renunţat la îmbrăcămintea europeană şi a adoptat viaţa austeră a oamenilor simpli. A propus boicotarea şcolilor engleze, a hotărârilor consiliilor locale, renunţarea în masă a hainelor europene (aceasta reprezentând o grea lovitură dată britanicilor în punctul lor cel mai sensibil-comerţul între metropolă şi colonie). Programul lui Gandhi atingea corzile cele mai sensibile ale comunităţii indiene. Pentru indieni el devenise marele suflet sau „mahatma”. Anul 1921 a reprezentat pentru India anul trezirii conştiinţei naţionale; hipnoza fricii fusese înlăturată. În anul 1942 lansează mişcarea” Quit India”, care promova nesupunerea civică până la paralizarea administraţiei şi îngreunează efortul de război al britanicilor. La 15 august 1947 India iese din componeţa Imperiului Britanic şi îşi declară independenţa. Cel mai important ideal politic al lui Gandhi a fost atins.

De la memorialul Gandhi ziua a decurs ca o vijelie politică, mutându-ne de la un palat la altul, într-un carusel protocolar de la Hyderabad la Rashtrapati Bahavan şi de la preşedintele Consiliului Statelor la Preşedintele Indiei, când osteneala s-a terminat cu un banchet oficial la care presa nu a avut acces. Am văzut doar spectacolul sosirii musafirilor, oameni de vază din societatea indiană, primiţi de gărzi costumate în ţinută de gală şi care mai de care însoţiţi de femei înfăşurate în sariuri scumpe şi sub povara bijuteriilor ce se etalau pe diverse părţi ale corpului, de la falanga degetului mare de la picior, gleznă, buric, braţe, degete, nas, gât, urechi, păr şi unde nici nu-ţi poţi imagina. Cei care nu aveau asemenea femei erau dotaţi cu bodigarzi, câte patru la număr, sau tot felul de indivizi care îi sporeau prin reprezentare rangul invitatului. Mi-am adus aminte că India este o societate constituită în caste iar noi ziariştii am fi fost demni doar să le ducem ţucalul servitorilor de demnitari aşa că am fost conduşi la autocar şi… la ambasadă. Acolo soţiile diplomaţilor noştri

acreditaţi în India, foarte amabile de alt fel, ne-a oferit un cocktail cât mai consistent mai ales că multe din produse erau aduse de acasă cu avionul prezidenţial.

A doua zi, era o zi de marţi, aveam programată, pentru delegaţia română, inclusiv grupul de presă, „cu excepţia delegaţiei oficiale", cum era notat în program, o vizită la Qutam Minar ruinele unei civilizaţii dispărute. M-am gândit că ziua putea începe cu o evadare aşa că la cinci dimineaţa am surprins gărzile de la uşa lui Dalai Lama, probabil fiind primul la lift, şi mi-am promis o plimbare de o oră dus şi o oră întors în preajma marelui hotel Ashoka.

New Delhi (Noul Delhi) îşi începe odiseea de principal centru politico-administrativ în anul 1911 „croit" în nota unui mare oraş modern de marele arhitect Le Corbusier cel care a proiectat, mai târziu, actuala capitală a Braziliei, un oraş pentru mileniul trei. Capitala a fost finalizată în 1947 şi ca ori ce oraş construit de nou, în scopuri clare este un oraş-grădină, amenajat pe axe principale ce polarizează palatele puterii, care a impus bulevarde largi cu intersecţii care evită blocajele de trafic, străjuit de grădini şi spaţii întinse astfel încât în jurul palatului prezidenţial, de exemplu, nu există nicio construcţie pe o rază de un kilometru. În schimb pe spaţiile cât terenurile de fotbal ce „aerisesc" centrul Capitalei poţi observa pe la vermea prânzului sute de oameni care ocupă un astfel de teren într-o binemeritată odihnă prelungită combinată cu meditaţii şi practici pasive asupra vieţii şi cotidianului anost. Le Corbusier a păstrat stilul şi linia autohtonă la fiecare complex arhitectural nou construit dar a europenizat circulaţia şi repartiţia spaţiului prevăzut locuinţelor pe cartiere rezidenţiale, vile, blocuri, palate, centre financiare, industriale etc. Englezii cucerind şi dominând India aproape 200 de ani au impus anumite elemente ale culturii lor fără a influenţa prea mult comportamentul miliardului de locuitori. Circulaţia pe

stânga, terenurile de golf, criket, gazonul şi vilele coloniale sunt amprente vizibile într-o societate marcată de o viziune cu totul diferită de cea europeană şi în mod special de cea englezească. De ce spun asta? Pentru că după o oră de mers pe un bulevard destul de circulat pentru ora cinci dimineaţa am cotit pe o stradă cu garduri înalte, dar prin grilajul porţilor se zărea vila cu un etaj înecată în verdeaţă, având în faţă câţiva zeci de metri de gazon proaspăt bărbierit ca un obraz de gentelemen la o întâlnire de afaceri, cu aspersoare ce merg continuu creând un microclimat altul decât cel din afara zidurilor înalte care împrejmuiau proprietatea. Modelul vilei era englezesc cu specific tropical, adaptat climei, dar gardul era sută la sută indian pentru că despărţea o lume de alta. De gardul înalt de aproape trei metri, nişte suflete au agăţat colţurile unei folii de plastic ce acoperea trotuarul, sprijinită în partea cealaltă de două beţe. Aceasta era „locuinţa” unui grup de oameni, probabil o familie, câtimea din miliardul ce compune populaţia Indiei, petrecându-şi viaţa de la naştere, trecând prin maturitate şi murind sub folia de plastic fără identitate, neconsemnaţi nicăieri, singura lor şansă oferită cu generozitate fiind cerşitul. La un moment dat un camion uriaş, cu marca Leiland gravată pe oblonul din spate, opri în dreptul foliei de plastic şi doi haidamaci coborâră din cabină. Unul din ei desprinse de pe laterala camionului o prăjină şi începu să-i împungă pe cei care dormeau pe cartoanele şi în cârpele mizere de pe trotuar. Unii se trezeau brusc ridicându-se într-un torent de vorbe, alţii numai dădeau plictisiţi din mână învelindu-se mai bine cu zdreanţa de pe ei, dar unul dintre locatarii trotuarului nu a reacţionat în niciun fel. Atunci haidamacul mai solid îl prinse de picioare trăgându-l brutal din „patul” improvizat şi după o sumară cercetare îşi făcu atent colegul, îl prinse unul de picioare celălalt de umeri şi-l aruncă fără prea mare efort în camion. Din camion nu veni niciun zgomot,

semn că mai erau „adormiţi” în benă şi după alte câteva controale cu prăjina în rândul celor care dormeau în „casa” de pe trotuar haidamacii se agăţară de scările exterioare şi la o bătaie în cabină camionul porni mai departe. De pe trotuar nimeni nu ridică privirea, nu puse vreo întrebare, n-am observat nicio mişcare să mimeze regretul după cel dispărut. O unitate dintr-un miliard a dispărut, dar imediat alta, sau mai multe îi ia locul şi asta acolo, în stradă, fără speranţa unui viitor, o viaţă al cărui preţ este echivalentul unui bidon de plastic ce poluează oraşul. Probabil că soarta cadavrelor fără identitate şi nereclamate de nimeni are soarta gunoiului menajer dacă nu cumva pentru economie sunt aruncate în sfântul fluviu spre deliciul crocodililor veşnic flămânzi.

M-am întors înspăimântat la hotel gândindu-mă că dacă un stat care posedă arma nucleară, cu o structură avansată a institutelor de cercetări de tot felul, o ţară cu o cultură ce are rădăcini înfipte în cinci milenii de existenţă, are o asemenea atitudine faţă de viaţă, asupra individului ca entitate, înseamnă că ori miliardul de suflete este determinant în toate fără reguli şi conduite, ori emoţiile mele fac parte dintr-o cultură plină de slăbiciuni.

Am luat micul dejun în grabă, într-un salon european al hotelului, dar cu personal indian care sigur aveau o casă, o familie şi o perspectivă de viitor. Apoi repede în autocarul colţuros care ne-a dus la Qutub Minar. Până la ruinele construcţiei din secolele X-Xll şoseaua este dintr-un asfalt impecabil iar parcarea este proiectată să primească zeci de asemenea autocare. Tristeţea mare începe din momentul în care cobori din maşină şi o cohortă de copii care de care mai răpănoşi, mici sau mari, tot atât de zdrenţăroşi care formează un pluton compact de cerşetori cu o tactică bine pusă la punct pentru a înduioşa şi inimile de piatră. „Sir one rupee, please!” este refrenul cu care eşti întâmpinat la tot pasul iar pădurea de mâini întinse

este strigătul de sărăcie din ori ce limbă. Pentru a nu stânjeni vizita oficialităţilor române cerşetorii au fost împrăştiaţi, în cea mai mare parte, dar o parte dintre ei tot au revenit considerând prezenţa străinilor un prilej bun pentru cerşeală. De peste tot apar priviri umile, triste, şi indiferent de vârstă citeşti în stăruinţa lor foamea, precum a câinilor de pripas. Eşti tentat să scoţi toţi banii pe care îi ai şi să-i împarţi, în mod caritabil, la toţi copiii, dar eşti în acelaşi timp conştient că nu ai rezolva nimic pentru că cerşitul nu-i un accident în viaţa lor ci un mod de a trăi. Am vizitat cu inima strânsă toate acele pagini vii de istorie, am făcut fotografii celebrului turn cu sculpturi în diferite stiluri hinduse şi mogule, m-am înlănţuit de coloana de fier veche de 1600 de ani şi datorită purităţii metalului nu a căpătat în timp nicio pată de rugină şi am plecat de acolo urmărit de ochii unui copil care încercând să vândă o împletitură de paie sub formă de şarpe repeta ca un automat; „Sir one rupee please!”. M-a consolat ideea că în cultura lor indienii consideră trupul doar o gazdă trecătoare a spiritului iar odată trecut dincolo, în cealaltă dimensiune a existenţei noastre, copilul zdrenţăros nu va mai fi nevoit să întindă mâna şi se va juca senin pe câmpiile Nirvāṇei. Cel puţin aşa cred ei. Dar nimic nu este definitiv pe pământul acesta, culturi umane vin şi trec, singura constantă durabilă este timpul.

După o deplasare la hotel pentru a ne strânge bagajele şi apoi o ultimă vizită la ambasadă, grupul de ziarişti a fost condus la aeroport pentru a fi îmbarcaţi în avionul românesc ce avea destinaţia Mumbai (Bombay).

După ce am decolat şi fiecare îşi verifica notiţele sau cumpărăturile glasul unui director de ziar se auzi întrebând insinuos:

— Ia zi dom’le cum e cu rata şomajului la indieni?

Să discuţi despre rata şomajului la indieni mi se părea o absurditate la fel de mare ca faptul că ei mor de

foame cu hrana la nas, vacile circulă liber şi nestingherite prin oraş şi se sfârşesc de moarte naturală iar oamenilor religia le impune un regim vegetarian. În faţa ochilor îmi apare mult prea des copilul de la Qutub Minar nefiresc de slab, cu părul năclăit de gunoaie, nespălat de ani de zile, doar cu albul ochilor şi sufletul lui de copil nepătat şi cu refrenul pe care îl ştia mai bine decât ori ce altceva; „Sir one rupee please”.

*

Când am ajuns deasupra Mumbaiului se înnoptase de mult iar oraşul văzut de la câteva mii de metri înălţime se dovedi a fi fascinant. Milioane de stele ce pluteau pe apele oceanului formau un păienjeniş sclipitor ireal ca o hartă cosmică a unui alt univers. Cunoscut la noi mai curând ca Bombay, oraşul îşi trage numele de la zeiţa Mumbadevi zeiţa protectoare a populaţiei de pescari care se stabilise iniţial pe cele şapte insule ce alcătuiesc marea metropolă. Cu timpul, insulele au fost unite prin poduri şi şosele, iar suburbiile s-au întins pe numeroasele coline de pe ţărmul continental. Astfel grupul de insule ce sunt scăldate de apele Mării Arabiei (ce face parte din Oceanul Indian) împreună cu o porţiune din uscatul continental adăposteşte o populaţie ce depăşeşte ca număr de locuitori ţări europene ca Austria, Elveţia, Albania şi cu cei 12, 5 milioane are mai mult de jumătate din populaţia României. Naşterea oraşului este atestată de un document ce înscrie anul 1294 ca an al naşterii aşezării Mahikavati de pe insula Bombay ca un sat de pescari pe o insulă scăldată de apele Mării Arabiei. În jurul anului 1300 pe insulă pătrund oştile musulmane ale regatului Gujarat, ce-l cuceresc şi-l dezvoltă, ca loc ideal pentru plecarea mirodeniilor spre Marea Roşie şi de acolo pe caravanele neguţătorilor arabi până la porturile din Mediterană. Supremaţia comerţului cu mirodenii de către arabi ia sfârşit în anul 1498 când Vasco Da Gama descoperă noul drum spre indiile orientale

ocolind continentul african şi îşi consolidează prezenţa în zonă fie prin cuceriri de noi teritorii fie prin misionarism catolic sau prin acte de cumpărare a unor proprietăţi. În anul 1506 îşi face apariţia în apele Oceanului Indian flota condusă de Alfonso de Albuquerque Villa de Alhandra un renumit navigator lusitan, dar şi un mare strateg şi militar care a realizat importanţa strategică a insulei Bombay pentru cosolidarea poziţiei portuhgeze în zonă şi începe o campanie de cuceriri pe coastele Golfului Persic şi ale Mării Roşii. Rând pe rând Calicutul, Goa, Malabarul, Insulele Sonde, Ormuz-ul devin cetăţi supuse portughezilor sau centre pur şi simplu catolice, coasta de vest a Indiei devenind temelia unei noi religii într-o cultură hindusă încercată, din când în când, de islam. În scurt timp, Portugalia a devenit stăpâna drumului comercial al mirodeniilor şi cea mai temută putere maritimă în Oceanul Indian. Astfel portughezii au cumpărat oraşul Mumbay în 1534, pentru 500 de rupee de la sultanul Gujaratului dorind să creeze o bază de plecare a noului drum al mirodeniilor pe calea descoperită de Vasco da Gama în jurul Africii. Arabii consolidaţi în mici sultanate pe coastele Mării Roşii şi a Indiei de Vest se vedeau ameninţaţi cu pierderea controlului asupra drumului mirodeniilor spre Europa intrând în război declarat cu toate navele portugheze. Pentru a linişti definitiv spiritul războinic al sultanilor Albuquerque a vrut să pună în aplicare un plan diabolic, care nu mai fusese gândit de niciun comandant de oşti din acea parte a lumii; să devieze apele Nilului, în bună înţelegere cu negusul Abisiniei, spre Marea Roşie transformând în deşert câteva milenii de civilizaţie egipteană. Doar lipsa specialiştilor şi, poate, a tehnicii nu a dus la bun sfârşit orgoliul nemăsurat a uni om. Ulterior Mumbaiul a devenit o parte a zestrei Caterinei de Bragança la căsătoria sa cu Carol al II-lea al Angliei. Mărgăritarul din lada de zestre a Caterinei era, deja, o

colonie întemeiată ca agenţie comercială şi în contractul de căsătorie era prevăzută obligaţia ca această colonie să plătească un tribut de zece lire sterline pentru ca regina să nu-şi piardă complet drepturile de proprietate asupra oraşului. Aşezarea favorabilă a insulei, posibilităţile excelente pentru amenajări portuare face din Mumbai un loc râvnit şi de alţi doritori de „noi ţinuturi” astfel că devine redută de cucerit pentru olandezi. Perfidul Albion apără cu străşnicie drepturile regelui Carol asupra zestrei Caterinei şi după ce „curăţă” insula de pofticioşi a infiltrat întâi agenţi comerciali care dezvoltă un comerţ profitabil pentru coroana britanică, ca mai apoi să se stabilească definitiv pe la 1664. Printr-o abilă mutare de şah regatul britanic îl cedează peste patru ani Companiei Engleze a Indiilor Orientale, un fel de administrare privată a afacerii, care îşi stabileşte aici sediul central transformând oraşul într-una din cele mai mari pieţe de bumbac ale lumii. Nu a plătit niciodată portughezilor acea rentă de zece lire stabilită la căsătoria Caterinei. Cu toate că este placa turnantă a comerţului indian Mumbai-ul cunoaşte un „boom” comercial după 1950, extinzându-se ca port şi dezvoltându-se industrial, el devine principalul port al Indiei şi cel mai mare oraş industrializat al ţării. Cu cât ne apropiem mai mult de aeroport şi distanţele de pământ se reduc încep să se zărească arterele de circulaţie luminate „a giorno” cu traficul de maşini care circulă ordonat, urmând linii precise ce se deplasează spre nicăieri, în neantul acelui cosmos necunoscut.

După aterizare am constatat că mărimea aeroportului este proporţională cu dimensiunea oraşului iar dotările şi serviciile nu se deosebeau de cele din Frankfurt. Şi aici ne aştepta un autocar, care a navigat pe nişte fluvii umane timp de două ore, prin faţa ferestrei mele trecând cu încetinitorul când zgârie-nori din beton şi sticlă, când cartiere mărginaşe cu case amărâte sau terenuri virane în

care oamenii aprindeau focuri sub cerul liber pregătindu-şi culcuşul într-o cutie de frigider. Casele construite de englezi sau de alţi potentaţi veniţi de aiurea pentru a face afaceri în Mumbai dovedeau trăinicie, construite din piatră, cu temelia adânc înfiptă în pământul Indiei, în care se observa de la o poştă facilităţile confortului occidental, pe când adăposturile autohtonilor din cartierele mărginaşe abia dacă scoteau la iveală un bec nud care lumina o sărăcie cumplită şi populaţia la care priveam prin geam, în drumul de aproape două ore, era clasa mijlocie a Indiei. Autocarul opri la un stop în plin centru urban şi am putut admira un tablou destul de frecvent pe străzile oraşului. În faţa intrării unui magazin de casete audio – video şi C.D-uri, cu reclamă luminoasă imensă şi cu sisteme electronice antifurt îşi făcea somnul, pe o pătură de culoarea nopţii o femeie cu trei copii, unul dintre ei, treaz fiind se juca cu o cutie goală de bere. S-ar putea vedea acelaşi tablou la Viena? Sau la Frankfurt? Care este cheia acestei obstinaţii către promiscuu? Aeroportul Santa Cruz din Mumbai este tot atât de mare şi de dotat, dacă nu cumva îl depăşeşte, ca cel din Frankfurt. La Santa Cruz nu am putut să folosesc o toaletă din cauza celor care dormeau până şi pe holurile amintitului lăcaş blocând ori ce posibilitate de folosire. Ori nicăieri nu am văzut aşa ceva. Şi nu cred că acei oameni erau cerşetorii sau paria societăţii. Ei aveau în buzunar, fiecare, câte un bilet de avion, altfel nu puteau pătrunde în aeroport. De aceea sunt convins că marea problemă a locuitorilor Indiei este comunicarea între indivizi şi necunoaşterea dreptului fundamental, dreptul la existenţă, iar statul, cel care ar trebui să-l respecte este primul care îl ignoră. Imaginaţi-vă că locuitorii Austriei ar fi concentraţi pe câteva insule, cu o suprafaţă totală de 600 de km^2 şi ar fi obligaţi să trăiască şi să muncească în acest loc. În primul rând pe toate canalele mass-media s-ar difuza programe informative cu privire la drepturile

omului. Toate drepturile omului care sunt consfinţite în Declaraţia Universală de care se leagă concepţia modernă a existenţei legitime a statului. Statul modern european ca să întrunească condiţia de a fi legitim în faţa organismelor internaţionale dar şi a umanităţii trebuie să îndeplinească cele trei criterii obligatorii: să fie guvernat democratic de structuri alese, să respecte toate drepturile omului universal acceptete, deci justiţia să fie unul din stâlpii pe care se sprifină democraţia şi al treilea criteriu dar şi cel mai important, să fie un stat social, adică să asigure prin lege o condiţie decentă de viaţă tuturor membrilor săi. Dacă nu le-ar fi adus cu ei, austriecii, înghesuiţi în aceste insule mirifice ar fi inventat aceste principii şi cu totul altfel ar fi arătat periferiile oraşului, iar majoritatea cetăţenilor ar fi locuit în case moderne cu sonerii la uşă şi lanţ de tras apa. Tare mi-e teamă că impunătoarele construcţii din beton şi sticlă, cu aliura city-urilor americane sau japoneze nu sunt decât reşedinţe de bănci, instituţii comerciale, hoteluri şi societăţi comerciale cu capital străin. Adică un buzunar destul de mare a unei haine ce se poartă pe alte străzi şi alte capitale. La un bulding din beton şi sticlă am oprit şi noi, aşezat pe o faleză imensă, udată în noapte, la nici douăzeci de metri de valurile oceanului. Interiorul hotelului Oberoi la care am fost cazaţi făcea parte din schiţele de urbanizare ale mileniului trei, unde fantezia arhitecţilor întrecuse pe cea a scenariştilor SF, iar opulenţa granitului negru combinat cu strălucirea aurului vechi formau combinaţii geometrice peste care cascade cristaline susurau ca o poveste ce îmi aducea aminte că am ajuns în ţara maharajahilor. Lifturi elveţiene, uşi cifrate cu cartelă, băi cu celule fotoelectrice în loc de robineţi, şi multe alte asemenea fleacuri mă nedumerea şi trebuia să citesc cu atenţie în program că sunt în India, ţara copilului de la Qutub Minar. Este India un stat de drept? Se respectă în această ţară elementarul

drept al fiecărui om de a dispune de condiţii decente de subzistenţă? De unde acel „şir one rupee, please!”, din ce ramură a rădăcinii strămilenare a culturii fiinţelor umane trăitoare pe acest pământ? Ce Dumnezeu călăuzeşte acest miliard de oameni? După ce am dus bagajele în cameră am coborât din nou pentru a merge la un cocktail oferit de Ministerul Afacerilor Externe indian pentru presa română în timp ce preşedintele nostru era într-o activitate privată. Am ajuns repede la un alt hotel de lux unde după câteva orbecăeli prin saloane opulente am găsit liftul care ne ducea la ultimul etaj pe o terasă amenajată cu mare fast. Suporţi speciali susţineau cupe enorme cu jeratic în fiecare colţ al terasei pentru a crea un microclimat plăcut în răcoarea nopţii tropicale. De o parte şi de alta a dreptunghiului erau aliniate câte un rând de mese cu diverse instrumente şi vase argintate din care veneau mirosuri exotice. La intrare erai întâmpinat de un grup de tineri ospătari cu tăvi pline de tot felul de băuturi, de la cele mai celebre mărci de wisikey până la necunoscutele licori autohtone cu arome exotice. Şi totul din belşug, fără restricţii. După un timp a trebuit să mă duc unde meditezi singur şi constat că sunt „preluat” de un tip cu un halat scurt ca de doctor. „Poftiţi şir, dacă pot să vă ajut cu ceva şir, v-am dat drumul la apă şir, acesta-i şervetul dumneavoastră şir, fermuarul pot să... nu? eu vă deschid uşa şir, nu trebuie s-o atingeţi dumneavoastră şir, vă mulţumesc că aţi venit în toaleta mea şir”. Am scos zece rupii ce le aveam prin buzunar şi i le-am dat fără comentarii uluit de genul de servicii cu care am fost servit. Acel om era unul din miliardul de indieni care are un loc de muncă, la un hotel de lux, are posibilitatea să plătească o casă, să se îmbrace, să trăiască decent într-o societate în care se moare de foame pe stradă, deci se poate spune că face parte din clasa de mijloc, din protipendada cartierului în care locuieşte. Îmi închipui cum se poartă cu europenii

sau americanii cu dare de mână care într-adevăr se descurcă greu în asemenea situaţii. Am adormit punându-mi tot felul de întrebări la care, chiar dacă cineva ar găsi un răspuns nu l-ar spune niciodată.

A doua zi preşedintele a vizitat Compania TATA, o expoziţie cu produse ale acestei companii şi s-a întâlnit într-o sală de conferinţe a unui zgârie-nori cu reprezentanţi ai Confederaţiei Comunităţii Oamenilor de Afaceri ai Industriilor indiene din Mumbai. Breefingul s-a încheiat cu un dejun de lucru, iar presa română a fost invitată într-o altă sală unde a putut degusta câteva feluri din mâncărurile tradiţionale indiene. Totul era curat, extrem de alb, tacâmurile păreau noi, cu toate astea majoritatea ziariştilor români au preferat să profite de timpul pus la dispoziţie şi să mai vadă, să mai înţeleagă ceva.

Am ieşit repede din hotel cu scopul de a cunoaşte cât mai mult din viaţa oraşului care se dovedea a fi extrem de agitat, într-o efervescenţă continuă ziua şi noaptea. Oberoi era aşezat pe şoseaua ce dantela ţărmul Mării Arabiei formând o faleză nesfârşită, cu mici promotorii din care se ridicau construcţii cu arhitecturi năucitoare, demne de mileniul trei. În spatele hotelului, în imediata apropiere începea o stradă comercială plină de butiquri, fel de fel de tarabe şi grămezi de fructe tropicale de toate soiurile. După ce am trecut în revistă toate tarabele de pe ambele trotuare m-am întors mâhnit la hotel pentru că nimic din ce era scos la vânzare nu-mi trebuia, iar fructele parcă atunci erau culese dintr-un noroi de o culoare dubioasă, vânzătorul neostenindu-se să le şteargă nici măcar pentru „faţa” comercială. Mă intriga slinul ce se afişa pe tot ce mă înconjura şi nepăsarea comercianţilor de a scăpa de el. Luasem aparatul de fotografiat cu mine şi încercam să rezist tentaţiei de a face doar fotografii ale mizeriei. Doream să iau cu mine şi o părticică din India a faţetei

frumoase. În depărtare se vedea o moschee, cu formele cupolelor şi a minaretelor ieşind din valuri, cu un fir subţire de uscat ce se lega de ţărm şi acela acoperindu-se, periodic, de apele fluxului. Era o imagine de ilustrată ce strălucea scânteietor în soarele amezii, ca un giuvaer nepreţuit pe coroana Mumbaiului. Era moscheea Hajji Ali care… Doar întâmplarea a făcut ca un coleg din delegaţie să oprească în plină stradă maşina închiriată şi să ţipe cât îl ţinea gura; „hai cu noi la Poarta Indiei, stăm atât cât să filmăm şi ne întoarcem în jumătate de oră”. N-am stat pe gânduri şi în zece minute eram în faţa unui uriaş arc de triumf care reprezenta simbolul oraşului. Construită în stilul practicat în secolul al XVI-lea în provinevia Gujarat „Poarta Indiei” a fost înălţată în anul 1927 pentru a comemora vizita făcută de regele George al V-lea al Angliei în anul 1911. Istoric Poarta semnifică mai mult deoarece pe sub arcul său au trecut ultimele trupe britanice care au părăsit India independentă. Parcă îi şi vedeam pe ultimii soldaţi de ocupaţie părăsind fosta colonie cu aerul superior al pursângelui de paradă ce trece în pas de gâscă prin faţa plutoanelor de elefanţi măreţi şi nepieritori ca India. Uriaşa Poartă construită dintr-un granit roşu, plină de semnificaţii istorice, era acum locul de pelerinaj a unor turişti autohtoni şi străini asaltaţi de un nor de porumbei. Ne-am întors repede la hotel pentru a continua programul oficial care culmina cu o întâlnire a preşedintelui cu Guvernatorul statului Maharashtra la care presa a avut numai oportunităţi de imagine şi cu asta se încheia activitatea oficială a delegaţiei de nivel înalt a României şi a noastră în Mumbai şi în India. Mai aveam la dispoziţie patru ore întregi şi m-am hotărât să dau o fugă până la moscheea Hajji Ali căreia îi făcusem de pe ţărm destule fotografii şi părea simbolul basmului indian cu construcţii fabuloase în pesaje de vis. Acolo, în largul apelor albastre moscheea se desena ca un poster de reclamă ce cheamă

turistul la revelaţii indiene dintre cele mai plăcute. În holul hotelului reprezentantul ambasadei noastre mă zăreşte şi mă întreabă din ochi „încotro aşa grăbit?”. „La moscheea Hajji Ali” îi răspund dornic să nu pierd timp cu multe explicaţii. „Ar fi bine ca să nu iei şi aparatele de fotografiat”. „De ce?” îl întreb uimit. Ei o fi ştiind el ceva îmi spun şi-mi duc geanta cu aparate în cameră bănuind că acolo s-ar putea să fie tot felul de hoţi care pot să-ţi smulgă aparatul de fotografiat de la ochi şi să fugă cu el, iar pe căldura asta nu ai şanse să-l ajungi în niciun fel. Fotografiasem de pe ţărm moscheea aşa că prea multe regrete nu aveam. Un taxi şi un dolar m-a scutit de un drum pe jos cam de doi km şi odată ajuns la digul ce lega mica insulă de uscat am coborât pregătit să iau în piept cei trei sute de metri de punte de piatră, care era acoperită de ape în timpul fluxului. După primii paşi am constatat că azurul ce-l vedeam de departe nu este decât o cloacă infectă plină de gunoaiele oraşului, unde pluteau ca o pecingene în apele albastre tot felul de plastice amestecate într-o masă unsuroasă purtate de curent şi împărţite în mod egal de o parte şi de alta a digului. Ştiam că indienii au cultul purificării prin apa Gangelui sau în ori ce altă apă, dar să te scalzi în scursura pestilenţială a unui oraş şi să te mai şi bucuri cum făceau câţiva copii mi se părea de un absurd total. După ce am observat cum pe pielea unui copil ieşit din apă se prelingea o mucoasă albă ce contrasta cu arămiul spatelui ud am iuţit pasul să nu supun stomacul la eforturi inutile. Mergeam şi priveam în urmă cum lăsam un bulevard tivit cu palmieri din care se înălţau spre seninul amiezii construcţii pentru mileniul trei. Lifturi de sticlă alunecau pe muchiile de argint a unor zgârie-nori, şi întreg oraşul arăta ca o metropolă a marilor avuţi ai lumii şi poate că aşa şi era. Nu este India ţara bogăţiilor fabuloase şi a basmelor cu maharajahi? Pe acest bulevard vecin cu marea alternau construcţiile de 40 – 50 de etaje,

într-o line arhitectonică demnă de mileniul ce vine, cu palate mai vechi sau de dată mai recentă, ce au stăpâni care locuiesc doar când vin să facă afaceri sau să se distreze la Mumbay. Merg mai departe spre mormântul lui Hajji Ali, o moschee veche de 500 de ani în care-şi doarme somnul de veci un conducător vestit pentru lumea islamică, şi poate la acea vreme pe toată coasta Malabarului. Privesc moscheea cu ziduri albe, strălucitoare în soarele amiezii şi îmi imaginez cum pe insulă, în timpul fluxului drumul pe care merg dispare, turbane de luptători temuţi, mânuitori ai hangerului şi a săbiilor încovoiate se furişau printre stânci sau pe meterezele de apărare în lupta continuă ce se ducea cu piraţii. Drumul mirodeniilor atrăgea în mod firesc şi pe tâlharii mărilor care au apărut odată cu dezvoltarea comerţului iniţiat de portughezi pe la Capul Bunei Speranţe. Goelete, keciuri, fregate şi alte tipuri de ambarcaţiuni pe care erau instalete tunuri şi instalaţii de abordaj brăzdau apele Oceanului Indian, iar ivirea pânzelor în depărtarea zărilor provaca fiori de teamă marinarilor îmbarcaţi pe corăbiile Companiei Indiilor Orientale. Malabarul, coasta de vest a Indiei ce cuprimăea fâşia de câmpie dintre Bombay şi Conchin a dat naştere la sfârşitul secolului XVII-lea unei dinastii de piraţi, care au monopolizat această profesie, şi care au devenit atât de puternici încât nicio flotă nu a reuşit să-i înfrângă. Familia Maratha a dat pe unul dintre cei mai vestiţi piraţi, pe Conajee care a construit o serie de cetăţi şi forturi pe o distanţă de 300 km pe ţărmul Malabarului, devenind regele pirat, stăpânul întregii coaste de sud-vest a Indiei, forţă de temut a tuturor neguţătorilor şi căpitanilor de nave în special englezi. Privind în perspectiva istoriei oare Conajee nu apare ca un apărător al bogăţiilor Indiei care erau jefuite de portughezii, sau englezii care le cărau în metropolele lor luxoase luate pe nimic de la băştinaşi?

Poate şi Hajji Ali căruia i s-a ridicat sfântă moschee de închinare la mormântul numelui glorios a fost un erou pentru poporul său, aşa cum şi Timur Lenk sau Atila au fost glorificaţi de popoarele lor.

Aproape că începuse să mă cuprindă mirarea de puţinătatea turiştilor în asemenea locuri când am văzut primul lepros. Înfăşurat în zdrenţele unei galabii fără nicio culoare şi cu capul acoperit de un turban de pe care slinul aproape că se prelingea stătea sprijinit de zidul de la intrare, cu o mână fără degete întinsă spre ori cine trecea pe acolo şi fără convingere venea dinspre faţa mutilată de boală refrenul deja cunoscut; „şir, one rupee please”. În ocolul pe care îl fac pe mica insulă descopăr alţi leproşi sprijiniţi de zidurile moscheei, iar la baza minaretulu un bărbat numai piele şi os, cu nasul şi gura ciuntite de cumplita boală ţinea un copil în braţe care avea faţa acoperită cu a cârpă mizerabilă, dar picioruşele subţiri, negre şi fără degete atârnau lipsite de vlagă pe caldarâm. El nici măcar nu mai cerşea, se mulţumea să privească marea cu un orizont limpede şi infinit în depărtarea lui, care nu mai putea să-i ofere nici măcar speranţa. Strângea la piept tot ce mai avea aici, pe pământ. Am plecat aproape în goană cu sângele clocotind de revoltă, de nedreptatea oferită ca o sfidare din parte sorţii dar şi al societăţii care nu face nimic pentru alinarea celor atinşi de această nemiloasă boală eradicată, de altfel în toată lumea.

M-am încleştat într-un puternic sentiment de nedreptate ce mi-a ţinut sufletul în menghină luni întregi şi care estompa tot ce văzusem şi trăisem în fabulosul Mumbay. Ce este de fapt India? Este un miliard de oameni, o cincime din populaţia globului care trăiaşte după reguli şi legi astfel concepute ca mizeria şi foamea să nu facă explozie la un moment dat. Societatea este construită piramidal în caste şi subcaste, care cu cât se adânceşte mai spre bază cu atât mizeria şi ignoranţa sunt mai crunte.

Acel copil de la Hajji Ali nu ştia că o să se nască şi nu a avut o posibilitate de opţiune la apariţia pe lume, iar moartea şi indiferenţa atâtor oameni uluieşte şi contrariază. Trăim totuşi la început de mileniu trei, dar în unele părţi ale lumii timpul s-a oprit, pentru anumite suflete, doar la graniţa umanităţii.

În pasul îndesat de pe betonul ce lega mica insulă, cu aspect de ilustrată, de ţărmul realităţii indiene puneam tot necazul şi disperarea mea pe seama nedreptăţilor ivite la tot pasul, în societatea care mă lăsa de două zile s-o descopăr, să mă uit şi pe după perdeaua convenienţelor şi a ospitalităţii cu care tratezi ori ce musafir chiar dacă este mai curios. Condamnam tot ce nu înţelegeam şi mă minunam de ce societatea, sau măcar acel segment oropsit şi plin de nedreptăţi, pe care le purta cu stoicism în spinarea încovoiată, nu se revoltă. Cum domnule, mor de foame, îi macină tot felul de boli, n-au cu ce-şi arde morţii ca să-şi păstreze datina străbună, dintr-un miliard aproape jumătate sunt analfabeţi şi ignoranţa, se ştie, face mai multe victime decât boala, în marile oraşe sunt zeci de milioane de oameni care se nasc, trăiesc şi mor pe stradă fără să posede o identitate, servicii specializate salubrizează marile oraşe de cadavrele anonimilor săvârşiţi în cutiile de carton, sau folia de pe stradă şi cu toate astea nu se revoltă? Cu mâinile adânc înfipte în buzunare călcam îndârjit cu gândurile învolburate de cele văzute şi parcă din lateral, din cloaca pestilenţială în care încă se mai scăldau copii ciocolatii venea celebra replică a domnului Stolojan, spusă pe canalul unui post de televiziune; „în nicio ţară din lume nu s-a atins pragul de jos al sărăciei. Etiopia este o ţară săracă, foarte săracă şi nu a ajuns pragul de jos al sărăciei”. Deci se poate şi mai jos. Îmi vin în memorie fotografiile făcute de mine în gura Oborului unui grup de boschetari şi aurolaci, care se băteau pe un castron de supă caldă oferită de o societate

de caritate şi aş putea să jur că aveau aceeaşi privire ca leproşii de la Hajji Ali. Aici, în India, clima ţine cu cei săraci, dar acasă vine iarna şi suflete fără adăpost, oameni care nu „figurează nicăieri” câte zile mai au de trăit sunt umbre absente de pe tabelele omeniei sociale, dar care iau cu asalt canalizările şi ruinele în care şi şobolanii ezită să apară noaptea. Îi găseşti adormiţi în ghena de gunoi sau căzuţi pe stradă într-o poziţie nefirească cu câte o sticlă în mână ori prin preajmă. Nimeni nu ştie cum fac rost de bani pentru că nici pentru cerşit nu mai sunt „buni”. Câteodată au „neobrăzarea” să se urce cu noi în tramvai lăsând spaţii largi în jurul lor şi sunt aruncaţi în şuturi de nişte „cetăţeni vigilenţi”, pentru că put a hazna, iar hainele de pe ei sunt scorţoase de sarea urinei îmbibată în timp. Câţi sunt? Destui! Numai în Bucureşti au murit iarna trecută 700. În centrele de asistenţă socială nu sunt primiţi de către bucătăresele grase şi cu glas de trompetă până nu se spală, iar ei de regulă se spală vara când plouă. După Revoluţie cerşitul a devenit un mod de viaţă a unui segment destul de important a populaţiei înfometate a României încât nu există mijloc de transport în care să nu auzi la ori ce oră câte un „text” de sezon urmat de rugăciuni şi îngenuncheri, cu implorări şi toate gamele de gesturi pentru înmuiat sufite. De la cei mai mici, cu mânuţa plină de zoaie şi priviri inocente care-s deprinse cu arta cerşitului direct, cu fraze scurte şi tonuri savant prelucrate, la schilozi sau falşi infirmi, care, parcă trec doar să-şi încaseze cotizaţia de la cei întregi, până la pensionara, vecina de la parter, care stă încremenită de ruşine lângă uşa Alimentarei şi te blagosloveşte stins când îi întinzi hârtia de cinci mii de lei. Fiecare din ei reprezintă o tragedie umană, la care am contribuit cu toţii dorind o schimbare la un moment dat şi am votat prosteşte, ca nişte tembeli, pe toţi amatorii care s-au dat drept politicieni. Nu schimbarea de ideologie, nu dorinţele hulpave ale unor

organisme internaţionale, sau interesul unor cercuri interesate au dus România în ruină, ci noi cu mâna noastră am pus la cârma ţării pe toţi amatorii care se dădeau drept profesionişti în politică, economie, finanţe, comerţ exterior etc. Şi le-am dat cheile cămării crezând că ei o vor umple, iar ei au golit-o şi au vândut şi rafturile. De aici nu este decât un pas până la marginea societăţii unde o pătură socială şi aşa sărăcită de ceilalţi, din nainte, a făcut pasul decisiv spre dezumanizare. Noi, prin votul nostru, am amplificat deznădejdea şomerului, am lungit foamea pensionarului, am distrus orizontul tinerilor, şi exterminăm copiii în Casele fără fonduri, şi împingem bătrânii spre sinucidere. Citeşti în ziare de tot felul de morţi violente; de la aruncatul de la etaj până la sticla de benzină folosită în public, de la pruncul aruncat la ghena de gunoi la moarte în tăcere, pustiitoare, a bătrânilor care nu mai doresc să-şi ia medicamentele şi aşa insuficiente, se îmbracă cu ce au mai bun şi pleacă fie de acasă, dar mai ales de la azilele de bătrâni şi se opresc la o moschee a unui Hajji Ali, fără speranţe, pe ţărmul Oceanului, pe care fiecare dintre noi va trebui să-l trecem, în vreun fel, la sfârşit.

În drumul spre casă, în AIRBUS-ul spaţios, preşedintele şi-a aniversat ziua onomastică invitându-ne pe toţi ziariştii la o cupă de şampanie, iar noi i-am oferit o cască colonială pe care am decorat-o cu semnăturile noastre. Era exuberant şi nimic nu trăda la el vreo fărâmă de îngrijorare, ba mai mult, aşezat pe scaunul „mortului" le povestea directorilor de publicaţii cum a băut el cafeaua, într-o dimineaţă, cu Jaques (Chiraq) explicându-i, cu lux de amănunte ce eforturi face dumnealui pentru a pregăti ţara în vederea intrării în Uniunea Europeană şi ce strategie aplică pentru integrarea în structurile euro-atlantice; „marea politică, domnilor, se face la o cafeluţă, pe terasă, nu în sălile de conferinţe". Aşa o fi? * * *

Capitolul 14

Adio, măi draga

— Mâine pleci la Baia Mare, la ora 8 trebuie să fii la Otopeni, aşa că ia-ţi măsurile de rigoare; vorbeşte cu şoferul şi stabileşte locul de unde să te ia şi vezi ce filme color sunt la magazie.

Viaţa de fotoreporter m-a învăţat să nu mă surprindă nicio deplasare, fie ea în ţară sau în afara ei. Singura regulă care se aplică în asemenea situaţii este de a-ţi umple geanta cu echipamentul necesar, celelalte vin de la sine.

— Ce fac la Baia Mare?

— Iliescu face o vizită de lucru şi inaugurează cel mai înalt coş la Combinatul chimic, aşa că vezi cum dansezi!

Trecuse ceva timp de la Revoluţie şi, naiv, crezusem că se limpezise şi conştiinţele. Acum, gata! Aveam o conducere aleasă democratic de către popor şi singura monedă ce va circula liber pe coridoarele societăţii va fi valoarea. Valoarea profesională. Cu toate că ceva ar fi trebuit să-mi tragă semnalul de alarmă observând că nu toate funcţiile manageriale erau ocupate de cei mai capabili, ci de cei mai „flexibili”. Oricum, îmi ziceam, la nivel naţional este altceva; Iliescu nu mai e Ceauşescu, iar Securitatea a dispărut ca instituţie”. În ceea ce mă priveşte nu aveam ce-mi reproşa. A-ţi face meseria de fotoreporter nu însemnă că faci politică, iar după vremurile apuse nu regretam câtuşi de puţin, mai ales că la Revoluţie am ilustrat din plin toate momentele fără să-mi treacă prin gând ca pentru asta să-mi iau tot felul de certificate. Aşa că hai la Baia Mare!

La ora opt, a doua zi, am fost la Salonul oficial de la Aeroportul Otopeni, iar doi băieţi, tineri ofiţeri în cadrul SPP-ului, începu să-mi răscolească bagajele cu sârgul care-l depune tânărul recrut în speranţa că va descoperi El

teroristul. După câteva „amabilităţi” m-am urcat într-un BAC 111, avion pus la dispoziţie echipei prezidenţiale pentru deplasarea la Baia Mare. Nu-mi luasem decât geanta cu aparate ştiind că seara mă voi întoarce cu acelaşi avion la Bucureşti. După un timp scurt de aşteptare a venit şi preşedintele, însoţit de câţiva miniştri şi câteva personalităţi din staff. Decolăm şi mă aşez comod, considerând că până la destinaţie aş putea să-mi limpezesc puţin gândurile privind pătura de nori ce se transforma în iluzorii munţi sau mări, ori balauri cu zeci de capete. Dar n-a fost să fie aşa. Cu noi, în compartimentul de „personal auxiliar” venise şi un personaj, total necunoscut în lumea imaginii şi care devenise peste noapte „cameramanul şefului”. Era o funcţie nouă în instituţia prezidenţială pentru că înainte de 89 această muncă o făcea, în ture, echipa de cameramani a televiziunii”. Ei, mi-am zis, noul preşedinte nu are încredere în cameramanii care au fost şi la Ceauşescu şi a înfiinţat un post nou la Cotroceni – „cameraman prezidenţial”. Nu puteam să judec dacă este bine sau nu. Or fi raţiuni superioare, de stat, care motivează înfiinţarea acestui post, îmi spuneam. Ce mă deranja era comportamentul acelui personaj, colonel în grad, venit din studioul de televiziune al MAPN-ului. Cu un vocabular suburban, vorbind tare şi luându-se de fiecare ca boala de om sănătos, individul ieşea în evidenţă prin umorul grosier adeverind existenţa „prostiei cazone”, dar pomădat la fiecare gogomănie spusă de câte un coleg cu zâmbetul pe buze; „ei, el e o pată de culoare în seriozitatea muncii noastre”. Aşa o fi fost numai că roşeau şi ei, de multe ori, când spuneau asta. Pe individ îl cunoşteam din tinereţe pentru că a început ca fotoreporter la Agerpres după care plecat la o şcoală de ofiţeri, iar după absolvire a poposit la studioul tv al armatei, informaţie care ne-o furniza tatăl lui, şofer pe una din maşinile instituţiei noastre. Probabil că după Revoluţie cineva l-a propulsat

lângă preşedinte şi el s-a lipit de Cotroceni ca spatele lui Dan Iosif de uşa FSN-ului.

Odată ajunşi la Baia Mare vizita s-a desfăşurat aproape la fel ca înainte de 89 cu observaţia că lumea nu mai era scoasă, obligatoriu, pe traseu, iar oficialităţile nu au mai scos fanfara, garda de onoare, pionierii şi tot circul. Cel mai grav pentru noi, presa, a fost mijlocul de transport, un autocar imens plasat în coada coloanei oficiale care ajungea ultimul la ori ce moment din vizită. Ori noi, cel puţin cameramanii şi fotoreporterii trebuia să ajungem primii ori unde pentru a ilustra, firesc, evenimentul. Doar cameramanul prezidenţial uzând de magia cuvântului Cotroceni avea loc chiar în maşina poliţiei care deschidea drumul coloanei oficiale, cu toate că materialul filmat de el nu era difuzat nicăieri, practic filma pentru arhivă. Pe lângă toate aceste inadvertenţe garda de corp a preşedintelui era formată din patru flăcăi tineri total neinstruiţi în contactul cu ziariştii.

La Combinatul chimic din oraş preşedintele a tăiat panglica inaugurală a celui mai înalt coş de evacuare a gazelor toxice din ţară în speranţa că Baia Mare va deveni o urbe mai puţin poluată. Apoi am intrat într-o încăpere unde erau expuse nişte planşe şi i se prezenta preşedintelui dinamica dezvoltării întreprinderii. Aici am încercat să surprind câteva fotografii în care şeful statului, împreună cu localnicii studiau – pe planurile expuse – fluxul tehnologic şi căile lui de modernizare. În momentul în care duceam aparatul la ochi, unul din flăcăi se aşeza în dreptul obiectivului dinadins să mă stânjenească. M-am făcut că nu observ şi am încercat în alt loc. Aceiaşi figură. Când am observat că nu sunt lăsat să-l fotografiez în niciun fel pe şeful statului l-am întrebat uimit pe unul din flăcăi:

— Asta este ultima indicaţie? Nu este voie de fotografiat aici?

— Ba este. Ce te-am oprit eu să nu pozezi?

— Bine dar este evident că te aşezi ostentativ în faţa mea...

— Datoria mea este să-l apăr, tu faci ce vrei.

Atunci am înţeles că în viziunea noului serviciu de pază şi protecţie noi, ziariştii, eram pericolul pentru şeful statului, iar misiunea flăcăului era ca eu să nu ilustrez activitatea şefului statului cu toate că am fost controlat, până la piele în momentul urcării în avion. În acest timp colonelul filma de zor fiind chiar protejat de corpul de pază.

Am mai „ciupit” câteva fotografii după care m-am retras resemnat. Înseamnă că „băieţii” n-au înţeles nimic. Eu n-am fost invitat şi acceptat în avionul şefului statului pentru a face peisaje, ci pentru a ilustra tocmai activitatea domnului Iliescu şi evenimentele din timpul vizitei. Fotoreporterii ROMPRES n-au fost niciodată, nici înainte de 89 şi nici după, nişte paparazzi care să vâneze cele mai nefavorabile ipostaze ale oamenilor politici, şi nu însoţesc oamenii de stat pentru a-şi face fotografii personale. Este o diferenţă între „pozarii” de la ziarele de scandal şi fotoreporterii adevăraţi. Dar tot mentalitatea – bat-o vina – făcea acea confuzie între „pozarii” de nunţi şi botezuri, ori vânătorii de situaţii incomode – gen Fane Jeg –, şi fotoreporterii ce-şi fac cu onestitate meseria. Se vedea cu ochiul liber că pe lângă preşedintele ales democratic se aciuase tot felul de oportunişti ce se doreau utili şi unici, se doreau preş la cabinetul din Cotroceni doar – doar va prinde o funcţie, un salariu gras sau un loc în avionul prezidenţial ce vântura meridianele lumii în diverse vizite oficiale. Tristeţea mea era că domnul Iliescu nu-i vedea pe aceşti oportunişti care-i stricau imaginea, iar cadrul general semăna al dracului de mult cu cel abia stins; fotograf personal, cameraman personal, ospătar personal. Ambianţa Cotroceniului rinoceriza personajele ce bântuiau încăperile şi demnităţile instituţiei...

La un moment dat autocarul nostru se rupe de coloana oficială şi se îndreaptă singurel către Sighet.

— Ce se întâmplă dom'le? De ce am deviat?

— Domnul Iliescu merge într-un sat în vizită privată unde presa nu are acces, veni prompt explicaţia din partea domnişoarei care ne însoţea ca reprezentantă a biroului de presă de la Cotroceni.

Am ajuns la Sighet, a început ploaia şi fără să coborâm din autocar ne-am întors înapoi la Baia Mare ca să ajungem în timp util la aeroport. Ne uitam la ceas şi ne rugam la Dumnezeu ca pe serpentinele de pe Gutâi şoferul să nu uite ce are de făcut. Aveam un şofer excelent şi am ajuns la aeroport chiar cu o jumătate de oră mai devreme decât ora stabilită. Numai că în momentul când maşina noastră oprea în parcarea aeroportului avionul prezidenţial, cu care venisem, îşi lua zborul sub privirile noastre uluite. Un organizator îmbrăcat în costum închis şi cu aerul de vechi activist neşters încă de pe faţa sa veni vioi la maşină şi ne luă la rost.

— Pe unde umblaţi fraţilor? Credeţi că şeful statului are timp să vă aştepte pe voi?

— Bine domnule, dar am venit cu jumătate de oră mai devreme decât era stabilit în program, ce s-a întâmplat?

— Domnul Preşedinte şi-a încheiat vizita mai devreme, va aşteptat o jumătate de oră, după care a plecat. Asat e?

— Şi noi ce facem?

— Vă priveşte! Şi personajul se întoarse brusc şi dispăru în aeroport.

Se declanşă un scandal cu vociferări destul de ridicate încât biata domnişoară ce reprezenta Cotroceniul se făcu mică, apoi spuse încet;

— Lăsaţi-mă să vorbesc cu prefectul şi după aceea vom vedea ce hotărâre luăm.

— Ar fi bine să găsiţi o soluţie bună altfel toată presa de mâine va anunţa, pe prima pagină, cum preşedintele Iliescu îşi abandonează presa în condiţii dificile…

Plecă roşie în obraz şi se întoarse, după un sfert de oră, cu prefectul judeţului şi cu încă câţiva inşi, glumeţi, nevoie mare.

— Stimaţi prieteni, înţelegeţi şi dumneavoastră situaţia şi nu fiţi mâhniţi. Prefectul judeţului Maramureş este bucuros să aibă oaspeţi de vază ca dumneavoastră şi am organizat deja ca astă seară să fiţi cazaţi la hotelul Mara unde veţi şi mânca, apoi mâine dimineaţă, după micul dejun, acelaşi autocar vă va duce la Bucureşti în cele mai bune condiţii. Veţi avea tot ce vă trebuie în maşină pentru acest drum lung. Biroul de presă al Consiliului Judeţean vă stă la dispoziţie cu toată logistica necesară transmiterii materialelor dumneavoastră. Vă mulţumesc pentru înţelegere.

Nu am avut de ales, aşa că după o noapte petrecută într-un hotel destul de primitor am făcut cei 600 de km. gândindu-mă că domnul Iliescu a pierdut deja un vot şi asta numai datorită sfetnicilor lui care l-au sfătuit să plece, după cum am auzit după aceea, asigurându-l că ziariştii „vor fi rezolvaţi”.

La puţin timp după celebra deplasare se anunţa sosirea în ţara noastră a preşedintelui Ucrainei. Sosirea în sine nu ar fi însemnat un eveniment prea important, – slavă Domnului România a fost vizitată de regi, împăraţi şi preşedinţi de tot felul – numai că de data aceasta ucraineanul venea pentru a stabili bazele viitorului Tratat de bază, document cu cântec ce punea la grea încercare diplomaţia noastră. Aşa că acestei vizite i s-a acordat un caracter mai special, mediatizând-o mai amplu. Eu am primit sarcina de a face fotografii la sosirea pe aeroport, moment de altfel simplu de realizat. Zis şi făcut! Ajuns la Salonul oficial am intrat în „radiografierea” SPP-ului şi

după un control amănunţit am fost condus la o uşă unde aştepta şi cameramanul Televiziunii Române. De la acea uşă, pe calea de acces – de la avion la salon – era instalat un cordon roşu care limita accesul presei de imagine, cameramani şi fotoreporteri, la 10 – 15 metri de „locul faptei". Era o măsură firească şi civilizată, evitând îmbulzeala de oameni cu aparate din faţa celor doi preşedinţi. În majoritatea ţărilor se practica de multă vreme. Mi-am ocupat un loc după cordon, mi-am montat un teleobiectiv cu care puteam fotografia de la distanţă şi după ce avionul ucrainean a aterizat aşteptam să se poziţioneze pentru aşi opri motoarele, iar domnul Iliescu să meargă în întâmpinarea oaspetelui. În acel moment şeful SPP veni la cordon şi ne anunţă precipitat:

— Vor merge la scara avionului pentru momentul strângerii mâinii cameramanul de la Cotroceni, cel de la Televiziunea Română şi cameramanul ce va veni cu preşedintele ucrainean, restul rămân după cordon.

„Restul" eram eram eu singur păzit cu străşnicie de trei SPP-işti tineri şi bine făcuţi.

— Mă iertaţi domnule colonel dar dacă toţi aceşti cameramani se duc la scara avionului eu, singurul de după cordon, nu voi putea face nimic pentru simplul motiv că totul va fi obturat, ori şi Rompres-ul are nevoie de strângerea de mână.

Mă privi cu un adânc dispreţ, ba chiar mirat că îi comentez ordinele şi îmi plesni peste ochi măsura cinismului, dar şi al ignoranţei desăvârşite.

— Nu mă interesează!

Am rămas perplex. Cum putea directorul SPP, unul dintre oamenii cei mai apropiaţi preşedintelui Iliescu să trateze cu inconştientă indiferenţă modul derizoriu de ilustrare în presa scrisă a activităţii preşedintelui. Eram singurul fotoreporter pe aeroport şi aşa cum dădeam eu în circuit fotografiile aşa apăreau în ziarele de mâine. Dar şi

mai mult mă deprima modul cum vedea dumnealui egalitatea şansei oferită tuturor ziariştilor. Nu conta că reprezentam o instituţie a statului care prin statutul ei de funcţionare îi intra în atribuţii ilustrarea activităţii preşedintelui şi alimentarea ziarelor, indiferent de culoarea lor politică, cu fotografii de la toate evenimentele. De după cordon nu puteam face nimic pentru că operatorii de televiziune se mişcau în permanenţă prin câmpul vizual obturând ori ce fel de tentativă a mea.

Acest colonel venit din rândurile armatei nu cunoştea ce forţă are impactul cu imaginea în presa scrisă şi care era interesul său faţă de şeful statului. Normal ar fi fost ca în interesul preşedintelui, doar dumnealui îi făceam publică imaginea prin ziare, să nu fiu împiedicat să lucrez. Atât timp cât eram singurul fotoreporter la acel eveniment el trebuia să-mi faciliteze accesul nu să mi-l îngrădească. Din momentul în care cei doi şefi de stat şi-au strâns mâinile la scara avionului, după paravanul pulului ce-şi făcea cu sârg meseria şi desfăşurarea evenimentelor au urmat calea protocolului ştiut cu garda de onoare, salutul drapelului, intonarea imnurilor şi toate celelalte, iar eu nu puteam face nimic am încrucişat mâinile în semn de protest şi am mers cu spatele, pentru a fi văzut de toată lumea, până în salonul oficial unde, de data asta, toţi cameramanii au trecut după cordon, urmând declaraţiile oficiale. A fost prima mea grevă spontană de protest şi ultima. Atunci am făcut şi eu câteva fotografii şi am plecat furios la agenţie simţindu-mă frustrat de drepturile elementare acordate presei după 89; egalitatea în faţa şansei. Acolo redactorul şef ştia deja de comportamentul meu de la aeroport şi era pregătit să mă muştruluiască. Am dat filmul la developat şi când a început să-mi facă morala aşteptată i-am spus-o clar:

— Te rog să nu mă mai trimiţi la nicio manifestare în care personajul principal este domnul Iliescu! Cu riscul de

a fi sancţionat nu doresc să merg cu dumnealui nici în ţară şi nici în străinătate!

La zece ani de la Revoluţie unii trag linie şi fac bilanţuri. Ce-a visat la început şi ce a ieşit... Politicienii se huidue de ziua naţională la scena deschisă, în Alba Iulia, economiştii ne anunţă strepezit la televizor că nu există prag de jos a sărăciei în care poate coborî România, iar revoluţionarii reconstituie momente, sau inaugurează muzee cu fotografii de la Revoluţie şi le explică oficialilor unde erau ei în poză.

— Uite, ăsta-i momentul când am intrat în C.C. şi un revoluţionar a scos steagul fără stemă şi-l flutură victorios în balcon. Dincoace, Petre Roman se adresează mulţimii alături de generalul Voinea... Asta-i de la morgă, iar asta demonstrează că se trăgea vârtos în Piaţa Revoluţiei.

Pe tarabe se vând ziare, bogat ilustrate cu evenimente de acum zece ani, ziare într-un fel festive pentru care redactorul şef a dat ordine clare secretarului de redacţie; „Gicule pune pe a-ntâia o poză pe cinci coloane cu tancuri ca să se vadă că armata a tras!” Alţi şefi spun că nu. Pe a întâia vor una de la cimitir cu o mamă care plânge la căpătâiul unui erou, iar în mijloc umplem cu fotografii pe trei coloane de la destrămarea mitingului, civili pe TAB, lupte de stradă şi morţii de la morgă.

Liga studenţilor mărşăluieşte cu torţe aprinse şi cu fotografii de la Revoluţie ce sunt purtate ca pe icoane. Sunt alb-negru, uşor mişcate, dar reprezintă scene zguduitore din 21, 22, 23 etc. decembrie 1989. Îl întreb pe un tânăr dacă ştie ce poartă în braţe şi-mi răspunde sincer că nu prea, „dar sunt poze din timpul Revoluţiei şi-s mişto, asta de la morgă e marfă!” Câţi ani avea el atunci? Ei cam 12 – 13 ani dacă acum e în anul doi. „Îţi aduci aminte de zilele Revoluţiei copile?” „Aşa, vag, dar mi-a povestit tata”.

Dar despre cel care a făcut acele fotografii ce se poate spune? Dacă a auzit şuieratul gloanţelor cu aparatul

la ochi, şi în acele zile şi nopţi dormea prin redacţie, o oră două, ca apoi să fie din nou prezent fie la Inter, fie la C.C., ori unde era mai fierbinte momentul se poate spune despre fotoreporter că a fost prezent la ora de istorie? Sau cei mai docţi şi mai europeni decât noi vor scrie alternativ, în alte cărţi de istorie, că „erau unii, cam prost îmbrăcaţi şi verzi la faţă care se distrau vârtos făcând poze la morţi şi imortalizau pe peliculă peisaje de natură statică cu copii răniţi”.